

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN GÖÇMEN ARAP AİLELERDEKİ
ERGENLERDE KİMLİK VE DEĞERLERİN İNCELENMESİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zelal FARAHAHAT

İstanbul
Temmuz -2021

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN GÖÇMEN ARAP AİLELERDEKİ
ERGENLERDE KİMLİK VE DEĞERLERİN İNCELENMESİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zelal FARAHAAT

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Turgay ŞİRİN

İstanbul
Temmuz -2021

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Turgay ŞİRİN

Üye Prof. Dr. Abdulmutalip ARPA

Üye Doç. Dr. Mustafa Naci KULA

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Ali GÜNEŞ
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Türkiye’de Yaşayan Göçmen Arap Ailelerdeki Ergenlerde Kimlik Ve Değerlerin İncelenmesi: İstanbul Örneği**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Zelal FARAHAT

ÖN SÖZ

Gençler, yenilenme süreci ile baş edebilmeleri, toplumdaki değişikliklerle etkileşim kurabilmeleri ve onlarla bir arada yaşama becerisine sahip olmaları sebebiyle toplumda değişim ve ilerlemenin temelidir. Ayrıca, geleceklerini güvenceye almalarını sağlayan geniş zihinsel potansiyele, cesarete ve dayanıklılığa sahiptirler. Ancak göçe zorlanan gençlerde durum farklı seyretmektedir. Gençlerin göçe zorlanarak yerleşim yerlerinden edilmeleri, geçim kaynaklarının sarsılması, güvenliklerinin sağlanmaması; onların psikolojik, fiziksel ve duygusal alanlarını etkilemekte, bu alanlarda iktidarsız olmalarına neden olmaktadır. Bu durum özellikle gençler için yaşam kurmayı daha da zorlaştırmakta ve dolayısıyla hedeflerine ulaşmalarını güçleştirmektedir. İşte bu sebeple yerlerinden edilmiş gençlerin kimlik ve değerlerinin incelenmesi önem arz etmektedir.

Psikolojik, fiziksel ve duygusal alanlarda büyük değişikliklerin meydana geldiği bir geçiş aşamasından geçen gençlerin bu süreçteki başarısı, toplumla bütünleşme ve o toplumun içinde hüküm süren değerlere ve standartlara bağlılık açısından oldukça önemlidir. Bu sürecin aidiyet duygusunu edinerek geçirilmiş olması kişinin kimliğine kavuşmasında olumlu rol oynayacakken; aidiyet duygusunun edinilememesi kişinin kimliğine kavuşamamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, bireyin değer sistemi olarak nitelendirilebilecek olan toplumdaki davranışları etkilenecektir. Gençlerin toplumun ana siniri olması sebebiyle, yerinden edilmiş gençliğin kimliğini ve değerlerini, standartlaştırılmış kimlik ve değer ölçütleri kullanarak incelemeye odaklanmak gerekmektedir.

Bu çalışma, bir bütün olarak önce kendimden, sonra da yeni nesilden, göçmen olarak kimliklerimiz ve değerlerimiz üzerindeki etkisi ve onlara aidiyet olmadan birçok ülkede gözlemlediklerimle anladığım önemli soruların konusu olmuştur. Allah'ın lütfü olmasaydı bu çalışmayı tamamlayamazdım. Bu araştırmanın fikri memnuniyetle karşılayan, bana yardım eden, destek veren ve birçok soruma katlanan, değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Turgay ŞİRİN'e, bana inandığı ve bu araştırmada çalışma fırsatını elde etmeme izin verdiği için teşekkür ederim. Bu süreçte yeteneklerime inanadıkları ve bana rehberlik ettikleri için sevgili aileme de çok teşekkür ederim. Onların desteği olmasaydı başarılı olamazdım. Beni her daim anlayışla karşılayan sevgili babam Abdulkarim Farhat ve sevgili annem Sarah Sukar'a

teşekkür etmek istiyorum. Kardeşlerim Abdulbari, Abdulsalam, Hind ve Banan'a da, araştırmanın ilerleyişini sürekli izledikleri ve yardım ettikleri için teşekkür ediyorum. Bana doğrudan veya dolaylı herhangi bir şekilde yardımcı olan kıymetli arkadaşlarım Muhammed RAED'a, Lujain SAİD YUSUF'a, Yaman ATTAR'a, Hande TURUNÇKAPI'ya, Meryem YILMAZ'a ve Abdulsalam HAVVA'ya teşekkür ediyorum. Araştırma konusuna bana ilham veren göçmen gençlere de teşekkür ediyorum. Son olarak, İZU üniversitesinde hayallerimi gerçeğe dönüştürmek için bana fırsat tanıyan tüm öğretim görevlilerine teşekkür ediyorum. Çalışmamda kullandığım tez, makale ve diğer kaynak sahiplerine, araştırmamın uygulanmasında yardımcı olan değerli hocalarıma ve gönüllü olarak katılan öğretmen adaylarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Zelal FARAHAT
İstanbul - 2021

ÖZET

**TÜRKİYE’DE YAŞAYAN GÖÇMEN ARAP AİLELERDEKİ
ERGENLERDE KİMLİK VE DEĞERLERİN İNCELENMESİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ**

Zelal FARAHAT

Yüksek Lisans, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi

Tez danışmanı: Doç. Dr. Turgay ŞİRİN

Temmuz -2021, 165 Sayfa + xv

Bu araştırma, göçmen ailelerde kimlik ve değerler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini; 2019-2020 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinden uygun örneklem yoluyla seçilen, Arap göçmen öğrenci çocukları oluşturmaktadır. Bu çocuklar 15-24 yaş aralığında 239’si kız; 139’i erkek toplam 388 öğrenci olup, göç sonrası en az 5 yıl İstanbul’da yaşayan çocuklardır. Araştırmada veriler "Ego kimliği oluşturma ölçeği "(EKÖ) ve "Değerler sistemi ölçeği"(DSÖ) ile demografik özelliklerin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "Demografik Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Verilerin analizi SPSS 25 paket programı ile yapılmış, verilerin çözümlenmesinde; Bağımsız Örneklem T-Testi, Anova, Scheffe Post Hoc Testi, Ki-Kare Testi kullanılmış, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde çalışılmıştır. Araştırmanın temel değişkenleri olan birbirleri arasındaki ilişki Pearson Momentler Korelasyon Tekniği ile hesaplanmıştır. Analizler neticesinde örnekleme neredeyse düşük statüde olmuştur. Bu durum örneklemin yarısının ego kimliği oluşturma aşamasına ulaşmadığı anlamına gelmektedir. Ayrıca erkeklerin, kızlara göre kişilerarası alanda ve toplam alanda kimlik kargaşası oluşum düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Ego kimlik oluşumu; yaşa, aile durumuna, kardeş sayısına, sürene ve uyruğa göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Erkeklerin bilişsel değerler düzeyi daha yüksekken, kızların estetik değerler düzeyi daha yüksektir. İstatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Değerler sistemi ile yaş arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Değerler sistemi ile Ego kimlik oluşum statüleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, Değer, Değerler Sistemi, Göç, Göçmen Aileler, Ego Kimlik.

ABSTRACT

A CASE STUDY OF THE İDENTİTY AND VALUES OF ADOLESCENTS FROM İMMİGRANT ARAB FAMILİES LİVİNG İN İSTANBUL

Zelal FARAHAAT

Master, Family Counselling And Education

Thesis Advisor: Associate Prof. Dr. Turgay ŞİRİN

July-2021, 165 Pages + xv

This research has been conducted to determine the relationship between identity and values in immigrant families. The universe of the research; In the 2019-2020 academic year, a group of Arab immigrant students aged 15-24 were selected from Istanbul with an appropriate sample, 239 of them were females; 139 were males, in total 388 students. It constitutes the applicants who live at least 5 years as a result of migration. The data in the study was collected with the "Demographic Information Form" and prepared by a researcher in order to determine the demographic characteristics with the "Ego Identity Scale" (EİS) and "Values System Scale" (VSS). The analysis of the data was made with the SPSS 25 package program, Independent Sample T-Test, Anova, Scheffe Post Hoc Test, Chi-Square Test that were used and studied at $p < 0.05$ significance level. The relationship between the main variables of the study, which were among them, was calculated using the the Pearson correlation coefficient. It was found that most participants scored very low on the (EİS). This means that half of the sample did not reach the ego identity formation stage. In addition, it was determined that males differ statistically significantly from the females according to the level of dispersed identity formation in interpersonal and total area. It was determined that ego identity formation did not differ statistically significantly according to age, family status, number of siblings, duration and nationality. It is seen that the cognitive values of the males were higher than the females, but the aesthetic values of the females were higher than the males, and the statistically significant difference is observed. There was no statistically significant relationship between the value system and age. A statistically significant relationship was observed between the values system and Ego identity formation statuses.

Key words: Identity, Value, Values System, Immigration, Immigrant Families, Ego Identity.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Problemi	1
1.2 Araştırmanın Amacı	3
1.3 Araştırmanın Önemi	3
1.4 Sınırlılıklar	4
1.5 Sayıltılar	4
1.6 Tanımlar	4
1.6.1 Kimlik	4
1.6.2 Değerler	4
1.6.3 Göçmen Aileler.....	5
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1 İnsancıl Yaklaşımlara Girişi	5
2.2 Kimlik	7
2.2.1 Kimlik Kavramları	7
2.2.1.1 Genel Anlamda Kimlik Tanımı.....	7
2.2.1.2 Ego Kimlik Tanımı	8
2.2.1.3 Psikolojik Bilimlerde Kimlik Tanımı.....	8
2.2.1.4 Sosyolojik Bilimlerde Kimlik Tanımı.....	9
2.2.2 Erikson Teorisi	11
2.2.2.1 Erikson'un Geliştirdiği Freudcu Psikanalizi	12
2.2.2.2 Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı	13
2.2.3 Ego Kimlik Oluşturma	21
2.2.3.1 Ego Kimlik Statüleri	22
2.2.3.2 Marcia'nın Kimlik Statüleri Kuramı	23
2.2.3.3 Kimlik Alanları	24
2.2.3.4 Marcia'nın Öne Sürdüğü Dört Kimlik Statüsü Vardır.....	24

2.2.4 Kimlik Boyutları	27
2.2.4.1 Fiziksel Boyuttun İçerdiği Unsurlar	28
2.2.4.2 Tarihsel Boyuttun İçerdiği Unsurlar	28
2.2.4.3 Kültürel Boyuttun İçerdiği Unsurlar	29
2.2.4.4 Sosyal Boyuttun İçerdiği Unsurlar	29
2.2.5 Kimlik Unsurları	29
2.2.5.1 Dil, Arapça Dili	30
2.2.5.2 Coğrafya (Yer Aidiyeti)	30
2.2.5.3 Tarih	30
2.2.5.4 Dini Aidiyet	31
2.2.5.5 Fiziksel Maddi Görüşü	31
2.2.5.6 Miras	31
2.2.6 Kimliğin Oluşturan Beş Esas	32
2.2.7 Kimlik ile İlgili Yapılan Çalışmalar	34
2.3 Değerler: Giriş	36
2.3.1 Değerler Kavramları	37
2.3.2 Değerlerin Sınıflanması	40
2.3.3 Temel Değerlerin Bileşenleri	45
2.3.4 Değer Kazanımı (Value Acquisition)	46
2.3.5 Değerler Kaynakları	47
2.3.5.1 Diğer Sosyal Yönler	49
2.3.6 Değerler ile İlgili Yapılan Çalışmalar	50
2.4 Göçmen Aileler	53
2.4.1 Göç kavramları	54
2.4.2 Göç Türleri	55
2.4.2.1 Kuran'da Göç Türleri	55
2.4.3 Genel Göç Türleri	56
2.4.3.1 Fiziksel göç	56
2.4.3.2 Entelektüel göç	58
2.4.4 Göç Nedenleri	61
2.4.5 Göç ve Kimlik	62
2.4.6 Göç ve Kimlik ile İlgili Yapılan Çalışmalar	64
2.4.7 Önceki Çalışmalarla İlgili Yorumlar	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	72
3.1 Yöntem	72
3.2 Araştırma Modeli	72
3.3 Evren ve Örneklem	72
3.4 Veri Toplama Araçları	72
3.4.1 Kişisel Bilgi Formu.....	72
3.4.2 Ego Kimlik Ölçeği	73
3.4.2.1 Geçerlilik ve Güvenilirlik	75
3.4.2.2 İstatistiksel Analiz.....	77
3.4.3 Değerler Ölçeği	78
3.5 Verilerin Analizi	78
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR	83
4.1 Demografik Bulgular	83
4.2 Temel Probleme Dair Bulgular	84
4.2.1 Ölçeklere İlişkin Betimsel Bulgular.....	85
4.2.1.1 Ego Kimlik Statülerin Arasındaki İlişki.....	86
4.2.1.2 Değerler Sistemi Alt Boyutların Birbirleriyle Arasındaki İlişkisi. ..	88
4.2.1.3 Göçmen Çocukların Ego Kimliği ile Değerler Sisteminin Birbirleriyle Arasındaki İlişkisi.	89
4.2.2 Birinci Alt Probleme Dair Bulgular	91
4.2.2.1 Ego Kimlik Oluşum Süreçleri Ortalamaları Cinsiyet Açısından Anlamlı Şekilde Farklılaşmakta Mıdır?.....	91
4.2.2.2 Ego Kimlik Oluşum Süreçleri Ortalamaları Yaş Açısından Anlamlı Şekilde Farklılaşmakta Mıdır ?	95
4.2.3 İkinci Alt Probleme Dair Bulgular.....	97
4.2.3.1 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları.	97
4.2.3.2 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları.	101
4.2.4 Üçüncü Alt probleme Dair Bulgular	103
4.2.4.1 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Kardeş Sayısına Göre Elde Edilen Sonuçları.	104

4.2.4.2 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları.	106
4.2.5 Dördüncü Alt Probleme Dair Bulgular.....	108
4.2.5.1 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Süreye Göre Elde Edilen Sonuçları.	108
4.2.5.2 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Süreye Göre Elde Edilen Sonuçları.	111
4.2.6 Beşinci Alt Probleme Dair Bulgular	113
4.2.6.1 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Uyuşma Göre Elde Edilen Sonuçları	113
4.2.6.2 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları	116
4.2.7 Altıncı Alt Probleme Dair Bulgular	117
4.2.7.1 Değerler Sistemi Boyutlarını Ortalamaları ile Cinsiyet Değişkeni Arasında Anlamlı Şekilde Farklılaşmakta Mıdır?	118
4.2.7.2 Değerler Sistemi Toplam Puanları ile Bireylerin Yaşları Arasında Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?	119
BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	120
5.1 Sonuç ve Tartışma	120
5.2 ÖNERİLER.....	129
KAYNAKÇA	131
EKLER.....	143

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Eriksonun psikososyal gelişim kuramı, Kaynak: (Al Ghamdi, 2007).....	20
Tablo 3.1: Marciaya göre kimlik alanları.....	73
Tablo 3.2: Keşif ve bağlılığa göre kimlik statüleri, Kaynak (Al Ghamdi, 2007)	75
Tablo 3.3: örnek ölçeğin maddeleri	75
Tablo 3.4: Araştırmanın aralık derecesi	77
Tablo 4.1: Demografik Değişkenlere Ait Bulgular.....	83
Tablo 4.2: Ego Kimlik Statülerin Birbiriyle Arasındaki İlişkisi.....	86
Tablo 4.3:Değerler Sistemi alt boyutların birbirleriyle arasındaki ilişkisi.....	89
Tablo 4.4: Değerler sistemin ile ego kimlik statülerin birbiriyle ilişkisi	90
Tablo 4.5: İdeolojik alanda, objektif ego kimlik statülerin cinsiyete göre elde edilen sonuçları	91
Tablo 4.6: Kişilerarası alanda objektif ego kimlik statülerin cinsiyete göre elde edilen sonuçları	92
Tablo 4.7: Toplam alanda objektif ego kimlik statülerin cinsiyete göre elde edilen sonuçları	93
Tablo 4.8: İdeolojik alanda, objektif ego kimlik geçiş statülerin arasında cinsiyete göre elde edilen sonuçları.....	94
Tablo 4.9: kişilerarası alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında cinsiyete göre elde edilen sonuçları	94
Tablo 4.10: Toplam alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında cinsiyete göre elde edilen sonuçları.....	95
Tablo 4.11: Tüm alanlarda, objektif ego kimlik statüleri ile yaş arasında elde edilen sonuçları	96
Tablo 4.12: İdeolojik alanda, Objektif Ego Kimlik statülerin arasında aile duruma göre elde edilen sonuçları.....	97
Tablo 4.13: Kişilerarası alanda, Objektif Ego Kimlik statülerin arasında aile duruma göre elde edilen sonuçları.....	98

Tablo 4.14: Toplam alanda, Objektif Ego Kimlik statülerin arasında aile duruma göre elde edilen sonuçları.....	100
Tablo 4.15: İdeolojik alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında aile duruma göre elde edilen sonuçları	101
Tablo 4.16: Kişilerarası alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında aile duruma göre elde edilen sonuçları	102
Tablo 4.17: Toplam alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında aile duruma göre elde edilen sonuçları	103
Tablo 4.18: İdeolojik alanda, Objektif Ego Kimlik statülerin arasında kardeş sayısına göre elde edilen sonuçları.....	104
Tablo 4.19: kişilerarası alanda, Objektif Ego Kimlik statülerin arasında kardeş sayısına göre elde edilen sonuçları.....	104
Tablo 4.20: Toplam alanda, Objektif Ego Kimlik statülerin arasında kardeş sayısına göre elde edilen sonuçları.....	105
Tablo 4.21: İdeolojik alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında kardeş sayısına göre elde edilen sonuçları.....	106
Tablo 4.22: Kişilerarası alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında kardeş sayısına göre elde edilen sonuçları.....	107
Tablo 4.23: Toplam alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında kardeş sayısına göre elde edilen sonuçları.....	107
Tablo 4.24: İdeolojik alanda, Objektif Ego Kimlik statülerin arasında süreçte göre elde edilen sonuçları.....	108
Tablo 4.25: Kişilerarası alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında süreye göre elde edilen sonuçları.....	109
Tablo 4.26: Toplam alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında süreye göre elde edilen sonuçları.....	110
Tablo 4.27: İdeolojik alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında süreye göre elde edilen sonuçları.....	111

Tablo 4.28: Kişilerarası alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında süreye göre elde edilen sonuçları.....	111
Tablo 4.29: Toplam alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında süreye göre elde edilen sonuçları.....	112
Tablo 4.30: İdeolojik alanda, Objektif Ego Kimlik statülerin arasında uyruğa göre elde edilen sonuçları.....	113
Tablo 4.31: kişilerarası alanda, Objektif Ego Kimlik statülerin arasında uyruğa göre elde edilen sonuçları.....	114
Tablo 4.32: Toplam alanda, Objektif Ego Kimlik statülerin arasında uyruğa göre elde edilen sonuçları.....	115
Tablo 4.33: İdeolojik alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında uyruğa göre elde edilen sonuçları.....	116
Tablo 4.34: Kişilerarası alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında uyruğa göre elde edilen sonuçları	116
Tablo 4.35: Toplam alanda, Objektif Ego Kimlik geçiş statülerin arasında uyruğa göre elde edilen sonuçları.....	117
Tablo 4.36: Değerler sistemi boyutlarını ortalamaları ile cinsiyet göre elde edilen sonuçları	118
Tablo 4.37: Değerler sistemi boyutlarını ortalamaları ile yaş arasındaki birbirleriyle ilişkisi	119

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidi (Maslow,1987).....	5
Şekil 2.2: Eric Fromm 5 temel insan ihtiyaçları	6
Şekil 2.3: Kimlik duygusunun 4 ana yönü	21
Şekil 2.4: Erikson'ın bakış açısına göre, iki ana kimlik bozukluğu türü.....	22
Şekil 2.5: Marciaya göre kimlik alanları.....	24
Şekil 2.6: Karkuşa göre kimlik boyutları	28
Şekil 2.7: Kimlik boyutları.....	29
Şekil 2.8: Kimlik unsurları.....	32
Şekil 2.9: Five pillars of identity, Kaynak: (König, 2012).....	33
Şekil 2.10: İslam sistemi, Kaynak (Malkawi, 2008).....	39
Şekil 2.11: Springer Sınıflandırması	40
Şekil 2.12: Rokeach sınıflandırması	41
Şekil 2.13: Genel değerleri sınıflanması	42
Şekil 2.14: Schiller'in değerleri sınıflandırması kaynak, (Scheler, 1980)	43
Şekil 2.15: Fayda Temelinde Değerlerin Sınıflandırılması	44
Şekil 2.16: İslami değerlerin sınıflandırılması	45
Şekil 2.17: Temel değerlerin bileşenleri	46
Şekil 2.18: David krathwohla göre değerler seviyesi, kaynak (Krathwohl, Bloom, & Masia, 1964).....	47
Şekil 2.19: Kuran'da göç türleri	56
Şekil 2.20: Göç türleri	58
Şekil 2.21: Suriyeli ve Yemenli Göçmen Durumu, Göç Nedenleri.....	60
Şekil 2.22: Göç nedenleri.....	62
Şekil 2.23: Moving Experience, kaynak: (König, 2012)	63
Şekil 2.24: Layered Multicultural, Hybrid identity (König, 2012).....	63
Şekil 2.25: Kimlik ve değer oluşturma sistemi	71

KISALTMALAR

TDK: Türk Dil Kurumu.

DSÖ: Değerler Sistemi Ölçeği.

EKÖ: Ego Kimlik Ölçeği.

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu).

Çev: Çeviren.

SPSS: Statistic Packets For Social Sciences Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi.

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees, (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği).

PEW: Pew Research Center.

OCHA: United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs.

BBC: The British Broadcasting Corporation.

TCKs: Third Culture Kids.

OM-EIS: Objective Measure of Ego Identity Status.

GAB: Grup Bilim Adamları.

İDEO: İdeolojik.

KA: Kişiler arası.

Top: Toplam.

ÖST: Ölçeğin Statülerin toplamı.

KS: Kimlik statüleri.

GD +: Geçiş durumu olumlu.

GDO: Geçiş Durumu ortanca.

GD -: Geçiş durumu olumsuz.

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Problemi

Ergenlik döneminin kişilerin hayatında önemli bir dönemi kapsadığı konusunda çalışma yapan birçok araştırmacının benzer sonuçları elde ettiği görülmektedir. Bireyin çocukluktan ergenliğe geçiş sürecinde, vücudunda hızlı bir büyüme ve ardışık değişiklikler görülmektedir (Abu Hatab & Sadiq, 1999). Bu dönemde görülen önemli değişikliklerden bazıları; aşk, başarı, kafa karışıklığı, fedakârlık, özgürlük ve umuttur. Bu kavramlar, yeni yaşam kavramlarının bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, ergenlik döneminde duyguların ve düşüncelerin çok derin ve yoğun yaşandığı bilinmektedir. Arkadaşlık, takdir, coşku, heyecan, çalkantı, tutku, güven ve kararsızlık gibi duyguların yaşandığı bu dönemde, otoriteye karşı gelme, söz dinlememe, eleştirme, hata bulma durumları da yaşanabilmektedir. Bu durumlar da ergenlik döneminin zorlu süreçleri olarak ifade edilmektedir (Çuhadaroğlu, 2004).

Ergenlik dönemindeki bireyler, kendilerinin bir çocuk olarak algılanması ile toplum içerisindeki görünümü arasındaki uyumsuzluğu fark etmekte ve bununla beraber karşı cinsle yoğun duygular beslemeye başlamaktadır (Kafafi, 2015).

Ergenlik dönemi, coşkulu, heyecanlı, gel gitlerin yoğun olduğu, tutkulu bir süreçtir. Güvensizlik, kararsız kalmak, otoriteye karşı olmak, söz dinlememek, sürekli eleştirme gereği duymak, hata bulmak vb. birçok durum ergenlik dönemindeki bireylerin hayatında önemli rol oynamaktadır. Duygu, düşünce ve davranışları sık sık farklılık göstermektedir. Hızla değişen duygu durumu şeklinde kendini gösteren ergenlik dönemi, cinsel arzu ve isteklerin ergenlerin davranışlarına hâkim olduğu bir dönem olarak bilinmektedir. Ergenlik dönemindeki kişilerin kendilerini dünyanın ana merkezinde rol oynayan güçlü bir kişilik olarak gördükleri, anne –babalarını ise güçsüz, etkisiz ve yetersiz olarak gördükleri belirtilmektedir. Anne –babalarına karşı bağımsızlıklarını ilan etmeyi düşünmekte, fakat yetişkin insanların sahip olduğu sorumluluklardan da korktukları görülmektedir (Qinawi , 1992). Dolayısıyla artık çocukluk çağındakinden farklı ihtiyaçları olmaktadır. Bu ihtiyaçlardan biri de “bireyselleşme” ihtiyacıdır (Abu Hatab & Sadiq, 1999).

Bireyselleşme ihtiyacını karşılamak amacıyla, toplum fertleriyle ilişkilerini şekillendiren birey, özgün değer ve anlayış benimsemeye başlamaktadır (Al Musada, 2006). Bu değerler, sosyal olaylarda bireyin davranışlarını yönlendiren etkenler olmasının yanı sıra toplumun sosyal, ekonomik ve siyasi yapısını doğrudan etkileyen en önemli faktörlerdendir. Toplumun düzeninde davranış, kural ve yasa şeklinde kendini göstermektedir (Shafiq, 1997). Erikson'un kuramına göre ergenlik dönemine geçmekte olan çocuk inancını, değerlerini ve toplumdaki rolü ile ilgili algısını aileden ve toplumdan etkilenerek benimsemektedir. Burada toplum içerisinde yaygın olan yetiştirme tarzları ve eğitim yöntem ve kuralları kimliğin oluşumunu olumlu veya olumsuz yönden etkilemektedir (Abu Hatab & Sadiq, 1999).

Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre toplum; bireyin kimlik kazanması ve sonucunda toplum içerisindeki rolünü algılaması ve aidiyet hissinin oluşmasında büyük rol oynamaktadır. Dolayısıyla, bireyin benlik ve değerler sistemindeki gelişimi bireyin hayatındaki bütün biyolojik, psikolojik ve sosyolojik değişimlerden etkilenmektedir (Erikson & Çev. Redwan, 2010).

Bu sosyolojik değişimlerden biri de göçtür. Yer değiştirmek ya da göç, bireyin yaşamış olduğu yerden, vatanından bir şekilde ayrılan ve ayrılmak zorunda olan kimselerin başka yerleşim alanlarına yerleşmek üzere gitmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Kirman, 2017).

Söz konusu göç sadece fiziksel bir yer değişiminden ziyade farklı bir gündelik yaşam, gelenek ve kültür içine taşınma ve yaşama anlamına gelmektedir. Dolayısıyla göçmenler gittikleri yerdeki kültürle iki taraflı etkileşim içerisinde olmaktadır (Kirman, 2017).

Kısaca, ilgili literatür incelendiğinde Türkiye'de konumuzla alakalı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple çalışmada incelenmek üzere; farklı ülkelerden gelen ve 2015 yılından önce göç eden Arap ailelerin 15 - 24 arası yaş grubunda yer alan, erkek ve kız çocuklarının ego kimlik ve değer sisteminin oluşumu ve birbirleriyle ilişkisi, biri ego kimlik diğeri ise değerler sistemini ölçmek üzere iki ayrı ölçekle veri toplayarak ele alınmaktadır. Sonuç olarak araştırmamızın temel problemini "Türkiye'de yaşayan göçmen arap ailelerdeki ergenlerde kimlik ve değerler arasında nasıl bir ilişki vardır?" sorusu oluşturmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı “Türkiye’de yaşayan göçmen arap ailelerdeki ergenlerin kimlik ve değerlerinin incelenmesi”dir. Bu amaç kapsamında aşağıdaki alt problemlere cevap aranmaktadır.

1. Alt Problem: Ego kimliği ölçek puan ortalamaları demografik değişkenler açısından anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
2. Alt Problem: Ego kimliği ölçek ortalamaları, aile durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Alt Problem: Ego kimliği ölçek ortalamaları, kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Alt Problem: Ego kimliği ölçek ortalamaları, göç sırasında geçirilen “süre” değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Alt Problem: Ego kimliği ölçek ortalamaları, araştırmaya katılan bireylerin “uyruk” değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. Alt Problem: Değerler Ölçeği Puan ortalamaları yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Daha önce birçok araştırma yapılmış, ancak literatür incelendiğinde doğrudan bizim araştırma konumuzla ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum yapacağımız çalışmanın özgün bir çalışma olacağını göstermektedir.

Ergenlik döneminde birey, çevresiyle ortak değerlere sahip olsa da benlik algısına sahip olmaz ve toplumdaki yer ve rolünü bilmezse bir sonraki dönemlerde kendini gerçekleştirememekte ve özgün değerler sistemini kaybetmektedir. Dolayısıyla öz kontrolü olmadan, yaşadığı toplumun değer ve kurallarına tabi olarak davranışlar sergilemektedir (Douglas & Çev. Ramzi, 1982).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, ego kimliği oluşumu ve değerlerin oluşumu ile ilgili birçok çalışmaya rastlamak mümkündür, yalnız bu konuları göçmenlerde inceleyen çalışmaların oldukça az olduğunu görülmektedir. Son yıllarda ihtiyarı ve zorunlu göçlerin büyük hızla artmasıyla birlikte bu konuları inceleme ihtiyacı duyulmaktadır. İşte bu çalışmada göçmen çocuklarda, bazı değişkenlere göre, keşif ve

bağlanma hem ideolojik kimliğin hem de sosyolojik kimliğinin ve değerler sistemin oluşumunda etkisi incelenmektedir.

1.4 Sınırlılıklar

- Araştırma 2020 yılı ile sınırlıdır.
- Arap göçmen öğrenci çocuklarından oluşan 15-24 yaş aralığı ile sınırlıdır.
- Göç sonucu en az 5 yıl yaşayan bireyler ile sınırlıdır.
- Araştırmanın verileri 388 örneklemele sınırlıdır.
- Araştırma İstanbul ili ile sınırlıdır.

1.5 Sayıtlar

Araştırmaya Türkiye'deki göçmen ailelerin çocukları katılmıştır. Kişisel Bilgi Formu, Ego kimlik Ölçeği ve Değerler sistemin Ölçeği sorularına samimi ve gönüllü olarak cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

1.6 Tanımlar

1.6.1 Kimlik

Kimlik: Nefs, özdür, varlık ve bağlılıktır. İnsan kişiliğini diğerlerinden ayıran şeydir. Birey ve toplum için var olma ve yaşama iradesini kanıtlamaktadır (Al Jarari, 2010). Herhangi bir bireyin ayırt edici özelliği olarak tanımlanan kimlik kavramı, günümüzde de sıkça tartışılan bir kavramdır. Kimlik kavramının çok boyutlu ve muğlak bir kavram olması bu kavramın bilimsel olarak kullanılabilmesi için hangi amaçla kullanılacağına tespit edilmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla, sınırları iyi belirlenmemiş bir kimlik kavramı, bağlamı açıkça ortaya konulmamış bir kimlik kavramı demektir. Bu sebeple kimlik kavramı, ilerleyen bölümlerde detaylıca açıklanacaktır. Kısaca belirtmek gerekirse günümüzün en etkileyici kavramlarından biri olan kimlik her şeyden önce kişinin "Ben kimim?" sorusuna verdiği cevabı oluşturur. Fakat aynı zamanda toplumun da bizi nasıl gördüğü ile ilişkili bir kavramdır (Pembecioğlu, 2012).

1.6.2 Değerler

Değerler: Bireylerin tutumları, düşünceleri ve davranışlarının ortak bir neticesi meydana gelmektedir (Al Sayed, 2005).

1.6.3 Göçmen Aileler

Aile göçü, yeni veya yerleşik aile bağları nedeniyle göç etmek durumunda kalan insanların göçünü kategorize etmek için kullanılan bir terimdir. Birkaç alt kategoriye kapsar: Daha önce göç eden bir aile üyesiyle yeniden birleşme; asıl göçmen eşliğinde aile; bir göçmen ve bir vatandaş arasında evlilik; bir göçmen ve yurtdışında yaşayan bir yabancı arasındaki evlilik ve uluslararası kabuller (Devran & Sevinç, 2018).

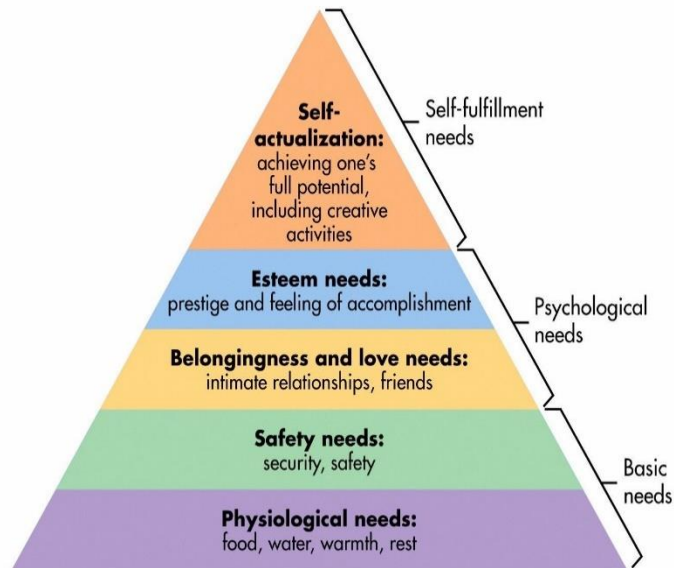
Aile göçü, aile birleşimini ve ailenin bütün olarak göç etmesini kapsayan genel kavramdır (Perruchoud & Redpath, 2004).

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 İnsancıl Yaklaşımlara Girişi

Freud, Maslow, Comte, Spencer ve Marx gibi birçok araştırmacı, dünyadaki en değerli varlığın insan olduğu düşüncesinden, 19. yüzyılın sonlarına doğru insan davranışları, psikanaliz ve toplumun doğasıyla ilgili çeşitli analitik çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalardan 1943'te gerçekleşen Maslow'un ihtiyaçlar teorisine göre, bireylerin daha yüksek ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için hiyerarşideki en düşük seviyeyden başlayıp kademeli olarak yükselmesi gerekir. Bu hiyerarşi de beş insani ihtiyaç seviyesi vardır. Bunlar; fizyoloji, güvenlik, sevgi ve aidiyet, saygı ve kendini gerçekleştirme (Maslow, 1987).

Şekil 2.1: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramidi (Maslow,1987)

Eric Fromm, insancıl sosyal analiz yaklaşımını ortaya atmıştır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Eric Fromm, bireylerin kendi doğaları gereği sosyal olarak yaşamaya başladıklarını ve sadece içgüdüleriyle motive olmadıklarını ifade etmiştir. Bireylerin kendilerinden memnun olmadığında, aynı zamanda çevresinden de büyük ölçüde etkilendiğini görüşündedir. İnsancıl sosyal analiz yaklaşımında Fromm insanın 5 temel ihtiyaca sahip olduğunu ifade etmiştir (Fromm & Çev. Yeğin, 2011).

Bu ihtiyaçlardan ilki: İlişki İhtiyacı. Fromm'a göre, fiziksel açlık bedeni ölüme götürmesinin yanı sıra insanın kendini yapayalnız ve soyutlanmış ve zihninin parçalanmış hissetmesine de neden olmaktadır. Bu yüzden insan, başkasıyla ilişki içerisinde olma gereksinim duymaktadır.

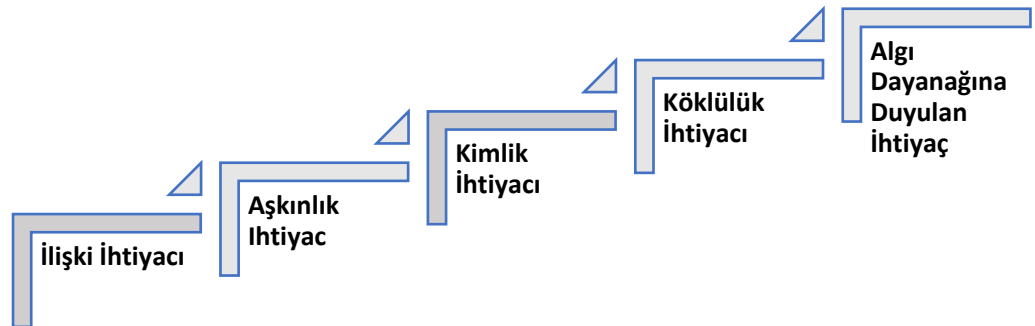
Aşkılık İhtiyacı: Fromm, aşkılık ihtiyacının insanın hayvani, edilgen ve savunmasız bir yaratık olarak kalmayıp yaratıcı bir varlık olmaya yönelik bir istenç duymasından kaynaklandığını düşünmektedir.

Kimlik İhtiyacı: İnsan, kendini diğer insanlardan farklı bir varlık olduğunu hisseder, bu yüzden de bir kimliğe de sahip olmak istemektedir.

Köklülük İhtiyacı: Fromm'a göre insan tıpkı çocukken kendisini annesine ait hissettiği gibi bir yere ait olmak istemektedir. Bu durum da köklülük ihtiyacını doğurmaktadır.

Algı Dayanağına Duyulan İhtiyaç: İnsan, yaşama uyum sağlama ihtiyacı hisseder, bundan dolayı içinde yaşadığı dünyada tutarlı, mantıklı, ayakları yere basan bir referans noktası ve algı dayanağı arayışında olmaktadır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Şekil 2.2: Eric Fromm 5 Temel İnsan İhtiyaları

Bu ihtiyaçların karşılanmış olması insana, gizilgüçlerini de gerçekleştirme imkânı sunmaktadır. Ancak kişi, yaşadığı toplumun kendisine sağladığı imkânlar ve ondan

beklenen beklentiler doğrultusunda gelişim gösterebilmektedir (Fromm & Çev. Arıtan, 2003).

Erik Fromm, yaşam döngüsünü ilk defa ortaya atan kişidir. Kimlik duygusunu insanın temel bir ihtiyacı olarak görmekte, Erikson'un kimlik krizi kavramını kurmaktadır. Bu durumu, kişinin yaşamında çocukluk aşamalarıyla şekillenen bir dönüm noktası olarak değerlendirmektedir. Ardından bireylerin hayatında geçirdiği 8 aşamadan bir geçiş aşamasında yetişkinlik ve gençlik dönemleriyle yüzleşmeye hazır olduğunu belirtmektedir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Bu ihtiyaçlardan bahsedilmeye gerek duyulmasının sebebi; bireyin fizyolojik, güvenlik, sevgi, aidiyet ve saygı ihtiyaçları karşılandığında kimlik oluşumunun başarılı bir şekilde tamamlanacak olmasıdır. Bu ihtiyaçlardan herhangi birinin karşılanmış olması, diğerinin karşılanmasını kolaylaştırır. Fakat göçmen bireylerde bu ihtiyaçların yeteri kadar karşılanıp karşılanmadığı belirsiz olmakla beraber karşılanamaması durumunda kimlik oluşumunun başarılı olamaması durumu söz konusudur.

2.2 Kimlik

2.2.1 Kimlik Kavramları

“Kimlik” günlük hayatta en çok tartışma konusu olan, insanların dünyasını meşgul eden sosyal bilimler kavramıdır. “Kimlik” ile ilgili bazı sosyal konulara odaklanan birkaç çalışma bulunmaktadır. Kimlik kavramı aynı zamanda literatürün hızlıca gelişmesinde de önemli katkı sağlamaktadır. Bu anlamda kimlik, psikolojik kimlik ve toplumsal kimlik kavramlarıyla ilgili birkaç tanımlamayı sıralamak mümkün olacaktır. Bu araştırmada da psikolojik ve sosyolojik bakımdan kimlik ne demek onlara odaklanılacaktır.

2.2.1.1 Genel Anlamda Kimlik Tanımı

Arap Dil Kurumu arapça Sözlüğünde kimlik:(هو هو) İnsanın gerçeği ve içsel nitelikleri, insanın mutlak gerçeği ve onun temel nitelikleridir (Anis, Montaser, Al Sawalhi, & Ahmed, 2004).

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünde kimlik ise "Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü" (Türk Dil Kurumu, 1998) olarak tarif edilmektedir.

Latince "idem" kökünden türemiş olan kimlik terimi, aynılık ve süreklilik içermektedir. Türkçe'de ise "kim" soru kökünden türemiştir. Aynı şekilde kimlik zorunlu aidiyet, tek ve aynı olmayı, hangi kişi olmakta olduğunu ifade etmektedir (Aydoğdu, 2004).

Connolly' göre ise; kimlik, seçip istediğimiz yahut rıza gösterdiğimiz şeylerden çok, ne olduğumuz ve nasıl tanındığımızla ilişkilidir. Aynı zamanda "Kimlik var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürür" (Connolly & çev. Leksizalın, 1995).

2.2.1.2 Ego Kimlik Tanımı

Kimlik: Kişinin kim olduğunu ve ne olduğunu farkında olmasıdır. Ego kimliği, bireyin geçmiş deneyimlerinin, daha sonraki evrelerde zorlayıcı biçimde artan ve çeşitli sosyal rollerin içinde egonun uyumsal işlevleriyle yeniden harmanlanmasıdır. Ego kimliği duygusu ego kimliğinden alınan süreklilik ve aynılık algısıdır (Mrcia, 1966). (Erikson, 1968)

Kişinin sosyoloji, ideoloji (değerler ve inançlar) ve kişiler arası ilişkileri ön planda tutarak ego kimlik profilleri keşif ve bağlanma süreçlerine göre Başarılı kimlik, dağılmış, kimlik arayışı ve bağımlı kimlik olmak üzere dört farklı türden oluşmaktadır (Mrcia, 1966) (Marcia, 1976).

İdeolojik kimlik: Bireyin kendisi için tanımladığı (inançlar ve değerlerdir) dört alanı içerir: dini inançlar, politik inançlar, meslek inançlar ve yaşam felsefesi.

Sosyal kimlik: Sosyal yaşam alanındaki kimlik bireyin seçimleriyle belirlenmektedir. Dört alanı içerir: Arkadaşlık, eğlence tarzı, cinsel rolü ve karşı cinsle ilişki (Marcia, 1976).

2.2.1.3 Psikolojik Bilimlerde Kimlik Tanımı

Kimlik: Bireyi zihinsel, fiziksel, ahlaki ve psikolojik özelliklerinden ayıran şeydir (Akil, 1985).

Kimlik kavramı, aynılığı ve sürekliliği içermektedir. Aynı olmayı, tek olmayı ve hangi kişi olduğunu ifade etmektedir (Connolly & çev. Leksizalın, 1995). Bir kişiye atfedilen süreklilik ve sabitlik temel niteliklerdir (Grup Bilim Adamları, 2000).

Miller' e göre kimlik: Bireyi insanlardan ayıran özelliklerdir. Miller, kimliği iki şekilde ayırmaktadır (Al Azzawi, 2007). İlki olan öz kimliktir. "Kişi, kendisini gördüğü gibidir." İkincisi ise genel kimliktir. "Kişi, başkalarının gördüğü gibidir" (Morsi, 1997).

Berzonskyda ise kimlik: Deneyim kazanma üzerinden farklı inançların oluştuğu sürekli bir süreçtir. Kimlik oluşumu bilişsel ve sosyal yönün bir kombinasyonudur (Berzonsky, 1989).

Whitbournede kimlik: Bir bireyin yaşam deneyimlerini anladığı organize bir zihinsel şemadır (Whitbourne, 1996).

2.2.1.4 Sosyolojik Bilimlerde Kimlik Tanımı

Gleason'a göre, "Kimlik" kavramı sosyal bilim çalışmalarında temel olarak kişi ve toplum arasındaki ilişkiden söz etmek için 1950'li yıllarda yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bunlar; "Ben kimim?" ve "Ben nereye aidim?" sorularını oluşturmaktadır (Gleason, 2006). Sosyal kimlik kavramından yola çıkılarak tanımlanan kimlik; kişilerin kendilerini aynı sosyal sınıfın üyeleri olarak algılaması ya da aynı sosyal kimliği paylaşan iki ya da daha fazla kişi olmaları anlamına gelmektedir (Turner, 1982).

Alman Sosyolog Max Weber'e göre kimlik; grubun ortak bir köken duygusudur. Semboller, gelenekler, değerler ve kültürel mirasları gibi onları diğer toplumlardan ayıran ortak dış ifadelerdir. Bir insanın derin temel varoluşsal duygusunu tanımlayan şeydir (Al Hosani, 2001).

Ulusal kimlik; dilden, geleneklerden, değerlerden ve ahlaktan oluşmaktadır (Al Azzawi, 2007).

Sosyal kimlik; bireyi diğerlerinden ayırt etme süreci, yani kişisel durumunu belirlemedir (Badawi, 1977).

Sosyal kimliği tanımlamanın bilinen yollarından biri de sosyal kimlik, kişisel kimlik arasındaki farkı ayırt etmekten geçmektedir. Günlük hayattaki davranışsal eğilimlerimizi, kişiliğimizi, düşüncelerimizi, zevklerimiz ve becerilerimizi temel alarak, bizleri diğerlerinden ayıran niteliklerimizle tanımlamaya başlamamız kişisel kimliğimizin devrede olduğunu göstermektedir (Turner, 1982).

Sosyal kimlik: Bireyin sosyal grupla olan ilişkisinde kendisinin tanımlayabileceği bir dizi özelliktir. Öyle ki bu özellikler onu diğer bireylerden ayırır. Bu özellikler sosyal karakter, kültürel miras, gelenek, görenek ve dil tarihinden toplanmıştır (Karkuş, 2014).

Bireyin sosyal kimliği, bireyin topluma yönelik tutumuna göre değişmektedir. Toplumla olan konularımızın ve ona olan tepkilerimizin bir yansımasıdır (Rost, 2003).

Kimlik Entelektüel bir yapıdır. Mimari, kültür ve dil gibi bazı delillerle maddi olarak ifade edilebilen bir toplum için ideolojik ve yaşam referansıdır (Al Jabiri, 2001).

Sultan'a göre kimlik; bilgi, kültür, deneyim ve fikirlerin birikimi ve sentezidir (Al Sultan, 2004).

Bakkar'a göre ise kimlik; bir kişiyi diğerlerinden farklı kılan, tarihi, dili, coğrafyası ve kültürüdür. Onları oluşturmaya katkıda bulunan bir dizi inanç, ilke ve özelliklerdir (Bakkar, 2000).

İslami kimlik kavramı: Bu milletin inancına inanmak, ona ait olmaktan gurur duymak, uygarlık ve kültürel değerlerine saygı duymak, islami ritüelleri vurgulamak, ona bağlı kalmak, bir ayırım duygusu hem bireysel hem de toplumsal var olmaktadır (Nuri, 2009).

Kısaca tüm tanımlar vermek istediği genel anlamı bakımından birbirine yakındır. Fakat kimliğin bileşenleri ve unsurlarında farklı olmaktadır. Bu sebeple bahsedilenlerin tümünü içeren bir tanım yapılmıştır.

Prosedürel olarak kimlik tanımı: Bireyin bazı bilişsel süreçlere olan inancına dayalı olarak (topluluğunun fikirleri ve inançları) belirli gelenek, görenek ve deneyimlerle sonuçlanan, bireyin toplumdaki faaliyetleriyle maddi olarak (Davranış - görünüm - mimari - dil) ifade ettiği, geçmişten gelen, günümüzde de devam eden ve gelecekte gelişecek olan deyimlerinin kişinin hayatının ilk dönemlerinden itibaren sürekli olarak inşa edilmesidir. Ayrıca biyolojik, kültürel, dini, tarihi ve coğrafi faktörlerle bu deneyimlerin oluşturulmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bireyi diğer insanlardan ayıran psikolojik bir oluşumdur (kişisel damgası).

Özetle; araştırmacıların psikolojik birimlerde kimlik tanımı ve sosyolojik birimlerde kimlik tanımı üzerinde sıkça durdukları gözlemlenmiştir. Bunun nedeni psikolojik

birimlerde kimlik tanımının inançları ve düşünceleri kapsamı; sosyolojik birimlerde kimlik tanımının ise sosyal ilişkileri kapsamıdır. Ericson ve Marcia da teorilerinde bunlardan bahsetmektedir.

2.2.2 Erikson Teorisi

Ergenlik dönemi ile ilgili çalışmaları incelerken araştırmacılar, bu dönemde en önemli konulardan birinin ergenlerde kimlik oluşumu olduğunu belirtmişlerdir. Gelişimsel değişikliklerle dolu bir dönem olan ergenlik döneminde birey, bakıma ihtiyacı olan bir çocuktan toplumda sorumluluk alan bir yetişkine dönüşmektedir (Al Ghamdi, 2007). Temel eksen olarak bu değişimleri yönetmekten sorumlu olan ergenin Erikson'un teorisinde bahsettiği ego kimliğinin oluşumu da budur (Erikson, 1968). Bu oluşum, bir kişinin ailesine, toplumuna; biyolojik, tarihi, kültürel, psikolojik ve bilişsel değişime dayanmaktadır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Daha sonrasında birey, edindiği benzersiz bir kişisel deneyime sahip olmaktadır (Al Ghamdi, 2007). Bu deneyimin oluşması bireyin inançlarını, değerlerini ve yaşamdaki rolünü tanımlamasını sağlamakta ve aynı zamanda da Erikson'un dediği gibi tekrarlı sorulara karar vermesine yardımcı olmaktadır. Ego kimliği krizinde ortaya çıkan bu sorular şöyledir: Ben kimim? Ne istiyorum? Hayattaki amacım nedir? (Erikson, 1968). Egonun kimliğin oluşumu sürecinde, bireyin hayatında her evresinde farklı çatışmalarla karşılaşmaktadır. Bireyin bu çatışmaları başarılı bir şekilde atlatması gerekmektedir (Erikson, 1968).

Daha önceki birçok kuramcıda olduğu gibi Erikson da kişiliğin gelişimini belirli dönemlere ayırarak incelemeye çalışmıştır. Erikson Psikososyal Gelişim Kuramı'nda bireyin benliğini oluşturabilmesi için sosyal çevresinin çok önemli olduğunu vurgulamakta, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve arkadaşların kişiliğinin oluşumunda etkin rol oynadıklarını belirtmektedir. Erikson'un sosyal çevreyle beraber bazı biyolojik faktörlerin üzerinde durduğunu ve bilişsel yaklaşım ile psikolojik yaklaşımı sentezleyerek değerlendirdiği görülmektedir (Erikson, 1968).

Erikson'a göre bireylerin kişilik gelişimleri 8 ayrı dönemden meydana gelmektedir. Bu dönemler arasında yer alan insanlar farklı çatışma ve karmaşalar yaşamaktadırlar. Literatürde bu dönemler kritik dönemler olarak kabul edilmekte ve buna "psikososyal kriz" adı verilmektedir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Öte yandan Erikson'un psikososyal gelişim teorisi, Freud'un psikoseksüel gelişim teorisinde sunduğunun bir evrimi olarak kabul edilmektedir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Erikson, Freud'un bir takipçisi olarak kabul edilmesine ve her ikisi de psikanaliz okuluna ait olmasına rağmen, aralarında büyük fark bulunmaktadır (Al Buhairi, 1990).

2.2.2.1 Erikson'un Geliştirdiği Freudcu Psikanalizi

Ericson, Freud'cu Psikoanalizi dört şekilde geliştirmiştir:

- 1) Ego anlayışını arttırmak: Egonun büyümesine ve etkililiğine odaklanmaktır. Sadece id ve ego arasında pozitif bir denge bulmaktan ziyade, her bireyin kültürel, tarihsel ve biyolojik ortamında ortaya çıkan sorunlara yaratıcı çözümler bulmak için yeni deneyim ve beceriler edinmek istemesidir.
- 2) Sosyal yönlerin önemini vurgulamak ve onlara net bir ilgi göstermek.
- 3) Gelişimin ve büyümenin çocukluktan yetişkinliğe kadar tüm yaşam döngüsünü döndürdüğünü vurgulamak.
- 4) Kültürün ve toplumun kişilik üzerindeki etkisine odaklanmak (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Erikson, 3 önemli faktöre odaklanmaktadır: Biyolojik faktörler, psikolojik faktörler ve sosyal faktörler (Erikson, 1968). Dolayısıyla ego kimliğinin gelişiminin başlangıçta ailenin yetiştirme şekline bağlanmaktadır. Çünkü çocuğun yetiştirilme şeklinin (ihtiyaçlarını karşılamak, onu beslemek vb.) ego kimliğinin gelişiminde ve büyümesinde büyük bir etkiye sahip olduğunu savunmaktadır. Ericson'a göre bir diğer önemli etken de toplumdur. Çocuğun gelişiminde ve ilerlemesinde önemli rol oynamaktadır. Ericson, Freud'a benzer olarak kişilik gelişimini belirli dönemlere ayırmaktadır. Fakat bireyin cinsel gelişimi yerine onun sosyal gelişimini temel almaktadır. Bu sebeple Erikson'un teorisine Psikososyal Kuram adı verilmiştir (Erikson & Çev. Redwan, 2010).

Freud, kişilik gelişimi tanımlarken üst-benliğin meydana geldiği dönemin altı yaş civarında sonlandığını belirtmektedir. Freud'un yaklaşım biçimine göre yetişkin bir kişiliğinin temel özellikleri bu dönemlerde son şeklini almaya başlamaktadır. Erikson ise bu durumun tersi olarak kişilik gelişiminin bireyin hayatı boyunca devam ettiğini ifade etmektedir (Erikson & Çev. Redwan, 2010). Süreçler, bireyin çocuklukta kimliğini geliştirmesine yardımcı olur ve daha sonra ergenlik döneminde ona güç ve yön vermektedir.

Erikson'nun kuramına göre, bireyin yaşamı belirli sekiz kritik dönemden oluşmaktadır. Her bir dönemde farklı olarak krizin atlatılması gereken bir kargaşa yer almaktadır. Gelişim dönemlerinde karşımıza çıkan bu karmaşalar herhangi bir felaketin belirtileri değildir. Aksine Erocison, bu karmaşaların bireylerin potansiyellerini ortaya çıkarabilmeleri için dönüm noktası olduğunu ifade etmektedir. Kişilerin karşılaştıkları bu karmaşalarla baş edebilmeleri halinde daha sağlıklı kişiliklere sahip olacaklarına inanılmaktadır. Bu durumda kişi daha sonraki gelişim dönemlerinde karmaşalarla da baş edebilmek için sahip olması gereken deneyimleri elde etmiş olmaktadır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

2.2.2.2 Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı

2.2.2.2.1 Birinci Aşama: Güvene Karşı Güvensizlik (0-2 Yaş)

Birinci Gelişim Evresi: Bebeğin bu dönemde öğrenme yöntemi ağız yoluyla (tadarak) gerçekleşir. Bu sebeple ilk evreye oral dönem adı verilmiştir. Dünyaya yeni gözünü açan bebeklerin ilk hedefleri ağız yoluyla annenin memesini aramaya başlayıp emmektir. Bu dönemde ebeveynler bebeklerinin belirli zaman aralıklarında düzenli olarak beslenme ihtiyaçlarını gidermelidirler. İhtiyaçları güvenli bir şekilde karşılanan bebek ilerleyen yaşlarda hayata dair umutlu ve pozitif olmaktadır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Bu dönemde bebeğin hem hayattan beklentileri hem de ebeveynlerden beklentileri vardır. Bunlar: İlgi göstermesi, sevgisini belli etmesi, yeme ve içme ihtiyaçlarının karşılanması ve son olarak rahatsızlık verici durumların (bebek bezinin sıkı bağlanıp acıtması gibi) ortadan kaldırılmaya çalışılmasıdır. Anne ve babalar, bebeğin bu ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde ihmal etmeden karşılırsa, bebekte güven duygusu gelişmeye başlamaktadır. Bebekte oluşan bu güven duygusu, bireylerin ilerleyen gelişim dönemlerinde bakış açılarını olumlu bir şekilde değiştirmekte ve hayatlarına verdiği önemi ve düzeni etkilemektedir. Bu dönem de güven duygusunu hissedemeyen bebekler ilerideki hayatına umutsuz ve karamsar yaklaşabilmektedirler (Insko, 1967). Buna ek olarak, güven duygusu gelişmiş olan bebek ebeveynini göremediğinde bununla baş edebilmekte, ebeveyni yanında olmasa bile terk edildiğini kolay kolay düşünmemektedir. Bu baş ediş, bebeğin ilk sosyal başarısı olarak kabul edilebilir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Bu dönemde de çocuğun olumsuzluklarla karşılaşması, ihtiyaçlarını erteleme ve güvene dayalı sorunlarla karşılaşması ilerleyen yaşlarda çok farklı problemlere sebebiyet verebilir. Bu problemler

karamsarlık, ie dönük olma durumu ve alkol madde bağımlılığı Şeklinde ortaya çıktığı söylenebilir. Mutlaka böyle sonuçlanacağı iddia edilememektedir fakat ihtimalleri güçlendirdiği daha önceki çalışmalarla da sabittir.

Bebek, birinci gelişim evresini kendine güvenerek tamamlarsa, ego kimliği umuda donüŐecek ve yeni bir güç kazancaktır. Sonraki aşamalar bu aşamadan etkilenmekte ve ileride bireyin kişiliği üzerinde etki bırakmaktadır (Erikson, 1968).

2.2.2.2.2 İkinci AŞama: Bağımsızlığa Karşı Utanç ve Şüphe (2-3 Yaş)

Bu dönem, bebeğin buyümüŐ bağırsak ve kas kontrolünü sağlamayı öğrendiği dönemi kapsamaktadır. İdrarını tutabilecek, istediği zaman idrarını yapabilecek düzeeye gelir. Bu gerekçelerle, evreye anal dönem adı verilmiştir. Bebeğin ihtiyaı olduğu durumda kontrolünü sağlayabiliyor olması iradesiyle hareket ettiğini de göstermektedir. Bebekte bu dönemde öne çıkan nokta inatçılık olmaktadır. Bağımsız olma ve kendine güvenme çabası nedeniyle her zaman hayır kelimesini kullanmayı tercih ettiği fark edebilmektedir (Erikson & ev. Redwan, 2010).

Anne ve babalar çok iyi bilmelidir ki çocuğu korkutan ve aşırı baskı altına sokan bir tuvalet eğitimi doğru bir tercih olmayacaktır. Bunun yanı sıra, aşırı korumacı davranışlar da çocukların kendi davranışlarını, kendi isteğiyle kontrol altında tutmasını engelliyor olacaktır. Anne-babaların buna benzer doğru olmayan davranışları, çocuğun ileride çekingen ve Őüpheci bir kiŐiliėe sahip olmasına yol açabilmektedir (Engler & ev. İbin Dilim, 1990).

Bu dönemin diğer bir özelliği ise çocuğun tercihlerinde artık kendi iradesini kullanabilmesidir. Eğer bu dönemde çocuğun sürekli hata yaparak, deneye deneye tercihlerini Őekillendirmesine ve öğgür iradesini kullanmasına izin verilmezse kişilik gelişimi olumsuz etkilenecektir. İlerleyen dönemde çekingenlik, kendi benliğini kötü bir birey olarak tanımlama, fiziksel ve bilişsel yönlerini kötü yorumlama gibi durumlar meydana gelebilmektedir. Tüm bu durumlar, kuralcı ve sert bir kişiliğin oluşmasına sebebiyet vermektedir (Engler & ev. İbin Dilim, 1990) (Erikson & ev. Redwan, 2010). Ancak bebek, bağımsızlık duygusunu ve kendi bağımsızlığını kendisinin Őekillendirdiėini hissedebilir ve bu hususta aileden pozitif yönden destek ve motivasyon alabilirse, ilerleyen dönemlerde güven duyan, sayėı duyan ve herkese eŐit davranan bir kiŐiliėe donüŐebilmektedir (Erikson, 1968). Bu aşamada ocuk ek olarak

ego kimliği gücü (irade) kazanabilmektedir. Bu kazandığı bağımsızlığında sonucu olmaktadır.

2.2.2.2.3 Üçüncü Aşama: Girişimciliğe Karşı Suçluluk (3-5 Yaş)

Çocuğun meraklı ve hızlı olarak kendisini rahatlıkla ifade ettiği, dil ve motor becerilerini daha iyi kullanabildiği bir evredir (Erikson, 1968). Önceki aşamada kazandığı bağımsızlık kadar bu aşamada eylemlerini yeni başarılarla yöneltebilecektir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Bir çocuğun bu aşamada en çok kullandığı kelime “Neden?” sorusudur. Çünkü bu aşamanın tanımlayıcı özelliği meraktır (Jabir, 2015).

Bu dönemin en belirgin özelliklerinden biri ise çocuğun cinsel konulara olan merakıdır. Bu dönemde çocuklar kendi cinsel organlarını keşfedip dokunabilmekte ve cinsel oyunlar oynamak isteyebilmektedirler. Bu durumların tamamı meraktır. Fakat bu gelişimsel özelliği bilmeyen aileler bu durumun ahlak dışı bir davranış olduğunu düşünerek doğrudan çocuğu azarlama ve cezalandırma yoluna gidebilmektedirler. Bu yüzden cinsel sorunların ve baskılanmışlığın temeli genellikle 3-5 yaş dönemine dayanmaktadır (Erikson, 1968).

Bu dönem çocuğun arkadaşlarıyla kurmuş olduğu ilişkileri geliştirdiği dönemdir. Yaşının getirdiği tutumla saldırganlık dürtüleri gelişebilmektedir. Saldırganlık dürtüleri, oyun oynayarak ya da oyuncularla giderebilmektedir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Şiddete eğilimi olan çocukları sözel, duygusal veya fiziksel şiddet ile terbiye etmeye çalışmak sadece çocuğun şiddet eğilimini artırmaktadır. İlerleyen yaşlarda başkalarının hayat görüşüne saygı göstermeyen, çevresindekileri kendi görüşlerine uydurmaya zorlayan, yüksek egolu bireylere dönüşebilmektedirler (Jabir, 2015).

Bu aşamadaki başarı ve başarısızlık, ebeveynin çocuklarına karşı tutumunu belirlemektedir. Ebeveynler bu aşamada çocuğun meraklı doğasını anlar ve sürece olumlu yaklaşırsa, karşısındakine saygılı, sorumluluk sahibi birey olma yolunda güçlü temeller atılmaktadır.

2.2.2.2.4 Dördüncü Aşama: Üretkenliğe Karşı Küçük Görülme-Aşağılık Duygusu (6-11 Yaş)

Bu aşamaya latent dönem adı verilmektedir. Sosyal ilişkilerin gelişmeye başladığı bu dönemde çocuk, ilişkileri neticesinde becerilerini geliştirebilir. Topluma katkıda bulunduğu, öğrenme süreçlerine üretme süreçlerinin de dâhil edildiği bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar, rol model belirlemeye eğilimli olmaktadır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Bu aşamada başkalarından karşılıksız sevgi almak yerine, bazı görevlerde ustalaşmak ve karşılığında toplumdan takdir ve saygı görmek istemektedirler (Erikson & Çev. Redwan, 2010).

Çocukların bu aşamadaki görevlerde ustalaşma yetenekleri önceki aşamalara bağlıdır. Eğer önceki aşamalardan başarıyla çıkarsa güven ve bağımsızlık duygularına sahip olacak ve inisiyatif alabileceklerdir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Tüm bunlara ek olarak, bu dönemde çocuklar bir işi kendi başlarına başarabildiklerini, gerektiği noktada nasıl yardım alabileceklerini ve başkalarına nasıl yardımcı olabileceklerini öğrenmektedirler. Başarma duygusunun en çok haz verdiği ve en çok ihtiyaç duyulduğu dönemlerden biridir. Bu dönemi başarılı geçiren çocuklar aşağılık kompleksleri geliştirmeden, kendileriyle barışık ve yeterlilik duygusu içerisinde olmaktadır. Tam tersi durumda ise (Örnek: Okulda başarısızlık) kendilerini yetersiz bireyler olarak görebilmektedirler (Erikson, 1968). Bu dönemdeki eğitim, okul başarıları oldukça önemlidir. Unutulmamalıdır ki, eğitim önce ailede başlamaktadır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Bu aşamadaki ego gücü (yetkinlik) çocuğun toplum tarafından değer verilen zekasını ve becerilerini kullanma yeteneğidir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

2.2.2.2.5 Beşinci Aşama: Kimlik Kazanımı Karşısında Kimlik Karmaşası (12-18 Yaş)

Erikson, bu aşamanın bireyin hayatındaki en etkili aşamalardan biri olduğuna inanmaktadır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Ergenlik öncesi ve ergenlik sürecini kapsayan bu evre, duygusal ve fiziksel açıdan hızlı bir gelişim ve değişimin görüldüğü 12-19 yaş aralığı adolesan dönemi olarak tanımlanmıştır (Erikson & Çev. Redwan, 2010).

Bu aşamadaki kişi rolün belirsizliğinden muzdariptir. Bu yüzden değerlerini önceki aşamalardan edindiği becerilerle dengelemeye çalışmaktadır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Bireyin, başkalarının ona nasıl baktığıyla ve ona karşı duyguları ve davranışları hakkındaki düşünceleriyle çok ilgilendiğini görülmektedir (Erikson, 1968).

Bu dönemde kişiler kimlik edinme hissiyatıyla hareket etmektedirler. O güne kadar kazanılan alışkanlıklar, hayata bakış açısı, düşünce ve inançları değişip gelişebilmektedir. Aynı zamanda da sorgulanabilmektedir. Bu dönemde tutarsız davranışlar baş gösterebilmektedir. Zaman içerisinde toplumun kurallarına uygun, daha sağlıklı ve doğru diye kabul edilen davranışlar oluşmakta ve taşlar yerine oturmaya başlamaktadır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Kişinin kendini tanımlayabilmesi ve hayatını değerlendirmesine yönelik mühim bir aşamadır. Genç bireylerin bu evreyi sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmeleri için önceki evrelerden de mutlaka sağlıklı bir şekilde ve geçmiş olmaları gerekir. Geçmiş dönemin olumsuz davranışları kişide kalıcı olabilmektedir (Erikson & Çev. Redwan, 2010).

Ayrıca bu aşamada birey, ben kimim sorusuna cevap verebilmelidir. Bunu yapmazsa, kafası karışmış veya belirsiz bir rolü olacaktır. Erikson'ın bakış açısına göre bu aşamada ebeveynlerin rolü azalır. Ancak kimlik krizinin çözümünde, çevre ve aile ilişkisi büyük rol oynamaktadır. Olumlu bir kimliğin gelişimi, ailenin ve çevrenin desteğine bağlıdır. Kabul ve duygusal güvenlik duygularını hisseden bir genç, kimliğinin oluşumunda başarılı olmaktadır. Toplumda bir rol bulamayan bireyler ise içinde hiçbir şey olmadığını (no person) veya kötü bir insan olmadığını (bad person) hissettiğinde bir kimlik krizine (kimliğine ulaşmada başarısız) maruz kalmaktadırlar (Abdul Rahman, 1998). Bu sebeple kimlik arayışında olan gençler belirli popüler gruplara üye olarak aidiyet duygusunu hissetmek isteyebilmektedirler. Bu dönemde gençlerinde dâhil olduğu sosyal sorumluluk amacı taşıyan gruplar olabileceği gibi faydası olmayan zararlı gruplaşmalarında olduğu görülmektedir. Çoğu zaman gençler bu durumu güçlü görünmek için de tercih edebilmektedirler. Örneği: Bir siyasi görüşün gençleri hedef alan gruplarına üye olup dâhil olmak gibi. Gruplardan destek görmeyenler ise önemli (veya ünlü) isimlere benzemeye çalışabilmektedirler (Erikson, 1968). Gençlerin coşku, yanılısma ve tutkuyla çalışabilmesi için toplumda gençlerin

toplumla bütünleşmesine yardım eden iyi bireylerin olması zorunludur (Henry & çev. Kenawy, 1992). Ekonomik koşullar, işsizlik veya diğer sorunlar nedeniyle herhangi bir toplumda bir eğitimcinin olmaması, bu ergenler için pozitif bir ego kimliği oluşması ihtimalini kısıtlamaktadır (Robert, 1993). Bu nedenle ergenler, genellikle kişisel standartlarının yanı sıra sosyal ve kültürel standartlarıyla uyumlu kimlikler seçmekte ve kimlik arayışlarında farklı roller oynamaya çalışmaktadırlar. Bu durum da birey, daha istikrarlı bir kimlik oluşturma girişiminde iken bir psikososyal gecikme döneminden geçebilir (Lefrancois, 1993).

Kişinin daha önceki aşamada yaşanan krizleri çözmemesi durumunda, yaşanan krizlerin bu aşamada yeniden ortaya çıkabileceği, önceki aşamalarda yaşanan krizlerin çözümünün bu aşamada krizin çözümüne bağlı olduğu ve onu etkilediği belirtilmektedir. Yani ilk aşamada güven kazanmanın, bu aşamadaki rollerin keşfedilmesi ve deneyimlenmesinde ona yardımcı olduğu görülmektedir. İkinci aşamada ise iradeyi edinmesi, bireyin bu aşamada kendisine sunulan fırsatlardan seçim yapma sürecini kolaylaştırmakta ve toplumla uyum içinde olmasına yardımcı olmaktadır. Üçüncü aşamaya gelindiğinde, birey girişimcilik kazanıldıysa bu aşamada kendine uygun mesleği seçilmesi kolaylaşacaktır (Erikson & Çev. Redwan, 2010).

Bu aşamada egonun gücü sadakattir. Bu nedenle genç, toplumunda hâkim olan ideolojik görüşlere bağlılığı ve sadakati öğrenmeye hazır olmaktadır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Birey, siyasi ve kültürel sistem ve değerlere bağlılık hakkında bazı inançlar oluşturmaktadır. Topluluğunun ideolojik yükümlülüklerini yansıtan dini, askeri veya ulusal karakterdeki gruplara bağlı kalmayı tercih etmektedir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Ayrıca bu dönemin en belirgin olan temel özelliklerinden biri ise genç bireylerin dış görünüşlerini çok fazla önemsemeleridir. Bazı gençler kendilerine hayranlık duyarken bazıları da kendini beğenmemektedir.

Gelecek ile ilgili kaygılanmak, kendi ayakları üzerinde durabilme arzusu, evden ve ebeveynlerden uzaklaşma çabaları bu dönemin sonlarına doğru görülmeye başlanır (Erikson, 1968).

2.2.2.2.6 Altıncı Aşama: Yakınlık Karşısında Yalnızlık (18 -24 Yaş)

Bu dönemde çocuk artık tam yetişkinlik evresindedir. Bu aşama geniş bir zaman aralığını kapsamaktadır. Bu döneme erişkin dönemi de denilmektedir. Kimlik kazanma süreci veya kimlik karmaşası durumları önemini kaybetmiş; kaynaşma, sosyal ilişkiler kurma ve ilişkileri sürdürübilme eğilimi gündeme gelmiştir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Bu dönemde farklı düşünce ve fikirdeki kişilerle kutuplaşmak yerine bir arada yaşamayı, ilişkiler kurmayı geliştirmek, dönemin hedeflerindedir. Cinsel yaşam, iş, aile kurma, mevki kazanma gibi, sorumluluğu yüksek amaçlar belirlemek bu dönemde gerçekleşir (Erikson, 1968).

Tüm yaşanan bu durumların yanı sıra sosyal çevreye filtre uygulama eğilimi de gelişmiş olur. Birey kendisine faydalı olmayan zarar vereceğine inandığı çevreden uzaklaşmak istemektedir. Aynı zamanda yalnız kalma kaygısı da ön plana çıkmaktadır. Eğer bu kaygılar gerçekleşirse kişi zaten yalnız kalmış ve bir takım kişilik problemleriyle boğuşmaya başlamıştır (Erikson & Çev. Redwan, 2010).

Erikson'ın yaklaşımına göre, güvenli bir kimliğe sahip bir kişi, başkalarıyla yakın ilişkiler kurmanın yanı sıra, dengeli olacak bir şekilde sevgi, iş pratik verme ile bir aile yaratabilmektedir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990). Bu ifade, başkalarıyla yakın ve samimi ilişkileri olan bireylerin genellikle kimlik başarısı derecesinde olduğu çalışması (Kacerguis & Adams, 1979) tarafından desteklenmektedir.

Erikson'un psikososyal gelişim yaklaşımına göre 6.gelişim evresinin en sağlıklı tamamlamanın yolu şu şekildedir: Birey bu evrede, aile kurma, güven duyma, üreme ve çevresine faydalı olma hedefleri koymalıdır. Aynı şekilde eğlenmeyi, iş hayatında istikrar sağlamayı, mevki kazanmayı da hedefleri arasına koymalıdır. Bu hedefler, yetişkin bireyi yalnız kalma kaygısından ve yalnız kalma durumundan uzaklaştırmış olacaktır.

2.2.2.2.7 Yedinci Aşama: Üretkenlik Karşısında Durgunluk (25-50 Yaş)

Bu dönem tam bir geçiş evresidir. Bu evrede kişi, üretmeye devam etmektedir. Fakat genellikle üretim amacını eğitimsel yönde gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Yeni neslin verimliliğini artıracak, yol gösterici hedefler edinmeye başlayacaktır. Bir yandan monotonlaşma kaygısı öte yandan bununla mücadele isteği gelişmektedir. Sürekli

zamanını evde geçiren insanlar dahi bu dönemi ev dışında, çeşitli aktiviteler yaparak değerlendirme gereği duyacaktır. Eğer dönemde cinsellik, ruh sağlığı ve sosyalleşme ihtiyacı tatmin edilecek seviyede giderilmemişse 7. aşamada gerçek olmayan samimiyetsiz dostluklar edinilebilir. Yedinci aşamanın duygusal olarak tavan veya taban şeklinde görülme olasılığı yüksektir. Bu olasılıklar, üretkenliğin ve yaratıcılığın artması veya tam tersi durgunlaşma, çöküşe geçme şeklindedir (Erikson, 1968).

Bu aşamada egonun gücü, bir eylemi içeren özen ve dikkattir. Örnek verecek olursak, gençler kimliklerini korumak için onlara değer vermektedirler (Christopher, 1987).

Başkaları üzerinde kontrole dönüşmemek için bakım ve koruma sağlarken abartmamaya dikkat edilmelidir (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

2.2.2.2.8 Sekizinci Aşama: Benlik Bütünlüğü Karşısında Umutsuzluk (50+ Yaş)

Psikososyal gelişimin en önemli dönemi olan 8. evre huzur ve pişmanlık arasında bir karmaşayı beraberinde getirir. Kendini tamamladığına inanan ve bütünlük duygusu içinde olan bireyler geçmişinden pişmanlık duymayan ve daha önceki dönemleri de sağlıklı bir şekilde tamamlayan kişilerdir. Huzursuz ve umutsuzluk yaşayan bireyler ise “keşke”lerle hayatını devam ettirmekte, geçmişte yaptıklarından pişmanlık duymaktadır. Bu bireylerin depresif bireyler olduğu gözlemlenmektedir (Erikson & Çev. Redwan, 2010). Bu evrenin en temel özelliklerinin başında vicdani sorumlulukların geç kalınmış olsa da yerine getirilmesi çabası gelmektedir. Örneğin: İbadete yönelmek (artırmak) veya kendinden sonraki nesle bir şeyler bırakabilmeyi arzu etmek gibi (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990).

Tablo 0.1: Eriksonun Psikososyal Gelişim Kuramı, Kaynak: (Al Ghamdi, 2007)

Yaş Aralığı	Aşamalar	Egonun gücü
0 -2	Temel Güven Karşısında Güvensizlik	Umut
2- 3	Bağımsızlık Karşısında Utanç ve Şüphe	İsteklilik irade
3 – 5	Girişimcilik Karşısında Suçluluk	Girişimci faaliyet
6 – 11	Üretkenlik Karşısında Küçük Görülme-Aşağılık Duygusu	Yeterlik Çalışkanlık

12 – 17	Kimlik Kazanımı Karşısında Kimlik Karmaşası	Sadakat
18 - 24	Yakınlık Karşısında Yalnızlık	Sevgi
25 - 50	Üretkenlik Karşısında Durağanlaşma	Özen
50 ve altı	Benlik Bütünlüğü Karşısında Umutsuzluk	Bilgelik

2.2.3 Ego Kimlik Oluşturma

Ergenlik döneminde, gerçek kimlik oluşturma süreci, anksiyete veya karma bozukluk şeklinde bir kimlik krizinin ortaya çıkmasıyla başlamaktadır (Al Ghamdi, 2007) Bu oluşturma süreci, bireyin kişisel ve sosyal düzeyde ilkeler, inançlar, hedefler ve değerli ilişkilerden kendisine neyin uygun olduğunu keşfetme çabasıyla ilgilidir (Al Ghamdi, 2007). Gençler, eğilimlerine ve yeteneklerine uygun kendi fikir ve inançlarını oluşturmaya çalışırken aynı zamanda bu dönemdeki ergen güdeleri, hedefleri ve ihtiyaçları arasında bir bütünleşme veya denge bulmaya çalışmaktadır (Erikson, 1968). Entelektüel düzeyde, mesleki düzeyde veya kişilerarası ilişkilerde en iyi seçimleri yapmak gerekmektedir (Abdul Moati, 1991). Ergenlik döneminin sonunda da kendi kimliğini oluşturabilmektedir (Newman & Newman, 1987).

Ericsson'un bakış açısına göre, bir kimlik duygusunun 4 ana yönü vardır (Abdul Rahman, 1998).

- 1) Bireycilik: Bireysel kimliğinin bağımsız olarak gerçekleştirilmesi (öz bağımsızlık).
- 2) Entegrasyon: Bireyin büyüdükçe içsel bir uyum hissetmesi.
- 3) Simetri ve süreklilik: Bireyin, geçmiş zamanda olmuş, şimdiki zamanda olacak ve gelecek zamanda olması beklenenler arasında bağlantı kurma, kendisine uygun bir hayat yaşadığı hissini edinme ve bunu devam ettirebilme becerisi.
- 4) Sosyal uyum: Bireyin toplumsal değerlerinin farkında olması, böylece değerlerini topluluğundan türetmesi

Şekil 2.3: Kimlik Duygusunun 4 Ana Yönü

Erikson'a göre, 8 aşamanın her birinde bir kriz bulunmaktadır. Bireyin bulunduğu aşamadaki krizi çözebilmesi daha önceki aşamalardaki krizlerin çözülmüş olmasına bağlı olup, sonraki krizlerin çözümünü de etkilemektedir (Al Menezil, 1994). Bireyin bu krizleri çözememesi kimlik dağılmasına yol açabilmektedir: Kim olduğunu, hedeflerini ve hayattaki rolünü bilmemek, onu diğerlerinden ayıran değerleri, inançları ve fikirleri oluşturamamak (Jaber, 1990).

Erikson'ın bakış açısına göre, iki ana kimlik bozukluğu türü vardır:

- 1) Olumsuz kimlik: Birey içsel parçalanma hissettiğinde, belirli bir rolü yerine getiremediğinde, rolünün ne olduğunu ve hedeflerinin ne olduğunu bilemediğinde ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ya kötü biri olmayı ya da hiç kimse olmamayı tercih etmektedir (Atwater, 1988). Dolayısıyla suç, uyuşturucu ve intihar gibi birçok sosyal sorun ortaya çıkmaktadır.
- 2) Rol Bozukluğu: Birey kendi hedeflerini ve değerlerini belirleyemediğinde, kişisel sosyal rolleri benimsemediğinde, önceki aşamalardaki krizlerin çözümlenmemesi durumunda kimlik krizini çözememektedir (Al Ghamdi, 2000).

Şekil 2.4: Erikson'ın Bakış Açısına Göre, İki Ana Kimlik Bozukluğu Türü

2.2.3.1 Ego Kimlik Statüleri

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, kimlik gelişimiyle alakalı birden fazla model, yaklaşım ve çalışmalar yapılmıştır. Marcia, kimlik ve kimlik statüleri kavramını ön plana çıkararak kimlik kavramına farklı bir perspektif getiren önemli araştırmacılardan biridir. Erikson'un kimlik ile ilgili düşüncelerinin işevuruk tanımlarından dolayı yaşadığı zorluklar sonucunda Marcia, Erikson'un ortaya koyduğu ego kimlik terimini ölçülebilir ve gözlenebilir bir düzeye çıkarmak amacıyla kimlik statüleri konusunu geliştirmiştir. Kimlik statüleri kavramı, keşif sürecinin en üst noktasıdır. (Marcia, 2002).

2.2.3.2 Marcia'nın Kimlik Statüleri Kuramı

Marcia, kimlik tanımlamasına; duyum, çözüm ve tutum terimleriyle açıklama getirmektedir. Kimlikle ilgili en doğru tanımın "içsel bir kendilik yapılanma" olduğunu söylemektedir. Kimliğin kişinin içsel dürtülerinin, yeteneklerinin, inançlarının ve bireysel tarihinin dinamik bir örgütlenmesi olarak tarif edilebileceğini savunmaktadır.

Marcia, Erikson'un kimlik duygusuna karşı ortaya çıkan kimlik kargaşası çelişmesini araştırmış ve bunalım dönemlerine yönelik oluşan tutumlara ve sosyal rollerin ortaya çıkmasına göre ergenin karşılaşılabileceği "araştırma" ve "karar verme" düzeyine dayanarak dört kimlik statüsü ortaya koymuştur. Bunlar: Kimlik kargaşası kimlik, bağımlı kimlik, kimlik arayışı ve başarı kimliktir (Berzonsky, 1989) (Mrcia, 1966).

Buna ek olarak Marcia, kimlik oluşumuyla alakalı bunalım ve adanmışlık olmak üzere iki önemli kavram önerisi sunmuştur. Kimlik gelişimi ile ilgili ilk düşüncelerinde bunalım terimini benimserken, sonrasında seçeneklerin araştırılmasına yönelik seçenek sunmuştur. Seçeneklerin araştırılması kavramı ergenlik çağındaki bir kişinin kendisine yönelik olası iş, inanç ve düşünceleri sorgulayarak seçenekler arasında seçim yapması ve seçimlerine yönelik davranışlar sergilemesini ifade etmektedir (Marcia, 2002).

- Kriz mi yoksa keşif mi: Bu dönemde ergen, ergenlik kimliği hakkında kendisine sorular sormaktadır. Biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyal ve bilişsel değişkenlere göre belirli değerlere, açık hedeflere ve sağlam inançlara ulaşmak için ebeveynlerinden bağımsız olmaya çalıştığı sürekli araştırma ve keşif dönemidir (Berzonsky, 1989) (Marcia, 1988) .
- Bağlılık: Bireyin değerler, hedefler ve inançlar açısından seçtiği sistemidir (Marcia, 1988). Kendi kendini sabitleyen bir ego sistemidir (Berzonsky, 1989).

Kimlik oluşturma görevi bir irdeleme, sorgulama ve karar verme sürecini beraberinde getirmektedir. Araştırma boyutu, ergenin seçenekleri tanımasını ve cevaplar aramaya çalışmasını gerektirmektedir. Karar boyutu ise davranışı yönlendiren anlamlı bir tercihtir. Ergenin ideolojik ve kişilerarası alanlarda seçenekleri araştırması ve karar vermesi kimlik gelişimini sağlamaktadır (Berzonsky, 1989).

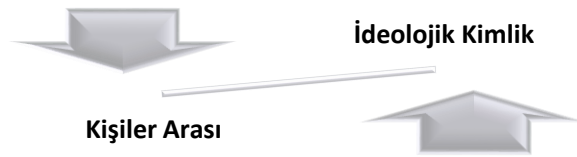
2.2.3.3 Kimlik Alanları

İdeolojik kimlik, kişinin kendisine kurduğu değer ve inanç sistemi olarak tanımlanmaktadır. İdeolojik anlamda dini inançlar, politik seçimler, meslek seçimi, felsefi yaşam biçimi yer almaktadır (Berzonsky, 1989). Dini alan, kişiliği kontrol eden en önemli temel dalgalardan biridir. Aynı zamanda kişinin ideolojik kimliğinin şekillenmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Diğer yandan siyasi inançlar bireye sorumluluk duygusu ve topluluğuna aidiyet vermektedir. Dolayısıyla ona bağlılığını arttırmaktadır (Abdul Moati, Aile yetiştirmenin üniversite gençliğinde kimlik oluşumuna etkisi, 1991). Bunlara ek olarak seçtiği meslek, yeteneklerini kanıtlamanın bir yoludur ve bu nedenle toplumunda kendine özgü değerlere sahip olduğunu hissetmektedir (Mrcia, 1966).

Öte yanda kişiler arası kimlik, kişinin çevresinde uyguladığı sosyal aktiviteler ve ilişkiler bütünüdür (Al Ghamdi, 2000). Kişilerarası alanda ise kimlik arkadaşlık, flört, cinsiyet rolü ve serbest zaman uğraşısı gibi alanlar da yer almaktadır (Berzonsky, 1989). Arkadaşlık ilişkileri, psikolojik sağlığın ve bir bireyin toplumuyla uyumunun önemli bir göstergesidir (Morsi, 1997).

Topluluğun kültürü ve inançları aracılığıyla bireyin erkek ya da kadın olarak rolünü algılaması ve ona uygun davranışlar seçmesi, görünüşü ve çalışacağı işin türünü belirlemesi, sosyal kimlik inşa etmenin en önemli alanları arasındadır (Zahran, 1984). Cinsiyetler arasındaki ilişkiyi, bireyin yetiştirilme tarzından edindiği ve daha sonra toplumdan öğrenebildikleri oluşturmaktadır (Mansour & Al Sherbiny, 2000).

Şekil 2.5: Marcia'ya Göre Kimlik Alanları

2.2.3.4 Marcia'nın Öne Sürdüğü Dört Kimlik Statüsü Vardır

2.2.3.4.1 Başarılı kimlik

Hem keşif hem de bağlılığın en yüksek seviyelerini temsil etmektedir. Başarılı kimlik statüsünde yer alan kişiler araştırma sürecine etkin bir şekilde dahil olarak yaşayıp farklı farklı rolleri deneyimleyerek bağlanmalar kurmaktadırlar. Bu döneme erişebilmiş bireyler, seçenekleri inceledikleri dönemden geçerek bazı yönelimleri

gerçekleştirmiştir. Ebeveynlerin kalıplaşmış tercihlerinden ve isteklerinden farklı olarak seçimler yapabilmekteler (Marcia, 1966). Dolayısıyla kimlik gelişiminin başarısı için bireyin, ebeveynlerinden belli derecede ayrılmış olması gerekmektedir. Özerkliğini destekleyen ailelerin çocuklarının bu statüye gelebildikleri görülmektedir (Marcia, 1988).

Başarılı kimlik statüsüne ulaşmış kişiler, oluşan kimlik kargaşasılığı çatışmasının üstesinden gelmişlerdir. Başarılı kimlik, ego gücünün gelişimini artırmaktadır. Bu kişiler kendileriyle düzen içerisinde bir uyum sağlamaktadırlar. Kendilerine yönelik ortada olan kapasitelerini, sınırlılıklarını ve düşüncelerini kabul etmektedirler. Bu kimlik statüsünde olan kişiler kimlik krizi atlatarak bu noktaya gelmişlerdir. İnanırları şeylere ve hedeflerinin arkasında durarak peşinden koşacaklarına karşılık kararlar almışlardır. Bireyler mesleki, politik, dini konularda keşif yaparak mücadele etmişlerdir. Kararlarında çok emindirler. İçleri rahattır. Oluşturdukları değerlerinin ve yaptıkları davranışlarını diğerlerinin onaylayacağından emindirler ve yollarını kesin olarak çizmişlerdir (Kimmel & Weiner, 1995). Bu aşamadaki birey, çevresinde meydana gelen ani değişikliklerden etkilenmezler. Onları, herhangi bir değişime adapte olabilmış görmekle beraber yüksek derecede gelişimsel olgunluğa erişmiş oldukları da bilinmektedir.

Daha önceki birçok araştırmada, Başarılı kimlik statüsünde yer alan gençler kararlarını oluştururken diğerlerinin düşüncelerine az bağlılık göstermişlerdir. Özellikle baskı altındayken bilişsel kapasiteleri diğer statülere göre daha çok başarılı, yaratıcı davranışlar, mantıklı, akılcı ve planlı karar verme stratejilerini kullanmışlardır (Kimmel & Weiner, 1995). Buna ek olarak Başarılı kimlik statüsüne sahip bireylerin ahlak gelişim düzeyleri diğer statülere göre daha yüksektir. Bireyler güvenli bağlanmalar sağlayabilmektedirler (Marcia, 1988).

2.2.3.4.2 Kimlik arayışı

Yüksek düzeyde keşif, düşük bağlılık düzeyini temsil etmektedir. Kimlik statüsüsü kimlik arayışı kişiler genelde seçenekleri araştırarak deneyimlerler fakat kalıcı olarak bağımlı kalmamaktadırlar. Kim olduğunu, hangi inançlara bağlı kalmak istediğini ve hayattaki hedeflerinin neler olduğunu belirlemeye çalışmaktadır (Marcia, 1966). Bu bireyler sürekli yeni roller denemektedirler. Yönelimlerin belirsizce ortaya çıkmaya başladığı moratoryum statüsüdür ve bir irdeleme dönemidir. Askı süresi bir geçiş

aşamasıdır. Bireyin başarılı aşamasına ulaşmasına yardımcı olan önemli bir aşamadır. Uzun sürmezse veya içinde takılıp kalınmazsa olumlu bir dönem olarak kabul edilebilmektedir (Muhammed, 2000). Kimlik arayışı statüsü bir şeyi kesin yapmadan önce araştırma yapılan bir dönemdir. Marcia'ya göre başarılı bir statü için kimlik arayışı ilk koşuldur. Bireyler bu statüdeyken dünyayı kontrol edebilmekte ve hoş bir yer olarak görememektedirler (Marcia, 2002). Bu bireyler çoğunlukla politika ve hükümette dahil her şeyi değiştirmek istemektedirler. Kimlik krizinin odak noktasında yer almaktadırlar.

Ergenler tam kriz aşamasındayken önemli kararları vermekte erteleyci bir tavır sergilemektedirler (Meeus, 1996). Zaman içerisinde pek çok keşif yapmaktadırlar. Önceki yapılmış çalışmalarda, bu statüye sahip bireylerin daha çok kaygılı oldukları, kuşkucu yaklaştıkları, ilişkilerinde uçarı hareketler sergiledikleri ve bağlanmadan ziyade ilişkilerinde kaçınma gösterdikleri tespit edilmiştir (Marcia, 2002).

2.2.3.4.3 Bağımlı kimlik

Bu statüdeki birey yüksek keşif seviyesini ve zayıf bağımlılık seviyesini de temsil etmektedir. Bağımlı kimlik statüsünde yer alan kişiler herhangi bir araştırma yapmasına gerek kalmadan bağlanma yaşamaktadırlar. Bu statüde bulunan kişiler ebeveyn, akraba ya da diğer önemli kişilerin istek ve beklentilerine göre kimliğini inşa etmektedirler. Bağımlı kimlik statüsüne sahip olan bireyler başka seçenekleri değerlendirmeden ya da az araştırma yaparak çocukluk dönemlerindeki değerlerine bağlanmaktadırlar (Berzonsky, 1989).

Bağımlı kimlik statüsündeki ergenler farklı birçok meslek ve ideolojilere bağlanmakta; ancak bu bağlanmalar çoğu zaman ebeveynin sunduğu seçimlere dayanan bağlanmalar olmaktadır (Mrcia, 1966). Bağımlı kimlik yapısına sahip ergenler diğerlerine göre sağlam olmayan ve olgunlaşmamış bir kimliğe sahiptirler. Kimlik krizine geçmeden, başkalarının kararlarına uyum göstererek öyle davranırlar (Kimmel & Weiner, 1995). Yapılan bir araştırmada, en belirgin kişilik özellikleri düşük özgüven, bağımsız olamama, düşünmede esneklik eksikliği, sosyal ilişkilerde zayıflık ve daha fazla aile bağlarıdır ve yüksek derecede taklitçiliğe sahiptirler (Abdul Moati, 1991). Marcia'ya göre, bağımlı kimlik statüsünde ki kişilerin özerklik ölçeğinden aldıkları puanları düşüktür. Diğer statülere göre kaygı seviyeleri az olup yeni olaylara açıktırlar. Karmaşık yapıdaki bir biliş yöntemini az kullandıkları

görülmüştür. Yakın ve uzak diğerleriyle ilişkilerinde iyi huylu, az güvenle bağlayan uysal tiplerdir. Aynı zamanda şüpheli tutumları da ağır basmaktadır. Bu bireyler başkalarına bağlıdır, otoriter değerlere bağlı kalırlar ve otoriteye en yüksek düzeyde sadakat, itaat ve saygı gösterirler (Archer & Waterman, 1983).

(Al Ghamdi, 2000) Ek olarak; gençler arasında uyuşturucu ve alkol kullanımı hakkında yapılan bir araştırmaya göre; bağımlı kimlik statüsündekilerin diğer statülerdeki ergenlere göre bu maddelerden daha azını kullandıkları tespit edilmiştir.

2.2.3.4.4 Kimlik kargaşası

Bu statüdeki birey zayıf keşif seviyesindedir ve zayıf bağlılık seviyesini temsil etmektedir. Kimlik kargaşası statüsüne sahip bireyler seçtikleri mesleklerine, dini yönden inandıkları inançlarına, cinsiyet rollerine ya da politik görüşlerine karşı bir bağlanma göstermemektedirler (Marcia, 1966). Söz konusu bu bireyler, yönedikleri alanlara dair bir kriz yaşamamış, araştırma süreci geçirmemiş ve seçenekleri yeniden değerlendirmemişlerdir.

Daha önce yapılmış birçok araştırmada kimliği kimlik kargaşası kişilerin öz saygı ve özerklik düzeyinin az seviyelerde olduğu, moratoryum ve Başarılı kimlikli kişilere göre çok daha az karmaşık bilişsel yöntemleri kullandıkları görülmüştür. Ayrıca ahlaki veya davranışsal kontrolleri yoktur. Kişilerarası ilişkilerde soğuk ve uzak olmayı tercih ederler. Diğer insanlar tarafından sürekli etiketlenip dışlanırlar (Marcia, 1988). Kendilerini bulmakta zorlanan bu genç bireyler uyuşturucu ya da alkol kullanımı gibi kaçış davranışlarına yönelebilmektedirler (Kimmel & Weiner, 1995). Saldırgan ve suçlu insanlardırlar (Al Ghamdi, 2000).

Ebeveynler, gençlerin bağımsızlığını reddederek çocuklarının kimliğinin kimlik kargaşası kalmasına doğrudan veya dolaylı olarak yardımcı olabilir. Bu ebeveynlerin deneyimsizliğinden kaynaklanmaktadır (Archer & Waterman, 1983). Kimlik kargaşasının uzaması kişilik dağılmasına yol açabilir (Marcia, 1988).

2.2.4 Kimlik Boyutları

Dünyanın birçok yerinde meydana gelen hızlı değişimler ve farklı ülkelerin bireylerinin yaşadığı kimlik karmaşıklığı nedeniyle, bilim insanları topluma çözüm bulmak için tek bir kimlik çatısı altında birleşmenin temellerini atmaya çalışmışlardır. Kimlik dinamiklerinin belirlenmesindeki farklılık, toplum üyeleri için büyük bir

tehlike oluşturmaktadır. Kimlik unsurlarını tanımlarken yapılan tutarsızlıklar, ulusun bedenindeki zayıflığın temel nedenlerinden biridir (Nuri, 2009). Aynı zamanda toplumdaki aidiyet duygusu, tüm unsurların temelini oluşturan ana mekanizmadır. Kimlik; tüm fiziksel, ahlaki, sosyal, kültürel, ekonomik boyutları, değerler ve coğrafi bağlılığı ile tam aidiyet anlamına gelmektedir. Entelektüel psikolojik bir yapılanmadır (Al Otaibi, 2012).

Buna ek olarak Karkuş 2014 yılındaki bir çalışmasında, kimliğin sürekliliğini korumak için çeşitli faktörlerinin olduğunu bu faktörlerin; fiziksel boyut, kültürel boyut, ekonomik boyut, tarihsel boyut, entelektüel veya politik boyut, sosyal boyut, aidiyet ve öz farkındalık olarak ifade etmektedir (Karkuş, 2014).

Şekil 2.6: Karkuşa Göre Kimlik Boyutları

Araştırmamızda kimliğin boyutları ve içerdiği temel unsurlar, kimlik yapılanması için bu şekilde toplanmaktadır.

2.2.4.1 Fiziksel Boyuttun İçerdiği Unsurlar

İsim, görünüm, mimari, giyim ve yiyecek – ekonomik, mali güç bölgesel organizasyon, konut sistemi, yaşam tarzı olarak sıralanmaktadır (Protuger, 2017) (Karkuş, 2014).

2.2.4.2 Tarihsel Boyuttun İçerdiği Unsurlar

Tarihsel kökenler, tarihin kahramanları, önemli tarihsel olaylar, tarihi anıtlar, inançlar, gelenek ve görenekler, kanunlar olarak sıralanmaktadır (Al Jarari, 2010) (Helmy, 2007) (Al Ani K. , 2005).

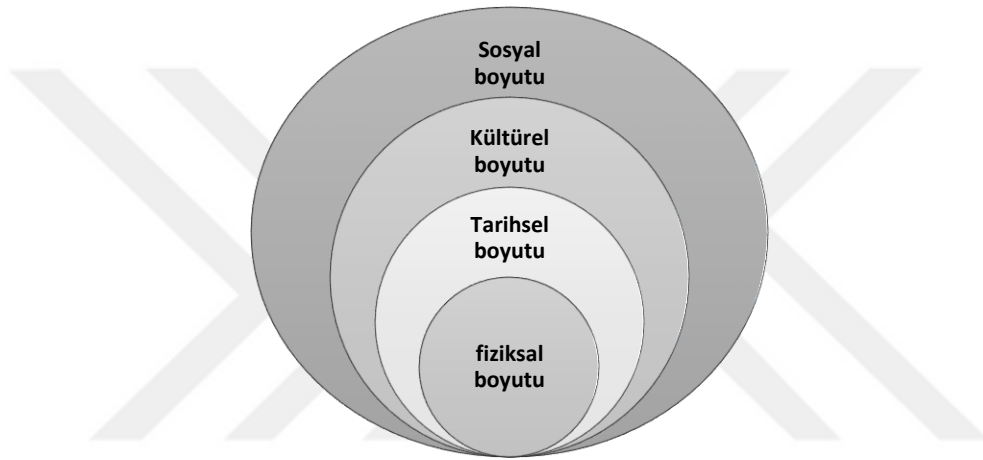
2.2.4.3 Kültürel Boyuttun İçerdiği Unsurlar

İnançlar ve dinler, sanat, yönelim ve standartlar toplumsal gelenekler ve değer sistemi olarak sıralanmaktadır (Ahmed, 2017) (Helmy, 2007) (Karkuş, 2014) (Al Ani K. , 2005) (Protuger, 2017).

2.2.4.4 Sosyal Boyuttun İçerdiği Unsurlar

Sosyal rol, sosyal ilişki, toplumsal değerler- davranış kalıpları olarak sıralanmaktadır (Adil, 2019) (Protuger, 2017) (Karkuş, 2014).

Şekil 2.7: Kimlik Boyutları

2.2.5 Kimlik Unsurları

Kimlik unsurlarını araştırmaya odaklanan birçok çalışma bulunmaktadır. Genel olarak kimlik kültürel miras olarak yorumlanmaktadır. Özellikle İslami kimliğin 3 temel sistemi vardır: Kişinin inancının gerçekleştiği, dil, değerler ve geleneklerini aldığı kültürel mirastır (Hegazy, 1978).

Dr. Mustafa Helmy yaptığı bir çalışmada; herhangi bir milletin kimliğinin inancına, dinine, tarihine ve diline dayandığını belirtmektedir. İslami kimliğin kendi kendine yeterli ve başka unsurlara ihtiyaç duymadığını söylemektedir. Çünkü kimliğin genel özelliklerini, bağlılık ve sadakat şeklinde ortaya çıkan inanç olarak tanımlamaktadır (Helmy, 2007).

(Al Jarari, 2010)' da yaptığı bir çalışmada, kimliğin dört bileşeni olduğundan bahsetmektedir. Bu bileşenler şunlardır: Vatan, din, dil ve kültür. Jarari'nin çalışmasında vatan: Bireyin yaşadığı yerdeki tarihi izlerini taşıyan ve oluşumunun birçok siyasi, ekonomik, sosyal ve davranışsal faktörlerinden paylaştığı yer olarak

açıklanmaktadır. Dinin ise; toplumdaki bireylerin inandığı kanunlar ve onlardan sonra gelen düşünce ve inançlardan oluştuğunu söylemektedir. Dil bileşeninden bireylerin duygularını ifade etmek için ve iletişim kurmak için kullandıkları araç olarak bahseden Jarari; kültür için de günümüzde ülkede yaşayan vatandaşların medeniyete yaptıkları birikim ve nesiller boyunca topladıkları miras olarak açıklamaktadır.

Buna ek olarak (Ahmed, 2017), çalışmasında islami kimliğin unsurları üzerinde durmuştur. Bu dört temel unsur şöyledir: Din, Arap dili, tarih ve coğrafyadır.

(Al Ani K. , 2005)' da islami kimlik üzerine çalışmalar yapmıştır. Yaptığı çalışmada, islami kimlik unsurlarının; din, Arap dili, tarih ve coğrafya, miras, kültür, aidiyet ve fiziksel maddi görüş olduğunu açıklamıştır.

2.2.5.1 Dil, Arapça Dili

Dil, dünya görüşümüzü ifade eden bir araçtır. Dolayısıyla uygarlık ve kültürel eğilimleri yansıtmaktadır. Varoluşun sürekliliğini korumakta ve bir topluluğa ait olmanın temel bir kanıtı olarak görülmektedir (Al Hafyan, 2006). Dile ilgisizlik olursa tarihsel kimliğin, kültürel ve ahlaki değerlerin yok olması söz konusudur (Al Hafyan, 2006). Gelecek nesiller diline dikkat ettiği derecede güçlerini, rönesanlarını ve özgünlüğünü korumuş olurlar (Smith & Çev. Zahran, 2001).

Arap dili, insan kimliğinin en önemli unsurudur. Aynı zamanda Kuran'ın dilidir. Dolayısıyla düşünce ve inanç dilidir. Dinin amaçları onsuz anlaşılabilir değildir (Al Otaibi, 2012). Arap dilinin insan kültürünün anahtarı olduğu düşünülür. Zihnin ve fikirlerin merkezi olarak görülmektedir (Makbul, 2017).

2.2.5.2 Coğrafya (Yer Aidiyeti)

Vatana bağlılık, kişinin kimliğini oluşturmanın temeli olduğundan, kişi kimliğini ümmetin kolektif benliğinin bir parçası olduğunu hissetmektedir. Ona dokunmak tüm ulusun varlığına zarar vermektedir. Dolayısıyla kişinin aidiyeti kendi vatanı olmazsa, bulunduğu vatana aidiyet hissetmektedir (Makbul, 2017).

2.2.5.3 Tarih

Tarih doğrudan coğrafya ile ilgilidir. Dolayısıyla bir kişi kendi coğrafyasına ait hissederse, kesinlikle tarihini koruyacaktır (Makbul, 2017).

Tarih korunmalı ve yeni nesilde yeniden canlandırılmalıdır. Aksi durumda geçmişte yaşamayan kişiler, tarihine sevgi beslemeyeceği gibi gurur da duymayacaktır. Çünkü şimdiki zaman, onların yaratılışı olmadığından ve canlanmasına katılmadıklarından onu savunmaları için hiçbir sebep bulunmamaktadır. Bu yüzden gençlerimiz geleceğin tek umut olduğu için, geleceğe odaklanmalıdırlar (Hegazy, 1978).

Jack Burke bir ulusun yaşamında özellikle tarihin önemine dikkat çekmektedir: “Kimlik, tarihten ayrılamaz ancak nesiller boyunca kimliği korumak için, tarihsel kökenlerde zaman içinde sabit olmalıdır. Çünkü bu tarihi kökenler, gençlerin geleceklerini inşa etmek için onlardan ilham aldığı ve güç aldığı toplumun kültürünü korumaktadır.” (Safadi, 2000). Özetle tarih; gençlerin geleceklerinin mayasıdır. Tarihiyle gurur duymayan, geleceğiyle gurur duymayacaktır (Ahmed, 2017).

2.2.5.4 Dini Aidiyet

Din, insan kimliğinin temel bir bileşenidir. Çünkü din, insan hayatının gerekliliklerinden biridir. İnsanın hayatında dinsiz bir denge kurması mümkün değildir. Oysa herhangi bir toplumun gücü, öncelikle üyelerinin tek bir inanç üzerine birleşmesinin bir sonucudur (Ahmed, 2017). Din ve inanç; medeniyet, düşünce, davranış ve rönesans için temel bir kaynaktır. İslam, dinine bağlı çeşitli milletleri ve mezhepleri birleştirendir (Al Ani K. , 2005). Genellikle iki yönlüdür: Din ve dindarlık. Din, Allah'ın belirlediği kanun, inanç ve varsayımlar asla değiştirilmez bir bütüncül dindarlığın birçok şekli vardır. Farklı standartlara, kültürlere ve koşullara göre değişiklik gösterir (Mezhepsel dindarlık, siyasi dindarlık, partizan dindarlık, klan dindarlığı) (Leger, Willam, & Çev. Al Hallouji , 2005).

2.2.5.5 Fiziksel Maddi Görüşü

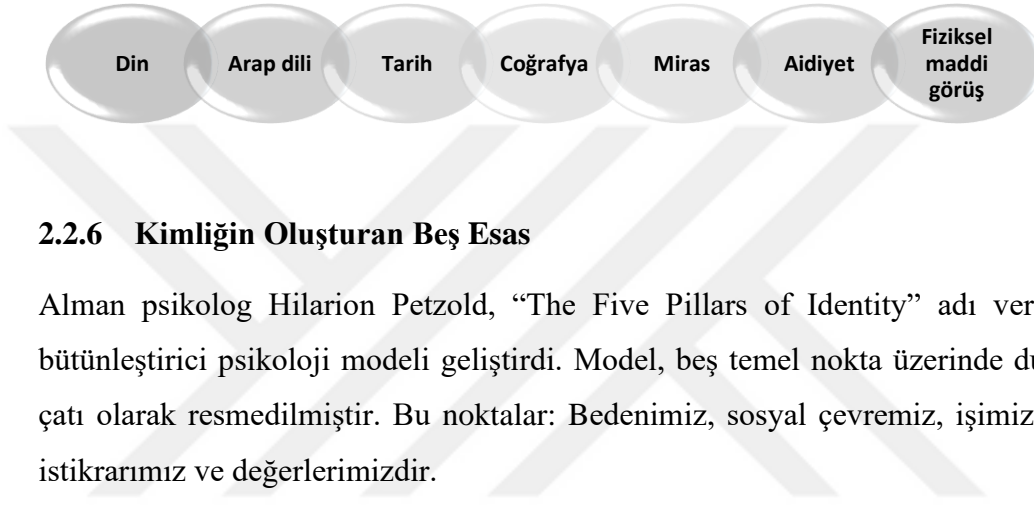
Fiziksel maddi görüş gelenekleri, ahlakı, duyguları, hisleri, bayramları, düğünleri, kültürü ve aile bağlarını içerir. Bunların hepsi İslam kimliğini taşıyan ve ona ait olan grubun ayırt edici özellikleridir (Amara, 1981). (Koşullara, zamanlara ve ilgi alanlarına göre değişimi, gelişimi ve değişikliği kabul eder).

2.2.5.6 Miras

Kimliğin temellerinden biridir. Toplum tarafından yapılan kültürel üretimler deneyimler, özellikler ve olaylardır. Toplumun kültürel özelliklerini tanımlamaktadır (Al Ani K. , 2005).

Özetle; sayısız rolümüzün (benliklerimiz) ve kimliğimizin "esaslarının" uyumunu ve dengesini korumak, aslında büyük bir zorluktur. Kontrollü laboratuvar koşullarında yaşamadığımızdan, hayat çok dinamik ve öngörülemez olmaktadır. Önemli olan, stresli durumların üstesinden gelmek için kullanılabilir eldeki tüm kaynakların farkında olmak ve hepimizin kendi enerjimize ve nereye ne kadar yatırım yapacağımızı seçme özgürlüğüne sahip olmamızdır.

Şekil 2.8: Kimlik Unsurları

2.2.6 Kimliğin Oluşturan Beş Esas

Alman psikolog Hilarion Petzold, “The Five Pillars of Identity” adı verilen bir bütünleştirici psikoloji modeli geliştirdi. Model, beş temel nokta üzerinde duran bir çatı olarak resmedilmiştir. Bu noktalar: Bedenimiz, sosyal çevremiz, işimiz, maddi istikrarımız ve değerlerimizdir.

- 1) **Beden:** Yeteneklerimiz büyük ölçüde vücudumuza ve vücut sağlığına bağlıdır. Vücut sağlığı, (the body is a biological system) insan yaşamının başladığı ve bittiği biyolojik bir sistemden meydana gelmektedir. Tüm düşüncelerimizi, sağlığımızı, fiziksel potansiyelimizi, zayıflıklarımızı ve avantajlarımızı içeren parçalardan oluşmaktadır. Buna göre, herhangi bir bedensel yaralama veya yetenek kaybına neden olan değişiklikler elbette bir kimlik krizine yol sebebiyet vermektedir (Protuger, 2017) (König, Moving Experience, Complexities of Acculturation, 2012).
- 2) **Sosyal Çevre:** Kendi çevremizde bizim için önemli olan tüm insanları (Eş, çocuklar, atalar ve arkadaşlar) içeren kimliğin ikinci yapı taşıdır. Rollerimizi (partner olarak, arkadaş olarak, eş olarak, ebeveyn olarak, çocuk olarak vb.) betimleyen sosyal bağlamdır. Yakın bir kişinin kaybı veya bizim için önemli olan insanlarla kötü ilişkiler de kolaylıkla bir kimlik krizine yol açabilmektedir (Protuger, 2017) (König, Moving Experience, Complexities of Acculturation, 2012).

- 3) **İş:** Başarılarımız (çalışmak ve/veya kişinin tam potansiyelini, itibarını gerçekleştirme) ve boş zamanlarımız kimliğimizin üçüncü temelini oluşturmaktadır. Çalışma yeteneğimizin zaman dilimini düşünürsek, "gerçek benliğimiz" hayatımızın üçte ikisini kaplamaktadır. Bir işi veya çalışma becerilerini kaybetmek, kimliğe kolayca zarar verebilmekte, ciddi bir varoluşsal krize yol açabilmektedir (Protuger, 2017) (König, Moving Experience, Complexities of Acculturation, 2012).
- 4) **Maddi İstikrar:** Kişinin evi ve sahip olduğu mallardır. Kimliğin dördüncü direğini oluşturur. O kısımdaki herhangi bir değişiklik (finansal güvende, mülkte, banka hesaplarında vb.), kolaylıkla varoluşsal krize dönüşebilecek bir krize de yol açabilmektedir (Protuger, 2017).
- 5) **Değerler:** İnançlar, değerler ve bunların kuralları-ilkeleri büyük önem taşımaktadır. Bunun sebebi; çoğu durumda en güçlü dayanağı oluşturan inançlarımızın içselleştirilen değerlerinin oldukça istikrarlı ve kalıcı olma eğiliminde olabileceğidir. Diğer sütunlar sarsıldığında ve/veya başarısız olduğunda bu sütun, diğer sütunların kaybını telafi eden olarak değerlendirilmektedir. Kişiliği desteklemekte, bütünleştirici bileşen olabilmektedir. Bununla birlikte, belirli sütunlar sarsıldığında değerlerin telafi edici rolü olsa da, bazı durumlarda etki gerileyici olabilmektedir. Bir kişinin ihtiyaçlarının kabul edilmiş ahlaki normlar tarafından bastırıldığı durumlara buna örnek olabilir. Böyle bir baskı, psikosomatik bozukluklara, intihara vb. yol açabilmektedir (Protuger, 2017) (König, Moving Experience, Complexities of Acculturation, 2012).

Şekil 2.9: Five Pillars of Identity, Kaynak: (König, 2012)

2.2.7 Kimlik ile İlgili Yapılan Çalışmalar

(Majnooni, 2001, s. 13) yaptığı Arapça bir araştırmada, ego kimlik oluşumunun bazı demografik değişkenlere göre (aile durumu, cinsiyet, yaş, doğum sırası, evlilik, ikamet şekli) doğasını ortaya çıkarmak amacıyla, Umülkura Üniversitesinde 474 kız ve erkek öğrencisinden oluşan bir örneklem üzerinde çalışmıştır. Araştırmada, objektif ego kimlik ölçeği kullanılmıştır ve çalışma sonucunda: İdeolojik, kişilerarası ve toplam alanda, cinsiyet arasında kimliğin kimlik arayışı derecelerinde kızların istatistiksel olarak daha yüksek olduğunu görülmüştür. Erkeklerin ise; Başarılı kimlik derecesinde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu çalışmada yaş iki gruba ayrılmıştır. 18 ile 21 yaş arası grubun kimlik arayışı statüsünün puanları daha yüksek tespit edilirken, 22 ile 25 yaş arası grubun bağımlı kimlik statüsünün puanları daha yüksek tespit edilmiştir. Bu gruplar doğum sırasına göre de incelenmiştir: İlk doğum sırasına sahip bireylerin bağımlı kimlik statüsünün daha yüksek olduğuna rastlanmıştır. Tüm bunlara ek olarak; aile dışında ikamet eden bireylerin kimlik kargaşası statüsünde daha yüksek olduğunu tespit edilmiştir.

(Abdul Moati, 1991, s. 120) tarafından, Mısır Zafariq Üniversitesin’de 19-22 yaş arası olan 256 kişiye Objektif Ego Kimlik Ölçeğini kullanılarak yapılan araştırmada, ego kimliği statülerinde cinsiyetler arasında farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ebeveyn tutumlarına göre de değerlendirilen bu grubun kimlik statüleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Sonuçlar şu şekildedir: Başarılı kimlik statüsü olan öğrencilerin ebeveynleri ile uyum duygusununa sahip oldukları bulunurken, kimlik arayışı kimlik statüsü olan öğrencilerin ebeveynleri ile olan ilişkilerinde kendilerini bağımsız ve özgürlük hissettikleri bulunmuştur. Bağımlı kimlik statüsüne sahip öğrenciler ebeveynleri tarafından aşırı korunduklarını hissederken, kimlik kargaşası statüsüne sahip öğrenciler ise ebeveynleri tarafından (özellikle de babaları tarafından) reddedilmiş ve ayrılmış hissetmişlerdir. Dolayısıyla kimlik başarısı ile pozitif yöntemler kullanımı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Aynı çalışmada, ebeveyn bakım türüne göre de (ebeveynlerle yaşama, ebeveyn kaybı ve boşanma) ego kimliği statüsünde farklılıklar bulunmuştur. Başarılı kimlik ve kimlik arayışı kimlik statülerinde en yüksek puanı, ebeveynlerle birlikte yaşayan bireyler almışlardır. Boşanmış ailelerin çocukları olan bireylerin bağımlı kimlik ve kimlik kargaşası statülerinde en yüksek puanı aldıkları görülmüştür. Tüm bunlara ek olarak, aile büyüklüğü değişkenine göre de inceleme yapılan bu çalışmada; başarılı ve kimlik

arayışı statüsünde küçük ailelerin büyük oranda etkisi varken, bağımlı kimlik ve kimlik kargaşası statüsünde büyük ailelerin büyük bir oranda etkisi olduğu görülmüştür.

Yine Objektif Ego Kimlik Ölçeği kullanarak 185'i erkek, 145'i kız olmak üzere 303 üniversite öğrencisine (Muhammed, 2000) tarafından yapılan başka bir çalışmada da; kimlik statülerinde cinsiyetler arasında 0,01 düzeyinde önemli bir farklılık olduğunu tespit edilmiştir. Erkeklerin sırasıyla; kimlik arayışı, bağımlı kimlik, başarılı ve kimlik kargaşası statülerinde yoğunlaştığı, kızların ise sırayla; kimlik arayışı, bağımlı kimlik, kimlik kargaşası ve başarılı statülerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

(Karkuş, 2014) 'un Psikososyal kimliğin oluşumundaki sorunlar ile ilgili yaptığı Arapça bir araştırma bireyin kimliğinin, toplumla olan temasındaki kendi davranışlarından algıladığı kendi özellikleri olduğu tespit edilmiştir. Bu özellikler tesadüfi bir şekilde oluşmamaktadır. İçinde yaşadığı toplumun kültüründen, örf ve âdetlerinden ve toplumda yaygın olan iletişim dilinden etkilenerek oluşmaktadır. Bu çalışma, sadece teorik olup analitik ve eleştirel bir literatür çalışmasıdır.

(Fawzy & Abu Halawa, 2014) yılında, Salman Bin Abdul Aziz Üniversitesi'nde üstün zekalı öğrencilerde, ego kimliği ile sosyal aidiyet arasındaki ilişkinin durumu ve yönü üzerine yaptıkları çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin görüşlerine, cinsiyetlerine (kadın-erkek) ve akademik alanlarına (sayısal-sözel) göre farklılıklar ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışmada, üstün yetenekli erkek ve kız 300 öğrenciden veri toplanmış, yaş ortalaması 22 olarak belirtilmiştir. Kullanılan ölçme araçları: Kimlik Statüleri Ölçeği, Sosyal Aidiyet Ölçeği ve Raven'in zekâ testidir. Veri analizinden sonra ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir: Başarılı ve engellenmiş kimlik statüsü ile sosyal aidiyet arasında pozitif yönde korelasyon bulunmaktadır. Cinsiyet ve akademik alana göre öğrencilerin görüşleri arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Bir diğer çalışma (Asiri, 2004) olan "Ta'if Kız Lise Öğrencilerinde Ego Kimlik Oluşumun Benlik Algısı ve Psikolojik ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi" adlı çalışmada, kimlik statüleri ve ideolojik ve sosyal kimlik alanları ele alınmıştır. Bu çalışmada lise öğrencisi olan 146 kızdan veri toplanmıştır. Kullanılan ölçme araçları şu şekildedir: Kimlik Oluşumu Ölçeği, Benlik Algısı Ölçeği ve Uyum Ölçeği. Çalışmanın sonuçları ise şu şekildedir: Benlik algısı ile Başarılı kimlik arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. Benlik algısı ile kimlik kargaşası arasında ters yönde ilişki

bulunmaktadır. Ve son olarak; kimlik statüsü ile sosyal ve psikolojik uyum arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır.

(Al Ghamdi, 2001) tarafından yapılan çalışma, 15-21 yaş arası 461 öğrenci üzerinde yapılmış olup, Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği kullanılmıştır. Yaş grupları ile kimlik statüsü arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin yaşı büyüdükçe başarılı statüde oldukları tespit edilmiştir. Yakın statüler arasında (kimlik arayışı statüsü ile bağımlı kimlik statüsü) 0,01 anlamlı düzeyinde pozitif yönlü korelasyon olduğu değerlendirilmiş, zıt statüler arasında ise (başarılı statü ile kimlik kargaşası statüsü) 0,01 düzeyinde negatif yönlü olarak bir ilişki değerlendirilmiştir. Ek olarak; bağımlı kimlik ile kimlik kargaşası arasında 0,01 düzeyinde pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur.

(Al Ghamdi, 2000)'in "Suçlu Olan ve Suçlu Olmayanlarda Kimlik Oluşumunu İncelenmesi" adlı çalışmasında suçlu olmayan bireylerin Başarılı kimlik olasılıklarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. İdeolojik alanda 0,05 anlamlı düzeyinde ve sosyal ve toplam alanda 0,01 düzeyinde olduğu bulunmuştur. Suçluların kimliği kimlik arayışı olasılığının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yani kimlik oluşumu ile suçlar arasında bir bağlantı ve ilişki olduğunu tespit edilmiştir.

2.3 Değerler: Giriş

Değerler konusu, yaşam döngümüzle ilgili hayati konulardan biridir. Günümüzde insanların bilimsel devriminden ve toplumdaki muazzam kültürel değişim ve gelişimi açısından maruz kaldığımız nokta olarak da düşünülmektedir. Değerlerin bazı unsurlar sonucunda ortaya çıktığı dikkat çekicidir. Toplumda yer alan kültürel, sosyal, dini ve inanç unsurları şeklinde tanımlanmaktadır. Bu sebeplerden dolayı değerler, farklı yaşam durumlarıyla ilişkilerimizde insanın faaliyet alanını yönlendirmeye hizmet etmektedir. Aynı zamanda davranışı kontrol etmenin koşulu kabul edilmektedir (Al Ani V. , 2014).

Toplumda değerler, hızlandırılmış bir değişime maruz kalmaktadır. Bu durum kişiler arasında, özellikle genç bireyler arasında, kazanılmış ve miras kalan değerlerin istikrarsızlığına sebebiyet vermektedir. Bu sebeple değerler krizi ortaya çıkabilmektedir (Al Musada, 2006). Dolayısıyla hedeflerin, değerlerin ve ihtiyaçların nesilden nesile farklılaştığı göz önünde bulundurulmalıdır. Gelecek nesillere, sert kalıpların olduğu değer sistemi empoze edilmemelidir (Al Mancarah, 2007).

Değerler, birey ve toplum için önemli bir yere sahiptir. Bireysel anlamda referans çerçevesi veya bir değer sistemi olarak tanımlanabilmektedir. Bunun aracılığıyla da düşünme şeklini ve davranışlarını şekillendirmektedir.

Grup düzeyinde, bireyin sosyal bir organizasyona ihtiyacı olduğu bilinmelidir. Belirtilen organizasyon, kişinin topluma ilgi duymasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra toplumun hedeflerinin en yüksek ilkelerini kapsamaktadır (Al Ani V. , 2014). Topluma hâkim olan bir değer sistemi, kişinin aile içindeki eğitiminden, ekonomik, sosyal ve politik koşullarından; toplumun kültür yapısından ve tarihsel kökeninden edindiği, kavramlar, bilgiler, deneyimler, gelenekler, ahlaklar ve standartların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Al Ani V. , 2014). Değerlerin varlığı bu şekilde tarih boyunca devam etmektedir. Daha sonra herkese kendi kimliğini vermekte ve onu korumaktadır (Bayoumi, 2002).

Çocuklarda kişilik gelişiminin %80'inin ilk beş yaş civarında gerçekleştiği varsayılmaktadır. Çocukların değerleri kavrama ve eğitime başlama süreci beş yaş için uygun görülmektedir. Bu yaş itibaren çocuğa verilen ve gösterilen değerler eğitimi yetişkinlik döneminde iyi bir birey olmasında katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla bireyin değerler gelişimi göz önüne alındığında, bu dönemde verilen değerler eğitimi daha uygun olmakta ve büyük önem taşımaktadır. Bu yaş civarındaki çocukların çoğunluğu bir eğitim kurumuna gidemediklerinden dolayı hayatlarını ve vakitlerinin çoğunlukla ailesinin yanında kalarak geçirmektedir. Çocukların hemen hemen her sorumluluğu aileye bağımlı olarak hareket etmektedir. Aile yanında geçirilen her eğitim sürecinin, çocukların kişilik oluşumunda önemli bir görevi bulunmaktadır (Halstead & Taylor, 1996).

Kısacası değerler, kişinin çevrede zorunda kaldığı durumlara göre yargılarına, tutumlarına ve yönelimlerine dayandığı referanstır (Al Mancarah, 2007).

2.3.1 Değerler Kavramları

Değer kavramının sözlük anlamına bakıldığında Türk Dil Kurumunun tanımlaması şu şekildedir: “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet”. İkinci düzey karşılığı ise; “Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet” şeklindedir. Burada varlıklara anlam verebilmemizi sağlayan soyut ölçüt olma ve aynı zamanda öneme atfen ölçülebilen bir karşılığa sahip olma anlamlarının belirginleştiği görülmektedir.

Değerler kavramının sözlükteki arapça anlamı ise (değerler) değerinin toplamıdır. Değeri ve ağırlığı olan şeydir. Zamanda değerler, doğruluk, ölçülülük ve istikrar demektir (Anis, Montaser, Al Sawalhi, & Ahmed, 2004).

İnsanları arzularına yönlendiren değer; zihinsel ve duygusal yargıları toplumdan kazanmakta ve öğrenmektedir. Bu durum insan davranışlarının itici gücü de olmaktadır (Malkawi, 2008). Ek olarak; eğer ahlak, insan davranışının bir tanımıysa, değerler bu davranışı değerlendirmek için kriterler bütünü de demektir.

Özel bir davranış tarzına veya karşıt bir duruma karşılık kişisel ve sosyal tercihlerin durumlarını gösteren inanç olan değer, (Rokeach, The Nature of Human Values, 1973) insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir. Sosyal bilimcilerin birçoğu değerlerin insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir (Kusdil & Kağıtçıbaşı, 2000).

Değerlerin teorik tanımı ise şöyledir: İyi kurulmuş bilişsel, duyuşsal, davranışsal inançlar ve algılar kümesidir. Kişinin, ebat, tekrar ve gururla karakterize edilen düzenli davranışlar sergilemesidir (Al Cellad, 2005).

Değerler davranışlarımıza rehberlik ederek anlık hedeflerimizi daha üst hedeflere taşımaktadır. Nasıl olmamız ve nasıl davranmamız gerektiği ile ilgili kılavuzluk etmektedir (Doğan, 2004). Dolayısıyla değerler; bir yaşam ölçütünü temsil etmektedir. Bir durumu bir diğerine tercih etme, seçim yapma ve eylemlere rehberlik etme işlevi gören kaynaklardır. Değerler, bilinçli seçilmiş, amaçlı eylemlerin genel ölçütleri olan, istek, davranış ve kararların referans noktalarıdır (Özensel, 2003). Değerler, bireylerin kendi hedeflerini ve önceden gerçekleştirmiş olduğu özel eylemlerini yargılama bakımından temel bir standart olarak görünürken; bir grubun üyelerinin duygusal bakımdan güçlü olduğu taraflarıyla ortaya çıkan, genelleştirilmiş ve soyut olan davranışları, prensipleri şeklinde tanımlanmaktadır (Adil, 2019).

Özetle; değer tanımlarına bakıldığında değerlerle bağlantısı en sık vurgulanan kavramlar: İnançlar, eğitimler, normatif standartlar ve tutumlardır ve nesnelere değer veren, onları değerli, değersiz kılan yalnızca insandır (Büyükdüvenci, 2003).

Önceki tanımlardan yola çıkarak değerler prosedürel olarak şu şekilde tanımlanabilir: Bireyin inandığı, üzerine geliştirdiği, aileden ve toplumdan aldığı inançlardan kendisine koyduğu sınırlar bütünüdür. Bu sınırlar, yaşamdaki davranışını

yönlendirmekte, kişiliğinin oluşmasına ve kimliğini tanımlamasına yardımcı olmaktadır.

Son olarak Kuran'daki değer tanımı incelenmelidir. Kuran'da değer kelimesinin türevleri yaklaşık 659 defa geçmektedir. Bu anlamlardan üç tanesi şöyledir:

- 1) Rum Suresi, 30. Değerli din, yani değişmeyen sabit bir dindir. Aynı zamanda, insanların hayatlarını işlerini kontrol eden bir dindir. İnsani çıkarlara göre çalışmaktadır. Hayat standardı ve/veya dengeyi temsil eden bir dindir. İnsanların hareketinin kılavuzudur (Al Asfahani, 1109).
- 2) İsrâ Suresi, 9. Yüzler, Hayy (diri) ve (Kayyûm) her şeye hâkim olan Allah'a boyun eğerler.
- 3) Tin Suresi, 4. Kuran gerçek inançlara, kanunlara ve ahlaka rehberlik eder. Bu Kur'an en doğru yola iletir. Allah, insanı en güzel biçimde yarattı. Fiziksel, zihinsel ve ruhsal oluşumdaki en iyi niteliklerle yaratmasıdır (Malkawi, 2008).

Özetle; Kuran'da geçen kelime değerlerinin tüm anlamları, tüm evrenin, kendi iç ve dışı tarafından gerçekleştirilen bir sisteme dayandığına işaret etmektedir. Evrendeki insan yaşamı İslami bir sisteme dayanmaktadır. İnanç sistemi ve ibadeti, mevzuat ve bilgi sistemi ve görünen davranışların güdülere aracılığıyla ortaya çıkan bir değer sistemi ile belirlenmektedir (Zagzoog, 1994).

Değer sistemi + bilgi sistemi + inanç sistemi = İslam sistemi (Malkawi, 2008).

Şekil 2.10: İslam Sistemi, Kaynak (Malkawi, 2008)

Kelime değeri ile ilgili tüm Kuran ifadelerinin farklı çağrışımlarını düşünürsek, 4 alanda yoğunlaştığını göreceğiz.

- 1) Ağırılık (Kehf Suresi 105).
- 2) Kararlılık ve uyum (Dukhan Suresi 51).
- 3) Sorumluluk ve Bakım (Nisa Suresi 34).
- 4) Doğruluk ve sağlamlık (Cin Suresi 16) (Malkawi, 2008).

Kuran terimlerinin değerlerle ilgili genel olarak ve özelde, farklı seviyelerde bulunduğumuzu not edebiliriz (hakim değerlerine, kontrol değerlerine, itici değerlere emirlerin değerlerine, yasaklama değerlerine, zorunlu ve zorunlu olmayan değerlere göre) (Malkawi, 2008).

2.3.2 Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler üzerine araştırmalar incelendiğinde farklı birçok çalışma olduğu görülmektedir (Topçuoğlu, 1999). Fakat değerlerin tanımları ve seçilmesinde kesin bir görüş birliği olmadığı gibi sınıflandırılmasında da birliktelik yoktur. Ancak en kapsamlı sınıflandırma (Springer Sınıflandırması), değerleri altı boyuta bölerek değerleri sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma şu şekildedir: Teorik değerler, ekonomik değerler, estetik değerler, sosyal değerler, politik değerler ve dinî değerler (Abo cado, 1998) (Pottibon, 2001).

Teorik değerler, bireyin fikirleri, onun felsefi ve bilişsel ilkeleridir. Böylece birey, etrafındaki bu şeyleri bilmek amacıyla yöneten yasaları anlamaktadır. Ekonomik değerler ise, bireyin zenginlik kazanma ve artırma eğilimini ifade etmektedir. Onu elde etmenin bir yolu olarak çevredeki dünyadan yararlanmaktadır. Estetik değerlerde birey, biçim açısından güzel olana eğilim, uyum ve koordinasyon gösterirler; sosyal değerler de birey, insanlara olan ilgisini ifade etmektedir. Onları sevmektedir ve onlara yardım etme eğilimindedir. Politik değerler de birey, belirli politik faaliyetlere olan tutkusuyla ya da politik çalışmaya olan ilgisiyle çalışarak, kitlelerin sorunlarını çözmektedir. Ve son olarak dini değerler de birey, dini öğretilere ve ilkelere olan ilgisiyle kendini ifade etmekte, kökenini ve kaderini bilmek istediği için görünen dünyanın ötesinde ne olduğunu bilmek istemektedir (Pottibon, 2001).

Şekil 2.11: Springer Sınıflandırması

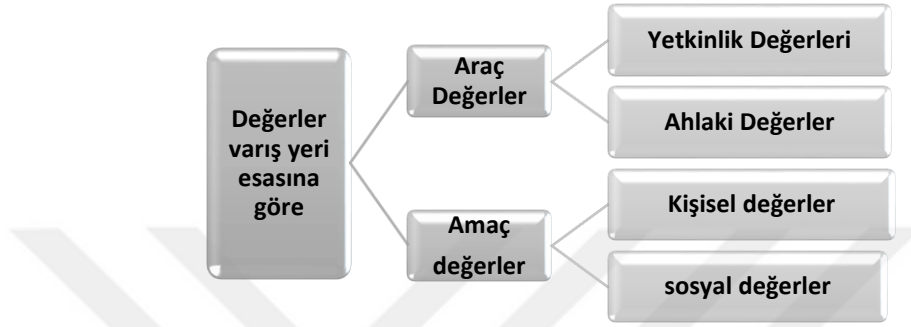

(Rokeach, 1979) Değerler varış yeri esasına göre iki kısma ayrılmıştır:

İlk kısım araç değerleridir (Values Instrumental). Bireyi, daha ileri sonuca götüren bir araç veya ondan daha yüksek bir değere ulaşmanın yolu olarak görmektedir. Göreli bir

değerdir. Bilgi, sağlık gibi koşullara, yere ve zamana göre değişmektedir. Şunlardan oluşur: Yetkinlik Değerleri (Competence Values) ve Ahlaki Değerler (Moral Values). İkinci kısım ise amaç değerleridir (Terminal Values). Bireyi, kendi başına bir hedef, değişmeyen mutlak bir değer olarak görmektedir. Şunlardan oluşur: Kişisel değerler (Personal Values) ve sosyal değerleri (Social Values) içerir (Al Musada, 2006).

Şekil 2.12: Rokeach Sınıflandırması

Değerler ciddiyet esasına, genellik esasına, netlik esasına, kalıcılık esasına ve yönetilicilik esasına göre sınıflandırılmaktadır.

Değerler, ciddiyet esasına göre 3 seviyeye ayrılmıştır: İlk seviye zorunlu değerlerdir. Emir ve yasakları içermektedir. Toplumun zorla uygulama gördüğü değerlerdir. Çünkü toplumun genel çıkarları ile ilgilidir. İkinci seviye tercihli değerlerdir. Toplumun üyelerini, uygulamaya ve uymaya teşvik etmektedir. Ancak kişileri yükümlülük altına almayan değerlerdir. Üçüncü ve son seviye ise ideal değerlerdir. Bireye, uygulaması zor veya imkânsız hissettiren değerlerdir (Diab, 1980).

Değerler, genellik esasına göre ise iki kısma ayrılmıştır: Genel değerler ve özel değerler. Genel değerler toplumda yayılan değerlerdir. Gelenek ve göreneklerle bağlantılıdır. Kentsel ve kırsal veya şehir ve köy arasında ayırım yapmadan herkes buna inanmaktadır. Özel değerler ise belirli durumlara ve sosyal olaylara veya belirli alanlara ilişkin değerlerdir (Al Musada, 2006).

Değerler, netlik esasına göre iki kısma ayrılmaktadır: Açık görünen değerler ve örtük değerler. Açık görünen değerler, açık bir şekilde ifade edilen ve kelimelerle ifade edilen değerlerdir. Örtük değerler ise genel olarak bireylerin tekrarlanan davranışlarından çıkarılan değerlerdir (Ma'aytah, 2000).

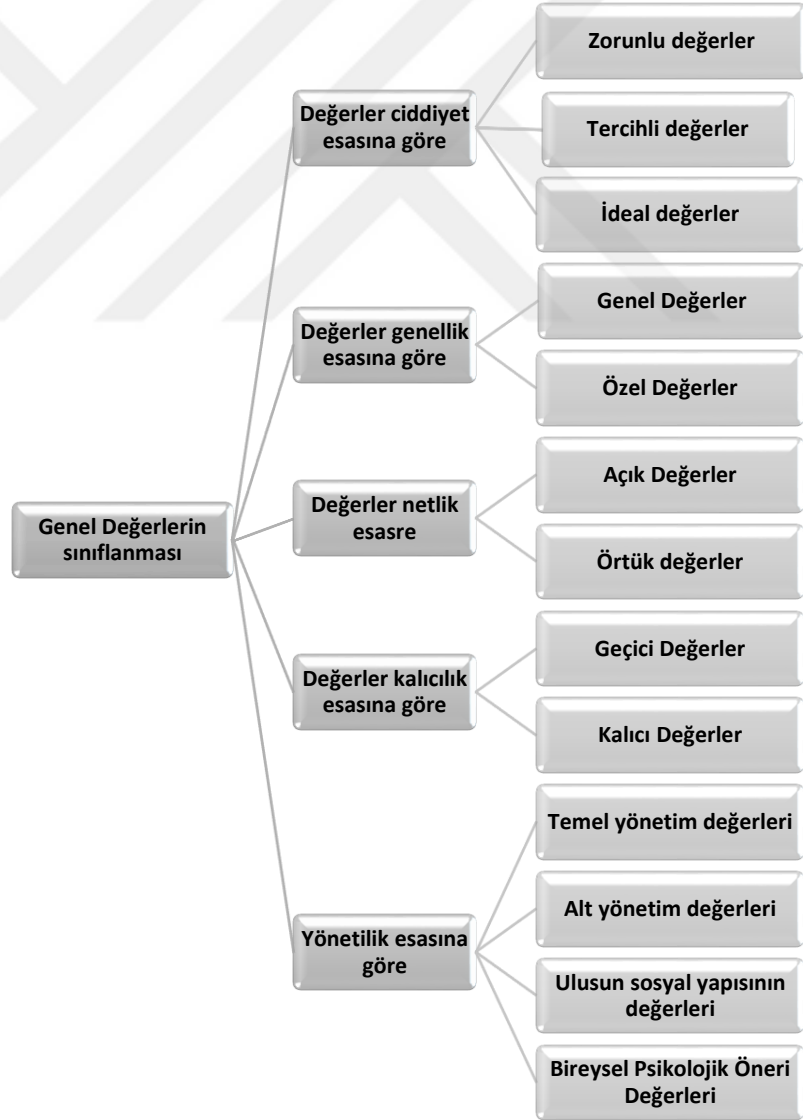
Değerler kalıcılık esasına göre ise iki kısma ayrılmaktadır: Geçici değerler ve kalıcı değerler. Geçici değerler, belirli bir dönemi veya belirli bir yerde geçici bir dönemi

kapsayan değerlerdir. Kalıcı değerler ise nesilden nesile aktarılan insanların ruhlarında uzun süre sabit kalan değerlerdir (Al Dabbagh, 1982).

Değerler yönetilik esasına göre üç kısma ayrılmaktadır: Temel yönetim değerleri, ulusun sosyal yapısının değerleri ve bireysel psikolojik öneri değerleri.

- 1) Temel yönetim değerleri: Gerçek, adalet, iyilik, hayırseverlik ve dindarlık. Alt yönetim değerleri: Alçakgönüllülük, doğruluk, sabır, bağışlama ve sadakat.
- 2) Ulusun sosyal yapısının değerleri: Adalet, şura, özgürlük, dayanışma, cömertlik ve hayırseverlik.
- 3) Bireysel psikolojik öneri değerleri: Cesaret, hayal görme ve dürüstlük (Malkawi, 2008).

Şekil 2.13: Genel Değerleri Sınıflanması

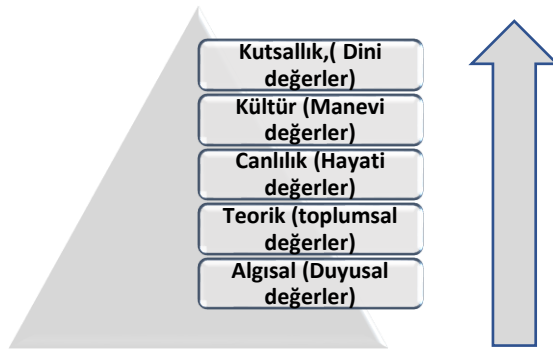

Scheler'in değerleri sınıflandırması, Schiller'e göre yoluyla algılanamaz. Çünkü onları anlayarak algılamak mümkün değildir. Bu yüzden duygusal sezgi aracılığıyla algılamak gerekmektedir (Diab, 1980).

Scheler'e göre, değerler düşükten yükseğe doğru bir sıralama içinde olmalıdır. Sıralama şu şekildedir: Algısal (Duyusal Değerler), teorik (Toplumsal Değerler), canlılık (Hayati Değerler), kültür (Manevi Değerler) ve kutsallık (Dini Değerler).

- 1) Algısal (Duyusal Değerler): Somut ve maddi şeyler gibi, uyumlu ve uyumsuz değerleri içerir. Farklı bireylerde farklılık göstermektedir ve duygu ile ilgilidir.
- 2) Teorik (Toplumsal Değerler): Topluluk içindeki değerlerimizi, faydalı ve zararlı değerleri içermektedir.
- 3) Canlılık (Hayati Değerler): Sağlıklı ve sağlıksız, yüce ve alçak, asil ve kaba değerleri içermektedir. Bu arada önemli olan nokta, hayati değerleri algısal değerlere atfedebiliyor olmamızdır. Çünkü ikisi birbirine benzemektedir.
- 4) Kültür (Manevi Değerler): Güzel ve çirkin, adil ve haksız değerleri içermektedir. Schillere göre, (kültürel değerler veya kültürel organizasyon) oluşturmak için bu değerler (yasal değerler, zihinsel değerler ve estetik değerler) altına da dâhil edilebilmektedir.
- 5) Kutsallık, (Dini değerler): Kutsal ve sevginin değerlerini içerir, Allah'a ve iman meselelerine yöneliktir. Dini değerler, en yüksek değer olarak söylenebilir ve tüm değerlerin temelini oluşturur. Fakat ahlaki değerleri kategorilerin hiçbirine dâhil etmemiş çünkü ahlak değerleri diğer değerlerin gerçekleşmesiyle elde edildiğine ifade etmiştir (Scheler, 1980).

Şekil 2.14: Schiller'in Değerleri Sınıflandırması, Kaynak, (Scheler, 1980)

Fayda Temelinde Değerlerin Sınıflandırılması:

Değerler, bir ihtiyacın karşılanmasıyla veya bir menfaatle ilgili olup olmadığına bakılmaksızın, gerçekleştirmelerinden elde edilen bir fayda ile ilgilidir.

Bu bağlamda en iyi sınıflandırma, temel insan ihtiyaçlarının, arzularının ve ilgi alanlarının sınıflandırılmasıdır. Değerlerin sınıflandırılması aşağıdaki gibidir: Doğal ihtiyaçlar boyut (sağlık, dinlenme ve vücut güvenliği), ekonomik boyut (ekonomik güvenlik ve üretim), ahlaki boyut (cesaretlilik ve cömertlik), sosyal boyut (samimiyet ve sevgi), siyasi boyut (özgürlük ve adalet), estetik boyut (güzellik ve simetri), dini boyut (iyilik yapmak ve vicdanın açıklık), entelektüel boyut (zeka ve netlik), mesleki boyut (profesyonel tanınma, başarı ve doğruluk), duygusal boyut (sevgi ve kabullenme) (Çelebi, 2000).

Şekil 2.15: Fayda Temelinde Değerlerin Sınıflandırılması

İslami Değerlerin Sınıflandırılması

İslami değerlerin sınıflandırılmasına bakıldığında, birden fazla sınıflama bulunmaktadır: Mutlak ve görecelik esasına göre sınıflandırma ve ilgi elde etme esasına göre sınıflandırma.

Mutlak ve görecelik esasına göre iki kısma ayrılmaktadır: Mutlak değerler ve görelî değerler. Mutlak değerler kökenlerle ilgilidir. Sabit ve sürekli değerlerdir. Zaman ve mekân değiştirerek değişmemektedir. İctihada anlayış ve farkındalık dışında yer yoktur. Müslüman onları kabul etmeli ve onlara göre hareket etmelidir (Kuran-ı Kerim ve Sünnet'ten gelen değerler) Görelî değerler ise açık bir metin veya mevzuat içermeyen değerlerdir. İctihat için yer vardır. Böylece açık bir yasama metniyle çelişmemektedir. Görelîliğinin anlamı, yani tutumları zaman ve mekân içinde değişmektedir ve onu onaylamak için kolektif çabaya ihtiyacımız olmaktadır (Gazali, 2007).

İlgi elde etmek esasına göre beş kısma ayrılmaktadır. Beş ihtiyacı sürdürmekle ilgili değerler şöyledir:

- 1) Dinle ilgili değerler: İnsanın Rabbine olan ilişkisi.
- 2) Nefisle ilgili değerler: Kişinin kendisi ve hayatıyla ilgili olan ilişkisi.
- 3) Akille ilgili değerler: Bir kişinin hayatının entelektüel ve zihinsel yönleri.
- 4) Nesille ilgili değerler: Bir kişinin genel olarak başkalarıyla ilişkisi.
- 5) Parayla ilgili değerler: Bir kişinin şeyler ve kazanımlarla ilişkisi.

Yukardaki değerler iki ana eksene göre hiyerarşik olarak düzenlenir: Faydasına göre (gerekliklik, ihtiyaç ve iyileştirme) ve yargılama derecesine göre (helal, haram, mubah, mekruh, mandub) (Abu Al Enein, 1988).

Şekil 2.16: İslami Değerlerin Sınıflandırılması

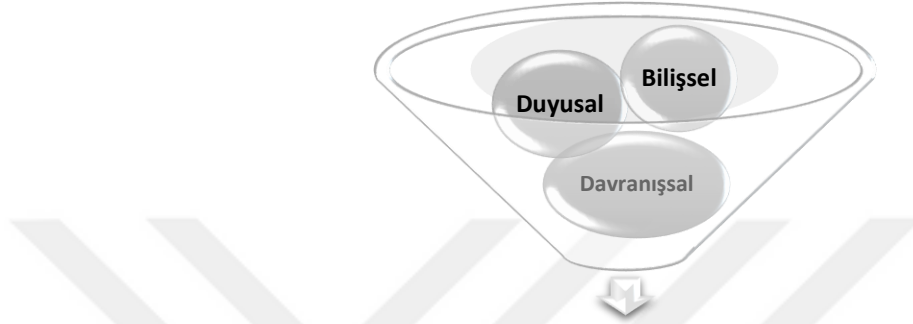
Özetle; çalışmalar incelendiğinde değerlerin çokça sınıflandırılmasına rastlanmıştır. Değişkenler; sabit ya da değişkenken, genel ya da özel, temel ya da geçici, zorunlu ya da tercihli, açık ya da örtük, geçici ve kalıcı, temel yönetim ya da alt yönetim vb. şekillerde değişmektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki; değerler çok çeşitlidir. Nasıl ki denizin boyutları ve derinlikleri bilinmiyorsa değerinde boyutları ve derinlikleri bilinmemektedir. Dolayısıyla ergenler için değişmeyen, sabit bir değer sistemi bulunmamaktadır. Fakat bir ergen için dini ve kutsal herhangi bir değer sistemi bulunuyorsa, başka değer sistemlerini alması kolaylaşmaktadır.

2.3.3 Temel Değerlerin Bileşenleri

- 1) Bilişsel bileşen: Değer hakkında öğrendiğimiz ve bunun aracılığıyla değeri belirleyebileceğimiz bilgiler.

- 2) Duyuşsal bileşen: Değere yönelik duygu ve hislerdir. Değerin takdir edilmesi ve ondan gurur duyulması ile ilgilidir. Bunda bireyin değere bağlı kalma isteğini ve bununla olan mutluluğunu göstermektedir.
- 3) Davranışsal bileşen: Davranışlar ve eylemler aracılığıyla değer gerçeğe çevirisini içermektedir (Raths, Harmin, & Simon, 1978).

Şekil 2.17: Temel Değerlerin Bileşenleri

2.3.4 Değer Kazanımı (Value Acquisition).

David Krathwohl, klasik bilişsel taksonomisini tasarlarken Bloom'un ortaklarından. 1950'lerin sonlarından 1970'lerin başlarına kadar, insan öğreniminin çeşitli alanlarını incelemek ve sınıflandırmak için girişimlerde bulunmuştur. Bilişsel düşünme, duygusal (duygu) ve psikomotor (eylem, hareket veya somut) adımları ile; değer algılanması, değer hakkında fikirlerin yaratılması ve tanımlanması sağlanmıştır (Raths, Harmin, & Simon, 1978).

Daha sonra 2000 yılında David Krathwohl, 1956'da Bloom tarafından geliştirilen daha önceki bir sınıflandırmada bazı düzenlemeler yapmıştır. Krathwohl, değerlerin elde edilmesinin beş seviyeli bir hiyerarşi üzerinde ardışık süreçler aracılığıyla gerçekleştiğine inanmıştır (Anderson & Krathwohl, 2000). Bu seviyeler şu şekilde adlandırılmıştır: Resepsiyon seviyesi, tepki seviyesi, değerler seviyesi, organizasyon seviyesi ve karakterizasyon seviyesi. Resepsiyon seviyesi, bireyin kendisini çevreleyen uyaranlara karşı farkındalık aşamasıdır. Onları alma ve yönlendirme arzusu, bir nesneye gösterilen dikkat düzeyidir. Tepki seviyesi, içinde rahat hissetme ile bütünleşme veya aktivite aşamasıdır. Bu onun rızası ve kabulü ya da reddi ve tiksinti seviyesidir. Buradaki etkinlik, önceki seviyeye göre artmaktadır. Değerlendirme seviyesi, bireyin seçtiği değeri takdir etmesi aşamasıdır. Deneklere

belli bir değere sahip olacak şekilde tutarlı davranılır. Organizasyon seviyesi, değerleri organize etme aşamasıdır. Birey, toplumla etkileşimlerinden ve ondan aldığı kültürden birçok değer kazanmaktadır. Sonra yeterli olgunluğa ulaşırsa, bu değerlerden kendi başına bir sistem kurmaya başlamaktadır. Karakterizasyon seviyesinde birey, benimsediği ve inandığı değerlere göre değer yüklü durumlara koordineli bir yanıt vermekte ve bu yanıt davranışlarında ortaya çıkmaktadır. Davranışını ve yaşam tarzını gösteren değerlerle etiketlenmektedir. Bireyin bu düzeyde benimsediği değerler, değer hiyerarşisinde bir yer bulmakta ve değerleri ile davranışları arasında karşılık gelen bir sistem içinde yer almaktadır (Krathwohl, Bloom, & Masia, 1964).

Şekil 2.18: David Krathwohla Göre Değerler Seviyesi, Kaynak (Krathwohl, Bloom, & Masia, 1964)

2.3.5 Değerler Kaynakları

Araştırmacılar birkaç görüşte değer kaynakları konusunda ayrıışmışlardır. İlk görüş, değerlerin kaynağının duygu olduğu yönündedir. Arzular, duyguların ifade edilme şeklidir. Dolayısıyla bu değeri benimseme arzusu, duygusu veya güdüsü olmadıkça bireyin değeri olmamaktadır. Bu noktada değer, özgür seçime, bireyin öz arzusuna bağlıdır (Qunswa, 1980). İkinci görüş, değerlerin kaynağının topluluk olduğu yönündedir. Kolektif zihnin gibidir (İsmail K. , 1988). Üçüncü görüş, değerlerin kökeninin düşüncüler ve eylemlerin doğası olduğunu savunur. İnsan bu değerleri ortaya çıkarmaktadır ve düşüncüleriyle onlara rehberlik etmektedir (Hatim, 2010). Dördüncü görüş, değerlerin kaynağının insanlar olduğu kabul etmektedir. Toplum dışsal bir güçtür. İnsanın ve kabiliyetlerinin üstündedir. Allaha onun yaratıcısı ve kurucusudur. Bu yüzden değerler genel, sabit, mutlak ve evrensel olarak nitelendirilir (Gazali, 2007). Beşinci görüş (Morris, 1956), değer edinme kaynaklarını 3 ana bölüme ayırmış: Çevresel ve sosyal faktörler, psikolojik faktörler ve biyolojik faktörler.

Çevresel ve sosyal faktörler bireyler arasındaki farkı ve benzerliği çevresel ve sosyal etkiler aracılığıyla gözlemlemektedir. Psikolojik faktörler, birçok kişilik özelliğini ve bireyler için değerleri belirlemedeki rollerini içermektedir. Genel olarak, değerler ve kişilik özellikleri arasında bir ilişki bulunmaktadır. Biyolojik faktörler, ağırlık, boy gibi fiziksel özellikleri içermektedir. Bu özelliklerde değişiklik olursa değer sisteminde de değişiklik olmaktadır (Morris, 1956). Son olarak altıncı görüş ise Pengston'un görüşüdür. Pengston'a göre; sosyal faktörlerden türeyen değerlerin üç seviyesi vardır:

- 1) Birinci Seviye: Uygarlık (medeniyet) rolü olarak adlandırılır. Birey, aldığı yetiştirme tarzından etkilenmektedir (Bengtson, 1973). Bu yetiştirme tarzı, onun davranışlarını, inançlarını, standartlarını ve değerlerini edindiği bir süreçtir. Bu süreç hayatının farklı dönemleri ve yaşadığı belirli deneyimler boyunca devam etmektedir. Çoğunlukla çocuklar, belirli değerleri ve standartları olan bir toplumda doğarlar ve bu değerler toplumdaki alınırlar (İnsko, 1967). Medeniyetin rolü, sadece toplum üyeleri tarafından yapılabilmektedir. Nesilden nesile aktarılmaktadır. Birey, değer sistemini başkalarıyla olan etkileşimine ve toplumdaki aldığı teşvik ve desteğe dayanarak oluşturmaktadır (Soueif, 1983).
- 2) İkinci Seviye: Değerlerin elde edilmesinde ailenin rolüdür. Aile en önemli sosyal kurumlardan biridir (Bengtson, 1973). Genelde, erken yaşta bireyin değer yönü geniş ve belirsiz olmaktadır. Çünkü hayatının başlangıcında yeterince tecrübesi ve değerler ölçeği yoktur. Neyin doğru, neyin yanlış olduğunu ayırt edemez. Daha sonra bireyin yavaş yavaş başkalarıyla (ailesi ve arkadaşları) olan ilişkileriyle değerler kazanılmaktadır. Böylelikle, bireyin değerlerini esas olarak aileden aldığını, ardından komşuları, arkadaşları ve ardından toplumu içerecek şekilde genişlediğini görülmektedir (Hurlock, 1972). Aynı zamanda aile, sosyal mirasın bir nesilden diğerine aktarılmasında role oynar (Abdul Moati, 1991). Ailenin önemi, bireyler arasında yeni değerleri teşvik etmede ve pekiştirmede temel bir rol oynamasında yatmaktadır (İsmail M. , 1962).
- 3) Üçüncü Seviye: Sosyal yönlerin rolüdür (Bengtson, 1973). Bu seviye, bir dizi noktayla belirlenir: Ekonomik ve eğitim yönü çocukların değerlerinde ait oldukları sosyal sınıfa ve eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir. Orta

sınıf ebeveynleri, başarı ve yaratıcılık gibi belirli değerleri aşlamakla ilgilenmektedir. Oysa alt sınıf ebeveynler ise bu değerleri umursamamaktadır (Wright & Wright, 1976). Ayrıca, ekonomik düzeyi daha düşük olan ebeveynler, daha farklı değerlerle (itaat ve hijyenin gibi ilgilenmektedirler (Hollander, 1976). Ekonomik düzeyi düşük olan ebeveynlerin ise, bireylerde dindarlık, dostluk, hoşgörü ve itaat değerlerine önem verdikleri görülmüştür. Ekonomik düzeyi yüksek bireylerin başarı, aile güvenliği, sevgi, yetkinlik ve hayal gücü kullanımı değerlerine önem verdiği de tespit edilmiştir (Rokeach, 1973).

2.3.5.1 Diğer Sosyal Yönler

Din: İyi bir yaşamı destekleyen temellerin ve değerlerin pekiştirilmesidir. Başta İslam dini olmak üzere, dinlere özgü bir özelliktir. İslam dini, insan ve toplum arasındaki ilişkiyi etrafına çekmeyi başarmıştır (Moayitah, 2017). Ayrıca dini kurumlar, değerleri, özellikle dini değeri pekiştirmek için önemli bir işlev görmektedir. Dini kurumlar davranışı düzenleyen ve kontrol eden bireysel dini ve manevi öğretileri öğretmektedir (Khalifa, 1992).

Eğitim kurumları: Bu kurumlar anaokulundan başlamaktadır. Daha sonra ortaokul, lise ve üniversite eğitimi ile devam etmektedir. Bu kurumlar ailenin sosyal yetiştirmede rolünü takip etmek için çalışmaktadırlar. Bunun nedeni, bireye sosyal ve insani değerleri aşlamaya devam etmeleridir. Birey; ondan, içinde yaşadığı gerçekliği analiz etme ve içeride ve/veya dışarıda karşılaşılan zorluklar ve tehlikelerle yüzleşme yeteneği kazanmaktadır. Bu nedenle okul müfredatı, bireyin kişiliğinin doğru bir şekilde yapılandırılmasına katkıda bulunan değerleri içermelidir (Abdul Moati, 1993).

Arkadaşlar: Birey, arkadaşların fikirlerinden ve davranışlarından etkilenmektedir. Bireyin, arkadaşlarının değer ve tutumlarından ne derece etkileneceği, bu grubun fikirlerini kabul etme derecesine ve ona bağlılık derecesine bağlıdır (Abdul Moati, 1991).

Sosyal Medya: Radyo, televizyon, sinema, tiyatro, kitaplar ve internet dâhil olmak üzere birçok medya kuruluşu bulunmaktadır. Bu medyalar, bireylerin değer kazanmasında ve onları doğru davranışa yönlendirmesinde etkili bir rol oynadığı gibi, toplumda bazı kötü ve alışkanlıkların yayılmasında da rol oynamaktadır (Abdul Moati, 1993).

Önceki deneyim: Kişinin tecrübesi önemlidir ve bir şeye verdiği değeri göstermektedir (Parası olmayan yoksulun paranın değerini takdir etmesi ve paranın değerini öğrenmemiş olan kişinin yoksun kaldığı için eğitime büyük değer vermesi gibi.) (Moayitah, 2017).

Fikir liderleri: İnsanların fikirleri, düşünceleri, tutumları ve davranışları üzerindeki büyük etkiyi temsil etmektedirler. Ayrıca kamuoyunun şekillenmesinde, yönlendirilmesinde ve insan arasında istenen değerlerin yayılmasında önemli rol oynamaktadırlar (Khalifa, 1992).

Sonuç olarak; değerlerin kaynağı ne olursa olsun, sosyal rollerin tanımlanmasında ve nasıl gerçekleştirileceği konusunda olumlu bir rol oynarlar. Bu, roller ve değerler arasında işlevsel bir korelasyon oluştururlar (Moayitah, 2017). Kısacası değerler, bir kişinin dininin ilkelerinden öğrendiklerine; ailenin, okulun ve toplumun rolünün ortaya çıktığı sosyalleşmeden kazandıklarına dayanarak, toplumun üyeleri arasında değerler oluşturmak da dâhil olmak üzere herhangi bir şey hakkında yaptığı yargılardır (Khalifa, 1992).

2.3.6 Değerler ile İlgili Yapılan Çalışmalar

2018 yılında, Mısır bulunan Tanta Üniversitesi'nden Raşa Mansur "Aile ve Toplumdan Kazanılan Değerler ve Ergenlerde Psikolojik İstikrarla İlişkisi" adlı çalışmasında 450 lise öğrencisinden veri toplamıştır. Çalışmasında, ergenlerin ailelerinden, okullarından ve sosyal medyadan kazandığı ahlaki değerleri ele almıştır. Çalışmada, kullanılan veri toplama araçları şunlardır: Aile Genel Durum Formu, Ergenlerin Ahlaki Değerler Ölçeği ve Psiko-Sosyal İstikrar Ölçeği. Sonuç olarak ise: Ergenlerin aileden ve okul çevresinden kazandığı ahlaki değerler eğitim aldıkları lise türünden (Genel, Fen ve Şer'î) etkilenmektedir. Bu türler arasında en yüksek orana sahip olan şer'î lisesidir. Aileden kazanılan değerler ailenin maddi gelir durumuna göre farklılık göstermektedir. Ebeveynin eğitim durumu ve mesleği, kazanılan ahlaki değerleri etkilemektedir. Şehir ile köy toplulukları arasında sosyal medyadan kazanılan ahlaki değerler açısından her iki toplulukta sosyal medyanın yaygın olmasından dolayı farklılık bulunmamaktadır (Mansor & Abdul latif, 2018, s. 54).

(Abo Hammad, 2014, s. 482) tarafından yapılan, "Lise Öğrencilerinin Değerler Sistemi Ve Akademik Uzmanlaşmaya Dayalı Akademik Başarı İle İlişkisi" adlı çalışma, lise öğrencileri için değerlerin doğasını belirlemeyi amaçlamıştır. Örneklem

sayısı 350 kişi ve rastgele tabakalı yöntemle seçilmiştir. Değerler Sistemi Ölçeği ile temsil edilen çalışma aracı oluşturulmuştur. Çalışmanın sonuçlarında değerler öğrenciler için önemlerine göre şu şekilde sıralanmıştır: Bilişsel değerler, ekonomik değerler, politik değerler, sosyal değerler, estetik değerler, dini değerler. Araştırma sonuçlarına göre, akademik başarı değişkeninin etkisine bağlı olarak 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu da bulunmuştur.

(Huriye, 2017, s. 225) tarafından yapılan, “Lise Öğrencilerinin Değerler Ve Psikososyal Uyumluluk Arasındaki İlişkisi” adlı çalışmada Mostaganem'den 600 ortaokul ve lise öğrencisinden veri toplanmıştır. Öğrenciler rastgele örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Çalışmanın amaçlarına ulaşmak için betimsel ve analitik yöntem kullanılmıştır. Değerler Ölçeği ve Psikolojik ve Sosyal Uyum Ölçeği'nde temsil edilen veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda değerler öğrencilerin azalan sırasına göre şu şekilde düzenlenmiştir: Dini değerler, sosyal değerler, ekonomik değerler, politik değerler, estetik değerler ve teori değerler. Ayrıca dini, teorik ve sosyal değerler ile psikolojik ve sosyal uyumluluk arasında pozitif bir korelasyonun olduğunu ve ekonomik, politik ve estetik değerler ile psikososyal uyumluluk arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Çalışma, teorik değerlerde ve dini değerlerde, erkekler ile kızlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu göstermemiştir. Fakat kızların sosyal ve estetik değerler açısından erkeklerden daha yüksek puan aldığını, erkeklerin ise ekonomik ve politik değerler açısından kızlardan daha yüksek puan aldığını göstermiştir. Ayrıca psikososyal uyumda da erkekler ile kızlar arasında kızlar lehine farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak; ortaokul ve lise öğrencileri arasında psikolojik ve sosyal uyum açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu da göstermemiştir. Sonuçlardan elde edilen psikososyal uyumun yüksek derece alan bireyleri, değerlerinin şu şekilde sıralandığını göstermiş: Dini, sosyal, ekonomik, teori, politik estetik. Psikososyal uyumun düşük derece alan bireyleri ise şu şekilde sıralandığını göstermiş: Dini, sosyal, ekonomik, politik, estetik, teori.

(Nuseirat, 2018, s. 63) tarafından yapılan, “Çocuklarda Gelişim Aşamalarına Göre Değerleri Telkin Etme Yöntemleri ‘İslami Eğitim Açısından’” adlı çalışmada, çocuklara değer aşılama için gereken en önemli yöntemleri netleştirmeyi amaçlamıştır. Çocukların erken, orta ve geç dönemlerinde geçirdikleri gelişim aşamalarına göre uygun yöntemin kullanılması ve uygun değerlerin seçilmesi dikkate

alınmıştır. Değerleri telkin etmeyi önceleyen çalışma eğitim kurumlarının aile ve okul rolünü netleştirmiştir. Araştırmanın sonucu şöyledir: Çocuklara değerleri aşılacak için değerleri öğretirken, kurumların birbirine entegrasyonu dikkate alınmalıdır. Çocukların değerlerin seçilmesinde olup olmadığı, değerlerin çocuğun yaşına ne kadar uygun olduğu ve değerlerin öğretildiği yöntemin ne olduğu önemlidir. Bunlar, bireyin yaşamında değerlerden yararlanmak ve bireyin davranışlarında istenilen değerleri görmek göstermek içindir. Buna ek olarak araştırmacı; aileler için kurumlar kurulmasının, ailelere değerlerin aşılmasının, yararlı ve uygun yöntemlerin öğretilmesinin, gerekli eğitim kurslarının hazırlanmasının ve aile becerilerini artırma gerekliliğinin önemine vurgu yapmaktadır.

Pottibon'un 2001'de hazırladığı "A study of the values, beliefs, and attitudes of students at an international high school" adlı çalışmada şunu söylemektedir: Ahlaki değerler, iyi karakterin ve iyi vatandaşlığın gelişiminde kilit bir unsurdur. Uluslararası bir lisedeki öğrencilerin değerlerini, inançlarını ve tutumlarını inceleyen bu çalışmanın odak noktası da budur. Amaç, değerlerinin iyi karakter ve iyi vatandaşlığı, evrensel temel değerleri olan hoşgörü, merhamet ve başkalarının refahı için endişeyi yansıtmayı yansıtmadığını belirlemektir. Bu çalışmada özellikle ilgi çeken diğer faktörler: Milliyet, kültür, cinsiyet, din, uluslararası okulda kalma süresi ve uluslararası okul deneyiminin uluslararası farkındalık ve anlayış üzerindeki etkisidir. Bir anket ve bire bir öğrenci görüşmeleri, bu çalışma için nicel ve nitel verileri sağlamıştır. Bulgular, bireysel öğrencilerin değer ve inançlarında, özellikle hoşgörü ve merhametle ilgili çelişkiler ve tutarsızlıklar olduğunu ortaya koysa da, bulgular, öğrencilerin iyi karakter ve iyiliği yansıtan geniş bir geleneksel ahlaki değerler grubunu paylaştığını da göstermektedir. vatandaşlık. Ayrıca öğrencilerin tamamına yakını uluslararası okulda bulunma deneyiminin diğer ülke ve kültürlerden insanları anlamalarına ve takdir etmelerine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca milliyet ve kültür, cinsiyet, dini inançlar ve uluslararası okulda kalış süresine bağlı olarak öğrenci değerlerinde, inançlarında ve tutumlarında farklılıklar vardı.

Özetle; bahsedilen bulgulara dayanarak, uluslararası okulda kalma süresinin öğrencilerin değerleri, inançları ve tutumları üzerinde genel olarak en az etkiye sahip olduğu söylenebilir. En önemli farklılıklar, doğru ve yanlış davranışları bildirmek için milliyet ve kültür, cinsiyet ve dini ilkelerle ilgili olmaktadır (Pottibon, 2001).

2.4 Göçmen Aileler

Göç, insanlık tarihinin başladığı dönemden bu yana var olan bir olgudur. (Güler & Çobanoğlu, Gecekondu ve çevre sağlığı, 1997) İnsanlık tarihi boyunca çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları mekândan ayrılmak zorunda kalan toplumlar olmuştur. Geçim sıkıntısı, daha iyi standartlarda yaşama isteği, güvenlik ve özgürlük arayışı, dini gerekçeler vb. birçok sebep göçe neden olmaktadır. Fakat modern çağda göç oranlarının artış göstermesi fiziksel, toplumsal ve siyasi değişimlerin bir sonucudur (Al Harbi, Rafi, & Makbul, 2013).

Bireyler doğdukları andan itibaren toplumları ile doğrudan ilişki kurmaya başlamaktadırlar. Bu ilişki, toplumun en küçük yapı taşı olan ailede, bireyler bebekken başlamakta, çevresini tanımaya başlamasıyla da mekânsal ilişki şeklinde devam etmektedir. Bireylerin içinde yaşadığı fiziksel çevre, bireylerin yaşadığı topluma, toplumun yapısına, uyulması gereken kurallara, normlara ve geleneklere işaret etmektedir (Al Harbi, Rafi, & Makbul, 2013).

Bireyler öncelikle ailesi ve daha sonra doğdukları ortamlarda belirlenen şartlara ve kurallara uyarak toplumlarının bir parçası olmakta, daha sonra da o toplumlara aidiyet hissetmektedirler (Güler & Çobanoğlu, Gecekondu ve çevre sağlığı, 1997). Bu nedenle bireyler büyüdükleri ailelerinin yönlendirmeleri ve davranış tarzları temelinde bilinç geliştirmektedirler.

Bireylerin belirli nedenlerden dolayı bir ülkeden başka bir ülkeye taşınması, fiziksel çevrelerinin gelişmesine ve ilişki kurdukları yerlerin sayısının artmasına sebep olduğundan; fiziksel ortamlarının hem değişmesine hem de gelişmesine katkı sağlayabilmektedir. Farklı fiziksel ortamların bu gibi olumlu etkileri olabilirken, olumsuz etkileri de olabilmektedir. Bu noktada bireyin hangi ülkeyi seçtiği önem kazanmaktadır.

Birey ve topluluk açısından göç, mekânsal bir değişikliğe karşılık gelmektedir. Fakat bununla beraber, birey ve toplumun anlam ve değer dünyasının da değişim ve dönüşüm yaşamasına neden olmaktadır. Yaşanan bu değişim ve dönüşüm bireyin kimliği ve değerleri, topluma yönelik etkisinin ve yansımalarının değişmesine neden olmaktadır. Göçenlerin ve göçülen yerdekilerin nitel ve nicel özelliklerindeki farklı olması ve göçün nedeninin, kapsamının ve işleyiş sürecinin farklı olması her göçü bir diğerinden farklı kılmaktadır (Yılmaz, 2014).

2.4.1 Göç kavramları

Arapça sözlük anlamına bakıldığında göç; terk etmek, kesmek anlamına karşılık gelmektedir (Grup Bilim Adamları, 2000) (Anis, Montaser, Al Sawalhi, & Ahmed, 2004).

Göç: Bireylerin, ailelerin ve/veya grupların daha iyi ekonomik koşullara ve daha iyi eğitim fırsatlarına sahip olmayı istemeleri, siyasi ve/veya dini sebeplerden dolayı ayrımcılığa uğramaları, savaştan ve/veya şiddetten kaçma gibi durumlara maruz kalmaları durumunda meydana gelen ve bunların etkisi altında kalıcı veya geçici hareket etmeleridir (Karakuş, 2010). Özetle göç; bireylerin, ailelerin ya da grupların muhtelif sebeplerle buldukları bölgeden bir başka bölgeye gitmektedirler. Bu durum sürekli olabileceği gibi geçici nitelikte de olabilmektedir. Eğitim ve/veya çalışma amaçlı, kısa süreli ve/veya belli bir sürenin sonunda geri dönülebilen, mekân değiştirme hareketleri de göç sayılmaktadır (Sağlam, 2006).

Göç, bireylerin zorunlu olarak veya beklentilerine cevap verebilecek eğitim, sağlık, kültürel nedenlerden dolayı yaşam alanlarını değiştirmesi olarak da tanımlanabilmektedir. Eğitim ve çalışma amaçlı kısa süreli hareketlenme de göç sayılmaktadır (Kaygalak, 2009).

İnsanın fiziksel çevresinde istemli veya zorunlu, geçici veya kalıcı bir değişim olan göç; sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bazı değişikliklere yol açabileceği gibi aynı zamanda bu tür değişikliklerden de kaynaklanabilmektedir (Aker, Ayata, Özeren, Buran, & Bay, 2002).

Çeşitli gerekçelerle ülkesini bırakan veya bırakmak zorunda kalan, başka ülkeye veya yere yerleşmeye giden (kimse, aile veya topluluk) kimselere göçmen denilmektedir (Güler & Akın, 2006). Göçmenler, yasal olarak buldukları ülkeleri çoğunlukla ekonomik nedenlerden dolayı kendi istekleri doğrultusunda terk eden, diğer ülkeye yasal yollardan giriş yapıp yasalar çerçevesinde o ülkede yaşayan bireylerdir. Göçmenin yasal olarak bulunduğu ülkeyi terk ederek diğer ülkeye yasa dışı yollardan girmesi ya da yasal yollardan girmesine karşın çıkış yapma süresi içerisinde girdiği ülkeyi terk etmeyerek o ülkede yaşamaya / çalışmaya devam etmesi yasa dışı göç şeklinde ifade edilebilir. Yasa dışı göçü gerçekleştiren kişiye ise yasa dışı göçmen adı verilir (Deniz, 2009).

Göçmenlerden farklı olarak mülteci ise: Ülkesinde ırk, din, sosyal konum, siyasal düşünce ya da ulusal kimliği nedeniyle kendisini baskı altında hisseden, kendi devletine olan güvenini kaybeden, kendi devletinin ona tarafsız davranmayacağını düşünen; bu vb. sebeplerle başka bir ülkeye yerleşen kişidir (Efe & Süreyya, 2020).

Göç ettikleri toplumda huzurun ciddi bir şekilde bozulmuş olması, eziyete ve/veya şiddete maruz kalmış olmaları yapılması, çatışma haline ve saldırılara şahitlik etmiş olmaları gerekçeleriyle ‘uluslararası koruma’ talebi olan mültecilerin genellikle içinde buldukları durum dayanılmaz ve tehlikelidir. Dolayısıyla başka ülkelerde güvenlik arama amacıyla kendi ülkelerinin sınırları dışına çıkmaktadırlar (Connell, 2016).

2.4.2 Göç Türleri

2.4.2.1 Kuran'da Göç Türleri

Kuran'da göç beş türe ayrılmıştır: Taahhütlü göç, serbest göç, bilimsel göç, ekonomik göç ve öz göç.

Taahhütlü göç; kötü çevreden iyi çevreye geçiş olarak tanımlanmaktadır. Göçmen kişi dinine bağlı bir mümin olmalı ve bu gerekçeyle kötü çevresinden iyi çevreye göç etmelidir. Bunun yanı sıra, dinini korumak için daha önce yaşadığı yere geri dönmesi şartıyla göç etmiş olmalıdır (Abdulallah, 2019). Serbest göç ise bireyin inancını korumak amacıyla kötü ortamdan çıkması olarak tanımlanmaktadır. Bu göç geri dönüş ve zafer zorunluluğu olmayan bir göç olmakla beraber, bireysel veya grup göçü şeklinde de gerçekleşebilmektedir (Şeriati & Çev, Nasiri, 2006). Bu duruma mağara sahiplerinin hikâyesi örnek gösterilebilir: “Onlar ortamdan çıkıp inançlarını korumak istediler, bu yüzden göçleri bir dönüş ve zafer ve değişimle dolu bir dönüş değildir (Kehf süresi)” (Abdulallah, 2019).

Bilimsel göç; bireylerin bilgi aramak amaçlı yaptıkları göç olarak tanımlanmaktadır (Şeriati & Çev, Nasiri, 2006). Kur'an, insanlara bir ders ve/veya bilgi edinmeleri için hicret etmelerini söylemektedir: “Yeryüzünü gezin, dolaşın ve bakın” (Al İmran, 137). “Onlar dünyayı hiç dolaşmıyorlar mı ki” (Al-Rum: 9). Kuran'ın burada insanları çağırdığı göç, piknik ve vakit geçirme göçü değil okuma ve bilimsel keşif göçüdür (Abdulallah, 2019).

Ekonomik göç Kuran'da maddi ve manevi boyutları ile açıklanmaktadır. Kuran, göçmenlerin çok ganimet alacağını bildirmektedir. Bu ganimetler hem maddi hem de

manevi olabilmektedir (Şeriatî & Çev, Nasiri, 2006): “Zulme mâruz kaldıktan sonra Allah uğrunda hicret edenleri, elbette güzel bir yere yerleştiririz. Âhiret mükâfatı ise daha büyüktür. Bunu bir bilselerdi!” (Nahal süresi 41.) ve “Allah yolunda hicret ettiler, sonra da yine Allah yolunda” öldürüldüler veya ecelleri öldüler, elbette Allah onları güzel bir rızık (ebedî saadetin nimeti) ile rızıklandıracaktır. “Şüphesiz ki Allah rızıklandırılanların mutlaka en hayırlısıdır.” (Hac,58). **Özetle;** göçmen hem ilahi bakımdan hem de maddî nimetler bakımından ganimetler elde edecetir. Böylece göç, birey ve toplum için yaşamın ilerlemesini etkileyen ekonomik bir faktör haline gelmektedir (Abdulallah, 2019).

Ve son olarak öz göç bireyin içinde bulunduğu durumdan yeni bir duruma geçmesi gereken göç olarak tanımlanmaktadır. Birey bu hayatta her zaman göç halindedir (Şeriatî & Çev, Nasiri, 2006). Aynı zamanda yaşamının çeşitli alanlarında (ekonomik, entelektüel, politik ve bilimsel olarak) sürekli bir hareket halindedir. Kuran, Hz. Muhammed’in (S.A.V) hitap ettiği (Ey örtüye bürünen!) (İnziva arzu eden!) Ayağa kalk ve insanı uyar. Rabbinin emri; Elbiseni tertemiz tut, maddî manevî kirlilerden arın, pis ve murdar olan her şeyden kaçın! Verdiğini çok bularak minnet etme! Rabbinin yolunda sabret Muddathir Suresi (Abdulallah, 2019).

Şekil 2.19: Kuran'da Göç Türleri

2.4.3 Genel Göç Türleri

Göçü iki temel kısma ayırılır: Fiziksel göç ve entelektüel göç.

2.4.3.1 Fiziksel göç

Fiziksel göç kendi içerisinde üçe ayrılır: Oluşum nedenlerine göre göçler, mesafesine göre göçler ve süresine göre göçler.

2.4.3.1.1 Oluşum Nedenlerine Göre Göçler

Gönüllü göç, insanların kendi yaşam alanlarını kendi iradeleri ile terk etmeleridir. Gönüllü göçe neden olan faktörler şu şekildedir: İnsanların içinde bulunduğu

standartlarını yükseltmek istemeleri, iyi eğitim almak istemeleri, sosyal hizmetlerden daha iyi yararlanma arzusu, iyi bir kariyer planı yapmak, ücreti daha yüksek bir iş bulmak, kendine dair kişisel özgürlük alan oluşturmak ve oluşturduğu inançları daha iyi yaşama isteği (Koçak & Terzi, 2012). Zorunlu göç ise gönüllü göçten farklı olarak insanların kendi yaşam alanlarını kendi iradeleri dışında terk etmeleridir (Connell, 2016). İnsanların buldukları yerde güvenliklerini kaybetmeleri ve başka bir yerde güvenlik aramak için ayrılmaya zorlanmalarıdır (Yılmaz, 2014). Zorunlu göçe neden olan faktörler şunlardır: Savaşlar, doğal afetler, sosyal hizmetlerin yetersizliği, temel ihtiyaçların karşılanmasındaki zorluklar, işsizlik, dini, siyasi ve etnik baskılar, güvenlik ihtiyacı (Eraldemir, 2013). Bu faktörlerden birinin veya birkaçının ortaya çıkması durumunda, kişi ülkesinden uzaklaşmak zorunda kalmaktadır.

2.4.3.1.2 Mesafesine Göre Göçler

Sürekli olabilecekleri gibi geçici de olabilmektedirler. İki temel kısma ayrılmaktadırlar: İç göç ve dış göç.

İç göç: Herhangi bir durum ya da olgu karşısında ülke sınırları içerisinde yer değiştirilmesi olarak ifade edilmektedir. Bu iç göç hareketi sonucunda bölgelerin, şehirlerin ve daha küçük yerleşim birimlerin nüfus oranlarında değişim yaşanmaktadır (Eraldemir, 2013). Bireyleri iç göçe sürükleyen sebeplerin başında; siyasi, ekonomi, sosyal yapı, hoşgörü, iş ve istihdam, fikir özgürlüğü, üretim imkânlarına ulaşma kolaylığı ve hızlı ulaşım kültürel yapı vb etkenler yer almaktadır (Naim, 2005). Dış göç ise, ülke sınırları dışına çıkan kalıcı veya geçici göçlerdir. Dış göçlerin meydana gelmesindeki en büyük etkenlerden bazıları şunlardır: Siyasi olaylar, savaş, oluşan dini baskılar ve işsizliğin olması (Atılğan, Günay, & Serin, 2017)

2.4.3.1.3 Süresine Göre Göçler

Süresine göre göçler kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır: Mevsimlik (geçici) göçler ve sürekli göçler.

Mevsimlik göçler; insanların tarım, hayvancılık ve turizm gibi faaliyetler nedeniyle yer değiştirmeleridir. Birey veya grupların senenin belli bir dönemlerinde başka bir yerde çalışmak, tatil yapmak, gezmek, dolaşmak ve dinlenmek gibi nedenlerle göç ettikleri yerlerde belirli bir zaman aralığında yaşamaları mevsimlik göç olarak tanımlanır (Koçak & Terzi, 2012). Mevsimlik göçte, uzun süreli kalıcı bir yerleşim

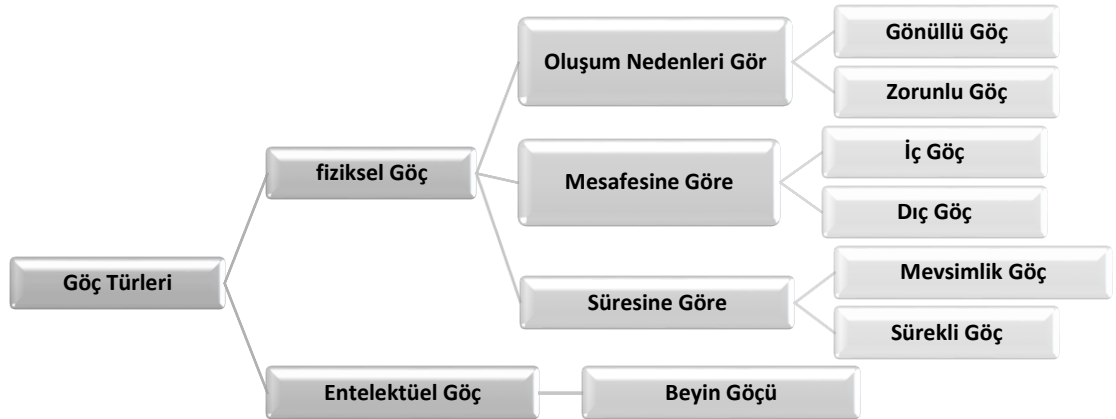
amacı güdülmemektedir. Dolayısıyla sosyal değişimlere etki etmemekte, nüfusta herhangi bir değişimin olmasına sebep olmamaktadır (Tüfekci, 2002). Sürekli göçler ise insanların siyasi, sosyal, ekonomik ve doğal nedenlerle buldukları yeri sürekli terk etmeleri olarak tanımlanmaktadır. İnsanların herhangi bir süre sınırlaması olmadan kalınabilmesi, hayatlarını devam ettirdikleri yerlerden ayrılarak bir başka ülke veya bölgelere gidip yaşamlarını devam ettirebilmek için yaptıkları göç hareketi sürekli göç olarak ifade edilmektedir. Gönüllü olabileceği gibi zorunlu da olabilmektedir (Koçak & Terzi, 2012).

2.4.3.2 Entelektüel göç

2.4.3.2.1 Beyin Göçü

Beceri ve yetenekleri olanların, akademisyenlerin, yetkinliklerin ve uzmanların ekonomik olarak geri kalmış ülkelere gelişmiş ülkelere aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Daha yüksek maaşlar ve daha iyi iş fırsatları dolayısıyla daha iyi bir yaşam kalitesi elde etmek isteyen bireylerin, daha istikrarlı, daha politik ve daha sosyal ve gelişmiş bir çevre istemesi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Dodani & Ronald, 2005). Beyin göçü, toplumun bilimsel olarak nitelikli üyelerini kaybetmesine yol açmaktadır (Günay & Günay, 2017).

Şekil 2.20: Göç Türleri

Göç kelimesi anlam olarak bir yerden başka bir yere geçiş olarak kabul edilmekle beraber yerinden edilmiş bireyi ve yerinden edilmiş topluluğu da kapsamaktadır. Göç

olgusu insanlık tarihi boyunca toplumların sosyal ve ekonomik yapıları üzerinde etkili olmuş ve bütünlük içinde olması üzerinde değişikliklere sebep olmuştur (Deniz, 2009). 2015 yılında 65 milyondan fazla insan savaşlar, siyasi krizler veya doğal afetler nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalmışlardır (Al Katib, 2017). UNCHR'nin açıklamasına göre; dünya çapında her 1 dakikada evlerini terk etmek zorunda kalan 24 kişi bulunmaktadır. Dünyanın dört bir yanındaki mülteci sayısı, 1990'ların başından bugüne kadarki en kötü dönemini görmektedir (Connell, 2016). Tarih boyunca devam eden göç olgusu 21. yüzyılın Ortadoğu'sunda daha belirgin hale gelmektedir. Arap Baharı'nda Suriye, Yemen, Mısır, Irak ve vb. ülkeler de dâhil olmak üzere birçok insan ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmıştır (Connell, 2016). Örneğin 2015 yılında, Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, Yemen'de savaş nedeniyle, yaklaşık 10 bin kişiyi ölmüş ve 60 binden fazla kişi de yaralanmıştır. Yine Dünya Sağlık Örgütü'nün raporuna göre, 2017 yılında Yemen'de ortaya çıkan kolera salgını nedeniyle 2 bin 500'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir (Al Katib, 2017). Bir başka örgüt olan "Save the Children" örgütünün raporuna göre ise, 2015 ile 2018 arasında yaklaşık 85.000 çocuk açlık veya hastalıktan hayatını kaybetmiştir. Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA), Yemen'de "Nüfusun %80'inin veya yaklaşık 24 milyon insanın acil olarak gıda yardımına veya korumaya ihtiyacı olduğunu" belirlemiştir.

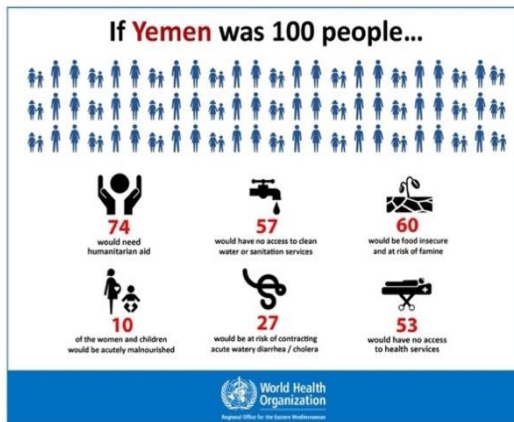
Suriye'nin göç deneyiminde de benzer sonuçlara rastlanmaktadır. İki dönemde yaşanan bu göç deneyimlerinin ilki 1982 yılında, 5 milyona yakın göçle sonuçlanmıştır. Yaklaşık 40 bin kişinin Hama hapishanesinde bir katliam esnasında öldürüldüğü bilinmektedir. Masum kadın ve erkekler 10 ila 20 yıl arasında hapis cezasına çarptırılmış ve Tadmur Cezaevi'nde yaklaşık 1152 masum tutuklu katledilmiştir (Seale, 1988). Sonra ikinci kez 2011 yılında, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Filippo Grandi'nin görüşüne göre, 7 yıl önce ve şimdiye kadar savaş 350 binden fazla insanın ölümüne sebep olmuştur. Ölenlerin 19.811 tanesi çocuk ve 12.513 tanesi kadındır. Nüfusun yaklaşık yarısı göç etmiştir. Göç edenlerin 6,6 milyonu ülke içinde iç göçe neden olmuştur (Al Katib, 2017). Fransız kuruluşu Andicap International'a göre, 3 milyon kişi yaralanmış olup, yaralananlar arasında 1.5 milyonu bugün kalıcı bir sakatlıkla yaşamaktadırlar. Aynı zamanda 86.000 kişi ampütasyondan geçmek zorunda kalmıştır. UNCHR istatistiklerine göre ise durum şöyledir: 2017 yılı ortası itibariyle korunmaya ve insani yardıma muhtaç 13,5 milyon Suriyeli bulunmaktadır. İçlerinde 6 milyona yakın çocuk

bulunmaktadır. UNICEF göre ise şöyledir: 2011 yılından bu yana yaklaşık 13 milyon mülteci ve göçmen Suriye'den ayrılmış ve 45 farklı ülkeye dağılmışlardır. Türkiye'de 4 milyon, Lübnan'da 1.5 milyon, Ürdün'de 1.5 milyon, Irak'ta 250 bin, Mısır'da 0.5 milyon, Kuzey Afrika'da 150 bin, Almanya'da 534 bin, İsveç'te 110 bin, Avusturya'da 50 bin, Romanya'da 31 bin, Yunanistan'da 13 bin, İspanya'da 24 bin, İtalya'da 39 bin, İsviçre'de 7 bin, Belçika'da 40 bin, İrlanda'da 17 bin, Hollanda'da 75 bin, Amerika'da 52 bin, Kanada'da 21 bin, Bulgaristan'da 180 bin, Polonya'da 107 bin, Slovenya'da 460 bin, Hırvatistan'da 530 bin, Bosna'da 163 bin, Malta'da 130 bin bulunmaktadır. Ve yaklaşık 1 milyon Suriyeli çocuk, mülteci bir aileden dünyaya gelmiştir (Connell, 2016). (Al Katib, 2017) Özetle Suriye'nin yaşadığı bu durum tarih boyunca daha önce hiçbir ülke tanık olmadığı düzeyde yerinden edilmeye maruz kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana yerinden edilmiş en büyük nüfus Suriye'dir (BBC, 2019).

Şekil 2.21: Suriyeli ve Yemenli Göçmen Durumu, Göç Nedenleri

Dünya'da 30 milyon Suriyeli bulunmaktadır. 30 milyon Suriyelinin 11 milyonu Suriye'den göç etmek zorunda bırakılmıştır. Dolayısıyla Suriye'nin 1/3'ü boşaltılmıştır. Göç etmek zorunda bırakılan 11 milyon Suriyelinin 1 milyonu Arap ülkelere, 10 milyonu ise Arap olmayan ülkelere göç etmişlerdir.

Bahsedilen rakamlar göz önünde bulundurulduğunda şu yorum yapılabilir: Önümüzdeki 40 sene içerisinde Suriye'de hiçbir şeyin değişmemesi halinde Arap kültüründen hiçbir şey kalmayabilir. Arap kültüründen bir şeyin kalmaması halinde din de kaybolacaktır.

Kaynak: UNICEF

Kaynak: PEW

2.4.4 Göç Nedenleri

İnsanların kendi ülkelerini terk edip başka ülkelere yerleşmelerinin, yani göç etmelerinin sebepleri beş başlık altında incelenebilmektedir. Bu beş başlık şöyledir: Siyasal nedenler, eğitimsel nedenler, ekonomik nedenler, doğal nedenler ve güvenlik nedenleri.

İlk başlık olan siyasal nedenler, savaşları ve buna bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz şartları kapsamaktadır ve göçün önemli nedenleri arasında yer almaktadır. İnsanların savaşlar sırasında meydana gelen zorbalıklara, insan haklarına aykırı işkence ve baskılara maruz kalması siyasal nedenlerin başında gelmektedir. Tarih boyunca yaşanmış hemen hemen her savaş sırasında kitlesel göçler gözlenmiştir (Seale, 1988). Ayrıca siyasi istikrarsızlık, rejim değişiklikleri, vatandaş mübadele politikaları vb. sosyo-kültürel ve siyasi etkenlerde göç hareketlerine neden olmaktadır (Aksoy, 2012). İkinci başlık ise eğitimsel nedenlerdir. Eğitime hissedilen ihtiyacın da göçe sebep olduğu bilinmektedir. Özellikle, bireyin kendi ülkesinde bulunmayan kaliteli eğitimi arıyor olması yeterli bir gerekçe olarak görülmektedir (Başel, 2003). Bir diğer başlık ise ekonomik nedenlerdir. Ülkeler arasındaki göç hareketlerinin en önemli etmenini ekonomik nedenler oluşturmaktadır. Bireylerin iş, gelir ve buna bağlı olarak daha iyi bir yaşam arzusundan kaynaklanan göç süreci olarak da tanımlanabilmektedir (Aksoy, 2012). Ekonomik nedenlerin diğer gerekçeleri de şunlardır: Düşük ücretler, yüksek vergi oranları, ekonomik istikrarsızlık, kötüleşen gelir dağılımı, kötü çalışma koşulları, düşük yaşam kalitesi, artan işsizlik oranları, yüksek yaşam maliyetleri. Tüm bu nedenler insanları ülkelerinden daha istikrarlı ülkelere taşınmaya zorunda bırakmaktadır (Bayraklı, 2007). Dördüncü başlık doğal nedenlerdir. İklim değişikliklerinin yaşanması, depremlerin olması, volkanik püskürmelerin ortaya çıkması, küresel ısınmaların meydana gelmesi, kuraklığın olması, silahlanmanın gözlemlenmesi ve enerji kaynaklarının tükenmesi göçe ve yer değiştirmeye sebep olan durumların başında gelmektedir (Günay & Günay, 2017). Beşincisi ve en önemli başlık ise, güvenlik nedenleridir. Güvenlik nedenleri en önemli göç nedenlerindedir. Çünkü bir ülkede güvensizlik olursa (savaş vb. gibi) bu ülkede yaşamın temel ihtiyaçlarının (eğitim, sağlık, ekonomi ve diğerleri) eksik olduğu anlamına gelmektedir (Gök, 2016)

Özetle; tarih boyunca var olan göçün eski dönemlerdeki en önemli nedenleri doğa olayları, afetler, kıtlık iken günümüzde; ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel nedenler öne çıkmaktadır.

Şekil 2.22: Göç Nedenleri

2.4.5 Göç ve Kimlik

Önceki araştırmalara göre göç; göçmen kimliğinin oluşumunu (olumlu ya da olumsuz) büyük ölçüde etkilemektedir. Bireyin sosyal konumunu etkileyen herhangi bir değişiklik gibidir (Khaidoun, 2020). Toplumla olumlu bir etkileşim içinde olan göçmenler, kimliklerini farklı bir şekilde ortaya koyan çoklu kültürler kazanmaktadırlar. Useemin çalışmasında bu kişilere “TCKs Çocukları” adını vermektedir (Useem & Cottrell, 1996). Göç bir hareket ya da yer değişikliği değil, daha ziyade bireyin sosyal bağlarını etkileyen radikal bir değişimdir. Göç, göçmeni iki seçeneğin önüne koyar: Yeni bağlarla uğraşmak ve topluluğa ait olmak ya da eski bağlarını sürdürmek (Wodak & Krzyzanowski, 2007). Bu nedenle, göçmenin kimliği genellikle kırılımandır. Menşe ülkeye ait olmayı seçmek veya yeni ülkeyle yeni bir bağ kurmayı seçmek arasında bölünmüştür. Dolayısıyla, bireyde çift yokluk gözlemlenmektedir. Ülkesinde somut bir şekilde olmadığı gibi soyut olarak da yeni ülkesinde bulunamamaktadır (Khaidoun, 2020). Dolayısıyla birey, tanıdık çevresinden ayrılıp göçmen olduğunda, ekosistemlere uyum sağlayana kadar kimliğinin temelleri ve sütunları etkilenmektedir. Bireyin sosyal yönü de göçten etkilenmektedir. Birey arkada arkadaşlarını ve ailesini bıraktıkça tamamen çökmektedir ve yeni ortamında sosyal yönünü yeniden inşa etmesi zaman almaktadır.

Tüm bunların yanı sıra kişisel inançların ve değerlerin temelini bir dereceye kadar bozulmadan kalması göçün en önemli sonuçlarından biridir. Kişisel inançların ve değerlerin bozulması yeni ortamda farklı inanç ve değerlerin nasıl olduğuna ve bireyin bunlara maruz kalıp kalmamasına bağlıdır (König, 2012).

Göçmen, kimliğini yalnızca kendisine bakışıyla inşa edememektedir. Bireyin başkalarıyla ve çevresindeki toplumla kişisel ilişkisinin etkileşimi de göçmen kimliğinin üzerinde etkisi bulunmaktadır. Birey bu ilişkiyi toplumun göçmene dayandırdığı imaj üzerinden (din, dil, ırk ...) kurmaktadır (Khaidoun, 2020). Dolayısıyla bu imaj, bireyin ait olduğu toplum tarafından önceden belirlenmiş sabit bir kimlik taşıdığını belirten çalışmalarla çelişmektedir.

Şekil 2.23: Moving Experience, kaynak: (König, 2012)

Esaslar ne kadar çok parçalanırsa, kişinin inançlarının ve değerlerinin olduğu çevreden bağımsız tek sütunu koruma ihtiyacı o kadar artmaktadır. Bu nedenle, Müslümanların ve diğer göçmenlerin, Hollanda'da iltica politikaları ve prosedürlerinin dayatıldığı görece sosyal izolasyondan muzdarip oldukları için göçten sonra değer sistemini sürdürmeleri şaşırtıcı değildir (König, 2009). Yeni çevrede kademeli adaptasyon, uyum ve etkileşim ile gözden geçirilmiş bir benlik duygusu ortaya çıkmaktadır. Bu benlik, sürekli mevcuttur ancak yeni kültürel ortama ne kadar adapte olursa önceki benliklerin katmanlı kalıntıları üzerine o kadar inşa edilir. Yavaş yavaş yeni bir kültürel kimlik geliştirilir. Bu gelişme, iki veya daha fazla kültürel bağlama aşına olan melez bir kimlik ile sonuçlanır. Eski kimlik, tanıdık eski bir çevreyle ilgilendiğinde kolayca yeniden çıkabilir (König, 2012).

Şekil 2.24: Layered Multicultural, Hybrid İdentity, kaynak (König, 2012)

Figure 4: Layered Multicultural, Transcultural or Hybrid identity

Bir göçmen hayatını üç boyutta yaşar:

- 1) Taşınmadan önce sahip olduğu yaşamıyla ve arkadaşlarıyla mümkün olduğunca yakın teması sürdürür. Düzenli olarak oraya geri döner.
- 2) Mevcut çevresi ile olabildiğince iyi etkileşime girer. O bulanık duruma geri döndüğünde şimdiki yaşamına uzaktan bakma ve kritik olarak gerekli değişiklikleri yapma fırsatı bulur.
- 3) Bu hayatının da geçici olduğunu ve geleceğinin şimdi yaşanan herhangi bir anda paramparça edebileceği bilir. Ufkun hemen ötesinde olduğunun ve bir sonraki rüyayı gerçekleştirmek için biçimlenebileceğinin perspektifine sahiptir (König, 2009).

2.4.6 Göç ve Kimlik ile İlgili Yapılan Çalışmalar

İbrahim Al-Sayyed 2005 yılında yapmış olduğu çalışmasında, Mısır'da bulunan üniversitelerde okuyan Endonezyalı ve Malezyalı öğrencilerle çalışarak, değerlerin oluşumu ve inşası ile sosyal çevre ve Başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçları şunlardır: Ebeveyn Tutumları Ölçeği, Değerler Ölçeği ve Başarı Motivasyonu Ölçeği. Bu araştırmada Kahire'de bulunan Ezher üniversitesinde okuyan 19-25 yaş arasında 171 erkek ve kız öğrenciden veri toplanmıştır. Araştırmanın bulguları şu şekildedir: Sosyal değerler ile ebeveyn tutumları arasında ilişki bulunmamaktadır ancak ebeveyn tutumlarının başarılı kimliğin oluşumunda etkisi bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin başarı motivasyonu ile ilgili görüşleri uyruğa göre farklılık göstermemektedir. Toplumla etkileşim konusunda kız öğrenciler ebeveyn tutumlarından erkek öğrencilere göre daha çok etkilenmektedir. Erkek öğrencilerin kızlara göre başarı motivasyonu daha yüksektir.

Kanık'ın 2018'de hazırladığı “Türk Kökenli Göçmenlerin Kimlik Yönelimi” adlı çalışmasında şunu söylemektedir: “1960 yılından itibaren iş amacıyla başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine Türkiye'den göç edilmişti. Kısa bir süreliğine çalışıp, geri dönmeyi planlayan Türk göçmenler, aile birleşmesiyle birlikte Avrupa'da kalıcı hale geldiler. Bugün Avrupa'da beş milyona yakın Türk göçmen yaşamaktadır. Bugün, Avrupa doğumlu sonraki kuşaklar, ilk gelen kuşaklara göre hem eğitim hem de ekonomik açıdan çok daha ileri bir düzeydedirler. Burası onların kimlik gelişimine de önemli bir etkide bulunmaktadır. Avrupa'da yaşamaktan dolayı üç kimlik türünün geliştiği söylenebilir. Bunlar; melez kimlik, diasporik kimlik ve 'Euro İslam' veya 'Avrupalı Müslüman' kimliğidir”. Kanık'ın 2018'de hazırladığı “Türk Kökenli Göçmenlerin Kimlik Yönelimi” adlı çalışmasının sonuç ve değerlendirme kısmında üç farklı kimlik türünün geliştiğinden bahsetmektedir. Bu kimliklerin kültürel, siyasal ve dinsel düzlemde geliştiğini anlatmaktadır.

(Ann Baker Cottrell, 2017) tarafından Amerikan ATCK'ları üzerinde yapılan “Adult Third Culture Kids” adlı çalışmada; (TCK'lar) Üçüncü Kültür Çocukları incelenmiştir. Bu çocukların, çocukluk ve ergenlik döneminde doğdukları ülkenin dışında ebeveynleriyle birlikte yaşadıkları bilinmektedir. Toplumla kaynaştıklarında başka kültürlerle de iç içe olan ancak tamamen kaynaşmayan bu çocuklar, kültürlerine ek olarak yeni bir kültür edinmiş olmaktadır. Bu yüzden günümüz dünyasında gittikçe önem kazanan, büyüyen bir nüfus haline gelmektedirler. Bu nüfus hakkında nispeten az şey bilmektedir. Yetişkin olarak yaşadıkları hayatlar da az bilindiği için bu çalışmanın amacı şudur: ATCK'ları hakkında daha fazla bilgi edinmek, yetişkinlerinin büyüdüklerinde nasıl yaşadıklarını öğrenmek, çektikleri zorlukları ve sahip oldukları avantajlara odaklanmak. Bu çalışma, hipotez testinden ziyade açıklayıcı ve tanımlayıcı bir çalışmadır. Veriler birçok açık uçlu soru içeren 24 sayfalık bir anketi tamamlayan 604 katılımcıdan alınmıştır. Katılımcılar şunlardı: Amerikan pasaportu olan ATCK'leri, çalışma sırasında Amerika'da olmuş en az 25 yaşında bireyler, diplomatlar, misyonerler, ordu üyeleri, iş adamları ve maaşlı fakülte çalışanları, uluslararası okul öğretmenler, UN veya Uluslararası STK çalışanları gibi yurtdışında, 1 yıldan 19 yıla kadar yaşamış olanlar.

Araştırmada yetişkinlerin yükseköğrenimlerinde, mesleklerinde ve evliliklerinde tercihlerine yer verilmiştir. Katılımcıların bu konulardaki kişisel görüşlerinden bahsedilmiştir. Verilerin sonuçları şöyledir: Birçok ATCK'lerin yabancılaşmış ve

huzursuz hissetmekte ve bağlanma zorlukları yaşadıklarını ifade etmektedirler. Bazı yetişkin TCK'lar diğerlerini benmerkezci ergenler olarak tanımlamaktadırlar. Hayatlarında ne yapmak istediklerini, nerede yaşamak istediklerini, yerleşmek isteyip istemediklerini bilmediklerini, evlenme ve çocuk sahibi olma gibi konularda kararsız kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu duruma uzamış ergenlik ya da uzun süreli ergenlik denebilmektedir. Araştırmada sonucunda kimisinin bağımlı kimlik statüsünde yaşadığı görülmüştür. Bu kişilerin çevrelerindeki insanların yaptıklarını yapmaya meyilli oldukları da tespit edilmiştir. Etrafındaki insanlar gibi uygun zamanda evlendikleri, onlar gibi iyi iş buldukları, onlar gibi çocuklarının oldukları ve daha sonra da yurtdışında bir işe girmek için 40 yaşında her şeyi bıraktıkları görülmüştür. Bazısının ise yüksek maaşlı işlerden ayrıldıkları ve düşük ücretli bir öğretmenlik işi için yeniden üniversiteye dönüp eğitim almadıkları bilinmektedir. Aşırı depresyon veya bir mirasa konma nedeniyle tüm sosyal ilişkilerden çekilenler ve Fransız şiiiri yazmaktan veya hiç bulunmadıkları tüm yerlere seyahat etmekten başka hiçbir şey yapmadan oldukça mutlu olanlar da bulunmaktadır. Tüm bunlar gecikmiş ergenlik olarak adlandırılabilir. Son olarak, TCK'lar sürekli olarak yer değiştirmeleri gerektiğini düşündükleri için eğitim düzeyinde diğerlerinden daha iyi olsalar da güvencesiz hayatlar yaşamışlardır.

(Jutta König, 2012) tarafından yapılan "Moving Experience 'Complexities of Acculturation'" adlı çalışmanın ilk kısmında, farklı kültürlerde küresel bir göçebe olarak büyüyen çocuğa dikkat çekilmiştir. Arkadaşları ve tanıdık çevreyi terk etmek zorunda kalmanın yanı sıra ülkeler arasındaki sık hareketin sonuçları da incelenmiştir. Dil farklılığına, kelimelerin farklı anlamlarına ve farklı durumlarda kullanılmasına dikkat çeken çalışma bu durumun kişide bıraktığı acıyı da dikkate almıştır. Araştırmacının, Singapur'da beş yıl kalıp Hollanda'ya döndüğünde yaşadığı hayal kırıklığı deneyiminden sonra bu deneyi yapmış olması iki taraflı ve çok kültürlü kimlikleri olan bireyler için geçiş deneyiminin karmaşıklıklarını anlamasını kolaylaştırmıştır. Kültürleşmeyi içeren bir diyalog teorisi formüle etmesini sağlamıştır. Bu teori, "Merhamet çemberimizi genişleterek" eski kültürel, zihinsel imgelerimizin hapishanesinden kendimizi kurtarmak için geliştirilmiştir. Bu çalışmanın ikinci bölümüne gelince; araştırmacı bir grup küresel göçebe ile kendi içlerindeki farklı kültürel kimlikleri ayırt edip edemeyeceklerini ve iki kişisel kültürel ses arasındaki diyalogun kişisel anlam sistemlerine yeni bir anlam katıp katmadığını

araştırmıştır. Daha sonra, kişisel kültürel tutumlarının ve konuşma değerlendirmelerinin duygusal bileşenini de keşfetmiştir. Tuhaf sonuçlarından biri şudur: Hollandalı olmayan bireylerin genellikle ikircikli duygular yaşaması, sıklıkla bastırılması veya haklarından mahrum bırakılmış olmaları. Buna ek olarak, kariyer danışmanlarının yükseköğrenim görmüş mülteci çalışanla çalışmaya başladıkları sırada, kültürel bir öğrenme sürecini izlemiş olmaları. Görüşme yaparak oturumlarında deneyimleri üzerine düşündüler ve vaka çalışmaları yapmıştır. Bambaşka bir kültürel bağlamdan bir kişiyle uğraşırken rutin çalışma tarzlarının uygun olmadığını fark ettiklerinde, özellikle ilk seanslarında kafa karışıklıkları belirgin hale gelmiştir. Birbirleriyle ve çalışanlarıyla diyalog halinde, yaklaşımlarını, diğerinin değişikliğini daha iyi keşfedebilmeleri ve aynı zamanda kendi kültürel koşullarını tanımlayabilmeleri için ayarlamışlar. Bu hem kültürleşen yabancının hem de yerli Hollandalı'nın gittikçe çeşitlenen ve karmaşık hale gelen bir çevreye uyum sürecine katıldığını göstermektedir.

2.4.7 Önceki Çalışmalarla İlgili Yorumlar

Sonuç olarak, kimlik ve değerler ile ilgili bahsedilenlerin teorik bölümünün incelediği birçok çalışma bulunmaktadır. Kimliği ve değerleri etkileyen faktörlerden, kimlik ve değerlerin unsurlarından, kimlik ve değerlerin kaynaklarından bahsedilmekte; kimlik ve değerlerin boyutları arasında yakınlaşma ve örtüşme olduğundan söz edilmektedir.

Bu konu ile ilgili olarak ilk söz edilmesi gereken Morris ve Erickson'un bakış açısıdır. Kimliğin ve değerlerin oluşumunu etkileyen faktörleri (biyolojik faktörler, psikolojik faktörler, çevresel ve sosyal faktörler) benimsetmişlerdir (Erikson, 1968) (Morris, 1956).

Bu çalışmada ise; tüm bunlara ek olarak, kimlik ve değer unsurları ve boyutları toplanmaya çalışıldı ve bununla ilgili birden fazla fikirde bulunuldu. Bahsedilenler şu şekilde toplayıp ve gruplanabilir:

- 1) Maslow'un Hiyerarşisinde fizyolojik ihtiyaçlardan bahsetmesi (Maslow, 1987) ve Hilarion Petzold'un "The Five Pillars of Identity" esaslarından birinin vücut sağlığından bahsetmesi göz önüne alınarak (Protuger, 2017) çalışmamızda benimsenebilecek ilk unsur şudur: İnsanın temel ihtiyaçlarını (gıda ve

güvenlik) kapsamaktadır. Buna ek olarak Kureyş Suresi 4.ayette de bundan bahsedilir. Ruh ve vücut sağlığı en öncelikli ihtiyaçtır.

- 2) Bireyde telkin edilen ilk şey dini değerlerdir. Bunun ilk kanıtı şudur: Her doğan çocuk fitrat üzere doğar. Sonra, anne babası onu Yahudi-Hristiyan veya Mecusi yapar (Al-Buhari, Hadis 4775.) Ek olarak Fromm'a göre; insanın, köklülük ihtiyacı vardır (Engler & Çev. İbin Dilim, 1990) Springer'in dini değerleri sınıflandırmasında bahsettiği (Pottibon, 2001) ve Hilarion Petzold'un "The Five Pillars of Identity" esaslarından biri olan inançlarda bahsettiği gibi de (Protuger, 2017) olduğunu söylenebilir. Bu nedenle, tüm değerlerin temeli olarak, dini değerleri yerleştirmeye başlamak gerekmektedir. Çünkü çocuğun içgüdüleri sağlamdır ve hiçbir şey tarafından lekelenmemiştir. İnsanın yaşamı boyunca temeli ve referansı olan egemen değerleri (kırmızı çizgi) bunlardır. Böylece, insan için temel referans dindir.
- 3) Kişinin yaşadığı yer ve oraya hissettiği aidiyet son derece önemlidir. Aidiyet duygusunun oluşmasının ardından kişi yaşadığı yerin kültürünü benimsemektedir ve bu onun kendi kültürünü belirlemektedir (Al Azzawi, 2007). Aidiyet duygusunun hissedilmesi ve kültürün benimsenmesinin ardından Hilarion Petzold'un esaslarından biri olan finans gelir. Kişinin ev ve mal sahibi olması yaşadığı yere daha güçlü bağlanmasına sebep olmaktadır (Protuger, 2017). Maslow'un; "İnsanın ait olma ihtiyacı yaşadığı yer tarafından sağlanır." görüşü, bu görüşü güçlendirmektedir (Maslow, 1987). Özetle tüm bunlar üçüncü unsur ortaya çıkarır. Aidiyet, kültür ve finansın tamamlanmasının ardından kişi, yaşadığı yeri coğrafyası (vatan) olarak kabul etmektedir.
- 4) Dolayısıyla artık aidiyet duygusunu tatmış olan bireyin yaşadığı yerle bir ilişkisi vardır.
- 5) Yaşadığı yer ile ilişkisinin kurulmasının ardından bireyin yaşadığı yerde hâkim olan dil aracılığıyla toplumla bütünleşmeye ve topluluk üyeleriyle etkileşim kurmaya çalışmaktadır (Makbul, 2017) (Al Hafyan, 2006). Topluluk Bu nedenle dil beşinci unsur olmaktadır.
- 6) Dil hakimiyetiyle beraber birey öğrenilmiş kültür olan tarih ile tanışmaktadır. Dil aracılığıyla bireyler yaşadıkları yerin kültürüne farklı bir pencereden

bakarlar (Ahmed, 2017) (Hegazy, 1978) (Makbul, 2017). Dolayısıyla tarih altıncı unsur olmaktadır.

- 7) Bireyin öğrendiği dil aracılığıyla kültürü elde etmesinin ardından kendi için inanç sistemi kurduğu görülmektedir. Bu sistemi kurarken ebeveynlerinden öğrendiği dini ve aynı zamanda da içinde yaşadığı toplumada hakim olan inanç sistemlerini kullanmaktadır. Hilarion Petzold'un "The Five Pillars of Identity" esaslarından biri olan inançlarda bahsettikleri bu görüşü desteklemektedir (Protuger, 2017). Dolayısıyla, insanların kendi hayatları için oluşturdukları yeni inanç sistemi yedinci unsur olarak açıklanabilir.
- 8) Sekizinci unsur ise bireylerin inanç sistemleri aracılığıyla öğrendiklerini davranışlara çevirdiğinin gözlemlenmesidir. Bu davranışlar, toplum içerisinde bireyin günlük yaşamında etkileşimde bulunduğu değerlerin tamamıdır. Yani, birey bilgi edinmiş, o bilgileri inanç sistemini oluşturmak için kullanmış ve davranışlarını tüm bunlara göre şekillendirmiştir. Bu durum (Raths, Harmin, & Simon, 1978) değerlerin bileşenleri konusunda bahsettiği şeydir. Aynı zamanda David Krathwohl'un değerlerin nasıl elde edildiği hakkında söyledikleriyle de desteklenmektedir (Krathwohl, Bloom, & Masia, 1964). Özetle; insanların inançlarından "değerler sistemi" kurması **sekizinci unsur** olarak açıklanabilir.
- 9) Tüm unsurların birleşmesi sonrasında (bireyin fikirleri, davranışları, toplumu, ailesi vb.) bireyin fiziksel görünümünün kişiliğinin bileşenlerinden büyük ölçüde etkilendiğini görebiliriz. Hilarion Petzold'un "The Five Pillars of Identity" esaslarından biri olan finans görünüşünde bahsettiği şeydir (Protuger, 2017). Yani bireyin fiziksel (maddi) görünüşü **dokuzuncu unsur** olarak açıklanabilir.
- 10) **Onuncu ve son unsur ise** toplumun (sosyal çevre ve iş hayatı) etkisidir. Çevre ve iş hayatı bireyin yapısını istese de istemese de, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilemektedir (Protuger, 2017). Değerlerin kaynakları konusunda araştırmacıların bahsettiklerine baktığımızda toplum; (İsmail K. , 1988) de bahsettiği gibi, en önemli değer kaynaklarından biri olarak görünebilir. Aynı zamanda Morris'in değerlerin kaynakları arasında sosyal faktörlerden bahsettiği de görülebilir (Morris, 1956). Ayrıca, Pengston'a göre, sosyal faktörlerden türeyen değerlerin seviyesinden değerlerin elde edilmesinde

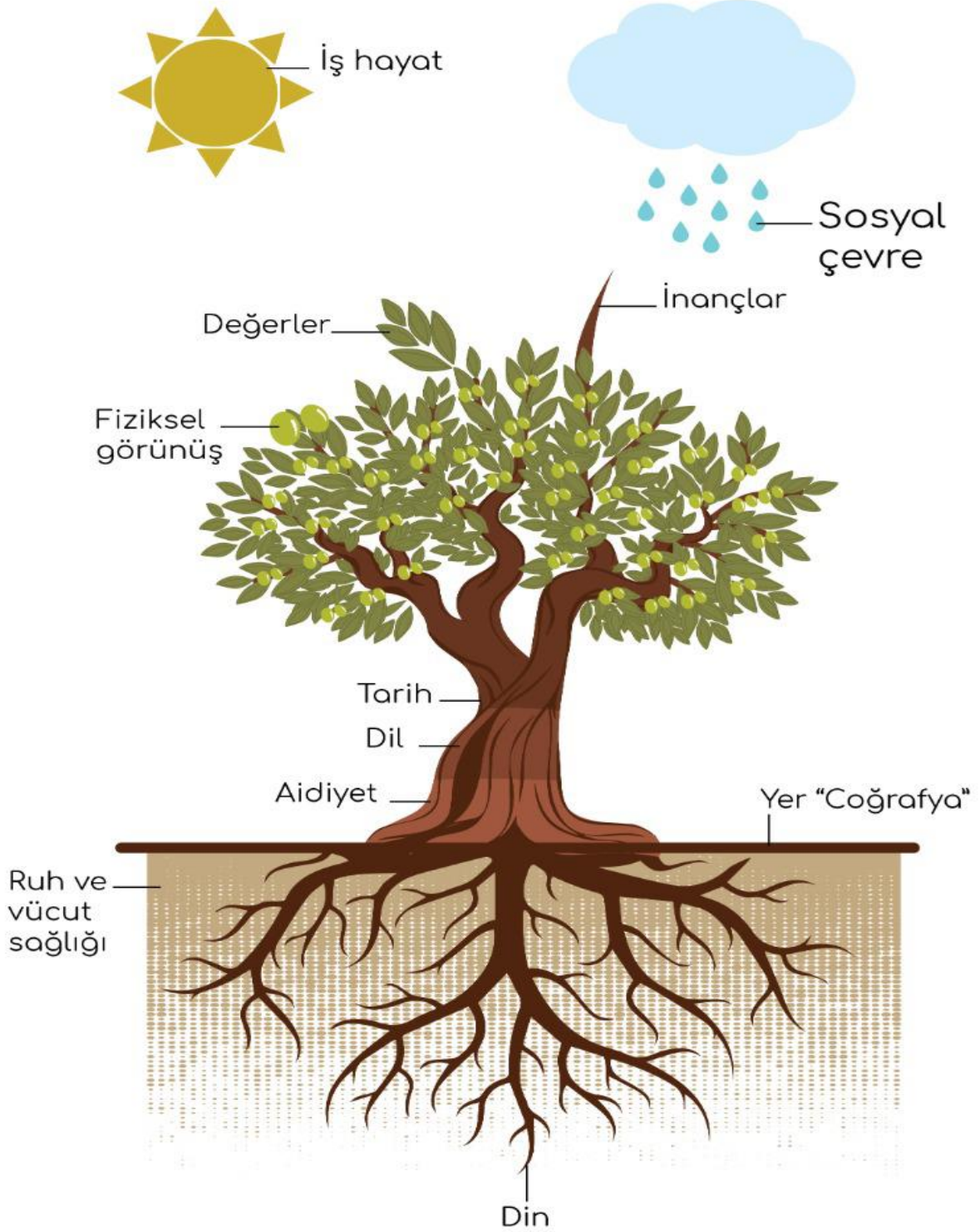
ailenin rolü ve sosyal yönlerin rolü söylemiştir (Bengtson, 1973) (Khalifa, 1992). Böylece, Toplumun insanları etkilediğini "Çevre – sosyal + iş hayatı" **Onuncu Unsur** olarak söyleyebilirim.

Kısaca, her bir unsurun önemini, etkisini ve boyutunu doğru bir şekilde gösterebilmek adına zeytin ağacı görseli kullanılmıştır. Göçmen kimliğine en yakın örnek olabileceğini düşündüğüm zeytin ağacının özelliklerini kullanarak ayrıntılı bir şekilde on unsur açıklanmıştır. Zeytin ağacının kullanılmış olmasının nedenleri şöyledir: Zeytin ağacı hayırlı ve yararlıdır. Tüm dinlerde barışı simgelemektedir.

Aynı zamanda zeytin ağacı insan hayatına da benzetilebilir. Yaprığının hep yeşil olması insanın hayatından umudunu hiç kaybetmemesi gerektiğini hatırlatır. Yapraklarının dökülmemesi aileden alınan dinin sahip inançlarını hatırlatabilir (İnsanın değerleri zayıflasa bile bireyin ebeveynlerinden aldığı dinin sabit inançları sarsılmaz.)

Ve son olarak bu ağaç, göçmen gibi dayanıklıdır. Tüm koşullara uyum sağlayabilmektedir. Ayrıca yetiştirildiklerinde genellikle tohum olarak değil, filiz olarak ekilmektedir. Bu nedenle kişi, ebeveynlerinin minyatür bir modelidir.

Şekil 2.25: Kimlik ve Değer Oluşturma Sistemi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1 Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.2 Araştırma Modeli

Bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. İlişkisel tarama modelinde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; değişme varsa bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır (Karasar, 2011).

3.3 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini, 2019-2020 eğitim öğretim yılında İstanbul’ da yaşayan göçmen lise ve üniversite öğrencilerinden yaş ortalamaları 18.61 ve yaş aralıkları 15-24 yaş aralığında yer alan 388 lise öğrencisi oluşturmaktadır.

Örnekleme öğrencilere, veri toplama araçları uygulanmıştır. Araştırmada örneklem sayısı olarak 610 kişilik bir örneklem sayısına ulaşılmıştır. Fakat yaşları uymayanlar ve eksik cevapları olanlar çalışmadan çıkarılmıştır. Sonuç olarak çalışmaya 388 kişi ile devam edilmiştir. Bu çalışmada online veya yüz yüze olacak şekilde veriler toplanmış ve basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.4 Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler kişisel bilgi formu, ego kimlik süreci ölçeği ve değerler sistemi ölçeği ile toplanmıştır.

3.4.1 Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, milliyet, kardeş sayısı, aile durumu ve göç süresi gibi demografik özelliklerine ilişkin bilgiler kişisel bilgi formu aracılığı ile elde edilmiştir. Bu çalışmada, göçmen ailelerde lise ve üniversite çağında yer almakta olan çocuk ve gençlerin ego kimlik ve değer sistemi durumuyla ilgili veri toplamak amaçlı araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgiler formu ile birlikte iki ölçek

dağıtılarak veri toplanmıştır. İlk ölçek; ego kimlik ölçeği, ikinci ölçek ise; değerler sistemi ölçeğidir.

3.4.2 Ego Kimlik Ölçeği

Ergenlik dönemindeki kimlik oluşumu süreçleri ile ilgili birçok araştırma yapan kuramcılar konunun önemi üzerinde detaylıca durmaktadır. Özellikle de Marcia'nın, Erikson'un 1968 kimlik kuramının önemini artırmak için yapmış olduğu kimlik statüleri önemli derecede dikkat çekmiş ve kimlikle ilgili pek çok çalışmada kullanılmıştır (Erikson, 1968) (Marcia, 1966) (Marcia, 1988). Kimlik gelişimini ölçebilmek için hem Marcia'nın Yarı Yapılandırılmış Görüşme envanteri hem de çeşitli envanterler kullanılmıştır. Görüşmelerde kimlik konusu ile ilgili geniş bilgi birikimi olmasına rağmen uygulanma süresi çok fazla olup, objektif bir şekilde değerlendirilip puanlanması zor olmaktadır (Oskay, 1997). Kimlik görüşmesinin bu sınırlıklarını dikkate alarak (Adams, 1979) Objektif Ego Kimlik Ölçeği (Objective Measure of Ego Identity Status)-OM-EIS adında özdeğerlendirme envanteri geliştirilmiştir. Ölçeğin içeriğinde meslek, din ve politika alanlarını kapsayan 24 maddeden oluşan Likert tipi, 6'lı şekilde derecelendirilen bir ölçektir. Katılımcılar her alanda ortaya çıkan krizin ve karar verme döneminin olup olmadığını değerlendirerek işaretleme yapmaktadırlar. Envanterlerin geniş ve farklı örneklem gruplarını değerlendirme sırasında önemi olması sebebiyle OM-EIS'in ranjını büyülterek ideolojik ve kişilerarası kimlik boyutlarını dâhil etmesi için çaba sarf edilmiştir. İdeolojik alanlar, genellikle temelinde sosyal kimliğin kişisel yönlerinden olan bireysel, felsefi ve mesleki konularını ele almaktadır. Grotevant 1982, kimliğin hem ideolojik hem de kişilerarası yönünün olduğunu ispatlamıştır. "*Adams 1987, Erikson'un 1968 konulu kuramsal detaylarını inceleyen güncel bir çalışmasında şunları dile getirmiştir: Kimlik oluşumunun iki farklı öğeden oluştuğunu varsaymaktadır. Bu öğeler, ego-kimliği (ego identity) ve benlik kimliği (self-identity) şeklinde tanımlanmaktadır. Ego kimliği iş ve politika, din, yaşam felsefesi vb. gibi ideolojik değerlerle yakından ilişkilidir. Benlik kimliği ise bireyin sosyal rollerine ilişkin benlik algılarını ifade etmektedir.*" Böylece kimlik kuramı hem kişisel hem de sosyal fonksiyonları açığa kavuşturmayı amaçlanmaktadır (Oskay, 1997). Ayrıca, kişilerin felsefi açıdan görüşlerinin ve yaşam tarzının ideolojik kimlik için önemli bir nokta olduğunu görülmektedir. Bu fikirlere benzer olarak OM-EIS'in geliştirilmiş olduğu formu olan EOM-EIS-1'de (Grotevant & Adams, 1984) şunlar düzenlenmiştir:

Ego kimlik statüleri, ideolojik boyutunda mesleki yönde yapmış oldukları seçimleri, politik açıdan sahip olduğu düşünceleri, dini inançları ve felsefi yaşam biçimleri; kişilerarası boyutta ise arkadaşlık ilişkileri, flört etme şekilleri, cinsiyet yönelimleri-rolleri ve boş zamanda yapmış oldukları etkinlikler. İlk yaptıkları araca uygun olan OM-EIS'teki EOMEIS-1 'de denekler 6'lı Likert tipli bir ölçek üzerinde cevaplandırmaktadırlar. Ölçek içindeki sekiz boyutun her biri sekiz maddeden oluşurken asıl orijinal envantere Marcia tarafından bulunan dört kimlik statüleri iki maddeden oluşmaktadır. Ölçek genelinde 64 maddeden oluşmaktadır (Oskay, 1997). Grotevant 1982, Texas-Austin ve Utah Devlet Üniversitelerinde eş zamanlı olarak yürüttükleri iki çalışmada, EOMEIS-1 'in Grotevant and Adams 1982, son olarak yaptıkları uyarlamasının kabul edilebilecek düzeyde olduğunu, güvenilirlik ve geçerliğe sahip olduğunu bulmuşlardır. Fakat bu çalışmada, tüm kategorilerle alakalı yapılan analizler, kişilerarası kimlik boyutunun ideolojik kimlik boyutundan daha az tutarlı olduğu gerçeğini göstermiştir (Grotevant & Adams, 1984). (Bennion & Adams, 1986). Ortaya çıkan yeni maddelerin iç tutarlılık puanını elde etmek ve EOM-EIS-2'nin geçerlilik ve güvenilirliğini saptamak için son bir araştırma daha yapmışlardır. Daha sonra (Abdul Moati, 1991) ölçeği Arapçaya çevirip 300 üniversite öğrencisine uygulamıştır. Amaç: Bazı demografik değişkenleri kimlik oluşumunun üzerindeki etkilerini incelemektir. Daha sonra, (Abdul Rahman, 1998) tarafından İngilizce dilinden Arapça diline uyarlamaları sağlanmıştır (Al Ghamdi, 2007) tarafından tekrar İngilizce dilinden Arapça diline uyarlama çalışması, değerlendirmeleri, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları tamamlanmıştır. Bu çalışma Suudi Arabistan'da "Arabiye güvenlik çalışmaları ve eğitim dergisinde" yayımlanmıştır.

Tablo 0.1: Marciaya Göre Kimlik Alanları

	Kimlik alanları										Ölçek madde Top.	
	(İdeolojik) kimlik				Top.	Kişiler arası (Sosyal) kimlik				Top.		
	Profesyonel alanı	Dini Alanı	Siyasi görüşler	Yaşama tarzı felsefesi	Arkadaşlık Alanı	Flört Alanı	Cinsiyet rolü	Rekreasyon Alanı				
Kimlik statüleri	Başarılı	2	2	2	2	8	2	2	2	2	8	16
	Kimlik arayışı	2	2	2	2	8	2	2	2	2	8	16
	Bağımlı kimlik	2	2	2	2	8	2	2	2	2	8	16
	Kimlik kargaşası	2	2	2	2	8	2	2	2	2	8	16

Top.	8	8	8	8	32	8	8	8	8	32	64
Top.	64 madde										

Tablo 0.2: Keşif ve Bağlılığa Göre Kimlik Statüleri, Kaynak (Al Ghamdi, 2007)

الأزمة (Kriz) Crisis			
		Kriz vardır (bireyi krizi keşif eder)	Kriz yoktur (bireyi krizi keşif edemez)
الالتزام (Bağlılık) Commitment	Bağlılık vardır (birey amaçlarına ve kararlarına bağlılık gösterir)	Başarılı kimlik yüksek keşif, yüksek bağlanma Araştırma ve şüphe bir durumu Sonra hedeflerine ulaşır ve bağlılığı kurur. Eğer devam ederse, o zaman bir sorun haline gelir, örneğin, üniversite dalı sürekli değişimi .	bağımlı kimlik düşük keşif, yüksek bağlanma Kişi bir kriz keşfetmez ve başkalarının hedefleri ve kararları için seçimlerini kabul eder. Ebeveynler, arkadaşlar, öğretmenler veya sosyal miras gibi Bağımsızlık elde etmediler, Mentorlar onlardan uzaklaşırsa başarısız olabilirler.
	Bağlılık yoktur (birey hedeflerine ve kararlarına bağlı görünmemektedir)	Kimlik arayışı kimlik yüksek keşif, düşük bağlanma Kriz devam ediyor (araştırma durumu devam ediyor ve bu konuda endişeli kalıyor, ancak olgunluk aşamasına ulaşmıyor.	Kimlik kargaşası düşük keşif, düşük bağlanma Krizi keşfetmiyor ve bağlılığa göstermiyor.

Tablo 0.3: Örnek Ölçeğin Maddeleri

STATÜ	Maddenin ilk kısmı (kriz)	Maddenin ikinci kısmı(Bağlılık)	Kriz vardır	Bağlılık vardır
Başarılı	Bana uygun bir kariyer ararken endişeliydim.	Ama bana uyan ve buna bağlı bir mesleğe ulaştım.	Vardır	Vardır

3.4.2.1 Geçerlilik ve Güvenilirlik

Bu Ölçeğin güvenilirliği: "(Bennion & Adams, 1986) hem ideolojik hem de kişilerarası kimlik statülerinin tüm alt ölçekleri için Cronbach Alfa korelasyonlarına göre belirlenen iç tutarlık katsayıları, ideolojik alan alt ölçekleri için ilk olarak Başarılı kimlik .60, daha sonra kimlik arayışı (kimlik arayışı) .75, sonra bağımlı kimlik .75 ve kimlik kargaşası.62 olarak; kişilerarası alt ölçekler için ise sırasıyla Başarılı kimlik ,60, kimlik arayışı(kimlik arayışı) .58, bağımlı kimlik .80 ve kimlik kargaşası.64 olarak sonuçlar elde edilmiştir" (Oskay, 1997).

Bu çalışmaya göre Bennion ve Adams 1986 yılında hem ideolojik hem de kişilerarası boyutlarda sekiz alt ölçeği incelemişlerdir. Bu ölçeklerin her birinin uygun bir iç tutarlık kat sayısına sahip olduğunu bulmuşlardır. Bennion ve Adams, Ayırdedici

Geçerlik (DLscriminant Validity) için belirtilen dört ölçeğin yapısal anlamda birbirinden ayrı sonuçlarda olup olmadığını belirlemek için dört ölçeğin hem ideolojik hem de kişilerarası boyutlarında birbiriyle ilişkisine bakmışlardır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre her iki boyutta Başarılı kimlik ile diğer kimlik statüleri arasında ya negatif yönlü bir ilişkinin olduğunu ya da herhangi bir ilişki bulunmadığı bulmuşlardır. Kimlik kargaşası ile Başarılı kimlik arasında negatif yönlü bir ilişki; kimlik arayışı alt ölçeği ile ise pozitif yönlü bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Bu sonuç kimlik kargaşası ile kimlik arayışı alt boyutlarının birbirinden farklı ancak bazı noktalarda benzerlik gösterdiği sonucu vermektedir. Benzer sonuçlar daha önce yapılmış olan çalışmalarda da elde edilmiştir (Grotevant ve Adams, 1984). Bunun haricinde ortaya çıkan korelasyon katsayıları İdeolojik ve kişilerarası boyutlarda kimlik statülerinin birbirlerinden bağımsız yapıda oluştuğunu göstermektedir.

Abdul Rahman tarafından 1998 yılında yapılan İngilizce dilinden Arapça diline uyarlama çalışmasında rasgele olarak seçilen 442 üniversite öğrencisinden bu sonuçlara ulaşılmıştır. Ölçek geçerliliği için, korelasyon katsayıları hem ideolojik hem de kişilerarası alanlara ait sekiz alt anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir (Başarılı ile kimlik arayışı) 0,23 – 0,35 arasında $p = 0.01$ düzeyinde ,(Başarılı ile bağımlı kimlik veya kimlik kargaşası) 0,09 -0,32 arasında $p = < 0.01$ düzeyinde olarak sonuçlanmıştır. Ölçeğinin güvenilirlik için iç tutarlılık test tekrar test güvenilirliği için ilk uygulamadan iki hafta sonra EOM-EIS-2 tekrar uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanlar hem ideolojik hem de kişilerarası alanlar alt ölçekleri için (toplam kimlik) sırasıyla Başarılı kimlik (0,82) Kimlik arayışı kimlik (0,76) Bağımlı kimlik (0,80) Kimlik kargaşasıise,(0,76) olarak tespit edilmiştir.

Al-Gamidi (Al Ghamdi, 2007) tarafından İngilizce dilinden Arapça diline uyarlama çalışmaları sonucunda örneklem olarak dâhil edilen 461 bayan ve erkek, 15-25 yaş aralığındaki Um Alkura Üniversitesi öğrencilerinden elde edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği cronbach alfa kat sayısı , tekrar test ve iki yarım test güvenilirlik yöntemleriyle bulunmuştur. Her birinin dört ayrı alt ölçeği olan ideolojik, kişilerarası ve toplam kimlik statüleri güvenilirlik katsayıları (0,32 - 0,64) arasında bulup ve makul bir iç tutarlığa sahip olduğunu belirtmektedir. Ölçeğin İki-yarım test güvenilirliği, toplam kimlik için sırasıyla Başarılı kimlik (0,73) Kimlik arayışı kimlik (0,79) Bağımlı kimlik (0,77) Kimlik kargaşasıise,(0,76) olarak sonuçlanmıştır. Ölçeğin geçerliliği için, birleşici geçerlilik(convergent validity) ideolojik ve kişilerarası alanların alt ölçek

puanları arasındaki ilişkiler pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile analiz edilerek bulunmuştur. Elde edilen bulgular anlamlı düzeyde ve geçerliliği olduğunu göstermiştir. Örneğin, elde edilen korelasyon katsayıları (ideolojik, kişiler arası ve toplam kimlik)Başarılı kimlik ile Kimlik arayışı kimlik için .40, - ,85 arasında, $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bulunmaktadır. Kimlik kargaşası statüsü İle Başarılı kimlik statü arasındaki beklenen negatif yönlü ilişki (-,40 , -,05) arasında ($p<0.01$ - $p<0.05$) düzeyinde bulunmaktadır.

3.4.2.2 İstatistiksel Analiz

Derecelendirme yöntemi, örnekleme puan alınlarını şu şekilde değerlendirmektedir: Aldığı puan bir statüden yüksekse ve diğer statüler düşükse, (pure status) 4 saf statülerden biri olmaktadır. Aldığı puan bütün statüden düşükse ise, (low profile maratorium status) düşük statüsü demektir. Aldığı puan iki statüden yüksekse (transitional status) geçiş durumu olmaktadır. Onlardan başarılı olursa geçiş durumu olumludur. Kimlik kargaşası olursa geçiş durumu olumsuzdur. Son olarak, kimlik arayışı ve bağımlı kimlik olursa, geçiş durumu ortacıdır.

Bu nedenle, bu araştırmada, aralık puanı aşağıdaki kurala göre hesaplanmıştır: (ortalama + standart sapma değerinin yarısı) Bu araştırmada katılanlar 239 kız; 139 erkek; toplam 388 öğrenci tarafından elde edilen derecenin seviyesi (önceki yasaya göre) hesaplanmıştır. Aşağıdaki 3.4:Tabloda kimlik statülerinin (Toplam alanında, ideolojik alanında ve kişilerarası alanında Aralık derecesi şu şekilde göstermektedir.

Tablo 0.4: Araştırmanın Aralık Derecesi

Kimlik boyutları	x	ss	Ss değerinin yarısı	Aralık derecesi
İdeolojik kimliğin başarılısı	35.29	5.80	2.9	38.19
İdeolojik kimliğin kimlik arayışı	32.47	7.12	3.56	36.03
İdeolojik kimliğin bağımlı	28.16	7.71	3.85	32.01
İdeolojik kimliğin kimlik kargaşası	27.05	8.04	4.02	31.07
Kişiler arası kimliğin başarılısı	36.08	6.55	3.27	39.35
Kişilerarası kimliğin kimlik arayışı	34.51	6.41	3.20	37.71
Kişilerarası kimliğin bağımlı	30.13	7.58	3.79	34.01
Kişiler arası kimliğin kimlik kargaşası	29.38	7.43	3.71	33.09
Bütünleşme kimliğin başarılısı	71.37	10.61	5.30	76.67
Bütünleşme kimliğin kimlik arayışı	66.99	11.90	5.95	72.94

Bütünleşme kimliğinin bağımlı	58.30	13.80	6.90	65.2
Bütünleşme kimliğinin kimlik kargaşası	56.43	14.02	7.01	63.44

3.4.3 Değerler Ölçeği

Dr. Nasser Aldeen Abu Hammad tarafından 2014 yılında hazırlanmıştır. En kapsamlı değer olan Springer sınıflandırması benimsenmiştir. Ölçek, 6 alanda toplanmak üzere 60 maddeden oluşmaktadır. Dr.Nassser Aldeen Abu Hammad bu ölçeği hazırlarken, ifadelerin uygunluk ve geçerliğini teyit etmek amacıyla psikoloji ve rehberlik alanında 8 uzmana danışmıştır. Ölçeğin güvenilirliği test-retest yöntemiyle test edilmiştir. Testin sonucunda bu ölçeğin güvenilirliği; dini değerler 0.85, sosyal değerler 0.91, estetik değerleri 0.90, politik değerler 0.90, ekonomik değerler 0.83, bilimsel değerler 0.80, toplamda ise (0.90) değerinde olduğu tespit edilmiştir.

3.5 Verilerin Analizi

Bu çalışmada SPSS uygulaması kullanarak uygulanacak ölçeklerin ortalamalarının dağılımlarının normalliği incelenmiş ve %95 güven aralığında normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Normal dağılım gösterdiği anlaşılan verilere parametrik yöntemler ile analizler yapılmıştır.

Tablo 0.5: Normal Dağılım Tablosu

Ölçekler		Min	Max	X	Ss	Çarpıklık	Basıklık
İdeolojik Kimlik Alanı	Başarılı	16,00	48,00	34,21	4,87	-,064	-,078
	Kimlik arayışı	12,00	48,00	30,96	6,53	-,173	-,341
	Bağımlı kimlik	8,00	44,00	26,17	6,43	,030	,080
	Kimlik kargaşası	8,00	48,00	25,11	6,94	,299	,199
Ekö Kişilerarası Kimlik Alanı	Başarılı	16,00	48,00	34,91	6,15	-,262	-,006
	Kimlik arayışı	14,00	48,00	32,96	5,77	-,278	,182
	Bağımlı kimlik	9,00	46,00	28,20	6,48	-,108	-,160
	Kimlik kargaşası	13,00	48,00	27,65	6,55	,406	-,032
	Başarılı	39,00	96,00	71,37	10,60	-,097	,054

Bütünleşme	Kimlik arayışı	27,00	96,00	66,99	11,90	-,033	-,085
	Bağımlı kimlik	21,00	96,00	58,30	13,98	,243	,282
	Kimlik kargaşası	23,00	96,00	56,43	14,02	,490	-,024
Dsö	Estetik	16,00	50,00	36,97	5,25	-,306	,727
	Dini	20,00	50,00	40,85	4,59	-,640	,992
	Sosyal	14,00	50,00	38,74	5,32	-,734	1,669
	Politik	16,00	50,00	40,34	5,26	-,660	,923
	Ekonomik	23,00	50,00	39,88	4,97	-,339	-,181
	Bilişsel	15,20	45,50	35,75	5,13	-,303	,070
	Dsö Top.	113,00	292,00	236,47	22,92	-,593	2,503

Tablo 3.5'te görüldüğü üzere İdeolojik Başarılı kimlik alt boyutu için aralık 16-48 arasında, çarpıklık= -,064 ve basıklık=-,078 olarak; ortalama= 34,21 ve standart sapma= 4,87 olarak hesaplanmıştır. İdeolojik kimlik arayışı alt boyutu için aralık 12-48 arasında, çarpıklık= -,173 ve basıklık=-,341 olarak; ortalama= 30,96 ve standart sapma= 6,53 olarak hesaplanmıştır. İdeolojik kimlik bağımlı kimlik alt boyutu için aralık 8-44 arasında, çarpıklık= ,030 ve basıklık=,080 olarak; ortalama= 26,17 ve standart sapma= 6,43 olarak hesaplanmıştır. İdeolojik kimlik kargaşası alt boyutu için aralık 8-48 arasında, çarpıklık= ,299 ve basıklık=,199 olarak; ortalama= 25,11 ve standart sapma= 6,94 olarak hesaplanmıştır. Kişiler arası Başarılı kimlik alt boyutu için aralık 16-48 arasında, çarpıklık= -,262 ve basıklık=-,006 olarak; ortalama= 34,91 ve standart sapma= 6,15 olarak hesaplanmıştır. Kişiler arası kimlik arayışı alt boyutu için aralık 14-48 arasında, çarpıklık= -,278 ve basıklık=,182 olarak; ortalama= 32,96 ve standart sapma= 5,77 olarak hesaplanmıştır. Kişiler arası bağımlı kimlik alt boyutu için aralık 9-46 arasında, çarpıklık= -,108 ve basıklık= -,160 olarak; ortalama= 28,20 ve standart sapma= 6,48 olarak hesaplanmıştır. Kişiler arası kimlik kargaşası alt boyutu için aralık 13-48 arasında, çarpıklık= ,406 ve basıklık=-,032 olarak; ortalama= 27,65 ve standart sapma= 6,55 olarak hesaplanmıştır. Bütünleşme Başarılı kimlik alt boyutu için aralık 39-96 arasında, çarpıklık= -,097 ve basıklık=,054 olarak; ortalama= 71,37 ve standart sapma= 10,60 olarak hesaplanmıştır. Bütünleşme kimlik arayışı alt boyutu için aralık 27-96 arasında, çarpıklık= -,033 ve basıklık=-,085 olarak; ortalama= 66,99 ve standart sapma= 11,90 olarak hesaplanmıştır. Bütünleşme bağımlı kimlik alt

boyutu için aralık 21-96 arasında, çarpıklık= ,243 ve basıklık=,282 olarak; ortalama= 58,30 ve standart sapma= 13,98 olarak hesaplanmıştır. Bütünleşme kimlik kargaşası alt boyutu için aralık 23-96 arasında, çarpıklık= ,490 ve basıklık=-,024 olarak; ortalama= 56,43 ve standart sapma= 14,02 olarak hesaplanmıştır.

Değerler sistemi estetik alt boyutu için aralık 16-50 arasında, çarpıklık= -,306 ve basıklık=,727 olarak; ortalama= 36,97 ve standart sapma= 5,25 olarak hesaplanmıştır. Değerler sistemi dini alt boyutu için aralık 20-50 arasında, çarpıklık= -,640 ve basıklık=,992 olarak; ortalama= 40,85 ve standart sapma= 4,59 olarak hesaplanmıştır. Değerler sistemi sosyal alt boyutu için aralık 14-50 arasında, çarpıklık= -,734 ve basıklık=1,669 olarak; ortalama= 38,74 ve standart sapma= 5,32 olarak hesaplanmıştır. Değerler sistemi politik alt boyutu için aralık 16-50 arasında, çarpıklık= -,660 ve basıklık=,923 olarak; ortalama= 40,34 ve standart sapma= 5,26 olarak hesaplanmıştır. Değerler sistemi ekonomik alt boyutu için aralık 23-50 arasında, çarpıklık= -,339 ve basıklık=-,181 olarak; ortalama= 39,88 ve standart sapma= 4,97 olarak hesaplanmıştır. Değerler sistemi bilişsel alt boyutu için aralık 15.20-45.50 arasında, çarpıklık= -,303 ve basıklık=,070 olarak; ortalama= 35,75 ve standart sapma= 5,13 olarak hesaplanmıştır. Değerler sistemi toplam puanı için aralık 113-292 arasında, çarpıklık= -,593 ve basıklık=2,503 olarak; ortalama= 236,47 ve standart sapma= 22,92 olarak hesaplanmıştır. -3, +3 aralığında kabul edersek normal dağılım göstermektedir. Jondeau ve rockinger'e göre (2003: 1702-06) normal dağılım aralıkları yorumlanırken -3 ile +3 arasındaki değişken değerlerin normal dağıldığını ifade etmişlerdir.

Bu kapsamda değişken sayısı iki olan analizler için bağımsız grup t-test; ikiden fazla olan bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenler arasındaki farkın anlamlılığı için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılacak iki ölçekten alınan toplam puanların ve alt boyutlardan alınan puanların ilişkisini test etmek için pearson korelasyon analizi yapılmıştır; değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkiyi test etmek için de basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Kategorik ölçüm düzeyindeki değişkenlerin birbiri ile ilişkileri ise Ki-kare yöntemi ile test edilmiştir. Bulguların istatistiksel analizinde anlamlılık düzeyi gösterilmiştir.

Tablo 0.6: Cronbach's Alfa Değerleri

Ölçekler		Cronbach's Alfa	
Ekö	Başarılı	,44	
	İdeolojik kimlik Alanı	Kimlik arayışı	,53
		Bağımlı kimlik	,64
		Kimlik kargaşası	,62
		Başarılı	,64
	Kişilerarası Kimlik alanı	Kimlik arayışı	,48
		Bağımlı kimlik	,75
		Kimlik kargaşası	,67
		Başarılı	,72
	Bütünleşme Kimlik Alanı	Kimlik arayışı	,74
		Bağımlı kimlik	,87
		Kimlik kargaşası	,82
Başarılı		,72	
Dsö Değerler Sistemi	Estetik	,69	
	Dini	,72	
	Sosyal	,71	
	Politik	,74	
	Ekonomik	,74	
	Bilişsel	,80	
	Değerler Sistemi Top.	,91	

Tablo 3.6'te görüldüğü üzere İdeolojik Başarılı kimlik alt boyutu için cronbach' alfa değeri= ,44, kimlik arayışı alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,53, bağımlı kimlik alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,64 ve kimlik kargaşası alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,62 olarak hesaplanmıştır. Kişiler arası Başarılı kimlik alt boyutu için cronbach' alfa değeri= ,64, kimlik arayışı alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,48, bağımlı kimlik alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,75 ve kimlik kargaşası alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,67 olarak hesaplanmıştır. Bütünleşme Başarılı kimlik alt boyutu için cronbach' alfa değeri= ,72, kimlik arayışı alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,74, bağımlı kimlik alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,87 ve kimlik kargaşası alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,82 olarak hesaplanmıştır. Değerler sistemi estetik alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,69, dini alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,72, sosyal alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,71, politik alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,74, ekonomik alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,74, bilişsel

alt boyutu için cronbach' alfa değeri=,80, değerler sistemi toplam puanı için cronbach' alfa değeri=,91 olarak hesaplanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR

4.1 Demografik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrenci adaylarının demografik değişkenlerine ait bulgular Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 0.1: Demografik Değişkenlere Ait Bulgular

Değişken	Gruplar	N	%
Örneklemin cinsiyet Aralığına Göre Dağılımı	Erkek	149	38.4%
	Kız	239	61.6%
Örneklemin Yaş Aralığına Göre Dağılımı	15	29	7.5%
	16	57	14.7%
	17	56	14.4%
	18	61	15.7%
	19	59	15.2%
	20	71	18.3%
	21	11	2.8%
	22	13	3.4%
Örneklemin milliyet Aralığına Göre Dağılımı	23	17	4.4%
	24	14	3.6%
	Suriye	298	76.8%
	Filistin	22	5.7%
	Mısır	18	4.6%
	Yemen	14	3.6%
Örneklemin kardeş sayısı Aralığına Göre Dağılımı	Irak	14	3.6%
	Diğer arap ülkeleri	22	5.7%
	0 – 2	50	12.9%
	3 – 4	181	46.6%
	5 – 8	139	35.8%
Örneklemin kiminle yaşıyor Aralığına Göre Dağılımı Aile Durumu	9 ve üstü	18	4.6%
	Ailesiyle	271	69.8%
	babasıyla ve kardeşleriyle	8	2.1%
	Annesiyle ve kardeşleriyle	39	10.1%
	Kardeşleriyle	9	2.3%
	arkadaşlarıyla	54	13.9%
Örneklemin kaç yıl	Kendi başına	7	1.8%
	5	215	55.4%
	6	67	17.3%

Türkiye’de yaşıyor Aralığına Göre Dağılımı	7 – 8	80	20.6%
	9 ve üstü	26	6.7%
Örneklemin Anadil Aralığına Göre Dağılımı	Arapça	368	94.8%
	Türkçe	8	2%
	İngilizce	4	1%
	Fransızca	3	.77%
	Kürtçe ve Türkmen	5	1.2%
Toplam	Gurplar	388	100%

Tablo 4.1’de açıkladığım gibi cinsiyet değişkenine göre katılımcıların 149’i (%38.4) Erkek, 239’i (%61.6) kızdır. Katılımcılar, Lise öğrencilerinin tüm sınıflardan bulunan, 15 yaş olan ; 29 kişi (7.5%), 16 yaş olan; 57 kişi (14.7%), 17 yaş olan; 56 kişi (14,4%) ve 18 yaş olan; 61 kişi (15.7%) şeklindedir. Ayrıca üniversite öğrencilerinden 19 yaş olan; 59 kişi (15.2%), 20 yaş olan; 71 kişi (18.3%), 21 yaş olan; 11 kişi (2.8%), 22 yaş olan; 13 kişi (13.4%), 23 yaş olan; 17 kişi (4.4%) ve 24 yaş olan; 14 kişi (3.6%) bireylerden oluşmaktadır. Bu farkın kimlik oluşum süreçlerinde anlamlı bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığına yönelik bulgular elde etmek için belirtilen yaş aralıkları seçilmiştir. Birçok farklı milletten Türkiye’de yaşayan yabancılar olduğu için, bu araştırmaya 16 farklı milletten katıldı: Suriye’den 298 kişi (76.8%), Filistin 22 kişi (5.7%), Mısır 18 kişi (4.6%), Yemen 14 kişi (3.6%), Irak 14 kişi (3.6%) ve Diğer arap ülkelerin ’den 22 kişi (5.7%) olmaktadır. Arap ailelerindeki katılımcılarının kardeş sayısı da 3 ila 14 kardeş arasında değişiyordu, 50’si (12.9%) 0-2 kardeş sayısının arası; 181’i (46.6%) 3-4 kardeş sayısının arası; 139’i (35.8%) 5-8 kardeş sayısının arası; 18’i (4.6%) 9 ve üstü kardeş sayısının arasıdır. Aile durumun değişkene göre katılımcılarından en büyük sayı ailesiyle yaşayanlar 271 kişi (69.8%), babasıyla ve kardeşleriyle yaşayanlar 8 kişi (2.1%), annesiyle ve kardeşleriyle yaşayanlar 39 kişi (10.1%), kardeşleriyle yaşayanlar 9 kişi (2.3%), arkadaşlarıyla yaşayanlar 54 kişi (13.9%) ve kendi başına yaşayanlar 7 kişi (1.8%) olmaktadır. Katılımcıların kaç yıl Türkiye’de yaşadığı süreye göre 215’i (55.4%) 5 yıl Türkiye’de geçirdiler, 67’i (17.3%) 6 yıl Türkiye’de geçirdiler, 80’si (20.6%) 7-8 yıl arası ve 26’i (6.7%) 9 yıl ve üstü Türkiye’de geçirdilerdir.

4.2 Temel Probleme Dair Bulgular

Bu araştırmada veriler, kişisel bilgi formu, ego kimlik süreci ölçeği ve değerler sistemi ölçeği, ilişkili oldukları araştırma problemleri ile yan yana ele alınarak incelenmiştir.

4.2.1 Ölçeklere İlişkin Betimsel Bulgular

Ego Kimlik Ölçeğindeki statülerin birbirleriyle ilişkisi, Değerler sistemi alt boyutlarının birbirleriyle ilişkisi ve Ego Kimlik Ölçeğindeki statülerin ile Değerler sistemi birbirleriyle ilişkisi elde edilen bulgular verilmiştir.

4.2.1.1 Ego Kimlik Statülerin Arasındaki İlişki.

Ego Kimlik Ölçeğindeki statülerin birbirleriyle ilişkisi elde edilen bulgular Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 0.2: Ego Kimlik Statülerin Birbiriyle Arasındaki İlişkisi

Statü	Başarılı ideo	Kimlik arayışı İdeo	Bağımlı kimlik ideo	Kimlik kargaşası ideo	Başarılı kişilerarası	Kimlik arayışı	Bağımlı kimlik kişilerarası	Kimlik kargaşası kişilerarası	Başarılı Top	Kimlik arayışı Top	Bağımlı kimlik Top	Kimlik kargaşası Top
Başarılı ideo	1											
Kimlik arayışı İdeo	-.001	1										
Bağımlı kimlik ideo	.096	.184**	1									
Kimlik kargaşası ideo	-.076	.362**	.315**	1								
Başarılı kişiler arası	.371**	-.004	.052	-.041	1							
Kimlik arayışı kişilerarası	.234**	.419**	-.057	.113*	.317**	1						
Bağımlı kimlik kişilerarası	.062	.070	.530**	.117*	.106*	.024	1					
Kimlik kargaşası kişilerarası	.032	.219**	.359**	.500**	-.228**	-.045	.219**	1				
Başarılı Top	.805**	-.004	.088	-.069	.849**	.336**	.103*	-.127*	1			
Kimlik arayışı Top	.130*	.863**	.084	.291**	.174**	.820**	.057	.113*	.184**	1		
Bağımlı kimlik Top	.090	.145**	.873**	.246**	.090	-.019	.876**	.330**	.109*	.081	1	
Kimlik kargaşası Top	-.027	.338**	.388**	.874**	-.152**	.042	.192**	.857**	-.112*	.236**	.331**	1

$p < 0,01$ ** - $p < 0,05$ *

Araştırmanın temel değişkenleri olan kimlik ölçeğindeki İdeolojik alan (başarılı, kimlik arayışı, bağımlı kimlik, kimlik kargaşası) , kişiler arası alan (başarılı, kimlik arayışı, bağımlı kimlik, kimlik kargaşası) ve toplam alan (başarılı, kimlik arayışı, bağımlı kimlik, kimlik kargaşası) arasındaki ilişki Pearson Mementler Korelasyon Tekniği ile hesaplanmıştır. Buna göre ideolojik kimlik arayışı puanları ile ideolojik başarılı arasında ($p > ,05$, $r = -.001$) anlamlı bir ilişki yoktur. İdeolojik bağımlı kimlik ile ideolojik Başarılı kimlik arasında ($p > ,05$, $r = ,096$) arasında anlamlı bir ilişki yokken ideolojik kimlik arayışı toplam puanları arasında ($p < ,01$, $r = ,184$) pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Kimlik kargaşası ideolojik alan ile Başarılı kimlik ideolojik alan ($p > ,05$, $r = -,076$) arasında anlamlı bir ilişki yokken kimlik arayışı ideolojik puanları ile ($p < ,01$, $r = ,362$) ve bağımlı kimlik alan arasında ($p < ,01$, $r = ,315$) arasında anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır. Kişilerarası Başarılı kimlik alan puanları ile ideolojik Başarılı kimlik ($p < ,01$, $r = ,371$) puanları arasında anlamlı bir pozitif yönlü ilişki vardır. Kişilerarası Başarılı kimlik alan puanları ile ideolojik kimlik arayışı ($p > ,05$, $r = -,004$) , ideolojik bağımlı kimlik ($p > ,05$, $r = ,052$) ve ideolojik kimlik kargaşası ($p > ,05$, $r = -,041$) puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Sosyal kimlik arayışı puanları ile ideolojik Başarılı kimlik ($p < ,01$, $r = ,234$) , ideolojik kimlik arayışı ($p < ,01$, $r = ,419$), ideolojik kimlik kargaşası ($p < ,01$, $r = ,113$) ve kişilerarası Başarılı kimlik puanları ($p < ,01$, $r = ,317$) arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Ancak sosyal kimlik arayışı puanları ile ideolojik bağımlı kimlik ($p > ,05$, $r = -,057$) puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Sosyal bağımlı kimlik puanları ile ideolojik Başarılı kimlik ($p > ,05$, $r = ,062$) , ideolojik kimlik arayışı ($p > ,05$, $r = ,070$) ve sosyal kimlik arayışı puanları arasında ($p > ,05$, $r = ,024$,) puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Sosyal bağımlı kimlik puanları ile ideolojik bağımlı kimlik ($p < ,01$, $r = ,530$) , ideolojik kimlik kargaşası ($p < ,01$, $r = ,117$) ve kişilerarası Başarılı kimlik ($p < ,01$, $r = ,106$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal kimlik kargaşası puanları ile ideolojik Başarılı kimlik ($p > ,05$, $r = ,032$) ve sosyal kimlik arayışı ($p > ,05$, $r = -,045$) puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Sosyal kimlik kargaşası puanları ile ideolojik kimlik arayışı ($p < ,01$, $r = ,219$) , ideolojik bağımlı kimlik ($p < ,01$, $r = ,359$) , ideolojik kimlik kargaşası ($p < ,01$, $r = ,500$) ve sosyal bağımlı kimlik puanları arasında ($p < ,01$, $r = ,219$) pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal kimlik kargaşası puanları ile kişilerarası Başarılı kimlik ($p < ,01$, $r = -,228$) puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Bütünleşmiş Başarılı kimlik puanları ile ideolojik

Başarılı kimlik ($p < ,01, r = ,805$), kişilerarası Başarılı kimlik ($p < ,01, r = ,849$), sosyal kimlik arayışı ($p < ,01, r = ,336$), sosyal bağımlı kimlik ($p < ,05, r = 103$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Bütünleşmiş Başarılı kimlik puanları ile sosyal kimlik kargaşası ($p < ,05, r = -,127$) puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Bütünleşmiş Başarılı kimlik puanları ile ideolojik kimlik arayışı ($p > ,05, r = -,004$), ideolojik bağımlı kimlik ($p > ,01, r = ,088$) ve ideolojik kimlik kargaşası ($p > ,05, r = -,069$) puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bütünleşmiş kimlik arayışı puanları ile ideolojik Başarılı kimlik ($p < ,05, r = ,130$), ideolojik kimlik arayışı ($p < ,01, r = ,863$), ideolojik kimlik kargaşası ($p < ,01, r = ,291$), kişilerarası Başarılı kimlik ($p < ,01, r = ,174$), sosyal kimlik arayışı ($p < ,01, r = ,820$), sosyal kimlik kargaşası ($p < ,05, r = ,113$) ve ego Başarılı kimlik ($p < ,01, r = ,184$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Bütünleşmiş kimlik arayışı puanları ile ideolojik bağımlı kimlik ($p > ,05, r = -,084$) ve sosyal bağımlı kimlik ($p > ,05, r = ,057$) puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bütünleşmiş bağımlı kimlik puanları ile ideolojik Başarılı kimlik ($p > ,05, r = ,090$), kişilerarası Başarılı kimlik ($p > ,05, r = ,090$), sosyal kimlik arayışı ($p > ,05, r = -,019$) ve bütünleşmiş kimlik arayışı ($p > ,05, r = ,081$) puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bütünleşmiş bağımlı kimlik puanları ile ideolojik kimlik arayışı ($p < ,01, r = ,145$), ideolojik bağımlı kimlik ($p < ,01, r = ,873$), ideolojik kimlik kargaşası ($p < ,01, r = ,246$), sosyal bağımlı kimlik ($p < ,01, r = ,876$), sosyal kimlik kargaşası ($p < ,01, r = ,330$) ve bütünleşmiş Başarılı kimlik ($p < ,05, r = ,109$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Bütünleşmiş kimlik kargaşası puanları ile ideolojik Başarılı kimlik ($p > ,05, r = -,027$) ve sosyal kimlik arayışı ($p > ,05, r = ,042$) puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bütünleşmiş kimlik kargaşası puanları ile ideolojik kimlik arayışı ($p < ,01, r = ,338$), ideolojik bağımlı kimlik ($p < ,01, r = ,388$), ideolojik kimlik kargaşası ($p < ,01, r = ,874$), sosyal bağımlı kimlik ($p < ,01, r = ,192$), sosyal kimlik kargaşası ($p < ,01, r = ,857$), bütünleşmiş kimlik arayışı ($p < ,01, r = ,236$) ve bütünleşmiş bağımlı kimlik ($p < ,01, r = ,331$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Bütünleşmiş kimlik kargaşası puanları ile kişilerarası Başarılı kimlik ($p < ,01, r = -,152$) ve bütünleşmiş Başarılı kimlik ($p < ,05, r = ,112$) puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

4.2.1.2 Değerler Sistemi Alt Boyutların Birbirleriyle Arasındaki İlişkisi.

Değerler sistemi alt boyutlarının aralarındaki ilişki elde edilen bulgular Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 0.3:Değerler Sistemi Alt Boyutların Birbirleriyle Arasındaki İlişkisi

Değerler	Estetik	Dini	Sosyal	Politik	Ekonomik	Bilişsel
Estetik	1					
Dini	.325**	1				
Sosyal	.463**	.603**	1			
Politik	.293**	.510**	.516**	1		
Ekonomik	.476**	.394**	.487**	.469**	1	
Bilişsel	.483**	.345**	.443**	.422**	.582**	1

p<0,01**

Araştırmanın temel değişkenleri olan değerler sistemi alt boyutlarının birbirleri arasındaki ilişki Pearson Momentler Korelasyon Tekniği ile hesaplanmıştır. Değerler sistemi estetik alt boyut puanı ile dini alt boyut ($p < ,01$, $r = ,325$), sosyal alt boyut ($p < ,01$, $r = ,463$), politik alt boyut ($p < ,01$, $r = ,293$), ekonomik alt boyut ($p < ,01$, $r = ,476$) ve bilişsel alt boyut ($p < ,01$, $r = ,483$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Değerler sistemi dini alt boyut puanı ile sosyal alt boyut ($p < ,01$, $r = ,603$), politik alt boyut ($p < ,01$, $r = ,510$), ekonomik alt boyut ($p < ,01$, $r = ,394$) ve bilişsel alt boyut ($p < ,01$, $r = ,345$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Değerler sistemi sosyal alt boyut puanı ile politik alt boyut ($p < ,01$, $r = ,516$), ekonomik alt boyut ($p < ,01$, $r = ,487$) ve bilişsel alt boyut ($p < ,01$, $r = ,443$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Değerler sistemi politik alt boyut puanı ile ekonomik alt boyut ($p < ,01$, $r = ,469$) ve bilişsel alt boyut ($p < ,01$, $r = ,422$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Değerler sistemi ekonomi alt boyut puanı ile bilişsel alt boyut ($p < ,01$, $r = ,582$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.

4.2.1.3 Göçmen Çocukların Ego Kimliği ile Değerler Sisteminin Birbirleriyle Arasındaki İlişkisi.

Değerler sistemin ile ego kimlik statülerin birbiriyle ilişki elde edilen bulgular Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 0.4: Değerler Sistemin ile Ego Kimlik Statülerin Birbiriyle İlişkisi

Statü	Dsö top	Başarılı kimlik ideo	Kimlik arayışı İdeo	Bağımlı kimlik ideo	Kimlik kargaşası ideo	Başarılı kimlik kişilerarası	Kimlik arayışı	Bağımlı kimlik kişilerarası	Kimlik kargaşası kişilerarası	Başarılı kimlik Top	Kimlik arayışı Top	Bağımlı kimlik Top	Kimlik kargaşası Top
Dsö top	1												
Başarılı kimlik ideo	.223**	1											
Kimlik arayışı İdeo	-.135**	-.001	1										
Bağımlı kimlik ideo	-.078	.096	.184**	1									
Kimlik kargaşası ideo	-.177**	-.076	.362**	.315**	1								
Başarılı kimlik kişilerarası	.260**	.371**	-.004	.052	-.041	1							
Kimlik arayışı kişilerarası	.210**	.234**	.419**	-.057	.113*	.317**	1						
Bağımlı kimlik kişilerarası	.082	.062	.070	.530**	.117*	.106*	.024	1					
Kimlik kargaşası kişilerarası	-.149**	.032	.219**	.359**	.500**	-.228**	-.045	.219**	1				
Başarılı kimlik Top	.293**	.805**	-.004	.088	-.069	.849**	.336**	.103*	-.127*	1			
Kimlik arayışı Top	.031	.130*	.863**	.084	.291**	.174**	.820**	.057	.113*	.184**	1		
Bağımlı kimlik Top	.003	.090	.145**	.873**	.246**	.090	-.019	.876**	.330**	.109*	.081	1	
Kimlik kargaşası Top	-.189**	-.027	.338**	.388**	.874**	-.152**	.042	.192**	.857**	-.112*	.236**	.331**	1

p<0,01** - *p*<0,05*

Araştırmanın temel değişkenleri olan İdeolojik alan (Başarılı kimlik, kimlik arayışı, bağımlı kimlik, kimlik kargaşası) , kişiler arası alan (Başarılı kimlik, kimlik arayışı, bağımlı kimlik, kimlik kargaşası) , toplam alan (Başarılı kimlik, kimlik arayışı, bağımlı kimlik, kimlik kargaşası) ve değerler sistemi toplam puan arasındaki ilişki Pearson Mementler Korelasyon Tekniği ile hesaplanmıştır. Değerler sistemi toplam puanı ile ideolojik Başarılı kimlik ($p < ,01, r = ,223$), kişiler arası Başarılı kimlik ($p < ,01, r = ,260$), kişiler arası kimlik arayışı ($p < 0.01, r = ,210$) ve bütünleşmiş Başarılı kimlik ($p < 0.01, r = ,293$) puanları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Değerler sistemi toplam puanı ile ideolojik kimlik arayışı ($p < ,01, r = -,135$) , ideolojik kimlik kargaşası ($p < ,01, r = -,177$), kişiler arası kimlik kargaşası ($p < ,01, r = -,149$) ve bütünleşmiş kimlik kargaşası ($p < ,01, r = -,189$) puanları arasında anlamlı negatif yönlü bir ilişki vardır. Değerler sistemi toplam puanları ile ideolojik bağımlı kimlik ($p > ,05, r = -,078$), kişiler arası bağımlı kimlik ($p > ,05, r = ,082$), bütünleşmiş kimlik arayışı ($p > ,05, r = ,031$) ve bütünleşmiş bağımlı kimlik ($p > ,05, r = -,003$) puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

4.2.2 Birinci Alt Probleme Dair Bulgular

Ego kimliği ölçek puan ortalamaları demografik değişkenler açısından anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır? sorularına ilişkin elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolar'da verilmiştir.

4.2.2.1 Ego Kimlik Oluşum Süreçleri Ortalamaları Cinsiyet Açısından Anlamlı Şekilde Farklılaşmakta Mıdır?

Objektif ego kimlik statülerini (Başarılı kimlik - kimlik arayışı Kimlik - bağımlı kimlik - kimlik kargaşası kimlik) İdeolojik alanda, kişilerarası alanda ve toplam alandaki ayrı ayrı alınmıştır.

Tablo 0.5: İdeolojik Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Cinsiyete Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	$Sh\bar{x}$	t	Sd	p
Başarılı kimlik ideo	Erkek	149	34.53	5.60	0.459	.910	386	.364
	Kız	239	34.01	5.39	0.348			
	Erkek	149	31.22	7.03	0.576	.634	386	.526

Kimlik arayışı ideo	Kız	239	30.79	6.22	0.402			
Bağımlı kimlik ideo	Erkek	149	26.21	6.67	0.546	.089	386	.929
	Kız	239	26.15	6.29	0.406			
Kimlik kargaşası ideo	Erkek	149	25.91	7.38	0.605	1.815	386	.070
	Kız	239	24.6067	6.62660	0.428			

Kızlar ile erkeklerin ego kimlik ideolojik alan toplam puanları t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda erkeklerin ideolojik başarılı ego kimlik oluşum düzeyi (ort. =34.5369, S =5,60), kızların ego kimlik oluşum düzeyinden (ort. = 34.0167, S = 5.39) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir (t = ,910 , p > ,05). Erkeklerin ideolojik kimlik arayışı ego kimlik oluşum düzeyi (ort. = 31.2282, S =7.03) ile kızların ideolojik kimlik arayışı ego kimlik oluşum düzeyinden (ort. = 30.7950, S =6.22) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir (t = ,634 , p > ,05). Erkeklerin ideolojik bağımlı kimlik ego kimlik oluşum düzeyi (ort. =26.2148, S = 6.67) ile kızların ideolojik bağımlı kimlik ego kimlik oluşum düzeyinden (ort. =26.1548, S =6.29) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir (t = ,089, p > ,05). Erkeklerin ideolojik kimlik kargaşası ego kimlik oluşum düzeyi (ort. = 25.9195, S =7.38) ile kızların ideolojik kimlik kargaşası ego kimlik oluşum düzeyinden (ort. = 24.6067, S = 6.62) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir (t =1,815, p > ,05).

Tablo 0.6: Kişilerarası Alanda Objektif Ego Kimlik Statülerin Cinsiyete Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t	Sd	p
Başarılı kimlik kişilerarası	Erkek	149	35.02	6.08	0.498	.289	386	.773
	Kız	239	34.84	6.21	0.401			
Kimlik arayışı	Erkek	149	33.18	6.23	0.511	.603	386	.547
	Kız	239	32.82	5.47	0.353			
Bağımlı kimlik	Erkek	149	28.38	6.81	0.558	.429	386	.668
	Kız	239	28.09	6.28	0.406			
Kimlik kargaşası	Erkek	149	28.98	6.58	0.539	3.206	386	.001
	Kız	239	26.82	6.40	0.414			

Kızlar ile erkeklerin ego kimlik alan toplam puanları t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda erkeklerin Başarılı kimlik oluşum düzeyi (ort. = 35.0268, S =6.08

), kızların ego kimlik oluşum düzeyinden (ort. = 34.8410, S = 6,21) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t = .289, p > ,05$). Erkeklerin kimlik arayışı ego kimlik oluşum düzeyi (ort= 33.1879, S =6.23) ile kızların kimlik arayışı ego kimlik oluşum düzeyinden (ort. = 32.8243, S =5.47) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t = ,603, p > ,05$). Erkeklerin bağımlı kimlik ego kimlik oluşum düzeyi (ort. = 28.3826, S = 6.81) ile kızların bağımlı kimlik ego kimlik oluşum düzeyinden (ort. = 28.0921, S = 6.28) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t = ,429, p > ,05$). Erkeklerin kimlik kargaşası ego kimlik oluşum düzeyi (ort. = 28.9866, S = 6.58) ile kızların kimlik kargaşası ego kimlik oluşum düzeyinden (ort. = 26.8201, S =6.40) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($t =3.206, p < ,05$).

Tablo 0.7: Toplam Alanda Objektif Ego Kimlik Statülerin Cinsiyete Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t	Sd	p
Başarılı kimlik	Erkek	149	69.56	9.37	0.768	.701	386	.484
	Kız	239	68.85	9.80	0.634			
Kimlik arayışı	Erkek	149	64.41	11.44	0.937	.735	386	.480
	Kız	239	63.61	9.66	0.625			
Bağımlı kimlik	Erkek	149	54.59	11.69	0.958	.297	386	.767
	Kız	239	54.24	11.06	0.715			
Kimlik kargaşası	Erkek	149	54.90	11.81	0.967	2.877	386	.004
	Kız	239	54,71	13,51	0.740			

Kızlar ile erkeklerin ego kimlik alan toplam puanları t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda erkeklerin başarılı ego kimlik toplam oluşum düzeyi (ort. = 69.5638, S = 9.37), kızların ego kimlik toplam oluşum düzeyinden (ort. = 68.8577, S = 9.80) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t = .701, p > ,05$). Erkeklerin kimlik arayışı ego kimlik toplam oluşum düzeyi (ort = 64.4161 , S =11.44) ile kızların kimlik arayışı ego kimlik toplam oluşum düzeyinden (ort. = 63.6192, S = 9.66) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t = .735, p > ,05$). Erkeklerin bağımlı kimlik ego kimlik toplam oluşum düzeyi (ort. = 54.5973, S =11,69) ile kızların bağımlı kimlik ego kimlik toplam oluşum düzeyinden (ort. =54.2469, S =11.06) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t = .297, p > ,05$). Erkeklerin kimlik kargaşası ego kimlik toplam oluşum düzeyi(ort.

=54.9060, S = 11,81) ile kızların kimlik kargaşası ego kimlik toplam oluşum düzeyinden (ort = 54,7158, S =13.51) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir (t = 2.877, p < ,05).

Tablo 0.8: İdeolojik Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Cinsiyete Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar		Toplam	χ^2	Sd	p
	Kız	Erkek				
Başarılı kimlik İdeolojik	26	19	45	16.426	7	.021
Kimlik arayışı	34	13	47			
Bağımlı kimlik	16	6	22			
Kimlik kargaşası	19	13	32			
Düşük	116	60	176			
GD+	11	11	22			
GD orta	4	8	12			
GD-	13	19	32			
Toplam	239	149	388			

1 cells (6.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4.61.

İdeolojik kimlik oluşum statüleri ile cinsiyetler arasında bağımlılık olup olmadığını anlamak için ki-kare analizi yapılmıştır. Buna göre cinsiyetlere göre ideolojik kimlik oluşumları arasında bağımlılık söz konusudur (p < ,05).

Tablo 0.9: Kişilerarası Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Cinsiyete Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar		Toplam	χ^2	Sd	p			
	Kız	Erkek							
Başarılı kimlik	36	17	53	14.441	7	.044			
Kişilerarası									
Kimlik arayışı							24	9	33
Bağımlı kimlik							22	13	35
Kimlik kargaşası							21	14	35
Düşük							93	55	148
GD+							24	11	35
GD orta							4	5	9
GD-							15	25	40

Toplam	239	149	388
---------------	-----	-----	-----

1 cells (6.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3.46. Sosyal kimlik oluşum statüleri ile cinsiyetler arasında bağımlılık olup olmadığını anlamak için ki-kare analizi yapılmıştır. Buna göre cinsiyetlere göre sosyal kimlik oluşumları arasında bağımlılık söz konusudur ($p < ,05$).

Tablo 0.10: Toplam Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Cinsiyete Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar		Toplam	χ^2	Sd	p
	Kız	Erkek				
Başarılı kimlik T	26	14	40	8.782	7	.269
Kimlik arayışı	24	14	38			
Bağımlı kimlik	19	12	31			
Kimlik kargaşası	14	11	25			
Düşük	122	64	186			
GD+	16	10	26			
GD orta	2	5	7			
GD-	16	19	35			
Toplam	239	149	388			

2 cells (12.5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2.69. Ego kimlik oluşum statüleri ile cinsiyetler arasında bağımlılık olup olmadığını anlamak için ki-kare analizi yapılmıştır. Buna göre cinsiyetlere göre ego kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p > 0.05$).

4.2.2.2 Ego Kimlik Oluşum Süreçleri Ortalamaları Yaş Açısından Anlamlı Şekilde Farklılaşmakta Mıdır?

Objektif ego kimlik statülerini İdeolojik, kişilerarası ve toplam alanlarda ayrı ayrı alınmıştır.

Tablo 0.11: Tüm Alanlarda, Objektif Ego Kimlik Statüleri ile Yaş Arasında Elde Edilen Sonuçları

Kimlik Statüleri	Yaş	Başarılı kimlik ideo	Kimlik arayışı İdeo	Bağımlı kimlik ideo	Kimlik kargaşası ideo	Başarılı kimlik kişiler arası	Kimlik arayışı kişiler ara	Bağımlı kimlik kişiler arası	Kimlik kargaşası kişiler arası	Başarılı kimlik Top	Kimlik arayışı Top	Bağımlı kimlik Top	Kimlik kargaşası Top
Yaş	1												
Başarılı kimlik ideo	.000	1											
Kimlik arayışı İdeo	-.089	-.001	1										
Bağımlı kimlik ideo	-.189**	.096	.184**	1									
Kimlik kargaşası ideo	-.016	-.076	.362**	.315**	1								
Başarılı kimlik kişiler arası	.071	.371**	-.004	.052	-.041	1							
Kimlik arayışı kişiler arası	.062	.234**	.419**	-.057	.113*	.317**	1						
Bağımlı kimlik kişiler arası	-.174**	.062	.070	.530**	.117*	.106*	.024	1					
Kimlik kargaşası kişiler arası	-.072	.032	.219**	.359**	.500**	-.228**	-.045	.219**	1				
Başarılı kimlik Top	.045	.805**	-.004	.088	-.069	.849**	.336**	.103*	-.127*	1			
Kimlik arayışı Top	-.022	.130*	.863**	.084	.291**	.174**	.820**	.057	.113*	.184**	1		
Bağımlı kimlik Top	-.208**	.090	.145**	.873**	.246**	.090	-.019	.876**	.330**	.109*	.081	1	
Kimlik kargaşası Top	-.050	-.027	.338**	.388**	.874**	-.152**	.042	.192**	.857**	-.112*	.236**	.331**	1

$p < 0,01$ ** - $p < 0,05$ *

Araştırmanın temel değişkenleri olan İdeolojik alan (Başarılı kimlik, kimlik arayışı, bağımlı kimlik, kimlik kargaşası) , kişiler arası alan (Başarılı kimlik, kimlik arayışı, bağımlı kimlik, kimlik kargaşası) , toplam alan (Başarılı kimlik, kimlik arayışı, bağımlı kimlik, kimlik kargaşası) ve yaş arasındaki ilişki Pearson Momentler Korelasyon Tekniği ile hesaplanmıştır. Yaş ile ideolojik Başarılı kimlik kimlik ($p > ,05, r = ,00$), ideolojik kimlik arayışı ($p > ,05, r = -,089$), ideolojik kimlik kargaşası ($p > ,05, r = -,016$), kişilerarası Başarılı kimlik ($p > ,05, r = ,071$), sosyal kimlik arayışı ($p > ,05, r = ,062$), sosyal kimlik kargaşası ($p > ,05, r = -,072$), bütünleşmiş Başarılı kimlik ($p > ,05, r = ,045$), bütünleşmiş kimlik arayışı ($p > ,05, r = -,022$) ve bütünleşmiş kimlik kargaşası ($p > ,05, r = -,050$) puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Yaş ile ideolojik bağımlı kimlik ($p < ,01, r = -,189$), sosyal bağımlı kimlik ($p < ,01, r = -,174$) ve bütünleşmiş bağımlı kimlik ($p < ,01, r = -,208$) puanları arasında anlamlı negatif yönlü bir ilişki vardır.

4.2.3 İkinci Alt Probleme Dair Bulgular

Objektif ego kimlik statülerin ortalamaları ile aile durumu değişkeni arasında anlamlı bir şekilde farklılık göstermekte midir? soruna ilişkin elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolar'de verilmiştir.

4.2.3.1 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları.

Tablo 0.12: İdeolojik Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları

Edeolojik kimlik	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Başarılı kimlik	Ailemle	271	34.18	5.625	0.34	G. Arası	201.815	5	40.363	1.352	0.242
	Babam ve kardeşlerimle	8	35.12	5.642	1.99	G. İçi	11407.999	382	29.864		
	Annem ve Kardeşlerimle	39	33.76	4.890	0.78	Toplam	11609.814	387			
	Kardeşlerimle	9	32.22	4.684	1.56						
	Arkadaşlarımla	54	34.31	5.351	0.72						
	Kendi başıma	7	38.85	2.544	0.96						
	toplam	388	34.21	5.477	0.27						

Kimlik arayışı	Ailemle	271	30.87	6.495	0.39	G. Arası	80.919	5	16.184	0.375	0.866
	babam ve kardeşlerimle	8	29.25	2.866	1.01	G. İçi	16469.501	382	43.114		
	Annem ve Kardeşlerimle	39	31.66	5.983	0.95	Toplam	16550.420	387			
	Kardeşlerimle	9	32.77	7.293	2.43						
	Arkadaşlarımla	54	30.75	7.166	0.97						
	Kendi başıma	7	31.71	9.232	3.48						
	Toplam	388	30.96	6.539	0.33						
Bağımlı kimlik	Ailemle	271	26.31	6.441	0.39	G. Arası	174.827	5	34.965	0.843	0.520
	babam ve kardeşlerimle	8	27.25	5.338	1.88	G. İçi	15841.902	382	41.471		
	Annem ve Kardeşlerimle	39	27.15	6.002	0.96	Toplam	16016.729	387			
	Kardeşlerimle	9	24.33	10.594	3.53						
	Arkadaşlarımla	54	25.31	6.297	0.85						
	Kendi başıma	7	23.42	3.408	1.28						
	Toplam	388	26.17	6.433	0.32						
Kimlik kargaşası	Ailemle	271	25.15	6.991	0.42	G. Arası	72.661	5	14.532	0.298	0.914
	babam ve kardeşlerimle	8	25.00	8.088	2.85	G. İçi	18615.573	382	48.732		
	Annem ve Kardeşlerimle	39	25.87	5.863	0.93	Toplam	18688.235	387			
	Kardeşlerimle	9	23.88	5.510	1.83						
	Arkadaşlarımla	54	24.81	7.508	1.02						
	Kendi başıma	7	23.00	8.386	3.16						
	Toplam	388	25.11	6.949	0.35						

İdeolojik kimlik statülerin puanlarının, farklı kişilerle ikametgahta bulunan gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 4 grup olarak gruplanmıştır. Katılımcılar 6 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: ailesiyle (n = 271), babası ve kardeşleriyle (n = 8), annesi ve kardeşleriyle (n = 39), kardeşleriyle (n=9) , arkadaşlarıyla(n=54) ve tek başına(n=7). Yapılan anova analiz sonucunda göre ise sınıflandırılan grupların ideolojik kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir $p > ,05$.

Tablo 0.13: Kişilerarası Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları

Kişilerarası kimlik	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$		KT	Sd	KO	F	p	Fark
Başarılı kimlik	Ailemle	271	34.67	6.097	0.37	G. Arası	279.705	5	55.941	1.484	0.1	
	babam ve kardeşlerimle	8	35.50	5.424	1.91	G. İçi	14397.3	38	37.689		94	
	Annem ve Kardeşlerimle	39	35.15	5.607	0.89	Top.	14677.0	38				
	Kardeşlerimle	9	31.66	8.077	2.69							
	Arkadaşlarımla	54	35.85	6.525	0.88							
	Kendi başıma	7	39.00	5.477	2.07							
toplam	388	34.91	6.158	0.31								
İkimlik arayışı	Ailemle	271	32.60	5.838	0.35	G. Arası	352.665	5	70.533	2.148	0.0	
	babam ve kardeşlerimle	8	34.62	4.206	1.48	G. İçi	12542.8	38	32.835		59	
	Annem ve Kardeşlerimle	39	33.64	5.343	0.85	Topla	12895.4	38				
	Kardeşlerimle	9	30.22	7.207	2.40	m	95	7				
	Arkadaşlarımla	54	33.85	5.580	0.75							
	Kendi başıma	7	37.85	3.236	1.22							
Toplam	388	32.96	5.772	0.29								
Bağımlı kimlik	Ailemle	271	28.46	6.413	0.38	G. Arası	580.225	5	116.04	2.824	0.0	Ailemle Kardeşlerimle
	babam ve kardeşlerimle	8	31.00	3.625	1.28	G. İçi	15696.6	38	41.091		16	
	Annem ve Kardeşlerimle	39	29.05	6.452	1.03	Top.	16276.9	38				
	Kardeşlerimle	9	22.22	3.700	1.23							
	Arkadaşlarımla	54	27.40	7.093	0.96							
	Kendi başıma	7	24.14	4.845	1.83							
Toplam	388	28.20	6.485	0.32								
Kimlik kargaşası	Ailemle	271	27.67	6.341	0.38	G. Arası	44.958	5	8.992	0.207	0.9	Kardeşlerimle Anne-kardeş
	babam ve kardeşlerimle	8	28.75	9.647	3.41	G. İçi	16563.0	38	43.359		59	
	Annem ve Kardeşlerimle	39	28.02	6.694	1.07	Top.	16608.0	38				
	Kardeşlerimle	9	26.00	7.713	2.57							
	Arkadaşlarımla	54	27.40	7.093	0.96							
	Kendi başıma	7	24.14	4.845	1.83							

Arkadaşlarımla	54	27.35	6.813	0.92
Kendi başıma	7	27.85	8.295	3.13
toplam	388	27.65	6.550	0.33

Kişilerarası kimlik puanlarının, farklı kişilerle ikametgahta bulunan gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 6 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: ailesiyle (n = 271), babası ve kardeşleriyle (n = 8), annesi ve kardeşleriyle(n = 39), kardeşleriyle (n=9), arkadaşlarıyla(n=54) ve tek başına(n=7). Yapılan analiz sonucuna göre grupların kişiler arası kimlikte (Başarılı kimlik – kimlik arayışı – kimlik kargaşası) puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir. Fakat bağımlı kimlik statüsünden anlamlı olarak farklılık göstermektedir ($p > ,05$). Fakat bağımlı kimlik statü de gruplar arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p < ,05$). Bunun için post hoc analizi yapılmıştır. Fakat post hoc scheffe analizini yaptığımızda gruplar arasında anlamlı fark yoktur $\text{sig}=0,06$ ($p > ,05$).

Tablo 0.14: Toplam Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları

Toplam kimlik	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$		KT	Sd	KO	F	P
Başarılı kimlik	Ailemle	271	68.85	9.630	0.58	G. Arası	878.279	5	175.656	1.913	.091
	babam ve kardeşlerimle	8	70.62	9.164	3.24	G. İçi	35083.278	382	91.841		
	Annem ve Kardeşlerimle	39	68.92	8.652	1.38	Toplam	35961.557	387			
	Kardeşlerimle	9	63.88	10.611	3.53						
	Arkadaşlarımla	54	70.16	10.153	1.38						
	Kendi başıma	7	77.85	6.388	2.41						
	toplam	388	69.12	9.639	0.48						
Kimlik arayışı	Ailemle	271	63.47	10.497	0.63	G. Arası	385.508	5	77.102	0.713	0.614
	babam ve kardeşlerimle	8	63.87	2.748	0.97	G. İçi	41311.324	382	108.145		
	Annem ve Kardeşlerimle	39	65.30	9.633	1.54	Toplam	41696.832	387			
	Arkadaşlarımla	9	63.00	12.031	4.01						
	Kardeşlerimle	54	64.61	10.645	1.44						
	Kendi başıma	7	69.57	11.645	4.40						
	Toplam	388	63.92	10.379	0.52						

Bağımlı kimlik	Ailemle	271	54.77	11.279	0.68	G. Arası	1315.102	5	263.020	2.090	0.066
	babam ve kardeşlerimle	8	58.25	7.106	2.51	G. İçi	48080.444	382	125.865		
	Annem ve Kardeşlerimle	39	56.20	10.990	1.75	Toplam	49395.546	387			
	Arkadaşlarımla	9	46.55	12.541	4.18						
	Kardeşlerimle	54	52.72	11.646	1.58						
	Kendi başıma	7	47.57	7.502	2.83						
	Toplam	388	54.38	11.297	0.57						
Kimlik kargaşası	Ailemle	271	52.83	11.471	0.69	G. Arası	178.322	5	35.664	0.258	0.935
	babam ve kardeşlerimle	8	53.75	15.663	5.53	G. İçi	52727.863	382	138.031		
	Annem ve Kardeşlerimle	39	53.89	10.485	1.67	Toplam	52906.186	387			
	Arkadaşlarımla	9	49.88	10.670	3.55						
	Kardeşlerimle	54	52.16	12.907	1.75						
	Kendi başıma	7	50.85	16.118	6.09						
	Toplam	388	52.76	11.692	0.59						

Bütünleşmiş kimlik puanlarının, farklı kişilerle ikametgahta bulunan gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 6 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: ailesiyle (n = 271), babası ve kardeşleriyle (n = 8), annesi ve kardeşleriyle(n=39), kardeşleriyle (n=9), arkadaşlarıyla(n=54) ve tek başına(n=7). Yapılan analiz sonucuna göre grupların Bütünleşmiş kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($p > ,05$).

4.2.3.2 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları.

Tablo 0.15: İdeolojik Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar						Top.	χ^2	Sd	p
	Ailesiyle	Baba- Kardeş	Anne- Kardeş	Kardeşleriyle	Arkadaşlarıyla	Tek				
Başarılı kimlik İdeo	32	1	4	1	6	1	45	25.242	35	.88

Kimlik arayışı	34	0	5	2	4	2	47
Bağımlı kimlik	15	1	3	2	1	0	22
Kimlik kargaşası	21	2	5	0	3	1	32
Düşük	121	4	16	4	29	2	176
GD+	15	0	2	0	4	1	22
GD orta	9	0	2	0	1	0	1
GD-	24	0	2	0	6	0	32
Toplam	271	8	39	9	54	7	38

36 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

İdeolojik kimlik oluşum statüleri ile bireyin kiminle yaşadığı grupları arasında bağımlılık olup olmadığını kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p>0.05$).

Tablo 0.16: Kişilerarası Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar					Toplam	χ^2	Sd	p
	Ailesiyle	Baba-Kardeş	Anne-Kardeş	Kardeşleriyle	Arkadaşlarıyla				
Başarılı kimlik kişilerarası	38	2	3	1	8	1	53		
Kimlik arayışı	24	1	3	0	4	1	33		
Bağımlı kimlik	27	0	4	0	4	0	35		
Kimlik kargaşası	25	1	3	2	3	1	35	24.995	35 .895
Düşük	103	1	16	4	24	0	148		
GD+	23	1	4	1	4	2	35		
GD orta	5	0	1	0	3	0	9		
GD-	26	2	5	1	4	2	40		
Toplam	271	8	39	9	54	7	388		

35 cells (72.9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .16.

Kişiler arası kimlik oluşum statüleri ile bireyin kiminle yaşadığı grupları arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen

frekanslar %72.9'nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber bireyin kiminle yaşadığına göre sosyal kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p>0.05$).

Tablo 0.17: Toplam Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar						Top.	χ^2	Sd	p
	Ailesiyle	Baba-Kardeş	Anne-Kardeş	Kardeşleriyle	Arkadaşlarıyla	Tek				
Başarılı kimlik T	28	2	2	0	7	1	40			
Kimlik arayışı	28	0	5	0	4	1	38			
Bağımlı kimlik	22	1	3	0	5	0	31			
Kimlik kargaşası	18	1	2	1	3	0	25	34.630	35	.486
Düşük	133	3	18	7	24	1	186			
GD+	14	0	4	1	5	2	26			
GD orta	3	0	3	0	1	0	7			
GD-	25	1	2	0	5	2	35			
Toplam	271	8	39	9	54	7	388			

37 cells (77.1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .13.

Bütünleşme kimlik oluşum statüleri ile bireyin kiminle yaşadığı grupları arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen frekanslar %20'nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber bireyin kiminle yaşadığına göre ego kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p>0.05$).

4.2.4 Üçüncü Alt probleme Dair Bulgular

“Objektif ego kimlik statülerin ortalamaları ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir şekilde farklılık göstermekte midir?” soruna ilişkin elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolar'de verilmiştir.

4.2.4.1 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Kardeş Sayısına Göre Elde Edilen Sonuçları.

Tablo 0.18: İdeolojik Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Kardeş Sayısına Göre Elde Edilen Sonuçları

İdeolojik kimlik	Gruplar					KT	Sd	KO	F	p	
	Kardeş sayısı	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$						
Başarılı kimlik	0 -2	50	32.82	5.896	0.83	G. Arası	120.481	3	40.160	1.342	0.260
	3 - 4	181	34.56	5.562	0.41	G. İçi	11489.333	384	29.920		
	5 - 8	139	34.28	5.079	0.43	Toplam	11609.814	387			
	9 ve fazla	18	34.05	6.216	1.46						
	Toplam	388	34.21	5.477	0.27						
Kimlik arayışı	0 -2	50	30.38	6.502	0.91	G. Arası	77.797	3	25.932	0.605	0.612
	3 - 4	181	31.09	6.578	0.48	G. İçi	16472.623	384	42.897		
	5 - 8	139	30.76	6.679	0.56	Toplam	16550.420	387			
	9 ve fazla	18	32.66	5.167	1.21						
	Toplam	388	30.96	6.539	0.33						
Bağımlı kimlik	0 -2	50	25.86	7.428	1.05	G. Arası	11.050	3	3.683	0.088	0.966
	3 - 4	181	26.11	6.327	0.47	G. İçi	16005.679	384	41.681		
	5 - 8	139	26.34	6.116	0.51	Toplam	16016.729	387			
	9 ve fazla	18	26.44	7.398	1.74						
	Toplam	388	26.17	6.433	0.32						
Kimlik kargaşası	0 -2	50	26.30	7.106	1.00	G. Arası	127.804	3	42.601	0.881	0.451
	3 - 4	181	24.83	7.243	0.53	G. İçi	18560.431	384	48.334		
	5 - 8	139	24.86	6.488	0.55	Toplam	18688.235	387			
	9 ve fazla	18	26.50	6.997	1.64						
	Toplam	388	25.11	6.949	0.35						

İdeolojik kimlik puanların, farklı kardeş sayısına sahip gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 4 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: 0-2 arası kardeşe sahip (n =50), 3-4 arası kardeşe sahip (n = 181) , 5-8 arası kardeşe sahip (n=139) ve 9'dan fazla kardeş sayısına sahip (n=18). Yapılan analiz sonucuna göre grupların ideolojik kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($p > ,05$).

Tablo 0.19: Kişilerarası Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Kardeş Sayısına Göre Elde Edilen Sonuçları

Kişilerarası kimlik	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$		KT	Sd	KO	F	p
Kardeş sayısı											
Başarılı kimlik	0 -2	50	35.14	6.797	0.96	G. Arası	139.346	3	46.449	1.227	0.300
	3 - 4	181	35.14	6.078	0.45	G. İçi	14537.674	384	37.859		
	5 - 8	139	34.27	5.997	0.50	Top.	14677.021	387			
	9 ve fazla	18	36.88	6.229	1.46						
	Toplam	388	34.91	6.158	0.31						
Kimlik arayışı	0 -2	50	32.84	5.987	0.84	G. Arası	61.442	3	20.481	0.613	0.607
	3 - 4	181	32.73	5.823	0.43	G. İçi	12834.053	384	33.422		
	5 - 8	139	33.09	5.567	0.47	Top.	12895.495	387			
	9 ve fazla	18	34.61	6.390	1.50						
	Toplam	388	32.96	5.772	0.29						
Bağımlı kimlik	0 -2	50	27.98	6.970	0.98	G. Arası	42.417	3	14.139	0.334	0.800
	3 - 4	181	27.92	6.223	0.46	G. İçi	16234.498	384	42.277		
	5 - 8	139	28.56	6.460	0.54	Top.	16276.915	387			
	9 ve fazla	18	28.83	8.125	1.91						
	Toplam	388	28.20	6.485	0.32						
Kimlik kargaşası	0 -2	50	27.96	7.125	1.00	G. Arası	84.576	3	28.192	0.655	0.580
	3 - 4	181	27.76	6.770	0.50	G. İçi	16523.452	384	43.030		
	5 - 8	139	27.18	6.084	0.51	Top.	16608.028	387			
	9 ve fazla	18	29.27	6.304	1.48						
	Toplam	388	27.65	6.550	0.33						

Kişilerarası kimlik puanlarının, farklı kardeş sayısına sahip gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 4 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: 0-2 arası kardeşe sahip (n =50), 3-4 arası kardeşe sahip (n = 181) , 5-8 arası kardeşe sahip (n=139) ve 9'dan fazla kardeş sayısına sahip (n=18). Yapılan analiz sonucuna göre grupların Kişiler arası kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir (p > ,05).

Tablo 0.20: Toplam Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Kardeş Sayısına Göre Elde Edilen Sonuçları

Toplam kimlik	Gruplar Kardeş sayısı	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$		KT	Sd	KO	F	p
Başarılı kimlik	0 -2	50	67.96	10.92826	1.54	G. Arası	232.981	3	77.660	0.835	0.475
	3 - 4	181	69.70	9.87744	0.73	G. İçi	35728.575	384	93.043		
	5 - 8	139	68.56	8.89073	0.75	Toplam	35961.557	387			
	9 ve fazla	18	70.94	9.09733	2.14						
	Toplam	388	69.12	9.63971	0.48						

	0 -2	50	63.22	9.116	1.28	G. Arası	229.211	3	76.404	0.708	0.548
Kimlik	3 - 4	181	63.83	10.651	0.79	G. İçi	41467.622	384	107.989		
arayışı	5 - 8	139	63.86	10.577	0.89	Toplam	41696.832	387			
	9 ve fazla	18	67.27	9.498	2.23						
	Toplam	388	63.92	10.379	0.52						
	0 -2	50	53.84	12.610	1.78	G. Arası	90.450	3	30.150	0.235	0.872
Bağımlı	3 - 4	181	54.03	10.890	0.80	G. İçi	49305.096	384	128.399		
kimlik	5 - 8	139	54.91	10.994	0.93	Toplam	49395.546	387			
	9 ve fazla	18	55.27	14.310	3.37						
	Toplam	388	54.38	11.297	0.57						
	0 -2	50	54.26	13.086	1.85	G. Arası	351.249	3	117.083	0.855	0.464
Kimlik	3 - 4	181	52.59	12.075	0.89	G. İçi	52554.937	384	136.862		
kargaşası	5 - 8	139	52.05	10.629	0.90	Toplam	52906.186	387			
	9 ve fazla	18	55.77	11.689	2.75						
	Toplam	388	52.76	11.692	0.59						

Bütünleşmiş kimlik toplam puanlarının, farklı kardeş sayısına sahip gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 4 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: 0-2 arası kardeşe sahip (n =50), 3-4 arası kardeşe sahip (n = 181) , 5-8 arası kardeşe sahip (n=139) ve 9'dan fazla kardeş sayısına sahip (n=18). Yapılan analiz sonucuna göre grupların Bütünleşmiş kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($p > ,05$).

4.2.4.2 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları.

Tablo 0.21: İdeolojik Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Kardeş Sayısına Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar (kardeş sayısı)				Toplam	χ^2	Sd	p
	0-2	3-4	5-8	9 ve fazla				
Başarılı kimlik ideo	3	24	17	1	45	31.495	21	0.066
Kimlik arayışı	3	25	16	3	47			
Bağımlı kimlik	0	11	9	2	22			
Kimlik kargaşası	9	13	9	1	32			
Düşük	26	76	68	6	176			
GD+	0	12	7	3	22			
GD orta	3	8	1	0	12			
GD-	6	12	12	2	32			

Toplam	50	181	139	18	388
---------------	----	-----	-----	----	-----

13 cells (40.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .56.

İdeolojik kimlik oluşum statüleri ile bireyin sahip olduğu kardeş sayısı grupları arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen frekanslar %20'nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber bireyin sahip olduğu kardeş sayısına göre ideolojik kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p>0.05$).

Tablo 0.22: Kişilerarası Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Kardeş Sayısına Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar (kardeş sayısı)				Toplam	χ^2	Sd	p
	0-2	3-4	5-8	9 ve fazla				
Başarılı kimlik kişilerarası	10	24	17	2	53	24.759	21	0.258
Kimlik arayışı	5	13	12	3	33			
Bağımlı kimlik	5	13	14	3	35			
Kimlik kargaşası	7	17	9	2	35			
Düşük	13	73	60	2	148			
GD+	2	19	12	2	35			
GD orta	3	2	4	0	9			
GD-	5	20	11	4	40			
Toplam	50	181	139	18	388			

14 cells (43.8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .42.

Kişiler arası kimlik oluşum statüleri ile bireyin sahip olduğu kardeş sayısı grupları arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen frekanslar %20'nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber bireyin sahip olduğu kardeş sayısına göre sosyal kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p>0.05$).

Tablo 0.23: Toplam Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Kardeş Sayısına Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar (kardeş sayısı)				Toplam	χ^2	Sd	p
	0-2	3-4	5-8	9 ve fazla				
Başarılı kimlik toplu	6	23	11	0	40	37.881	21	0.013
Kimlik arayışı	6	16	13	3	38			

Bağımlı kimlik	0	17	10	4	31
Kimlik kargaşası	8	7	9	1	25
Düşük	22	85	75	4	186
GD+	0	14	10	2	26
GD orta	2	3	2	0	7
GD-	6	16	9	4	35
Toplam	50	181	139	18	388

15 cells (46.9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .32.

Bütünleşme kimlik oluşum statüleri ile bireyin sahip olduğu kardeş sayısı grupları arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen frekanslar %20'nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber bireyin kardeş sayısına göre ego kimlik oluşumları arasında bağımlılık söz konusudur ($p < 0.05$).

4.2.5 Dördüncü Alt Probleme Dair Bulgular

Objektif ego kimlik statülerin ortalamaları ile göç sırasında geçirilen “süre” değişkeni arasında anlamlı bir şekilde farklılık göstermekte midir? soruna ilişkin elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolar'de verilmiştir.

4.2.5.1 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Süreye Göre Elde Edilen Sonuçları.

Tablo 0.24: İdeolojik Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Süreçe Göre Elde Edilen Sonuçları

İdeolojik kimlik	Gruplar Süre	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$		KT	Sd	KO	F	p
Başarılı kimlik	5 yıl	215	34.18	5.580	0.38	G. Arası	27.186	3	9.062	0.300	0.825
	6 yıl	67	34.55	5.366	0.65	G. İçi	11582.628	384	30.163		
	7-8 yıl	80	33.83	5.450	0.60	Top.	11609.814	387			
	9 yıl ve fazla	26	34.76	5.179	1.01						
	Toplam	388	34.21	5.477	0.27						
Kimlik arayışı	5 yıl	215	30.77	6.761	0.46	G. Arası	40.663	3	13.554	0.315	0.814
	6 yıl	67	31.07	5.980	0.73	G. İçi	16509.757	384	42.994		
	7-8 yıl	80	31.00	6.887	0.77	Top.	16550.420	387			
	9 yıl ve fazla	26	32.07	4.971	0.97						
	Toplam	388	30.96	6.539	0.33						

Bağımlı kimlik	5 yıl	215	26.26	6.716	0.45	G. Arası	19.002	3	6.334	0.152	0.928
	6 yıl	67	26.43	5.622	0.68	G. İçi	15997.727	384	41.661		
	7-8 yıl	80	25.83	6.101	0.68	Top.	16016.729	387			
	9 yıl ve fazla	26	25.80	7.255	1.42						
	Toplam	388	26.17	6.433	0.32						
Kimlik kargaşası	5 yıl	215	25.16	6.821	0.46	G. Arası	89.329	3	29.776	0.615	0.606
	6 yıl	67	24.14	6.704	0.81	G. İçi	18598.906	384	48.435		
	7-8 yıl	80	25.62	7.450	0.83	Top.	18688.235	387			
	9 yıl ve fazla	26	25.57	7.184	1.40						
	Toplam	388	25.11	6.949	0.35						

İdeolojik kimlik puanlarının, farklı göçte geçirilen süre grupları arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 4 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: 5 yıl (n=215), 6 yıl (n = 67) , 7-8 yıl (n=80) ve 9'dan fazla yıl (n=26). Yapılan analiz sonucuna göre grupların ideolojik kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($p > ,05$).

Tablo 0.25: Kişilerarası Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Süreye Göre Elde Edilen Sonuçları

Kişilerarası kimlik	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	Kt	Sd	KO	F	p	
Başarılı kimlik	5 yıl	215	34.68	6.026	0.41	G. Arası	80.024	3	26.675	0.702	0.551
	6 yıl	67	35.86	5.370	0.65	G. İçi	14596.997	384	38.013		
	7-8 yıl	80	34.90	6.630	0.74	Toplam	14677.021	387			
	9 yıl ve fazla	26	34.34	7.610	1.49						
	Toplam	388	34.91	6.158	0.31						
Kimlik arayışı	5 yıl	215	33.13	5.717	0.38	G. Arası	18.012	3	6.004	0.179	0.911
	6 yıl	67	32.83	5.316	0.64	G. İçi	12877.482	384	33.535		
	7-8 yıl	80	32.60	5.971	0.66	Toplam	12895.495	387			
	9 yıl ve fazla	26	33.00	6.928	1.35						
	Toplam	388	32.96	5.772	0.29						
Bağımlı kimlik	5 yıl	215	28.10	6.531	0.44	G. Arası	6.193	3	2.064	0.049	0.986
	6 yıl	67	28.44	5.329	0.65	G. İçi	16270.722	384	42.372		
	7-8 yıl	80	28.25	7.182	0.80	Toplam	16276.915	387			
	9 yıl ve fazla	26	28.23	6.906	1.35						
	Toplam	388	28.20	6.485	0.32						
Kimlik kargaşası	5 yıl	215	27.45	6.441	0.43	G. Arası	24.245	3	8.082	0.187	0.905
	6 yıl	67	27.71	6.768	0.82	G. İçi	16583.784	384	43.187		
	7-8 yıl	80	28.07	6.269	0.70	Toplam	16608.028	387			

9 yıl ve fazla	26	27.84	7.938	1.55
Toplam	388	27.65	6.550	0.33

Kişiler arası kimlik puanlarının, farklı göçte geçirilen süre gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 4 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: 5 yıl (n =215), 6 yıl (n = 67) , 7-8 yıl (n=80) ve 9'dan fazla yıl (n=26). Yapılan analiz sonucuna göre grupların Kişiler arası kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir (p > ,05)

Tablo 0.26: Toplam Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Süreye Göre Elde Edilen Sonuçları

Toplam kimlik	Gruplar Süre	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$		Kt	Sd	KO	F	p
Başarılı kimlik	5 yıl	215	68.87	9.617	0.65	G. Arası	137.508	3	45.836	0.491	0.689
	6 yıl	67	70.41	9.322	1.13	G. İçi	35824.049	384	93.292		
	7 -8 yıl	80	68.73	9.871	1.10	Toplam	35961.557	387			
	9 yıl ve fazla	26	69.11	10.191	1.99						
	Toplam	388	69.12	9.639	0.48						
Kimlik arayışı	5 yıl	215	63.91	10.463	0.71	G. Arası	43.003	3	14.334	0.132	0.941
	6 yıl	67	63.91	9.255	1.13	G. İçi	41653.830	384	108.474		
	7 -8 yıl	80	63.60	11.412	1.27	Toplam					
	9 yıl ve fazla	26	65.07	9.549	1.87						
	Toplam	388	63.92	10.379	0.52						
Bağımlı kimlik	5 yıl	215	54.37	11.645	0.79	G. Arası	26.669	3	8.890	0.069	0.976
	6 yıl	67	54.88	8.578	1.04	G. İçi	49368.878	384	128.565		
	7 -8 yıl	80	54.08	11.934	1.33	Toplam	49395.546	387			
	9 yıl ve fazla	26	54.03	13.015	2.55						
	Toplam	388	54.38	11.297	0.57						
Kimlik kargaşası	5 yıl	215	52.61	11.343	0.77	G. Arası	140.290	3	46.763	0.340	0.796
	6 yıl	67	51.86	12.136	1.48	G. İçi	52765.895	384	137.411		
	7 -8 yıl	80	53.70	11.566	1.29	Toplam	52906.186	387			
	9 yıl ve fazla	26	53.42	14.057	2.75						
	Toplam	388	52.76	11.692	0.59						

Bütünleşmiş kimlik puanlarının, farklı göçte geçirilen süre gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 4 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: 5 yıl (n =215), 6 yıl (n = 67) , 7-8 yıl (n=80) ve 9'dan fazla yıl (n=26). Yapılan analiz sonucuna göre grupların

Bütünleşmiş kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($p > ,05$).

4.2.5.2 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Süreye Göre Elde Edilen Sonuçları.

Tablo 0.27: İdeolojik Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Süreye Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar (süre)				Toplam	χ^2	Sd	p
	5 Yıl	6Yıl	7-8Yıl	9 Yıl ve fazla				
Başarılı kimlik ideo	23	7	11	4	45	12.462	21	0.926
Kimlik arayışı	28	7	9	3	47			
Bağımlı kimlik	15	3	4	0	22			
Kimlik kargaşası	16	5	8	3	32			
Düşük	98	32	34	12	176			
GD+	14	6	1	1	22			
GD orta	5	3	3	1	12			
GD-	16	4	10	2	32			
Toplam	215	67	80	26	388			

13 cells (40.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .80.

İdeolojik kimlik oluşum statüleri ile farklı sürede Türkiye’de yaşayan gruplar arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen frekanslar %20’nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber farklı sürede Türkiye’de yaşayan gruplar göre ideolojik kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p>0.05$).

Tablo 0.28: Kişilerarası Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Süreye Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar (süre)				Toplam	χ^2	Sd	p
	5 Yıl	6Yıl	7-8Yıl	9 Yıl ve fazla				
Başarılı kimlik	26	9	13	5	53	17.477	21	0.682
Kimlik arayışı	21	4	4	4	33			

Bağımlı kimlik	21	5	8	1	35
Kimlik kargaşası	14	12	6	3	35
Düşük	86	25	28	9	148
GD+	18	6	9	2	35
GD orta	5	1	2	1	9
GD-	24	5	10	1	40
Toplam	215	67	80	26	388

10 cells (31.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .60

Kişiler arası kimlik oluşum statüleri ile farklı sürede Türkiye’de yaşayan gruplar arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen frekanslar %20’nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber farklı sürede Türkiye’de yaşayan gruplarına göre sosyal kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur($p>0.05$).

Tablo 0.29: Toplam Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Süreye Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar (süre)				Toplam	χ^2	Sd	p
	5 Yıl	6Yıl	7-8Yıl	9 Yıl ve fazla				
Başarılı kimlik	21	7	8	4	40	10.294	21	0.975
Kimlik arayışı	20	7	8	3	38			
Bağımlı kimlik	17	5	9	0	31			
Kimlik kargaşası	12	5	6	2	25			
Düşük	105	34	35	12	186			
GD+	14	6	4	2	26			
GD orta	4	1	1	1	7			
GD-	22	2	9	2	35			
Toplam	215	67	80	26	388			

12 cells (37.5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .47.

Bütünleşme kimlik oluşum statüleri ile farklı sürede Türkiye’de yaşayan gruplar arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen frekanslar %20’nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber farklı sürede Türkiye’de yaşayan gruplarına göre bütünleşme kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p>0.05$).

4.2.6 Beşinci Alt Probleme Dair Bulgular

Objektif ego kimlik statülerin ortalamaları ile bireyin “uyruk” değişkeni arasında anlamlı bir şekilde farklılık göstermekte midir? soruna ilişkin elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolar’de verilmiştir.

4.2.6.1 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Uyuşma Göre Elde Edilen Sonuçları

Tablo 0.30: İdeolojik Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Uyuşma Göre Elde Edilen Sonuçları

İdeolojik kimlik	Gruplar Uyruk	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	KT	Sd	KO	F	p	
Başarılı kimlik	Suriye	298	34.18	5.513	.31940	G. Arası	50.008	5	10.002	0.331	0.894
	Filistin	22	34.31	4.622	.98558	G. İçi	11559.806	382	30.261		
	Mısır	18	32.94	7.263	1.71207	Toplam	11609.814	387			
	Yemen	14	34.57	4.291	1.14697						
	Irak	14	34.71	5.676	1.51						
	Diğer arap ülkeleri	22	35.04	5.009	1.06						
	Toplam	388	34.21	5.477	0.27						
Kimlik arayışı	Suriye	298	30.88	6.227	0.36	G. Arası	418.851	5	83.770	1.984	0.080
	Filistin	22	28.68	7.966	1.69	G. İçi	16131.569	382	42.229		
	Mısır	18	32.83	7.830	1.84	Toplam	16550.420	387			
	Yemen	14	32.42	6.296	1.68						
	Irak	14	34.42	5.760	1.53						
	Diğer arap ülkeleri	22	29.59	7.841	1.67						
	Toplam	388	30.96	6.539	0.33						
Bağımlı kimlik	Suriye	298	26.20	6.529	0.37	G. Arası	196.420	5	39.284	0.949	0.449
	Filistin	22	24.90	5.502	1.17	G. İçi	15820.310	382	41.414		
	Mısır	18	28.22	6.245	1.47	Toplam	16016.729	387			
	Yemen	14	26.07	6.661	1.78						
	Irak	14	27.64	5.062	1.35						
	Diğer arap ülkeleri	22	24.59	6.723	1.43						
	Toplam	388	26.17	6.433	0.32						
Kimlik kargaşası	Suriye	298	25.09	6.890	0.39	G. Arası	267.005	5	53.401	1.107	0.356
	Filistin	22	22.95	5.140	1.09	G. İçi	18421.230	382	48.223		
	Mısır	18	26.16	8.576	2.02	Toplam	18688.235	387			
	Yemen	14	26.57	7.397	1.97						
	Irak	14	27.64	7.427	1.98						
	Diğer arap ülkeleri	22	24.04	7.194	1.53						
	Toplam	388	25.11	6.949	0.35						

İdeolojik kimlik puanlarının, farklı uyruktan olan gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 6 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: Suriye(n =298), Filistin (n =22) , Mısır (n = 18), Yemen (n=14) , Irak (n=14) ve diğer Arap ülkeleri (n=22). Yapılan analiz sonucuna göre grupların ideolojik kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($p > ,05$).

Tablo 0.31: Kişilerarası Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Uyruğa Göre Elde Edilen Sonuçları

Kişilerarası kimlik	Gruplar Uyruk	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	Kt	Sd	KO	F	p	
Başarılı kimlik	Suriye	298	34.89	6.162	.35698	G. Arası	80.683	5	16.137	0.422	0.833
	Filistin	22	34.40	3.375	.71973	G. İçi	14596.337	382	38.210		
	Mısır	18	36.72	6.832	1.61	Toplam	14677.021	387			
	Yemen	14	34.28	6.580	1.75						
	Irak	14	35.35	6.428	1.71						
	Diğer arap ülkeleri	22	34.31	7.511	1.60						
	Toplam	388	34.91	6.158	0.31						
Kimlik arayışı	Suriye	298	33.00	5.622	0.32	G. Arası	164.025	5	32.805	0.984	0.427
	Filistin	22	31.22	6.458	1.37	G. İçi	12731.470	382	33.328		
	Mısır	18	34.05	5.713	1.34	Toplam	12895.495	387			
	Yemen	14	35.00	5.068	1.35						
	Irak	14	32.71	4.921	1.31						
	Diğer arap ülkeleri	22	32.09	7.751	1.65						
	Toplam	388	32.96	5.772	0.29						
Bağımlı kimlik	Suriye	298	28.42	6.559	0.37	G. Arası	120.729	5	24.146	0.571	0.722
	Filistin	22	27.45	5.198	1.10	G. İçi	16156.186	382	42.294		
	Mısır	18	27.88	6.397	1.50	Toplam	16276.915	387			
	Yemen	14	25.71	8.668	2.31						
	Irak	14	28.28	4.983	1.33						
	Diğer arap ülkeleri	22	27.72	6.227	1.32						
	Toplam	388	28.20	6.485	0.32						
Kimlik kargaşası	Suriye	298	27.81	6.582	0.38	G. Arası	84.330	5	16.866	0.390	0.856
	Filistin	22	26.63	4.006	0.85	G. İçi	16523.698	382	43.256		

Mısır	18	28.22	7.495	1.76	Toplam	16608.028	387
Yemen	14	27.35	6.071	1.62			
Irak	14	25.85	5.289	1.41			
Diğer arap ülkeleri	22	27.36	8.510	1.81			
Toplam	388	27.65	6.550	0.33			

Kişilerarası kimlik puanlarının, farklı uyruktan olan gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 6 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: Suriye(n =298), Filistin (n =22) , Mısır (n = 18), Yemen (n=14) , Irak (n=14) ve diğer Arap ülkeleri (n=22). Yapılan analiz sonucuna göre grupların Kişilerarası kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($p > ,05$).

Tablo 0.32: Toplam Alanda, Objektif Ego Kimlik Statülerin Arasında Uyruğa Göre Elde Edilen Sonuçları

Toplam kimlik	Gruplar Uyruk	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	Kt	Sd	KO	F	p	
Başarılı kimlik	Suriye	298	69.07	9.498	0.55	G. Arası	24.234	5	4.847	0.052	0.998
	Filistin	22	68.72	7.336	1.56	G. İçi	35937.322	382	94.077		
	Mısır	18	69.66	12.607	2.97	Toplam	35961.557	387			
	Yemen	14	68.85	9.968	2.66						
	Irak	14	70.07	11.371	3.03						
	Diğer Arap ülkeleri	22	69.36	10.553	2.25						
	Toplam	388	69.12	9.639	0.48						
Kimlik arayışı	Suriye	298	63.89	10.064	0.58	G. Arası	940.757	5	188.151	1.764	0.119
	Filistin	22	59.90	12.212	2.60	G. İçi	40756.075	382	106.691		
	Mısır	18	66.88	11.935	2.81	Toplam	41696.832	387			
	Yemen	14	67.42	9.637	2.57						
	Irak	14	67.14	7.563	2.02						
	Diğer Arap ülkeleri	22	61.68	12.280	2.61						
	Toplam	388	63.92	10.379	0.52						
Bağımlı kimlik	Suriye	298	54.62	11.532	0.66	G. Arası	382.965	5	76.593	0.597	0.702
	Filistin	22	52.36	8.426	1.79	G. İçi	49012.581	382	128.305		
	Mısır	18	56.11	9.196	2.16	Toplam	49395.546	387			
	Yemen	14	51.78	14.039	3.75						
	Irak	14	55.92	8.561	2.28						
	Diğer Arap ülkeleri	22	52.31	12.088	2.57						
	Toplam	388	54.38	11.297	0.57						
Kimlik kargaşası	Suriye	298	52.90	11.655	0.67	G. Arası	342.289	5	68.458	0.498	0.778
	Filistin	22	49.59	7.449	1.58	G. İçi	52563.896	382	137.602		

Mısır	18	54.38	14.813	3.49	Toplam	52906.186	387
Yemen	14	53.92	11.404	3.04			
Irak	14	53.50	9.452	2.52			
Diğer Arap ülkeleri	22	51.40	14.585	3.10			
Toplam	388	52.76	11.692	0.59			

Bütünleşmiş kimlik puanlarının, farklı uyruktan olan gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (Anova) yapıldı. Katılımcılar 6 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: Suriye(n =298), Filistin (n =22) , Mısır (n = 18), Yemen (n=14) , Irak (n=14) ve diğer Arap ülkeleri (n=22). Yapılan analiz sonucuna göre grupların Bütünleşmiş kimlik puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($p > ,05$).

4.2.6.2 Tüm Alanlarda Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Aile Duruma Göre Elde Edilen Sonuçları

Tablo 0.33: İdeolojik Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Uyruğa Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar						Toplam	χ^2	Sd	p
	Suriye	Filistin	Mısır	Yemen	Irak	Diğer arap ülkeleri				
Başarılı kimlik İdeolojik	35	3	2	1	2	2	45	34.363	35	0.499
Kimlik arayışı	36	3	2	3	1	2	47			
Bağımlı kimlik	19	1	1	0	0	1	22			
Kimlik kargaşası	25	0	2	1	2	2	32			
Düşük	138	13	5	6	3	11	17			
GD+	16	1	2	0	1	2	22			
GD orta	7	0	2	0	1	2	12			
GD-	22	1	2	3	4	0	32			
Toplam	298	22	18	14	14	22	388			

İdeolojik kimlik oluşum statüleri ile farklı uyruk grupları arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen frekanslar %20'nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber farklı uyruk gruplarına göre ideolojik kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p > 0.05$).

Tablo 0.34: Kişilerarası Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Uyruğa Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar						Toplam	χ^2	Sd	p
	Suriye	Filistin	Mısır	Yemen	Irak	Diğer arap ülkeleri				
Başarılı kimlik	38	3	4	1	2	5	53	27.039	35	0.83

Kimlik arayışı	26	2	1	1	2	1	33
Bağımlı kimlik	25	3	2	2	2	1	35
Kimlik kargaşası	27	0	3	0	1	4	35
Düşük	114	13	4	6	5	6	148
GD+	28	0	2	2	2	1	35
GD orta	7	1	0	0	0	1	9
GD-	33	0	2	2	0	3	40
Toplam	298	22	18	14	14	22	388

35 cells (72.9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .32.

Kişiler arası kimlik oluşum statüleri ile farklı uyruk grupları arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen frekanslar %20'nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber farklı uyruk gruplarına göre sosyal kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p>0.05$).

Tablo 0.35: Toplam Alanda, Objektif Ego Kimlik Geçiş Statülerin Arasında Uyruğa Göre Elde Edilen Sonuçları

Kimlik statüleri	Gruplar						Toplam	χ^2	Sd	p
	Suriye	Filistin	Mısır	Yemen	Irak	Diğer arap ülkeleri				
Başarılı kimlik	32	2	2	0	1	3	40	32.739	35	0.578
Kimlik arayışı	29	1	4	2	2	0	38			
Bağımlı kimlik	27	1	0	0	1	2	31			
Kimlik kargaşası	19	0	2	2	1	1	25			
Düşük	141	16	4	5	7	13	186			
GD+	18	1	2	3	1	1	26			
GD orta	5	0	1	0	0	1	7			
GD-	27	1	3	2	1	1	35			
Toplam	298	22	18	14	14	22	388			

35 cells (72.9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .25.

Bütünleşme kimlik oluşum statüleri ile farklı uyruk grupları arasında bağımlılık olup olmadığını anlaşılması için ki-kare analizi yapılmıştır. Beklenen frekanslar %20'nin üstünde sonuç bulunduğu için güvenilir olmamakla beraber farklı uyruk gruplarına göre ego kimlik oluşumları arasında bağımsızlık söz konusudur ($p>0.05$).

4.2.7 Altıncı Alt Probleme Dair Bulgular

Değerler Ölçeği Puan ortalamaları yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır? sorularına ilişkin elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolar'da verilmiştir.

4.2.7.1 Değerler Sistemi Boyutlarını Ortalamaları ile Cinsiyet Değişkeni Arasında Anlamlı Şekilde Farklılaşmakta Mıdır?

Tablo 0.36: Değerler Sistemi Boyutlarını Ortalamaları ile Cinsiyet Göre Elde Edilen Sonuçları

Değerler sistemi	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t	Sd	p
Estetik	Erkek	149	3.60	0.57	0.04	-2.688	386	.007
	Kız	239	3.75	0.48	0.03			
Dini	Erkek	149	4.11	0.49	0.04	.853	386	.394
	Kız	239	4.06	0.43	0.02			
Sosyal	Erkek	149	3.91	0.61	0.05	1.020	386	.309
	Kız	239	3.85	0.47	0.03			
Politik	Erkek	149	4.09	0.58	0.04	1.796	386	.073
	Kız	239	3.99	0.48	0.03			
Ekonomik	Erkek	149	4.00	0.53	0.04	.459	386	.646
	Kız	239	3.97	0.47	0.03			
Bilişsel	Erkek	149	3.64	0.55	0.04	2.198	386	.029
	Kız	239	3.53	0.48	0.03			

Kızlar ile erkeklerin değerler sistemi alt ölçek puanları t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda erkeklerin ekonomi değerler sistemi düzeyi (ort. =40,03 , S =5.38), kızların ekonomi değerler sistemi düzeyinden (ort. =39,79, S =4,70) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir (t = 0,459, p > ,05). Erkeklerin bilişsel değerler sistemi düzeyi (ort. 39,65, S =6,10) ile kızların bilişsel değerler sistemi düzeyinden (ort. =38,88, S =4,76) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir (t =2,198, p < ,05). Erkeklerin estetik değerler sistemi düzeyi (ort. =36,07, S =5,72) ile kızların estetik değerler sistemi düzeyinden (ort. =37,53, S =4,86) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir (t =-2,688, p < ,05). Erkeklerin dini değerler sistemi düzeyi (ort. =41,10, S = 4,99) ile kızların dini değerler sistemi düzeyinden (ort. =40,69, S =4,32) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir (t =0,853, p >,05). Erkeklerin politik değerler sistemi düzeyi (ort. =40,94, S = 5,87) ile kızların politik değerler sistemi düzeyinden (ort. =39,96, S =4,81) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir (t =1,796, p >,05). Erkeklerin sosyal değerler sistemi düzeyi (ort. =39,11, S = 6,10) ile

kadınların sosyal değerler sistemi düzeyinden (ort.=38,51, S=4,77) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t = 1,020, p > ,05$).

4.2.7.2 Değerler Sistemi Toplam Puanları ile Bireylerin Yaşları Arasında Anlamlı Bir İlişki Var mıdır?

Tablo 0.37: Değerler Sistemi Boyutlarını Ortalamaları ile Yaş Arasındaki Birbirleriyle İlişkisi

	YAŞ	Değerler Toplamı	Estetik	Dini	Sosyal	Politik	Ekonomik	Bilişsel
YAŞ	1							
Değerler Toplamı	.015	1						
Estetik	-.016	.690**	1					
Dini	-.015	.705**	.325**	1				
Sosyal	.022	.793**	.463**	.603**	1			
Politik	-.017	.725**	.293**	.510**	.516**	1		
Ekonomik	.045	.768**	.476**	.394**	.487**	.469**	1	
Bilişsel	.047	.746**	.483**	.345**	.443**	.422**	.582**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Araştırmanın temel değişkenleri olan değerler sistemi toplam puanları ve yaş arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon tekniği ile hesaplanmıştır. Buna göre değerler sistemi toplam düzeyi ile yaş arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmemiştir ($r = ,015, p > ,05$).

BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde yapılan çalışma ile ilgili bulgular, tartışma ve elde edilen sonuçlar üzerinden incelenmiştir. Son olarak araştırma konusu bağlamında çeşitli çalışmalara ve problemlere yanıtlar aramaya yönelik öneriler verilmiştir.

5.1 Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde kimlik oluşum süreçleri, kimlik statüleri, değerler sistemi, bölüm ve fakültelere yönelik araştırma sonuçlarına ve bu sonuçlara ilişkin ilgili alanyazına göre yapılan tartışma yer almaktadır. Bu araştırma; “Türkiye’de Yaşayan Göçmen Arap Ailelerdeki Ergenlerde Kimlik ve Değerlerin İncelenmesi” amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç kapsamında “Değer sistemi ile ego kimliğini oluşturma süreci arasında bir ilişki var mı?” temel problemi çerçevesinde; ego kimlik oluşum süreçleri ortalamaları ve değerler sistemi ortalamaları ile demografik değişkenler ve bazı değişkenlere açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Daha önce bu araştırmaya benzeyen “Türkiye’de Yaşayan Göçmen Arap Ailelerdeki Ergenlerde Kimlik Ve Değerlerin İncelenmesi” konulu bir çalışma yapılmamıştır. Ancak (göç, değerler ve kimlik) ile ilgili farklı çalışmalara rastlanmıştır.

Ölçeğin geçerliliğini ve çevresel olarak dengesiz bireylere uygulanabilirliğini doğrulamak için geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Daha sonrasında değişkenler arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için Pearson Momentler Korelasyon Tekniği kullanılmıştır.

Bu çalışmada yer alan Pearson Korelasyon Tekniği sonuçları ölçek ve değişkenler arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Çalışmanın sonuçlarında, benzer statüler arasında pozitif anlamlı bir korelasyon olduğu bulunmaktadır ($p < ,01$). Majnooni, (2001:101) çalışmasında da benzer statüler arasında ($p < ,01$) pozitif anlamlı bir korelasyon olduğunu bulmuştur. Al-Ghamdi (2007: 50) de çalışmasında benzer statüler arasında ($p < ,01$) pozitif bir korelasyon olduğunu bulmuş ve çoğunlukla Başarılı kimlik statü ve kimlik kargaşası statü ilişkisinin negatif yönlü olduğunu belirtmiştir. Bu sonuç, ölçeğin güvenilirliğinin göstergesidir. Yani iki zıt statü birleştiremez ve orta statüler arasında istikrarsızlık gözlemlendiği için geçiş statü (hareketli) olarak tanımlanabilir. Bu durum üzerine çalıştığımız kesimin çoğunluğunda bulunmaktadır. Buna kanıt olarak önceki çalışmalar incelediğinde şu çalışmaya rastlanır: (Useem ve

Cottrell,1996: 27) çalışmalarında her 10 kişiden sadece 1 kişinin ülkesine döndüğünde tamamen uyum sağlayabildiğini ifade etmişlerdir. Diğer bireylerin önceki aşamaları sağlıklı bir şekilde tamamlayamadıklarını ve ego kimlik oluşumu aşamasını geçemediklerini belirtmişlerdir. Bu durum gecikmiş ergenlik aşamasına yol açmaktadır. Sonraki aşamalarda bu bireylerin evlenme ve kariyer seçme gibi büyük konular hakkında kararsız kaldıkları görülmektedir. Bu kişilerin düşük rütbede oldukları söylenebilir. Ek olarak bazıları, iş ve evlilik açısından çevrelerindeki diğer bireylerin yaptıklarını yapmaktadırlar. Bu durum, bahsettiğimiz kişilerin bağımlı kimlik rütbede olduklarını gösterebilmektedir. Elde edilen sonuçlar ile Majnooni'nin, (2001:103), Al-Ghamdi'nin, (2007: 51) Useem ve Cottrell'in, (1996: 27) çalışmaları uyumludur. Örneklemin büyük bir kısmının istikrarsızlığının nedeni sosyal algıları ve kültür karışıklıklarının olması olabilir. Düşük statüdeki bireylerin oranının yüksek olmasının nedeni göçmenlik ve çevredeki değişiklik olabileceği gibi 368 kişinin anadilini Arapça olarak belirtmesine rağmen anketin anlaşılmasından kaynaklı olabilir. Ek olarak; gelecekte Arapça konuşmayı bilen ancak okuyup yazamayan yeni bir neslin ortaya çıkması tahmin edilebilir. Arap aileler vatanlarına ne zaman döneceklerini bilmediklerinden ve bu sebeple Arapçadan ziyade Türkçeye önem verdiklerinden bu sonuç doğaldır. Ayrıca Türkiye'deki Arap okullarının az olması ve genellikle ücretli olması da iç Arapların Türk okullarını tercih etmesine sebep olmaktadır.

Değerler Sistemi alt boyutlarında birbirleriyle arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu çalışmada yer alan Pearson Korelasyon Tekniği sonuçları ölçeğin değişkenlerinin birbirleriyle ilişkisini göstermektedir. Araştırmanın temel değişkenleri olan değerler sistemi alt boyutlarının birbirleri arasındaki pozitif anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,01^{**}$). Elde edilen sonuçlar, Huriye (2017:139) çalışması ile uyumludur.

Göçmen çocukların ego kimliği ile değerleri arasında ne tür bir ilişki vardır?

Göçmen çocuklarda ego kimliği Başarılı kimlik statüde olanların ego kimliği ile değerleri arasında pozitif bir korelasyon olduğunu bulunmaktadır. Ego kimliği kimlik kargaşası statüde olanların ego kimliği ile değerleri arasında ise anlamlı negatif yönlü bir ilişki vardır. Elde edilen sonuçlar, Başarılı kimlik ile değerler arasında pozitif bir ilişkinin varlığını ve kimlik kargaşası ile değerler arasında zıt bir ilişkinin varlığını teyit etmektedir. Bu sonuç; kişinin kimliği ne kadar başarılı ise değerleri de o kadar

yüksektir anlamına gelmektedir. Aynı zamanda değerleri ne kadar yüksek olursa kimliği de o kadar başarılı demektir. Yani kişi kim olduğunu ne istediğini ve hayattaki rolünün ne olduğunu bilmektedir. Erikson'un da bahsettiği gibi; kimliği başarılı olanlar ve yüksek değere sahip alanları olanlar hayatlarına devam etmek, bir aile kurmak ve evliliğe doğru ilerlemek gibi kararlarını sağlıklı ve bağımsız olarak verebilmektedirler.

Ego kimlik oluşum süreçlerinin ortalamaları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir şekilde farklılaşma var mıdır?

Ego kimlik oluşum süreçleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde bu çalışmaya kadınların erkeklerden daha fazla katılım sağladığı görülmektedir. Kadınlardan 239 katılımcı (%60.6) erkeklerden ise 149 katılımcı (39.4%) katılmıştır. Elde edilen bulgulara göre: Kadınlar ile erkekler arasında ideolojik alanda kimlik statülerinin (Başarılı kimlik, kimlik arayışı ve bağımlı kimlik- kimlik kargaşası) farklılaşmadığı görülmektedir. Ek olarak, kişiler arası alanda ve toplam alanda kimlik statülerinin (Başarılı kimlik, kimlik arayışı ve bağımlı kimlik) farklılaşmadığı görülmektedir. Ancak kimlik kargaşası statüsünde kadınlar ve erkekler arasında farklılaşma görülmektedir. Erkekler kimlik kargaşası statüde daha yüksektir. Öte yandan tam ve geçiş statüleri düzeyinde cinsiyetler arasındaki farklılıkları detaylandırmak için ki-kare testi yapılmıştır. Cinsiyet değişkeninin ideolojik alanda ve kişiler arası alanda bulunduğu statü ile arasında da bir ilişki vardı. Bu sonuç önceki sonucu desteklemektedir. Ayrıca erkekler kimlik kargaşası ve geçiş olumsuz kimlik statüsünde daha yüksek bir düzeyde bulunmaktadır. Buna göre cinsiyetlere göre ideolojik ve kişiler arası kimlik oluşumları arasında bağımlılık söz konusudur.

Majnooni'nin (2001:116) yaptığı çalışmada ego kimlik oluşum süreçlerinde cinsiyetler arasındaki farklılıklar da değerlendirilmiştir. Araştırmasında kızlarında daha yüksek kimlik arayışı kimlik ve kimlik kargaşası derecesine ulaştıkları ve erkeklerin daha yüksek Başarılı kimlikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar elde edilen bulgular ile örtüşmemektedir.

Al Majnooni'nin Suudi toplumundaki mevcut kültürel değişmeden ve bu değişimin hızlanmasından özellikle kızların etkileneceğini açıklamıştır. Alanların genişlemesinin kızlar için erkeklere göre daha uzun bir kimlik arayışı süresine neden olabileceğini belirtmiştir. Bu kimlik arayışı süresinin, kızlara kimliğini keşfetmek ve

yerine getirmek için daha fazla alan sağladığına dikkat çekmiştir. Bu sonuçlar elde edilen bulgular ile örtüşmektedir. Al Majnoui'nin çalışmasında göçmen üyelerle değil aynı topluluk üyeleri ile çalıştığını belirtmek gerekir. Bu yüzden daha kararlı olabilecekleri düşünülebilir. Bu sonuçlar elde edilen bulgular ile örtüşmemektedir.

Muhammed (2000: 99) çalışmasında, kimlik arayışı süresinin bireyin başarılı aşamasına ulaşmasına yardımcı olan önemli bir geçiş aşaması olduğunu belirtmiştir. Uzun sürmezse veya içinde takılıp kalınmazsa olumlu bir dönem olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Bu sonuçlar elde edilen bulguları desteklemektedir.

Archer and Waterman (1983: 89) tarafından kimliğin oluşumunda ebeveynlerin etkisi üzerine yapılan çalışmada ebeveynler, gençlerin bağımsızlığını reddederek çocuklarının kimliğinin kimlik kargaşası kalmasına doğrudan veya dolaylı olarak yardımcı olabilecekleri sonucuna varılmıştır. Bu durumun ebeveynlerin deneyimsizliğinden kaynaklandığına dikkat çekilmiştir. Bu sonuçlar elde edilen bulguları desteklemektedir.

Al-Ghamdi (2000: 59) tarafından, suçluların kimlik oluşumu üzerine yapılan bir çalışmada suçlular arasındaki kimlik dağılımının normal kişilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu, yaşadıkları koşullardan kaynaklanmaktadır. Bu aşama kararsız kabul edilir ve bir kişinin orada uzun süre kalması tehlikeli hale gelir. Böylelikle birey saldırgan ve suçlu olma eğilimindedir. Elde edilen sonuçlar, çalışmamızın sonuçlarıyla uyumludur ve desteklemektedir. Çünkü göçmen genç erkeklere özgürlük ile beraber yeterli yönlendirme verilmediğinde özgürlük değişkeni aleyhine olmaktadır. Bu durum erkeklerde kimlik kargaşası statü ihtimalini yükseltir. Bunun başka nedeni de Arap ailesinin erkeği geçimi sağlayan konumunda görmesi ve erkeği ailenin yanında olmadan, tek başına göçe göndermesi olabilir. Ek olarak; toplum, akraba ve aile ile birlikte yaşayan erkeklerin de beklentileri yüksektir. Tek başına veya ailesi ile olsun, o beklentilerin ve sorumlulukların farkındadırlar. Fakat kadın da durum böyle değildir. Kadınlar kocalarının koruması altına girinceye kadar babalarının koruması altında kalırlar ve böylece kızlar erkeklerden daha istikrarlı olabilirler.

Ego kimliği ölçek puan ortalamalarında yaş değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

Çalışmamızda yaş açık bir soru olarak tanımlanmıştır. Örneklem 15-24 yaş arası olarak belirlenmiştir. Ego kimlik oluşum süreçleri yaş değişkene göre bazı statülerde anlamlı olarak farklılaşmaktadır. İdeolojik alanda, kişiler arası alanda ve toplam alanda Başarılı kimlik ile anlamlı bir ilişki yoktur. Fakat tüm alanlarda, diğer statülerde puanlar arasında anlamlı, negatif yönlü bir ilişki vardır. Elde edilen bulgular önceki çalışmaların sonuçlarından farklıdır: (Majnooni, 2001, 124) çalışmasında, yaşı iki kategoriye (18-21 ve 21-24) ayırmıştır ve çalışmasını üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Sonuçlar 21-24 yaş arası kategorisinin ideolojik alanda bağımlı kimlik statüsünde olduğunu ve 18-21 yaş arası kategorisinin ideolojik alanda kimlik arayışı statüsünde olduğunu göstermektedir. 21-24 yaş arası kategorinin bağımlı kimlik statüde olmasının nedeni kimlik krizini aşamama veya keşif sürecine devam edememe olabilir. Ya da kimlik arayışı statüsünde uzun zaman geçirmiş olabilirler. Bu sebepler daha az olgun statülere geri dönme kolaylığı sağlar. Benzer bir çalışma olan Abd al-Mu'ti'nin çalışması (1993: 78) 18-24 yaş arasında kimlik statülerinde farklılık olmamasının nedenleri şöyledir: Üniversitenin öğrencilere sorumluluk vermesi ve öğrencilerin kişisel bağımsızlıklarını kazanması. Bu nedenle, bu aşamada genellikle kimlik derecelerinde farklılıklar bulunamayabilir. Bir başka çalışma olan Al-Ghamdi'nin çalışmasında (2000: 65) 18-24 yaş arasında kimlik statülerinde farklılık olmamasının nedenleri de şöyledir: Ergenlik döneminin ve yetişkinliğin başlangıcının psikolojik ve sosyal özelliklerde bir miktar benzer görülmesi ve bu nedenle iki aşamadaki bireyler arasındaki farklılıkların azalması. Elde edilen bazı sonuçlar çalışmamızın sonuçlarıyla uyumludur. Çoğunlukla yaş ile kimlik dereceleri arasında bir ilişki olmaması yaşadıkları koşulların ve çevrenin değişmesi ve bağımsız ve kendine güvenen olmaları açısından yardımcı olabilir. 15 ile 24 yaş arasında bir fark yoktur.

Ego kimlik oluşum süreçlerin ortalamaları ile aile durumu değişkeni arasında anlamlı farklılık görülmekte midir?

Araştırmamızda, kimlik oluşum süreçleri ile aile durumu değişkeni arasında (kiminle yaşadığı) anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Örneklem şu şekildedir: Ailesiyle yaşayan 271 kişi, babasıyla yaşayan 8 kişi, annesiyle yaşayan 39 kişi, kardeşleriyle yaşayan 9 kişi, arkadaşlarıyla yaşayan 54 kişi, yalnız yaşayan 7 kişi. Fakat bağımlı kimlik statüsüne sahip bireyler anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği için post hoc scheffe analizi yapılmıştır. Fakat post hoc scheffe analizini yaptığımızda gruplar

arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Majnooni, 2001: 150) çalışmasında iki grupta ikamet tarzı değişkenine göre kimlik derecelerini karşılaştırmıştır. Ebeveynlerin yokluğu veya varlığına göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Majnooni çalışmasında, ideolojik ve toplam alanda aile dışında yaşayan bireylerde, daha kimlik kargaşası yapısının olduğunu bulmuştur. Bu sonuç mantıklıdır. Çünkü (Majnooni, 2001) aile dışında yaşayan bireylerin çoğunlukla aynı yaşta bir grup arkadaşıyla yaşadığını ve birbirlerinden etkilendiğini açıklamaktadır. Böylece ebeveynlerin üzerlerindeki etkisi azalmaktadır ve aileden ayrılmaktadırlar. Dolayısıyla gençler bağımsızlıklarını kazanamamaktadırlar ve kimliklerinin keşfini kolaylaştıran aile yardımından mahrum kalmaktadırlar.

Elde edilen sonuçlarda, bireylerin büyük bir yüzdesinin düşük kimlik arayışı statüsüne düşmesi sebebiyle kişi herhangi bir kimlik statüsüne (Başarılı kimlik, kimlik arayışı, bağımlı kimlik ve kimlik kargaşası) ulaşmamıştır. Bu da Erikson'un psikososyal gelişim teorisinde bahsettiği ego kimliğini oluşturma aşamasına ulaşamadıklarını göstermektedir. Yani önceki aşamalar (çocukluk aşamaları) düzgün bir şekilde oluşturulmamış ve kusurludur denebilir.

Bireylerin neredeyse %80'nin (Suriye'den ve Yemen'den), ülkelerini çevreleyen zor koşullar nedeniyle (göç, çevreyi değiştirme, önceki krizler, savaştan kaynaklanan krizler, acılı çocukluk deneyimleri vb.) ülkelerini kendi istekleri dışında terk etmektedirler. Bireylerin içinden geçtiği koşullar çocukluk dönemlerinden itibaren sürekli olduğundan daha önce hangi şartlardan geçtiklerini ve savaşın başladığı andan Türkiye'ye gelişlerine kadar ne gibi zorluklarla karşılaştıklarını bilmediğimizden hala kimlik farkındalığının önceki aşamalarında olduğuna tahmin edebilmekteyiz. Ülkelerini terk eden insanlar, özellikle de ülkelerine dönme umutları yoksa genellikle istikrarsızdır.

Ego kimlik oluşum süreçlerin ortalamaları ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmekte midir?

Araştırmamızda kimlik oluşum süreçleri ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Fakat toplam alanda kimlik oluşum süreçleri ile kardeş sayısı (genel ve geçici statülerinde) anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Elde edilen örneklem kardeş sayısı 0-2 (% 12.9) , 3-4 (%46.6), 5-8 (%35.8), 9 ve üstü (%4,6) şeklindedir. Elde edilen oranlar sırasıyla % kaç (başarılı- kimlik kargaşası- düşük)

(12:16:44) (12.7: 3.9: 47) (7.9: 6.5: 54) (0: 5.6: 22.2) olmaktadır. Geçiş statülerine ise çok önem verilmemektedir çünkü bunlar değişebilmektedir (Majnooni, 2001, 132) tarafından elde edilen bulgularda da durum buna benzerdir. Çalışmada, kimlik oluşum süreçleri ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir şekilde farklılık görülmemiştir (Majnooni, 2001) 'nin çalışmasında bahsedilmesi gereken en önemli ayrıntı şudur: Arap toplumlarında küçük aileler olmadığından, küçük ailelerden oluşan bir örneklem bulunmamaktadır. Bu nedenle kardeş sayısı kategorileri şu şekilde bölünmüştür: 5 ve daha az, 6-7 kardeş, 8-10 kardeş, 11 ve daha fazla kardeş. Böylece gruplar arasında farklılıklar ortaya çıkmayacaktır. Çalışmada bireyin cinsiyeti ve ailenin ekonomik düzeyi de etkileyen faktörler arasındadır. Çalışmamızın sonuçları şöyledir: Kardeş sayısı 0-2 kardeş arasında ise kimlik kargaşası statüdeki kişiler Başarılı kimlik statüdeki kişilere göre daha yüksektir. Kardeşleri olmayanların daha kimlik kargaşası yaşamaları buna sebep olarak gösterilebilir. Çünkü 0-2 kardeş grubu ile 3-4 kardeş grubu arasındaki kardeş sayılarını karşılaştırdığımızda 3-4 kardeş grubunun kimlik kargaşası grubu Başarılı kimlik gruba göre oranının yüksek olduğunu görülmektedir. Bunun sebebi kardeşin varlığının öneminden kaynaklanıyor olabilir. Aynı zamanda kardeş sayısının artmasıyla Başarılı kimlik statü oranının da düştüğü ve kardeş sayısının 9 ve üzeri olma durumunun % 0 olduğunu görülmektedir. Yani kardeş sayısının aile yetiştirme üzerindeki etkisi ebeveynlerin etkisinden daha güçlü olabilir denebilmektedir. Çünkü yaş birbirine yakın olduğu için sorunlarını ve duygularını ebeveynlerinden daha fazla anlayabilir ve onlardan daha yakın olabilir.

Ego kimlik oluşum süreçlerin ortalamaları ile göç sırasında geçirilen “süre” değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmekte midir?

Araştırmamızda, katılımcılar 4 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: 5 yıl= 215, 6 yıl = 67, 7-8 yıl =80 ve 9'dan fazla yıl =26 şeklindedir. İdeolojik, kişiler arası ve toplam alanda kimlik oluşum süreçleri ile süre değişkeni arasında anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir. Elde edilen sonuçlar Useem ve Cottrellin çalışmasıyla uyumlu olabilir (Useem ve Cottrell, 1996: 25) kocasıyla ve 3 çocuğuyla Amerika'dan Hindistan'a birkaç kere gitmişlerdir. Hindistan'da yaşayan ve çalışan Amerikalılarla ilgili bir yıllık saha çalışması yapmışlardır. Useem ve Cottrellin, en az 25 yaşında olan, çalışma esnasında Amerika Birleşik Devletleri'e tekrar dönmüş olan ve en az bir okul yılını yurtdışında reşit olmayan bir Amerikalı ebeveyne bağlı olarak geçiren yetişkin TCK'lar üzerine bir araştırma projesi yapmışlardır. Bu araştırmadaki katılımcıların

çoğu ilk yıllarının önemli bir bölümünü Amerika Birleşik Devletleri dışında geçirmişlerdir. Yaklaşık dörtte üçü hem küçük yaşta hem de genç yaşta yurtdışında yaşamışlardır. Diğer yarısı ise yurtdışında 9 yıl veya daha fazla okul yılı geçirmişlerdir. Çoğunluk, 1 veya 2 ülkede ve bazıları da 8 farklı ülkede yaşamışlardır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre: Kişi ülkesinin dışında bir yıl veya daha fazla yaşarsa uyumlu hissedeceği yer ülkesi değil, yaşadığı ülkedir. Ek olarak, göç zamanının veya göçün kaç yıl olduğunun tek başına etki etmediği; bireyin göçteki koşullarının ve nasıl yaşadığının da önemli olduğu unutulmamalıdır.

Ego kimlik oluşum süreçlerin ortalamaları ile bireyin “uyruk” değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmekte midir?

Araştırmamızda kimlik oluşum süreçleri ile uyruk değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Bu araştırmaya 16 farklı milletten katılımcı katıldı: Suriye'den 298 kişi, Filistin'den 22 kişi, Mısır'dan 18 kişi, Yemen'den ve Irak'tan 14 kişi ve diğer Arap ülkelerinden 22 kişi. Katılımcıların çoğunlukla benzer koşulları, benzer eğitim yöntemleri ve ortak kültürel benzerlikleri bulunmaktadır. Aynı zamanda, Arapların dinini ve inançlarını kabul etmektedirler. Ek olarak, göç açısından da benzerdirler. Örneğin; Suriyelilerin ve Yemenlilerin savaş nedenleri benzerdir. Yer değiştirmek zorunda kalmış olmaları, yoksunluk çekmeleri, sefil çocukluk koşullarında yaşamış olmaları ve temel yaşam ihtiyaçlarını kaybetmiş olmaları benzerdir. Bu benzerlikler de göz önünde bulundurulduğunda (özellikle şu anda tek bir ülkede ve tek istikrarlı koşullar altında yaşadıklarından (aralarında istatistiksel bir fark olmaması doğaldır. Arap kültürünün din ve coğrafi yakınsamasının Türk kültürüyle birden fazla yönü paylaşması da başka bir gerekçedir.

İkinci alt problem: Değerler sistemi boyutlarının ortalamaları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?

Kadınlar ile erkeklerin değerler sistemi puanları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Fakat erkeklerin bilişsel değerler sistemi düzeyinin daha yüksek olduğu ve kadınların estetik değerler sistemi düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Çalışmamızda elde edilen sonuçlar ile Al-Sayed'in çalışması uyuşmamaktadır (Al-Sayed, 2005: 142) Mısır'da yaşayan Malezyalı ve Endonezyalı öğrencilerin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak önemli

bir fark bulunamamıştır. Buna neden olarak şunlar gösterilebilir: Ebeveyn terbiyesi ve sosyalleşme.

Lise öğrencilerinin değerleri ile akademik başarı ilişkileri üzerine yapılmış olan diğer bir çalışmada ise (Abo hammad, 2014: 50), örneklemin değerlerinin yukarıdan aşağıya doğru sonuçları şöyledir: Bilişsel, ekonomik, politik, sosyal, estetik ve dinsel. Çalışmamız da ise değerlerin ortalaması yukarıdan aşağıya şöyledir: Dini, politik, ekonomik, bilişsel, sosyal ve estetik değerler. Arap yetiştirme araçlarının benzerliğine rağmen bireylerin değerleri sırasında farklılık olmaktadır. Bu durum değerlerin yaşam boyunca değişime ve gelişime açık olduğunu kanıtlamaktadır. Elde edilen sonuçlar, erkeklerin kızlara göre bilişsel değerlere daha çok ilgi duyduklarını ve dikkat ettiklerini göstermektedir. Çünkü zor ekonomik koşullar nedeniyle Arap toplumları erkeğin eğitimini (işten sorumlu olduğu için) bir şekilde devam ettirmekle ilgilenirken, kadınlar genellikle lise bitirip ya da en fazla ön lisans bitirip sonra erken evliliğe hazırlanmaktadır.

Değerler sistemi boyutlarının ortalamaları ile yaş değişkeni arasında ilişki var mıdır? Değerler sistemi toplam düzeyi ile yaş değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Elde edilen sonuçlar ile Nuseiratin çalışması uyumludur. Nuseiratin'in değerleri telkin etme yöntemleri üzerine yaptığı çalışmada (Nuseirat, 2018: 557) değerlerin telkin edilmesini etkileyen ilk faktör ailedir. Çünkü bireyin değerlerinin şekillenmesinde %80 rol oynadığını ve değerleri telkin etmek için en uygun yaşın çocukluk olduğunu belirtmiştir. Ayrıca değerlerin 3 aşamada elde edildiğinden söz etmektedir: Her yaş evresinin kendi değerleri vardır. 3-6 yaştan itibaren bazı dini, sosyal, estetik ve bilişsel değerler aşılmalıdır. Daha sonra, 7-9 yaşından itibaren çocuğun hayatında farkına varması, ayırt etmesi ve gerçekleştirilmesi gerekir. İleri eğitim olarak dini, sosyal, bilişsel, estetik ve ekonomik değerler aşılmalıdır. 9-12 yaşından itibaren ki süreç en önemli aşamadır. Sosyal normalleşmenin en uygun aşamasıdır. Bu aşama, yaşam işleri için gerekli becerilerin öğrenilmesiyle karakterize edilir. Başta bilişsel ve sosyal değerler olmak üzere bireyin tüm değerleri için bir gelişim aşamasıdır. Bu aşamadaki birey daha bilinçli hale geldikçe ve aile içinde daha geniş bir çevreye girdikçe toplumla tamamen ilgilenmektedir. Bu nedenle araştırmanın sonuçları yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara sahip olmamaktadır. Çünkü çoğunlukla 10 yaşından önce

değerlerin inşa edildiği düşünülmektedir. Ek olarak (Al mancarah, 2006) herhangi bir nesilde reform yapmanın temelini, yedi yaşından önce olduğunu belirtmektedir. İnsanlarda öğrenme mekanizmalarının %70'i 7 yaşından önce edinilmiştir. Erken çocukluk dönemlerinde 2000 yılında doğanların zihinlerine ekilen değerler bugün 2020'de hasat edeceğimiz şeydir.

5.2 ÖNERİLER

- 1) Ebeveynler, Arapça'nın kaybolmaması için çocuklarına Arapça okumayı, Arapça yazmayı ve Arapça konuşmayı öğretmeye özen göstermelidir.
- 2) Ebeveynler, yaşamlarındaki önemi nedeniyle çocuklarına Arap dilini ve Türkçeyi birlikte öğretmelidir.
- 3) Ebeveynler çocuklarına bağımsızlık, güven ve irade duygularını verebilmeye ve kendini gerçekleştirme değerini kazandırabilmeye yardımcı olmak için çocuklarına yeni yetiştirme yöntemlerini ayarlamalıdır.
- 4) Kimlik ve değerlerin temelini psikolojik ve fiziksel sağlık oluşturduğundan ebeveynler çocuklarının psikolojik ve fiziksel sağlığını mümkün olduğunca korumalıdır.
- 5) Göçmen ailelerin geldikleri yeni çevre ile iyi ilişkiler kurmaları sağlanmalı ve bu ilişkileri güçlendirmelerine yardımcı olunmalıdır. Ek olarak, mali işlerini yeniden inşa etmede de yardımcı olunmalıdır.
- 6) Göçmen ailelerin toplumla etkileşim halinde olarak yeni kültürel sembollerini öğrenmeleri sağlanmalıdır. Çevreyle ilgili deneyimler paylaşarak öğretilmelidir.
- 7) Bütünleşmedeki başarısızlığın sağlık ve esenlik gibi konularda feci etkilere yol açabileceğinden yeni çevre ile bütünleşme ihtiyacına vurgu yapılmalıdır. Aksi takdirde bu durum izolasyona ve yabancılaşmaya yol açabilir.
- 8) Göç, daha geniş kültürlerin ve algıların edinilmesi yoluyla değerlendirilmeli ve uygulanmalıdır.
- 9) Değerler, başarılı kimliğin ana motorudur. Bu nedenle doğru yöntemle çocuklardaki değerler güçlendirilmeli ve aşılmalıdır.
- 10) Kimliğin esasları yıkılırsa dil öğrenimi, çalışılmadığıdır. Ayrıca isteklerimizle uyumlu işler bularak yeniden iş kurmalı ve adapte olunmalıdır.

- 11) Kültürel olarak uygun davranışlar ve değerler öğrenmeye yardımcı olacak, kültürel olarak uygun bir benlik duygusu geliştirmemize katkı sağlayacak yeni arkadaşlıklar kurulmalıdır.
- 12) Yer seçimindeki farklılıkların ve aile yetiştirme tarzının etkisini anlamak için Avrupa, Amerika ve Kanada gibi farklı dinlere sahip ülkelerde de göçmenler üzerinde çalışmalar yapılmalıdır.
- 13) Gençlerin geleceklerini tanımlamalarına ve desteklenmelerine yardımcı olmak için uzaktan eğitim kursları oluşturulmalıdır.
- 14) Bireyin kimliğini şekillendirdiği için bireyin çevreden edindiği girdiye dikkat edilmelidir.
- 15) Bireyin değerlerinin yaşla birlikte değişmemesi için sağlam ve başarılı bir kimlik oluşturmaya önem verilmelidir.
- 16) Dini, manevi ve ahlaki değerler diğer değerleri inşa etmenin temelini olduğu için dini, manevi ve ahlaki değerler önemsenmeli ve vurgulanmalıdır.
- 17) Göç yerinin bireylerin kültürleri ile arasında büyük bir fark yaratmaması için menşe ülke ile yaklaşacak şekilde özenle seçilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abdul Moati, M. (1991). Aile yetiştiririnin üniversite gençliğinde kimlik oluşumuna etkisi. *Eğitim Koleji Dergisi*(14), 378-233.
- Abdul Moati, M. (1993). Üniversite gençliği arasında kimlik oluşumuyla ilgili bazı akademik değişkenlerin incelenmesi. *Psikoloji Dergisi*, 4(25), 6-36.
- Abdul Rahman, M. (1998). *Simat Alşakhsiya ve Alakatuha Biosaalib ve Muvacahat Azmat Al haviye Lda Talabat Al thanawi ve al Camia*. Mısır: Kibaa yayın evi.
- Abdulallah, H. (2019, 08 25). *Al hicrah Al fikriyeh fi Al kuraan*. Al muctamaa Dergisi: [www. mugtama.com](http://www.mugtama.com) adresinden alındı
- Abo cado, s. (1998). *Saykolojiyet Altanşia Al ijtimayie*. Amman: Dar al masira .
- Abo Hammad, N. (2014). Almasfofa Alkiamiya. *Eğitim ve Psikolojik Bilimler Dergisi*, 15(4), 481-514.
- Abu Al Enein, A. (1988). *İslami değerler ve eğitim*. Medine: Ibrahim Al Halabi Kütüphanesi.
- Abu Hatab, F., & Sadiq, A. (1999). *Nomu Al insan Min Marhalat Aljaniin İla Marhalat Al musiniin*. Mısır, Kahire: Anglo Mısır Kütüphanesi.
- Adams, G. (1979). Toward The Development of an Objective Assessment of Ego Identity Status. *Journal of Youth and Adolescence*(8), 223-237.
- Adams, G. (1987). The Association Between Identity Development and Intimacy During Adolescence: A Theoretical Treatise. *Journal of Adolescent Research*(2), 223-235.
- Adil, Ş. (2019). Küreselleşmiş toplumda yeni medya ve Arap kültürel kimliği. *Al Miyar Dergisi*, 23(2), 548-566.
- Ahmed, N. (2017, 06 12). *Arkan Al huviye Al İslamiye*. Manarat Web Site: www.manaratweb.com adresinden alındı
- Aker, T., Ayata, B., Özeren, M., Buran, B., & Bay, A. (2002). Zorunlu iç göç: Ruhsal ve toplumsal sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 97-103.
- Akil, F. (1985). *Mujam İlim Al Nafs*. Beyrut: Milyonlarca Bilgi Evi.

- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Al Ani, K. (2005). *Kültürel Küreselleşme Zamanında İslami Kimlik* (Cilt yayınlanmış Ph.D Araştırması). Irak: İslam Araştırmaları Merkezi.
- Al Ani, V. (2014). *Al kiyem al tarbeviye*. Ürdün: kültür kitab evi.
- Al Asfahani, R. (1109). *Al mufradat fi garib al kuraan*. Beyrut: Al Marife evi.
- Al Azzawi, Q. (2007). Almuwatanah fi muctama mutadid al qomiyat. *Vatandaşlık ve Birlikte Yaşama Dergisi*(1).
- Al Buhairi, A. (1990). Haüviyet Al ana ve Alakatuha Bikul min Alkalak ve Takdir Alzaat. *Eğitim Fakültesinin Dergisi*, 5(12), 165-211.
- Al Cellad, M. (2005). *Değerleri öğrenin ve öğretin*. Amman: Almasirah Yayınevi.
- Al Dabbagh, F. (1982). *Mukadimah fi İlim Alnafs*. Irak: Musul Üniversitesi yayım evi.
- Al Ghamdi, H. (2000). Ego kimliği çocuk suçlularında oluşur. *Arap Güvenlik Çalışmaları ve Eğitimi Dergisi*, 30(20), 246-183.
- Al Ghamdi, H. (2001). Suudi Arabistan Krallığı'nın batı bölgesindeki ergenlik çağındaki ve genç erkeklerden oluşan bir örneklemin ahlaki düşünce ve ego kimliği oluşumu. *Mısır Psikolojik Araştırmalar Dergisi*, 11(29), 255-221.
- Al Ghamdi, H. (2007). *Almikyas Almaodwi litaşakul hüviyet Al Ana*. Mekkeh: Umm Al-Qura Üniversitesi. Kral Fahd Milli Kütüphanesi.
- Al Hafyan, F. (2006). *Al alakah bein Allugah ve Alhuviye* (Cilt 1). Mısır: Kahire Üniversitesi.
- Al Harbi, K., Rafi, M., & Makbul, İ. (2013). *Al mutayat al hadariye li hicret al kafaat*. Qatar, Doha: Kitab Al-Ummah Dergesi- Vakıflar ve İslami İşler Bakanlığı.
- Al Hosani, E. (2001). *Batı Modernleşmesinin İslam Toplumunda Kimlik Üzerindeki Etkisi*. Şarikah: Kültür ve Bilgi Evi.
- Al Jabiri, M. (2001). *Arap ahlaki zihni*. Beyrut, Lübnan: Arap Birlik Araştırmaları Merkezi.
- Al Jarari, A. (2010). *Al İslah Al-Manşod*. Al Rubat: Kimlikten Diyaloga Kültür Evi.

- Al Katib, A. (2017, 10 08). *Süriyeli mülteciler fi duvel al ciwar*. Asbar Araştırma ve Araştırma Merkezi: www.infosalam.com adresinden alındı
- Al Mancarah, M. (2007). *Kimet Al kiyem*. Fas: Dar Alnacah Alcadidah.
- Al Menezil, A. (1994). Kimlik krizi. *Araştırma Dergisi*, 21(1), 137-171.
- Al Musada, H. (2006). *Waki Alkiyem Al tarbaukiye Lada Talabat Alsanaukiye*. Ürdün: Ürdün Üniversitesi Yayınları.
- Al Otaibi, A. (2012, 04 18). *Al hüviye Al islamiye*. Şabakat Al alokah web site: www.alukah.net adresinden alındı
- Al Sayed, E. (2005). *Albina Alkiyemi ve Alakatuha Biltanşiyeye Alijtimaiye ve Aldafiye Llinjaz*. Mısır: Zagazig Üniversitesi yayın evi.
- Al Sultan, E. (2004). *Tataur Al Hüviye ve Alakatuha binumo Al ahkam Al ahlakiye*. Irak, Mausil: üniversite yayın evi.
- Allen, N., & Friedman, B. (2010). Affective learning: A taxonomy for teaching social work values . *BakersfieldJournal of Social Work Values and Ethics*, 7(2).
- Amara, M. (1981). *Al ummah Al arabiye ve kadiyet al vihde*. Beyrut: Al vihde evi.
- Anderson, L., & Krathwohl, A. (2000). Taxonomy of Teaching and Learning: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. *Educational Psychology*, www.scirp.org, 479-480.
- Anis, İ., Montaser, A., Al Sawalhi, A., & Ahmed, A. (2004). *Almucam Al wasiit*. Suriye: Dar Al-Shorouk. Arab Language Academy.
- Archer, L., & Waterman, S. (1983). Identity in early adolescence: A developmental perspective. *Journal of Early Adolescence*, 3(3), 203- 214.
- Arwen, A. (2008). *Dünyadaki Göçlerin Nedenleri*. <https://www.delinetciler.org> adresinden alındı
- Asiri, A. (2004). *Alakat Teşekul Heviyet Al Ana Bikul Min Mefhum Alzaat Ve Al tavafuk Al nafsi*. Makkah: Um Al Quraa Üniversitesi.
- Atılgan, D., Günay, E., & Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi. www.İibfdergisi.kus.edu.tr, 37-60.
- Atwater, E. (1988). *Adolescence*. New Jersey: Prentice Hall.

- Aydoğdu, H. (2004). Modern Kimlikte Öznenin Ölümü. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(10), 116-117.
- Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik Kavram Analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtı.
- Badawi, A. (1977). *Sosyal Bilimler Terimleri Sözlüğü*. Beyrut: Lübnan evi.
- Bakkar, A. (2000). *Tajdid Alwai*. Şam: Dar Al-Qalam.
- Başel, H. (2003). *Sosyal Politika Açısından İç Göçler: Sivas' tan İstanbul'a Göç Örneği*. Türkiye: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Başel, H. (2007). Türkiye'de Nüfus Hareketleri ve İç Göçün Nedenleri. *Dergipark*, 1(53), 515-542.
- Bayoumi, M. (2002). *İlim İjtima Alkiyam*. Kahire: Dar Al-Ma'arif Al Jami'ia.
- Bayraklı, C. (2007). Dış Göçün Sosyo- Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenler Örneği. 1-174.
- BBC, N. (2019, 08 20). *Türkiye'deki Suriyeliler, İstatistik olarak*. BBC: www.bbc.com adresinden alındı
- Bengtson, L. (1973). Values, Personality and Social Structure: An Intergenerational Analysis", *American Behavioral Scientist*. 16(6), 880-912.
- Bennion, L., & Adams, G. (1986). A Révision of The Extended Version of The Objective Measure of Ego-Identity Status: An Identity Instrument for Use With Late Adolescents. *Journal of Adolescent Research*(1), 183-198.
- Berzonsky, M. (1989). Identity Style. *Journal of adolescent resarch*, 4(3), 268-282.
- Bilgin, N. (1999). *Kolektif Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Büyükdüvenci, S. (2003). *Değerin Değeri Üzerine, Değer ve Bilgi Sempozyum Kitabı*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Christopher, M. (1987). *Beneath the mask*. New York: Rinehart and Winston, Inc.
- Connell, M. (2016). *UNHCR/Andrew, the un refugee agency*. UNHCR Representation in Cyprus: <https://www.unhcr.org/history-of-unhcr.html?gclid=Cj0KCQiAj9iBBhCJARIsAE9qRtDY7pTpSUZJYsEj1Y>

1S64iD8sZFB2_cTQHhnb7gJzOra5yQu0bRvsEaAmuYEALw_wcB&gclsr
c=aw.ds adresinden alındı

- Connolly, E., & çev. Lekesizalın, F. (1995). *Kimlik ve Farklılık -Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Çelebi, A. (2000). *Kültür Sosyolojisi*. Mısır: Üniversite Bilgi Evi.
- Çuhadaroğlu, f. (2004). *Ergen ve ruhsal sorunları*. türkiye: türkiye bilimler akademisi.
- Deniz, O. (2009). *Uluslararası Göçler ve Türkiye'ye Yansıması (Sığınmacılar, Mülteciler ve Yasadışı Göçmenler)*. İstanbul: Çantay Yayınevi.
- Devran, M., & Sevinç, M. (2018). Türkiyede kırdan kente göç ve göçün aile üzerindeki etkileri. *İktisadi idari ve siyasal araştırmalar dergisi*, 3(6), 70-82.
- Diab, F. (1980). *Toplumsal değerler ve gelenekler*. Kahire: Arab Renaissance House.
- Dodani, S., & Ronald, E. (2005, 08 07). *Brain drain from developing countries: how can brain drain be converted into wisdom gain*. JRSM Journal Of The Royal Society Of Medicine: www.ncbi.nlm.nih.gov adresinden alındı
- Doğan, T. (2004). *Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış doktora tezi.
- Douglas, T., & Çev. Ramzi, I. (1982). *Usul Alsifah Al akliye*. Mısır: Dar Al-Maarif.
- Efe, E., & Süreyya, S. (2020). Mülteci Çocuklar ve Sorunları. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(1), 55-62.
- Engler, B., & Çev. İbin Dilim, F. (1990). *Madhal Ela Nazariyat Al Şahsiye*. Kuveyt: Kuveyt Üniversitesi Yayın Evi.
- Eraldemir, Z. (2013). *Türkiye'de Göç Sorunu, Göçlerin Sosyo-Ekonomik Yansımaları*. İskenderun-Dörtyol Örneği: Yüksek lisans Tezi.
- Erikson, E. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: Norton Company.
- Erikson, E., & Çev. Redwan, S. (2010). *Albahas an al haviye*. Şam: Dar Üniversite Kitabı.

- Fawzy, A., & Abu Halawa, M. (2014). Hüviyet Al ana ve Alakatuha Bilintima Al ijtimai Lada Altullab Al mauhubin. *Eğitim ve İnsan Çalışmaları Dergisi*, 6(4).
- Fromm, E., & Çev. Arıtan, A. (2003). *Sahip olmak ya da olmak*. Türkiye: Arıtan Yayınevi.
- Fromm, E., & Çev. Yeğın, S. (1996). *Özgürlükten Kaçış*. Türkiye: Panel Yayınevi.
- Gazali, A. (2007). *Sosyal Değerlerin Cezayir Sanayi Örgütü Üzerindeki Etkisi*. Cezayir: Yüksek Lisans Tezi, Konstantin Mentouri Üniversitesi.
- Gleason, P. (2006). *Identifying Identity*. USA: Oxford:Routledge.
- Gök, O. (2016). Kimin Güvenliği, Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü. *DergiPark*(31), 65-82.
- Grotevant, H., & Adams, G. (1984). Development of an Objective Measure to Assess Ego Identify in Adolescence: Validation and Replication. *Journal of Youth and Adolescence*.
- Grotevatnt, H. (1982). An Extention of Marcia's Identity Status Interview into the Interpersonal Domain. *Journal of Youth and Adolescence*(11), 33-47.
- Grup Bilim Adamları, G. (2000). *Al-Munajid fi Al lugah ve Al aalam*. Beyrut: Dar Al Mashriq.
- Güler, Ç., & Akın, L. (2006). Halk sağlığı temel bilgiler . *Demografi ve sağlık*, 54-55.
- Güler, Ç., & Çobanoğlu, Z. (1997). Gecekondular ve çevre sağlığı. *1*(48).
- Günay, D., & Günay, A. (2017). Türkiye'de Yükseköğretim Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Durumu. *Yükseköğretim Dergisi*, 7(3), 156-178.
- Halstead, M., & Taylor, J. (1996). *Values and Values Education in Schools. Values in Education and Education in Values*. London: Falmer Pres.
- Hatim, O. (2010). Tasnif Al kiyem. *Eğitim ve Psikolojik Bilimler Dergisi*, 1(89).
- Hegazy, İ. (1978). *Arap Gençliği ve Karşılaştıkları Sorunlar*. Kuveyt,: Dar Al Ma'rifah.
- Helmy, M. (2007, 11 08). *Hüviyetuna Al İslamiye*. Midad Web Site: www.midad.com adresinden alındı

- Henry, M., & çev. Kenawy, H. (1992). *Üç çocuk gelişimi teorisi*. Kahire: İnglo Mısır Kütüphanesi.
- Hollander, P. (1976). *Principles and Methods of Social Psychology*. New York: Oxford Univ Press.
- Huriye, Ş. (2017). *Al nask Alkiyemi ve Alakatuħ fi Al tawafuk Al nefsi ve Al ictimai*. (Wahran Üniversitesi) <https://ds.univ-oran2.dz:8443/jspui/handle/123456789/1251> adresinden alındı
- Hurlock, B. (1972). *Child Development*. Tokyo: McGraw-Hill Kogakusha Ltd.
- Insko, C. (1967). *Theories of Attitude Change*. New York: Appleton.
- İnsko, C. (1967). *Theories of Attitude Change*. New York: Appleton.
- İsmail, K. (1988). *Sosyoloji ve İdeoloji*. Mısır: Mısır Genel Kitap Otoritesi.
- İsmail, M. (1962). *Bir değişim ölçütü olarak çocuklarının geleceğine yönelik tutumlarda ebeveyn değişikliği*. Kahire: Sosyal Dergi.
- Jaber, A. (1990). *Kişilik teorileri*. Kahire: Dar Al nahdah Al arabiye.
- Jabir, H. (2015). Teşekol Hawyat Al-ana Waelaqtoħa Beltawafok Al-Nafsi. *Babil Beşeri Bilimler Merkezi Dergisi*, 5(1), 473- 496.
- Kacerguis, A., & Adams, R. (1979). Erikson Stage resolution: The relationship between identity and intimacy. *Journal of Youth and Adolescence*, 9(2), 117-126.
- Kafafi, A. (2015). *İlim Al nafs Al irtikaye* . Sutiye: Dar Alfikir.
- Karakuş, F. (2010). Cezayir'de yasadışı göç. "Analitik, psikolojik ve sosyal bir çalışma. *Psikolojik ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 43-53.
- Karkuş, F. (2014). İşkaliyet bina Alhüviye Alnafsiye ve Al ejtimaye. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*(16), 267- 278.
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin Mültecileri, Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Keleş, R. (1996). *Kentleşme Politikaları*. Ankara: İmge Yayınevi.

- Khaidoun, M. (2020). Çağdaş Dünyada Göç ve Kimlik Sorunları. *İnsan Bilimleri Nesil Dergisi*, 5(63), 67-76.
- Khalifa, S. (1992). İrtiqa Al kiyam. *Bilgi Dünyası Dergisi*, 2(160), 1923-1990.
- Kimmel, C., & Weiner, B. (1995). *Adolescence: A developmental transition*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Kirman, M. (2017). Sosyal Bir Olgu Olarak Göç, İslam Coğrafyasında Terör Göç ve Mültecilik. 109-131.
- Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri . *Mevsimlik göçlerin sebep ve sonuçları Dergisi*, 3(3), 3-19.
- König, J. (2009, 03). Moving Experience: Dialogues between personal cultural positions. *Culture and Psychology*, 15(1), 97-119.
- König, J. (2012). *Moving Experience, Complexities of Acculturation*. Amsterdam: VU University Press.
- Krathwohl, R., Bloom, S., & Masia, B. (1964). *Taxonomy of educational objectives: Handbook II: Affective domain*. New York: David McKay Co.
- Kusdil, E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değerler Yönelimi ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Lefrancois, G. (1993). *The life span*. California: Belmont And Wadsworth Publishing Company.
- Leger, H., Willam, P., & Çev. Al Hallouji , D. (2005). *Sociology of Religion*. Lübnan: Yüksek Kültür Konseyi.
- Ma'aytah, K. (2000). *Eğitimsel psikoloji*. Suriye: Dar al fikir.
- Majnooni, S. (2001). *Taşakul Haviyet Al ana Lada Talabat Al camia wifk Almutagayirat Al osariya*. Makkah: Um Al Quraa Üniversitesi .
- Makbul, İ. (2017). *Al muhacir Al arabi ve Al tafakuk Al lisani*. islamweb: www.islamweb.com adresinden alındı
- Malkawi, F. (2008). Al Tasiil Al İslami Limafhom Al Kiyem. *İslami Düşünce Dergisi*, 14(54), 6-22.

- Mansor, R., & Abdul latif, A. (2018). Al kiyam Al akhlakiye Al muktasaba min Al usra ve Al muctama. *Al dirasat Alnawiye ve dawruha fi tanşit Al siyaha*. Mısır: www.researchgate.net.
- Mansour, S., & Al Sherbiny, G. (2000). *Aile, 21. yüzyılın eşiğinde*. Kahire: Arap Düşünce Evi.
- Marcia, E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558.
- Marcia, E. (1976). Identity six years after: A follow-up study. *Journal of Youth and Adolescence*, 145–160.
- Marcia, E. (1988). *Common processes underlying ego identity cognitive, moral development and individuation*. New York: Springer.
- Marcia, E. (2002). *Adolescence, identity and the Bernardone family*.
- Maslow, H. (1987). *Motivation and personality*. India, Delhi: Pearson Education.
- Meeus, W. (1996). Studies on identity development in adolescence: An overview of research and some new data. *Journal of Youth and Adolescence*, 25(5), 569-598.
- Moayitah, A. (2017, 10 09). *Alkiyem, Mefhum-Neşaa-İktisab*. www.educapsy.com adresinden alındı
- Morris, C. (1956). *Varieties of Human Value*. Chicago: Univ of Chicago Press.
- Morsi, A. (1997). Azmat Alhüviye ve Aliktiyab Lada Alşabab Alijtimaye. *Psikolojik Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 323-352.
- Mrcia, J. (1966). Development and validation of egoidentity. *Journal ol Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558.
- Muhammed, A. (2000). *Asalib muajahat azmat alhauia bayin alşabab aljamiei*. Kahire: Dar Al Rashad.
- Naim, M. (2005). Göç Nedenlerinin Analizi. *Damasko Üniversite Dergisi*, 21(1), 140–165.
- Naz, Y. (2015). Türkiye'nin Uluslar Arası Göç Politikası Ve Uluslar Arası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunları. *Yüksek Lisans Tezi*, 15-19.

- Newman, M., & Newman, R. (1987). *Development through life*. Chicago, Illinois: The Drosey Press.
- Nuri, K. (2009). *Alhüviye Al İslamiye fi Zaman Al awlamah*. Irak., Bağdad: Araştırma ve İslam Araştırmaları Merkezi.
- Nuseirat, R. (2018). Asalib gars kiyem al atfaal. 545-588.
- Oskay, G. (1997). Genişletilmiş Objektif EGO Kimlik Statüsü Ölçeğinin (Extended Objective Measure of EGO Identity Status)-EOM-EIS'in Türkçeye Uyarlanması-Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi / P D R*, 11(9), 17-24.
- Özdemir, C. (2001). Kimlik ve Söylem. *Sosyal Bilimler Dergisi*(2), 107-122.
- Özdemir, Ç. (2016). Suriye'de İç Savaşın Nedenleri. *Dergi Park*(33), 81-102.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Pembecioğlu, N. (2012). Building identities: Living in the hybrid identities. *Scientific Journal of Humanistic Studies*, 4(7), 46-59.
- Pottibon, S. (2001). A study of the values, beliefs and attitudes of students at an international high school. *Dissertation Abstract İnternational Dergesi*, 5(62), 17-09.
- Protuger, İ. (2017, 01 04). *The five pillars of our identity*. Conf building dence: <https://idaprotuger.com/blog/the-five-pillars-of-our-identity> adresinden alındı
- Qinawi , H. (1992). *Saykolojiyet Al murahaka*. Mısır, Kahire: Anglo-Mısır Kütüphanesi.
- Qunswa, S. (1980). *Çağdaş Düşünce de Değer Teorisi*. Lübnan: Kültür Evi.
- Raths, L., Harmin, M., & Simon, M. (1978). *Values and Teaching, Working With Values in the Classroom*. USA, Charles: E& Merrill Publishing Company.
- Robert, E. (1993). *An introduction to theories of personality*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press.

- Rokeach, M. (1979). *Beliefs and values*. San Fransisco: JOSSY-Bass.
- Rost, M. (2003). *An introduction of the Concept of Identity*. Independent Centre of Privacy Protection.
- Safadi, M. (2000). *Asir alistışhad althaqafi*. (Al inma Al kaumi Merkezi) Alfikir Al arabi Al muasir Dergersi: www.mandumah.com adresinden alındı
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *1(5)*, 34-44.
- Scheler, M. (1980). *The formalism in ethics and the matierale ethics of values*. Francke Verlag, Bern: Studise In Phenomenology and Existential Philosophy . Stanford Encyclopedia of Philosophy: www.plato.stanford.edu adresinden alındı
- Schwartz, H. (1992). Universals in the content and structure of values. *Advances Inexperimantal Social Psychology Dergesi(25)*, 1-65.
- Seale, P. (1988). *Asad of Syiria*. London, Los Angeles: University of California press.
- Shafiq, M. (1997). *Al insan ve Almujtama, Mukadimah fi Al suluk Al insani*. Mısır, Kahire: Modern Üniversite Kütüphanesi.
- Singh, A. (2009). *Six Types of Human Values* . Ezine @rticles: www.ezinearticles.com adresinden alındı
- Smith, B., & Çev. Zahran, M. (2001). *Japonya rüya ceditah*. Kuveyt: Bilgi Dünyası Evi- Ulusal Kültür, Sanat ve Edebiyat Konseyi.
- Soku, S. (2009). *Eğitim Kurumundaki Ergen Değerlerinin Gerçekliği*. Cezayir: Mentouri Üniversitesi, Yayınlanmamış MA Araştırması.
- SouEIF, M. (1983). *Sosyal psikolojiye giriş*. Kahire: Angelo Kütüphanesi.
- Şahin, Y. (2010). *Kentleşme politikası*. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Şeriati, A., & Çev, Nasiri, H. (2006). *Tarih Al hadara*. Beyrut: Dar Al-Amir.
- Topçuoğlu, A. (1999). Üniversite Gençliğinin Değerleri. *Toplum Araştırmaları Dergisi, 11(18)*, 2528-9535.
- Turner, C. (1982). Social comparison and social identity: Some prospects for intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology(5)*, 5-34.

- Tüfekci, S. (2002). *Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler İstanbul Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu, T. (1998). *Türkçe Sözlük Türk* . Ankara: Tarih Kurumu Baskı Evi.
- Useem, H., & Cottrell, A. (1996). Adult third culture kids. San Diego State University. Strangers at Home. pp.22-35. *Research Gate*, 22-35.
- Weeks, J., & çev. Sağlamer, İ. (1998). *Farklılığın Değeri, Kimlik: Topluluk, Kültür, Farklılık*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Whitbourne, K. (1996). *The aging individual: Physical and psychological perspectives*. New York.
- Wodak, R., & Krzyzanowski, M. (2007). Multiple Identities, Migration, and Belonging,Voices of Migrants. *Basingstoke*, 95-115.
- Wright, D., & Wright, R. (1976). Social Class and Parental Value For Children. *American Sociological Review*, 41(1), 527-537.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.
- Zagzoog, M. (1994). *Felsefeye Giriş*. Mısır, Kahire: Dar Al Ma'aref.
- Zahran, A. (1984). *Sosyal Psikoloji*. Mısır: Kitapların Dünyası.

EKLER

Ölçekler:

Ek1: Kişisel Bilgi Formu

Değerli Öğrencilerimiz

Bu anket, araştırmacı (Zelal Farhat) Tarafından İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. (Dr. Turqay Şirin) Gözetimin altında çalışmasının bir parçasıdır. Araştırmanın temel amacı “Türkiye’de Yaşayan Göçmen Arap Ailelerdeki Ergenlerin Kimlik ve Değerlerinin İncelenmesi”dir. Lise ve üniversite öğrencilerine uygulanacaktır. Bu amaçla size bu ölçekleri sunuyoruz. Kendi fikrinizi ve görüşlerinizi belirten ifadelerin üzerine bir işaret koyarak tüm soruları gerçektir ve objektif bir şekilde cevaplamanızı rica ediyorum. Cevabınız son derece önemli olduğundan, bilgilerin yalnızca bilimsel araştırma amacıyla gizli ve dürüst bir şekilde ele alınacağını bildiririz.

Lütfen tüm soruları ve maddeleri boş bırakmadan cevaplayınız .

Kişisel bilgiler

İsim (isteğe bağlı): .....

Yaş (doğum tarihi): .....

Cinsiyet: Erkek Kadın

Uyruğu (asıl): .....

Kardeş sayısı: .....

Kiminle yaşıyorsun: Ailemle, Annemle ve Kardeşlerimle, Babamla ve Kardeşlerimle, Arkadaşlarımla, diğer).

Anadili: (Arapça - Türkçe - İngilizce – diğer).

Türkiye’de kaç yıl geçirdiniz: .....

Zelal Farahat

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aile Danışmanlığı ve Eğitimi

Yüksek Lisans Öğrencisi

Ek2: Objektif Ego Kimlik Ölçeği

Önünüzdeki, 64 ifadeden oluşan bir anketiniz vardır. Her bir ifadeyi okuyun, ardından kendinizle ilgili duygularınızı ve inançlarınızı ne ölçüde yansıttığınızı netleştirin lütfen. Bu cümlelerin çoğu birden fazla kısımdan oluştuğu için cümlerin tüm kısımlarını düşünmeniz ve cevablamanız rica edilir. Cevabınız uygun yerde önüne bir çarpı işareti (X) koyun lütfen.

Tamamen katılıyorum (6) Katılıyorum (5) Biraz katılıyorum (4) Biraz katılmıyorum (3) Katılmıyorum (2) Kesinlikle katılmıyorum. (1)

No	Maddeler	6	5	4	3	2	1
1	İstediğim mesleği henüz seçmedim ve daha iyi bir alan bulana kadar mevcut herhangi bir işte çalışabilirim.						
2	Bazı dini konulardaki bilgisizliğim beni rahatsız etmiyor ve onun için araştırma ihtiyacı hissetmiyorum.						
3	Hayatta erkek ve kadın rolüne dair görüşlerim ebeveynlerimle ve ailedekilerle aynı ve ebeveynlerim beğendiği şeyleri beğeniyorum.						
4	Hiçbir yaşam tarzı değerinden benim ilgimi çekmiyor ve hayata ilişkin özel bir felsefem yok.						
5	İnsanlar farklıdır, bu yüzden hala benim için uygun bir arkadaş arıyorum.						
6	Genelde eğlence aktivitelerine katılıyorum, ancak aktivitenin türü ve olduğunu önemli değil ve bu aktivitelere inisiyatifimden nadiren kendimden başlatıyorum.						
7	Karşı cinsle iletişim şekli benim için belli değil ve belirli bir ilişki biçimi seçmeyi düşünmemiştim ve bununla kesinlikle ilgilenmiyorum.						
8	Günümüzün değişen dünyasında birçok siyasi meseleyi anlamak benim için zor, Ancak bu konularda kesin bir görüşüm olduğunu düşünüyorum.						
9	Hala yeteneklerimi ve eğilimlerimi keşfetmeye ve tanımlamaya çalışıyorum. Hala hangi mesleğin yada Eğitim türü bana uygun olduğunu belirlemeye çalışıyorum.						
10	Aklımı dini konularla meşgul etmiyorum, onları araştırmayı da umursamıyorum ve hiçbir şekilde endişelenmiyorum.						

11	Hayatta erkek ve kadın için belirli sorumluluklar ve roller vardır. Sorumluluklarımı ve uygun rollerimi tanımlamak için çok çabalıyorum.							
12	Hayatıma uygun yaşam tarzı arıyorum ama henüz doğru stili bulamadım.							
13	Arkadaşlık için pek çok sebep var Ama arkadaşlarımı inandıkları değerlerinin benimkilerle benzerliğine göre seçiyorum.							
14	Boş zamanlarda belirli faaliyeti meyillim yok, ancak benim için eğlenceli ve uygun aktivite bulmak amacıyla birden fazla aktiviteye katılıyorum.							
15	Geçmiş deneyimlerim üzerine Karşı cinsle iletişim kurmak için uygun ve geçerli bulduğum yöntemi belirledim.							
16	Medyada siyasi ve sosyal haberleri takip etmeyi umursamıyorum çünkü ilgimi çekmiyor.							
17	Ebeveynlerim benim için meslek ve çalışma alanı kendilerince belirttikten sonra meslek konusu artık beni endişelendirmiyor ve bundan memnunum.							
18	Bir kişinin inanç derecesi bir görelilik meselesidir ve inancımın gücünü tespit edene kadar bunu çok düşündüm.							
19	Hem erkek hem de kadının aile veya kamusal yaşam içindeki rol ve sorumluluklarını düşünmedim, Bu mesele beni ilgilendirmiyor, umursamıyor.							
20	Yaşam tarzım hakkındaki görüşüm (felsefem) derin düşüncelerle şekillendirdim ve kimse bakış açımı değiştiremez.							
21	Arkadaşlarımı seçerken ailemin müdahalesini kabul ediyorum, çünkü arkadaşlarımı seçmek için en iyi yöntemi benden daha iyi biliyorlar.							
22	Düzenli olarak yaptığım eğlenme aktiviteleri seçtim ve seçimimden tamamen memnunum.							
23	Karşı cinsle temas ve iletişim kurma çok düşünmüyorum ve olduğu gibi kabul ediyorum.							
24	Günün politik ve sosyal meseleleri hakkında bir tartışma yapıldığında, çoğunluğun ne gördüğünü görüyorum. Ben bundan memnunum.							
25	Belirli bir meslek seçme konusu beni rahatsız etmiyor. Herhangi bir iş kabul edilebilir ve benim için mevcut olan işe adapte olacağım.							

26	İnancımdan ve dini yönelimlerimden emin değilim ve bununla ilgili bir karar vermek istiyorum ama henüz karar vermedim.						
27	Erkek ve Kadın rolü hakkındaki düşüncelerimi ailemden aldım. Bu fikirlerden daha fazlasını aramaya gerek duymuyorum.						
28	Hayat ve yaşam tarzı hakkındaki felsefem ebeveynlerimden ve ailemden aldım ve ne kazandığıma ve öğrendiklerime razı oldum.						
29	İyi arkadaşlarım yok ve böyle bir arkadaş aramayı da şimdilik düşünmüyorum.						
30	Boş zamanlarımda farklı eğlence aktiviteleri yapıyorum, ancak bunu düzenli olarak yapmak için belirli bir aktivite aramayı ilgilendirmiyor.						
31	Karşı cinsle muamele için farklı yöntemler deniyorum, ancak hangisinin benim için daha iyi olduğunu hala bulamadım.						
32	Pek çok politik ve sosyal eğilim var ama şimdiye kadar bunların en iyisini ve neye inandığımı belirleyemedim.						
33	Kalıcı olarak hangi mesleğe veya çalışma alanına katılmak istediğimi belirlemek için biraz zaman ayırdım, ama şimdi tam olarak ne istediğimi biliyorum.						
34	Bazı dini konularda bilgisizim, Bu da sürekli olarak doğru ve yanlış ya da izin verilen ve yasak olan görüşümü değiştirmeme neden oluyor.						
35	Erkek ve kadın için uygun rolleri tanımlamam için biraz zaman aldım ve sonunda bana tam olarak uyan role karar aldım.						
36	Hayatımda kabul edilmesi bir tarz tanımlamaya çalışırken, Kendimi başkalarıyla bu konuda tartışmaya meşgul oluyorum.						
37	Sadece ailemin onayladığı insanlara arkadaşlık olurum.						
38	Her zaman ailem veya ebeveynlerim yaptığı eğlence aktivitelerini severim, ve hiçbir yeni bir aktivite keşif etme ciddi olarak düşünmedim.						
39	Karşı cinsle etkileşimim hangi kültüre, dine ve ebeveynlerimden öğrendiklerime izin verdiğiyle sınırlıdır.						
40	Siyasi ve sosyal konulara yönelik kendi felsefemi ve vizyonumu oluşturdum ve bazı fikirler konusunda ailemle aynı fikirdeyim.						
41	Ebeveynlerim benim için hangi mesleği veya eğitim istediklerini erken belirlediler ve benden daha fazlasını bildikleri için bundan memnunum.						

42	Kafamdaki bazı dini konuları merak etmiş olabilirim, ama şimdi tam olarak neye inandığımı biliyorum.							
43	Çok düşündüm ve hala bir erkek veya kadın için uygun sorumlulukları düşünüyorum, ancak, benim için neyin işe yaradığına dair henüz bir karara varmadım.							
44	Ebeveynlerimin (veya her ikisinin) hayata bakış açısına uyuyor ve başka birinin bakış açısına ihtiyacım yok.							
45	Birçok ve çeşitli arkadaşlıklar kurdum, Artık arkadaşımın hangi niteliklere sahip olması gerektiğine dair net bir fikrim var.							
46	Pek çok eğlence aktiviteden geçtikten sonra, tek başıma veya arkadaşlarla birlikte gerçekten neyi sevdiğimi belirleyebildim.							
47	Karşı cinsle ilgilenme tarzım hala gelişiyor ve henüz en iyisini bulamadım.							
48	Siyasi ve sosyal pek çok konuda fikirlerime ikna olmadım ve neye ikna olabileceğimi belirlemeye çalışıyorum.							
49	Benim için doğru mesleği (veya çalışmayı) düşünmek için biraz zaman ayırdım, Ama şimdi seçimimin güvenliğinden eminim ve bundan tamamen memnunum.							
50	Dinimi ebeveynlerim ve ailem gibi uyguluyorum, düşündüklerinin doğru olduğuna inanıyorum ve aksini düşünmedim.							
51	Aile içinde veya dışında, bir kadın ve bir erkek arasındaki sorumlulukları bölmenin birçok yolu vardır. Bunu çok düşündüm ve şimdi uygun yöntemi biliyorum.							
52	Genel olarak hayattan zevk almayı seven tipim vardır.Yaşam tarzına yönelik belirli ve sabit bir felsefem olduğuna inanmıyorum.							
53	Yakın arkadaşlarım yok ve şu anda onları aramıyorum. Kendimi büyük bir grup insanla çevrili bulmayı seviyorum.							
54	Bana hangi aktivitelerin uygun olduğunu bulup onlardan zevk alabilmek için çeşitli eğlence aktiviteleri yapıyorum.							
55	Artık Karşı cinsle en iyi nasıl etkileşim kuracağımızı tam olarak biliyorum.							
56	Siyasi ve sosyal konuları yeterince hala anlamadım, Böylece onunla ilgili belirli bir bakış açısı oluşturmadım ve anlamadım.							

57	Bana uygun mesleği veya eğitim alanını henüz belirleyemedim, çünkü birçok olasılık var ve bana en uygun olanı belirlemek için hala çok uğraşıyorum.							
58	Kendime bazı dini törenlerin yasal olup olmadığını sordulamadan ama ailemin yaptığını yapıyorum.							
59	Erkek ve kadın için uygun rolü düşünmüyorum çünkü bu konudaki görüşler çeşitli ve farklıdır.							
60	Derin düşündükten sonra kendi yaşam felsefemi oluşturabildim ve benim için uygun yaşam tarzını belirledim.							
61	Bana ne tür bir arkadaş yakışır bilmiyorum, çünkü hala arkadaşlığın anlamını tanımlamaya çalışıyorum.							
62	Ebeveynlerimin yaptığı eğlence aktivitelerini yapıyorum ve ondan başka hiçbir aktivite yapmadım veya denemedim.							
63	Ebeveynlerimin karşı cinsle muamelesi konusunda izin verdiği ölçülerin ve çizdiği sınır dışında karşı cinsten çekmiyorum.							
64	Çevremdekilerin bazı politik ve sosyal konularda inançları var ve bu fikirlere katılıyorum.							

Ek3: Değerler Sistemi Ölçeği

No	Maddeler	5	4	3	2	1
1	Güzel manzarayı izlerken rahatlık, mutluluk hissediyorum ve zevk alıyorum.					
2	Doğanın tüm parçalarına dağlar, nehirler ve manzaralar gibi sevgimi gösteriyorum.					
3	Aile ortamında veya çevrede kirleri temizliyorum.					
4	Gezmeyi ve arkeolojik alanları ziyaret etmenin yanı sıra keşfetmeyi ve eğlenmeyi de seviyorum.					
5	Çeşitli hareketleri engelsiz ve hızlı bir şekilde yapabilme yeteneğim var.					
6	Vücudumu zararlardan ve hastalıklardan koruyorum					
7	Canlılığımı ve motivimi artırmak için boş zamanları değerlendiriyorum.					
8	Beni diğer insanlardan ayıran ve özel kılan niteliklerim var.					
9	Belirli bir düzen ve formatta olan müzikal melodileri sevirim çünkü onu ruhuma tatmin ve huzur veriyor.					
10	Özgünlük ve yenilenme içeren yeni aktiviteler (resim ve şiir gibi) bulabilirim.					
11	Ebeveynlerimin emrine itaat ediyorum, onlara saygı duyuyorum ve onların rızası için çabalıyorum.					
12	Başkalarının haklarını korurum ve yaptığım her şeyde dürüst davranırım.					
13	Komşularıma ihsan ve nezaketle davranıyorum.					
14	Allah'n hayatta benim için verdiğini razıyım ve kabul ediyorum.					
15	Her durumda, kendi başıma bile olsa da doğruyu söylüyorum.					
16	Cevap verebilmeme rağmen, kötülüğü af ile karşılanırım.					

17	Akrabalarımın ziyaret ediyor ve onlarla iyi ilişkiler sürdürüyorum.					
18	Dini ve sosyal olarak kabul edilemez durumlardan uzak duruyorum.					
19	Bir hata yapsalar bile toplum üyelerini takdir ediyor, görüş ve yönelimlerine saygı duyuyorum.					
20	Namazı vaktinde yerine getiririm ve inancımınla ilgili benden istenenlere uyarım.					
21	Okulda veya çevresel faaliyetlerde gönüllü olarak çalışmayı severim.					
22	Kişisel çıkarımınla çatışsa bile kolektif çıkarları tercih ederim.					
23	Başkalarıyla uğraşırken, vurmaya, küfretmeye ve azarlamaya başvurmamaya çalışırım.					
24	Devletin resmî kurumları tarafından çıkarılan yasa ve yönetmeliklere saygı duymak ve bunlara uymak.					
25	Başkalarının işlerine yardım etmeyi ve destek etmeyi seviyorum.					
26	Arkadaşlarımı ve akrabalarımı ziyaret ediyorum.					
27	Yaşlılara sağlık ve psikolojik hizmetleri vermek bireysel ve milli bir görev olarak görüyorum.					
28	Arbuluculuk yapmayı seviyorum.					
29	Ebeveynlerim ve kardeşlerimle ilişkiyi sürdürüyorum ve onların görüşlerini kabul ederim.					
30	Arkadaşlarım olmasını severim.					
31	Benim görüşüme farklı olsa bile çoğunluğun görüşüne kabul ederim.					
32	Akılcı ve mantıklı olma eğilimindeyim ve başkalarıyla ilişkilerimde ırkçılıktan ve kabilecilikten uzak dururum.					

33	Başkalarının haklarına girmeden fikrimi ve görüşlerimi ifade ederim.					
34	İçeride veya dışarıda düşmanlara karşı her zaman savaşırım.					
35	Arapça diline saygı ve gurur duyuyorum ve ona değer veriyorum.					
36	Yasalara uyar, toplumun oluşturduğu düzenlemelere uyarak saygı duyarım.					
37	Vatanım için kendi canımla ve varlıklarım ile feda ediyorum.					
38	Ülkemin bayrağından gurur duyuyor, saygı duyuyor, koruyor ve dik tutuyorum.					
39	Memleketin güvenliğini ve istikrarını koruyan her vatandaşı destekliyorum.					
40	Arap milletine ve onun medeniyet misyonuna ait olmaktan gurur duyuyorum.					
41	Bireyin servetini meşru yollarla oluşturmasına saygı gösteririm.					
42	Mevcut kaynaklar dahilinde toplumun ürettiği mal ve hizmetleri toplamayı, ülkeye bir ekonomik geliri görürüm.					
43	Kadınların farklı alanlarda ve yaşam tarzlarında çalışma hakkı vardır.					
44	Bana ve topluma fayda sağlayacak verimli projeler yapmak isterim.					
45	Bireyin ve toplumun yararına zamana değerlendiriyorum.					
46	Gelecekte ihtiyaçları için maddi tasarruf etmek istiyorum.					
47	Herkesin malını korurum ve her türlü tehditten ve zarardan korurum.					
48	Maaşımı cimrilik ve savurganlık olmadan akıllıca harcıyorum.					
49	Para kazanmaya odaklanıyorum.					

50	Milli gelirin artmasına katkıda bulunan herkesi takdir ediyorum.					
51	Bir şeyleri değerlendirirken abartmadan sağlıklı düşünüyorum.					
52	İşimde yenilik ve mükemmellik için çabalıyorum, yeni fikirler ve öneriler üretiyorum.					
53	Yapmak istediğim her iş için özel bir plan yapıyorum.					
54	Yeni bir şekil oluşturmak için kimlik kargaşası nesnelere birleştirebilir.					
55	Farklı halkların gelenekleri, fikirleri ve kültürleri hakkında bilgi edinmek istiyorum ve onlardan yararlanıyorum.					
56	Yaşam tarzı içinde bir işin Pozitif ve negatif yönlerini gösterebilirim.					
57	Başkalarının görüşleriyle uyumlu olup olmadığını bakmaksızın fikir ve görüşlerimi ifade ederim.					
58	Bilgimi mevcut araçlarla geliştirmek istiyorum ve zorunlu olmadan gönlümden yenilenmeye araştırmaya ve keşfetmeye çabalıyorum.					
59	Bilimi ilerlemenin temeli ve karşılaştığım sorunları çözümlerin bir araç olarak görüyorum.					
60	Sorunları çözmek için çaba sarf ediyorum ve hedeflerime ulaşmak için çabalıyorum.					

Ek4:

ÖLÇEK YAZARINDAN KULLANMA İZİN FORMU

Sayın Araştırmacı Zelal Farahat

Objektif ego kimlik ölçeğinin uygulama izniniz talep ettiğiniz için memnunum. Bu ölçek, arab toplumundan güvenilirliği ve geçerliği yapılmıştır. Birçok Arap araştırmasında uygulanmaktadır. Çalışmanızda kullanmak ve yeni arap örneklerde uygulamanıza izin veriyorum.

Maddeler çok sınırlı olduğunu belirtmek isterim. Her alt boyutta (8) madde içerir. Buna göre ölçekten herhangi bir maddenin lüzumu olmadığını kanaatteyseniz ya da o maddenin anlaşılması durumunda silinmeniz bütün ölçeğin dengesine bozabilir ve hassas ölçme kalitesine ve yapısına zarar verebilir. Bu sebepten dolayı maddeleri silmek yerine onlara küçük düzeltmeler yapılmayı tavsiye ederim. Böylece yapılabilen küçük düzeltmeler ölçeğin güvenilirliği ve geçerliği azaltmaz.

Size başarılar dilerim.

Prof.Dr.Hüseyin Abdul Fattah Al-Ghamdi

Umm Al-Qura Üniversitesi'nde Gelişim ve Kişilik Psikolojisi Profesörü.

Psikolojik Testler Birim Başkanı,

Ulusal Ölçme ve Değerlendirme Merkezi, Riyadh

Emil:

Ek5:

ÖLÇEK YAZARINDAN KULLANMA İZİN FORMU

Sayın Araştırmacı Zelal Farahat

Daha önce hazırladığım değerler sisteminin ölçeğisi, araştırma örneğinize uygunsa kullanmanızı kabul ediyorum. Halbuki bilimin amacı, insanların işlerini zorlaştırmak değil, kolaylaştırmaktır.

Araştırmanızın tamamlamanızda başarılar dilerim.

Dr. Nasir al-Din Abu Hammad
Prince Sattam Üniversitesinde Profesörü

Ek6:

Ölçekler Kullanımının Kabul izini

Ekte yer alan (Objektif Ego Kimlik Ölçeğinin ve Değerler Sistemin Ölçeğinin) Başlıklı ölçme araçları danışmanlığını yaptığım (Zelal Abdulkarim FARAHAT) İsimli öğrencinin (GÖÇMEN AİLELERDE KİMLİK VE DEĞERLERİN İNCELENMESİ İSTANBUL ÖRNEĞİ) Başlıklı araştırması için tarafımdan uygundur.”

İmza

Doç. Dr. Turgay ŞİRİN

Ek7: Kişisel Bilgi Formu (Orijinal Dil)

عزيزي الطالب - عزيزتي الطالبة

هذا الاستبيان هو جزء من دراسة تقوم بها الباحثة (ظلال فرحات) في جامعة صباح الدين الزعيم تحت إشراف الدكتور (تورقاي شيرين) وتهدف إلى إجراء دراسة وضع الهوية والقيم لدى أبناء المهجرين (العرب) في تركيا اسطنبول *لمرحلة الثانوية وبداية الجامعة* ومن أجل هذه الغاية نضع بين أيديكم هذا المقياس وأرجو منكم الاجابة على جميع الفقرات بصراحة وموضوعية من خلال وضع إشارة في الخانة التي تدل على موقفك أو رأيك الخاص حيث إن إجابتك في غاية الأهمية علما بأنه ستعامل المعلومات بسرية وأمانة لأغراض البحث العلمي فقط وليس له علاقة مطلقاً بتقويمك الجامعي وأرجو أن تجيب على جميع الفقرات ولا تترك أية فقرة دون إجابة، ولا تضع أكثر من علامة واحدة أمام

رقم العبارة. مع العلم أنه ليس هناك عبارات صحيحة وأخرى خاطئة وإنما المطلوب أن تكون إجابتك معبرة عن موقفك أو رأيك الخاص بصراحة.

أولاً: المعلومات الشخصية

الاسم (اختياري) رمز: .....

العمر (تاريخ الميلاد): .....

الجنس: ذكر أنثى

الجنسية (الأصل): .....

عدد الأخوة: .....

مع من تعيش: مع عائلتي مع أمي وأختي مع أبي وأختي مع أصدقائي أخرى

اللغة الأم: العربية التركية الإنجليزية أخرى

كم سنة أمضيت في تركيا: .....

Zelal Farahat

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aile Danışmanlığı ve Eğitimi

Yüksek Lisans Öğrencisi

Ek8: Ego Kimlik Oluşum Ölçeği (Orijinal Dil)

أمامك استبيان يتكون من 64 عبارة. اقرأ كل عبارة منها، ثم وضح إلى أي مدى تعكس مشاعرك واعتقادك عن ذاتك. كثير من هذه العبارات تتكون من أكثر من جزء، ولهذا يجب أن تفكر في كل أجزاء العبارة، وان تعبر إجابتك عن العبارة ككل بجميع أجزائها. سجل إجابتك بوضع إشارة (X) في المكان المناسب، وذلك كالتالي:

- موافق تماما (5): تعني أن العبارة تعكس اعتقادك بشكل تام.
- موافق (4): تعني أن العبارة تعكس اعتقادك بشكل كبير.
- موافق إلى حد ما (3): تعني أن العبارة تعكس اعتقادك بشكل ضعيف.
- غير موافق (2): تعني أن العبارة لا تعكس اعتقادك بشكل.
- غير موافق على الإطلاق (1): تعني أن العبارة لا تعكس اعتقادك مطلقا.

رقم	العبارة	موافق تماما	موافق	موافق إلى حد ما	غير موافق	غير موافق إطلاقا
1	لم أختار المهنة التي ارغب فيها، ويمكن أن أعمل في أي عمل متاح إلى أن يتوفر مجال أفضل منه.					
2	لا يقنني جهلي لبعض المسائل الدينية، ولا اشعر بحاجة للبحث فيها.					
3	وجهة نظري عن دور الرجل والمرأة تتطابق مع أفكار والدي وأسرتي، فما يعجبهم يعجبني ويروق لي.					
4	لا يوجد أسلوب حياة يجذبني أكثر من غيره، وليس لي فلسفة خاصة في الحياة.					
5	الناس مختلفون، ولذا فأنا مازلت ابحث عن نوع يناسبني من الأصدقاء.					
6	اشترك أحيانا في بعض الأنشطة الترفيهية المختلفة، إلا أنني لا أهتم بنوع النشاط، نادرا ما افعل ذلك بمبادرة مني.					
7	لم أفكر في الواقع في اختيار أسلوب محدد للتعامل مع الجنس الآخر، وأنا غير مهتم إطلاقا بذلك.					
8	يصعب فهم كثير من القضايا السياسية في عالم اليوم المتغير، ولكنني اعتقد أن لي وجهة نظر ثابتة حول هذه القضايا.					

				9	ما زلت أحاول اكتشاف وتحديد قدراتي وميولي، وتحديد المهنة (أو نوع الدراسة) التي تناسبني.
				10	لا أشغل تفكيري بالمسائل الدينية ولا أهتم بالبحث فيها، ولا تتمثل مصدر قلق لي بأي شكل.
				11	هناك مسؤوليات وأدوار محددة لكل من الرجل والمرأة في الحياة، وأحاول جاهدا تحديد مسؤولياتي وأدوارتي المناسبة.
				12	ابحث جدا عن أسلوب مقبول لحياتي، إلا أنني في الواقع لم أصل إلى الأسلوب المناسب إلى الآن.
				13	هناك أسباب عديدة للصدقة، ولكنني اختار أصدقائي على أساس تشابه قيمهم مع القيم التي أؤمن بها.
				14	لا أميل إلى نشاط ترفيهي محدد، إلا أنني أمارس أنشطة متعددة في محاولة لاختيار ما يناسبني ويمتعي منها.
				15	من خلال خبراتي السابقة، حددت الأسلوب الذي أراه مناسباً وصالحاً للتعامل مع الجنس الآخر.
				16	لا أهتم بتابعة الأخبار السياسية والاجتماعية في وسائل الإعلام، لأنها لا تثير اهتمامي.
				17	لم يعد موضوع المهنة (أو مجال الدراسة) يقلقني بعد أن حددت والذي ما يريدانه لي، وأنا راض عن ذلك.
				18	درجة إيمان الفرد مسألة نسبية، وقد فكرت في هذا الأمر كثيرا حتى تأكدت من قوة إيماني.
				19	لم أفكر في دور ومسؤوليات كل من الرجل والمرأة في الأسرة أو الحياة العامة، فهذا الأمر لا يشغلني ولا أهتم به.
				20	لقد كونت وجهة نظري (فلسفتي) عن أسلوب حياتي بعد تفكير عميق، ولا يمكن لأي شخص أن يغير وجهة نظري.
				21	أقبل تدخل والذي في اختيار أصدقائي، لأنهما اعرف مني بأفضل أسلوب لاختيار أصدقائي.

				22	لقد اخترت الأنشطة الترويحية التي أمارسها بانتظام، وأنا راض تماما باختياري لها.
				23	لا أفكر كثيرا في مسألة التعامل مع الجنس الآخر واقبل هذا الأمر كما هو.
				24	عندما يتم نقاش حول موضوعات الساعة السياسية والاجتماعية، فأني أرى ما تراه الغالبية. وأنا راض بذلك.
				25	لا يقلقني موضوع اختيار وتحديد مهنة محددة، فأني عمل سيكون مقبولا وسوف أتكيف مع أي عمل يتاح.
				26	لست متأكد من قناعاتي وتوجهاتي الدينية، وأريد أن اتخذ قرارا في هذا الشأن، ولكني لم افعل ذلك حتى الآن.
				27	لقد أخذت أفكارني عن دور الرجل والمرأة من والدي وأسرتي، ولا اشعر بالحاجة إلى البحث عن المزيد من تلك الأفكار.
				28	لقد اكتسبت فلسفتي في الحياة وأسلوب حياتي من والدي وأسرتي، وأنا مقتنع بما اكتسبته وما تعلمته منهما.
				29	ليس لدي أصدقاء حميمين، ولا أفكر في البحث عن هذا النوع من الأصدقاء في الوقت الحاضر.
				30	أمارس بعض الأنشطة الترويحية المختلفة في أوقات فراغي، ولكني لا اهتم بالبحث عن نشاط محدد لممارسته بانتظام.
				31	أجرب أساليب مختلفة للتعامل مع الجنس الآخر، ولكني لم احدد بعد أي من الأساليب أفضل من غيره بالنسبة لي.
				32	يوجد كثيرا من التوجهات السياسية والاجتماعية، لكني لم أستطيع تحديد الأفضل منها وما اعتقد به إلى الآن.
				33	استغرقت بض الوقت لتحديد المهنة أو مجال الدراسة التي أريد الالتحاق بها بشكل دائم، ولكني الآن اعرف تماما ما أريد.
				34	أجهل بعض المسائل الدينية، مما يدفعني إلى تغيير وجهة نظري عن الصواب والخطأ أو الحلال والحرام بشكل دائم.

				35	استغرقت بعض الوقت لتحديد الأدوار المناسبة للرجل والمرأة، إلا أنني أخيرا حددت الدور الذي يناسبني تماما.
				36	في محاولة مني لتحديد أسلوب مقبول لحياتي، أجد نفسي مشغولا في مناقشات مع الآخرين حول ذلك.
				37	أصادق من يوافق عليهم والدِّي فقط.
				38	أحب دائما ممارسة الأنشطة الترويحية التي يمارسها والدِّي (أو أحدهما)، ولم أفكر جديا في شيء غيرهما.
				39	تعاملت مع الجنس الآخر مقيد بما تسمح به الثقافة والدين وما تعلمته من والداي.
				40	كونت فلسفتي ورؤيتي الخاصة نحو القضايا السياسية والاجتماعية، واعتقد أنني اتفق مع والدِّي في بعض الأفكار دون أخرى.
				41	حدد والدِّي في وقت مبكر المهنة (أو الدراسة) التي يريدونها لي، ولم أفكر في غير ذلك فهم اعرف مني.
				42	ربما يكون قد دار بذهني مجموعة من التساؤلات حول بعض المسائل الدينية، إلا أنني توصلت تماما إلى ما أؤمن به الآن.
				43	فكرت كثيرا وما زلت أفكر في المسؤوليات المناسبة للذكور أو الإناث، إلا أنني لم أنته إلى قرار حول ما يناسبني إلى حد الآن.
				44	تناسبني وجهة نظر والدِّي (أو أحدهما) في الحياة ولا احتاج لغيرها.
				45	لقد كونت علاقات صداقة عديدة ومتنوعة، وأصبح لدي فكرة واضحة عما يجب أن يتوفر في صديقي من صفات.
				46	بعد ممارسة العديد من الأنشطة الترويحية، تمكنت من تحديد ما استمتع به حقا سواء بمفردي أو بصحبة الأصدقاء.
				47	ما زال أسلوبني في التعامل مع الجنس الآخر يتطور، ولم أصل إلى أفضل أسلوب بعد.

				لست مقتنعا بأفكاري حول كثير من القضايا السياسية والاجتماعية، وأحاول تحديد ما يمكنني الاقتناع به.	48
				استغرقت بعض الوقت للتفكير في المهنة (أو الدراسة) المناسبة لي، ولكني الآن متأكد من سلامة اختياري وراضي عنه تماما.	49
				أمارس الشعائر الدينية بنفس الطريقة التي يمارسها والدي وأسرتي، واعتقد صحة ما يعتقدون، ولم أفكر في غير ذلك.	50
				توجد طرق كثيرة لتقسيم المسؤوليات بين الرجل والمرأة داخل الأسرة أو خارجها، وقد فكرت في هذا الأمر كثيرا، وأعرف الآن الطريقة المناسبة.	51
				أنا من النوع الذي يحب الاستمتاع بالحياة عموما، ولا اعتقد أن لي فلسفة محددة وثابتة نحو أسلوب الحياة.	52
				ليس لدي أصدقاء مقربين، ولا ابحت عنهم الآن. إنني فقط أحب أن أجد نفسي محاطا بمجموعة كبيرة من الناس.	53
				أمارس أنشطة تروحية متنوعة على أمل أن أجد منها ما يناسبني ويمكن أن استمتع به.	54
				اعرف تماما الأسلوب الأمثل للتعامل مع الجنس الآخر.	55
				لم اندمج في القضايا السياسية والاجتماعية بدرجة كافية تمكنني من فهم هذه القضايا وتكوين وجهة نظر محددة حيالها.	56
				لم أستطع إلى الآن تحديد المهنة التي تناسبني أو مجال التعليم المطلوب لها، لان هناك احتمالات عديدة من هذه الناحية، ولكني أحاول جاهدا تحديد ما يناسبني.	57
				لم اسأل نفسي حول شرعية بعض الشعائر الدينية، ولكني افعل ما يفعله والداي.	58
				لا أفكر في الدور المناسب للرجل والمرأة، لان الآراء حول هذه القضية مختلفة.	59
				بعد تفكير عميق، تمكنت من تكوين فلسفتي الخاصة في الحياة، وتحديد أسلوب الحياة الملائم لي.	60

					61 لا اعرف أي نوع من الأصدقاء يناسبني، لأنني مازلت أحاول تحديد معنى الصداقة.
					62 أمارس الأنشطة الترويحية التي يمارسها والدي، ولم أمارس أو أجرب غيرها.
					63 لا أتعامل مع الأشخاص من الجنس الآخر إلا في حدود ما يسمح به والدي.
					64 لدى من حولي معتقدات سياسية واجتماعية حول بعض القضايا السياسية والاجتماعية، وأنا اتفق دائما معهم في هذه الأفكار.

Ek9: Değerler Sistemi Ölçeği (Orijinal Dil)

رقم	العبارة	درجة كبيرة جدا	درجة كبيرة	درجة متوسطة	درجة صغيرة	درجة صغيرة جدا
1	أشعر بالراحة والسعادة واللذة عند مشاهدة المناظر الجميلة الخلابة					
2	أظهر محبتي للطبيعة بكل ما تحتويه من جبال وأنهار ومناظر.					
3	أقوم بإزالة الأوساخ سواء ضمن محيط الأسرة أو البيئة					
4	حب الاطلاع والاكتشاف والمتعة في التنقل والسفر كزيارة الأماكن الأثرية والمواقع الخالدة					
5	لدي القدرة على القيام بحركات متنوعة ودون إعاقة وبشكل سريع					
6	أحافظ على سلامة جسمي من العلل والأمراض					
7	استغل أوقات الفراغ بكل ما يزيد من حيويتي ونشاطي					
8	أمتلك الصفات التي تفرديني عن غيري					
9	أحب الأنغام الموسيقية التي تخرج وفق نظام ونسق معين تولد الرضا في النفس					
10	قدرتي على إيجاد أعمال جديدة تتضمن الأصالة والتجديد (كالرسم والشعر)					
11	امتلل لأمر والدي وأتواضع معهم وأرغب في الحصول على رضاهم					
12	أحافظ على حقوق الآخرين وأتصرف بأمانة في كل عمل أقوم به					
13	أتعامل بلطف وإحسان مع الجيران					

				أرضى وأقبل بما قسم الله لي في الحياة	14
				أقول الحق في أي موقف ولو كان على نفسي	15
				أقابل الإساءة بالعفو مع امتلاك القدرة على الرد	16
				أقوم بزيارة أقربائي في المناسبات المختلفة وأحافظ على علاقات حسنة معهم	17
				أبتعد عن المواقف غير مقبولة دينيًا واجتماعيًا	18
				أقدر أفراد المجتمع واحترم آرائهم وتوجيهاتهم حتى ولو أخطأوا	19
				أحافظ على الصلاة في أوقاتها والتزم بما يتوجب علي تجاه عقيدتي	20
				أرغب في التطوع بالعمل في نشاطات مدرسية أو بيئية	21
				أفضل المصلحة الجماعية حتى لو تعارضت مع مصلحتي الشخصية	22
				أحاول عدم اللجوء إلى استخدام الضرب والشتم والتوبيخ في التعامل مع الآخرين	23
				احترم والتزم بالقوانين والأنظمة التي تصدر عن الهيئات الرسمية بالدولة	24
				أرغب في مشاركة الآخرين في أمورهم وموازرتهم بأعمالهم	25
				أقوم بزيارة أصدقائي وأقربائي	26
				أقدم الخدمات الصحية والنفسية للمسنين بحيث تكون واجبًا فرديًا ووطنياً	27
				أحب أن أصلح بين طرفين متخاصمين	28
				أحافظ على علاقتي مع والدي وأخوتي وأقبل وجهات نظرهم	29
				أحب أن يكون لي أصدقاء	30
				أحتكم لرأي الأغلبية ولو كان مخالف لرأيي	31
				أميل إلى العقلانية والتفكير المنطقي وابتعد عن التعصب والقبلية في تعاملي مع الآخرين	32

				أعبر عن رأيي دون أن يتعارض مع حقوق الآخرين	33
				أناضل باستمرار ضد الأعداء سواء أكان في الداخل أم في الخارج	34
				احترم اللغة العربية وأحافظ عليها بعزة ومفاخرة	35
				أتقيد بالقوانين واحترم الأنظمة التي سنها المجتمع ليسير عليها	36
				أضحى بالعالى والنفيس لدي من أجل بلدي ووطني	37
				أفتخر براية بلدي واحترمها والمحافظة عليها وإبقائها مرفوعة	38
				أؤيد كل مواطن يحافظ على أمن الوطن واستقراره	39
				أفخر بالانتماء للأمة العربية ورسالتها الحضارية	40
				احترم تشكيل الفرد لثروته بالطرق المشروعة	41
				اعتبر جمع ما ينتجه المجتمع من سلع وخدمات ضمن الموارد المتاحة يحقق عائداً اقتصادي للبلد	42
				حق المرأة أن تعمل في أنماط الحياة المختلفة	43
				أرغب في عمل مشاريع إنتاجية لتعود علي وعلى المجتمع بالربح والفائدة	44
				أحافظ على الوقت واستغله فيما يعود بالنفع على الفرد والمجتمع	45
				أرغب في التوفير والادخار لمطالب المستقبل	46
				أحافظ على ممتلكات الجميع وصيانتها من أي خطر يهدد وجودها	47
				أنفق دخلي بحكمة دونما بخل وإسراف	48
				أسعى لامتلاك المال والتركيز على الحصول عليه	49
				أقدر جميع من يعمل ويساهم بزيادة الدخل القومي	50
				التزم بالتفكير السليم في تقييم الأمور وعدم المبالغة بها	51

					52	أسعى إلى الابتكار والتميز في عملي وأنتج أفكار ومقترحات جديدة
					53	أضع خطة محددة لكل عمل أنوي القيام به
					54	قادر على تركيب أشياء مبعثرة لإنتاج شكل جديد
					55	أطلع على عادات وأفكار وثقافات الشعوب الأخرى والاستفادة منها
					56	قادر على إظهار إيجابيات عمل ما وسلبيات ذلك العمل ضمن أنماط الحياة
					57	أعبر عن آرائي وأفكاري بصرف النظر عن مدى توافقها مع آراء الآخرين
					58	أرغب بتنمية معرفتي ضمن الوسائل المتاحة وأسعى للاطلاع والبحث والتجديد بكل رغبة ودون إكراه
					59	أعتبر العلم أساس التقدم ووسيلة لحل المشكلات التي تواجهني
					60	أبذل الجهد في حل المشكلات وأسعى إلى تحقيق أهدافي

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı : E-20292139-050.01.04-475

Konu : Etik Kurul Kararları

Sayın Zelal FARAHAAT
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi

Kurulumuz 30.12.2020 tarihinde toplanarak, "Göçmen Ailelerde Kimlik ve Değerlerin İncelenmesi: İstanbul Örneği" başlıklı araştırmanızda kullanmak üzere kurula sunmuş olduğunuz Etik Kurul Başvuru Formunuzu uygun bularak imza altına almıştır. Araştırmanızın Etik Kurul Onay Formu ekte yer almaktadır. Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Nasuh USLU
Kurul Başkanı

Ek:46-Zelal Ferahat' ın Etik Kurul Onay Formu (3 sayfa)

Mevcut Elektronik İmzalar

NASUH USLU (Etik Kurulu Başkanlığı - Kurul Başkanı) 12.01.2021 11:04

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BE6L7K37* Pin Kodu : 61831
Adres: Halkalı Caddesi No: 281 Küçükçekmece/İstanbul
Telefon: 444 97 98 Faks: +90 (212) 693 82 29
e-Posta: bilgi@izu.edu.tr Web: www.izu.edu.tr
Kep Adresi: izu@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://ebys.izu.edu.tr/enVision/Dogrula/0N3>

Bilgi için: Zeyneb Funda TEZ
Unvanı: Yeminli Katip
Tel No: 2126929606

	davranışlarının şekillenmesinde ve toplumla iletişim ve etkileşimleri konusunda olumlu ve olumsuz etkilerini incelemek araştırmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır.
Araştırma Etiği:	Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacak, gerekli her türlü yükümlülük özenle yerine getirilecektir. Çalışmanın bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçladığı, çalışma sonuçlarının sadece bilimsel amaçlarla kullanılacağı, çalışmanın sonuçlarının katılımcıların aleyhine olacak şekilde kullanılmayacağı, çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı, cevapların tamamen gizli tutulacağı, çalışmaya katılanların kimliklerini açık edici davranışlardan kaçınılacağı ve çalışmaya katılanların katılım sırasında herhangi bir nedenle rahatsızlık hissetmeleri durumunda istedikleri zaman katılımlarını sona erdirebilecekleri bilgileri uygulanacak anketlerin başında yer almaktadır.
Araştırmada Kullanılacak Ölçme Araçları (adları) ve Kaynakları:	1-Demografik Bilgi Formu (Araştırmacı Zelal Farahat tarafından hazırlanmıştır.) 2- Ego Kimlik Ölçeği (Grotevant ve Adams. (1984) Objective measure of Ego identity status. (Al-Gamidi H. (2007) İngilizceden Arapçaya çeviri. Arabiye güvenlik çalışmaları ve eğitim dergisi. 5(30), 182-213. Mekke, Suudi Arabistan. 3-Değerler sistemi ölçeği (Abu Hammad N. (2014) yılında hazırlanmıştır. Eğitim ve Psikolojik Bilimler Dergisi, 4(15), 481-514. Amman, Ürdün .
Araştırmaya Katılacak Örneklem Sayısı, Örneklem Nereden ve Nasıl Seçileceği:	Göçmen ailelerde kimlik ile değerler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, nicel araştırma modellerinden ilişki tarama modeli benimsenmiş olup, İstanbul’da yaşayan 15-24 yaş aralığındaki bireylere Ego Kimlik Ölçeği ve Değerler sistemi ölçeği uygulanacaktır. Araştırmada örneklem sayısı olarak yaklaşık 400 kişilik bir örneklem grubuna ulaşılması planlanmaktadır. Araştırma online veya yüzyüze olacak şekilde verilerin toplanması hedeflenmektedir. Araştırmada Basit Seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılması planlanmıştır. Araştırmada kullanılan formlar, deneklerin Türkçe bilmemesi sebebiyle Arapça olarak hazırlanacak ve uygulanacaktır. Bu amaçla Arapça olarak geliştirilmiş, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış ölçekler tercih edilmiştir.
Uygulamanın veya Ölçeklerin Doldurma Süresi	35 dakika
KARAR	ARAŞTIRMA İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİNİN ETİK DURUŞUNA AYKIRI DEĞİLDİR.

(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu’nun kararı tavsiye niteliğinde olup, üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

*Bu belgenin araştırmayla ilgili kısımları başvuru tarafından doldurulmuştur.

Başkan
Prof. Dr. Nasuh USLU

Üye
Prof. Dr. Ali GÜNEŞ

Üye
Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ

Üye
Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU

Üye
Prof. Dr. Mustafa ATEŞ

Üye
Prof. Dr. Kadir CANATAN

Üye
Av. Bilal ŞAMAT

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Öz Geçmiş

Zelal FARAHAT			
<u>E-posta</u>	<u>Telefon No:</u>	<u>Adres:</u>	
	+		
DENEYİM : 1960 - 2019 yılları arasında ülkelerde eğitim alanında çalışmaktadır.			
2019	Öğretmen	• Akşemsettin İmam Hatip Ortaokulu	İstanbul, Türkiye
2011-2016	Öğretmen	• Diyanet İşleri Bakanlığı'na bağlı olan Mekkûn Derneği	Riyadh - KSA
2010-2015	Öğretmen	• Kur'an-ı Kerim Muallimleri Yetiştirme Enstitüsü	Riyadh - KSA
2003-2009	Öğretmen	• Kur'an-ı Kerim Hafızlık kursu	Riyadh - KSA
EĞİTİM			
<u>Diploma</u>	<u>Alan</u>	<u>Üniversite</u>	<u>Mezuniyet Yılı</u>
Yüksek Lisans	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Danışmanlığı ve Rehberliği	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	2021 İstanbul
Yüksek Lisans	Psikoloji bölümü	Aden Üniversitesi	2021 Yemen
Eğitim programı	Klinik Psikolojisi uzmanlığı eğitim programı	Mutmainna Tıp Merkezi	2016 Riyadh
Lisans	İlahiyat fakültesi	Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	2009 Yemen
Ön lisans diploma	Kur'an Öğretimi (2 yıllık)	Imam Muhammad bin Saud Islamic University	2006 Riyadh
Hafızlık	Asım Bin Ebin-Nucûd El-Kûfi rivayetinin Şu'be ve Hafs tarikinden	Meknun Derneği	2006 Riyadh
YETENEKLER / YETKİNLİKLER			
DİLLER		GÖNÜLLÜ HİZMET	ARAÇLAR & TEKNOLOJİLER
DİL	SEVİYE	Kur'an-ı Kerim kursu ve okullarında 21 çeşitli eğitimi kursu düzenledim. Diyanet İşleri Bakanlığı'na bağlı olan Mekkûn Derneğinde 12 çeşitli eğitimi kursu düzenledim.	Bilgisayarlarla ve Microsoft Office programlarıyla ilgilenebilirim.
Arapça	Anadili		
İngilizce	Orta		
Türkçe	Orta		
			Riyad ve İstanbul'da 2005-2019 yılları arasında, Bilimsel Beceri ve Uygulama eğitim programlarındaSertifikalı toplam 1800 saate katıldım.

KATILDIĞIM KURS VE EĞİTİM PROGRAMLARIN ARASINDA		
KURS ADI	SÜRE	ÜLKE
Problem Managment Plus (PM+) 2020	30 saat	Online İstanbul
Yabancılara Arapça öğretim ilke ve yöntemleri eğitimi	30 saat	İstanbul, Türkiye
Profesyonel Eğitimci Yetiştirme 2010	40 saat	Riyadh - KSA
Aile Danışmanı Yetiştirme (çocukluk ve ergenlik dönemi)	27 saat	İstanbul, Türkiye
Eğitim ve İdarede Takım İçerisinde Diyalog Becerisi	8 saat	Riyadh - KSA
Etkili idarecilik ve liderlik 2012	6 saat	Riyadh - KSA
Başkalarını anlama 2006	3 saat	Riyadh - KSA
Windows ve Bilgisayarın Çalışma sistemine Giriş	20 saat	Riyadh - KSA
“El Kaide Al Nuraniyah” kuranda Telaffuz, okuma becerisi.	30 saat	Riyadh - KSA
Psikolojik hastalıkları teşhis yeteneği ve terapötik görüşme becerisi 2016	7 saat	Riyadh - KSA
Bilişsel Davranışçı Terapiye giriş 2016	10 saat	Riyadh - KSA
Duyusal Zeka 2016	8 saat	Riyadh - KSA
Karar verme ve problem çözme becerisi	9 saat	Riyadh - KSA
Yaratıcı Düşünme Stratejisi 2013	8 saat	Riyadh - KSA
Excel programı 2007	40 saat	Riyadh - KSA
SERTİFİKA, TEŞEKKÜR VE KURLAR		
Kur'an-ı Kerim Okuma ve Tecvid öğretmenliğinde üstün performans için teşekkür belgesi.	Öğretmen olarak	Riyadh - KSA
Saudi Arabistan Krallığında konuşma ve hitabette üçüncü olarak üstün performans belgesi.	Öğrenci olarak	Riyadh - KSA
Japonya Üniversitesi'nden teşekkür belgesi.	Öğrenci olarak	Riyadh - KSA
Diyanet İşleri Bakanlığı, Meknün Derneğinden öğretmenlik ve yetiştirme alanlarında teşekkür ve takdir belgesi.	Öğretmen olarak	Riyadh - KSA